

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA SERİ MUHAEME USULÜ

Muhammed Nureddin BOZALAN

Doktora Tezi

Ankara, 2024

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA SERİ MUHAKEME USULÜ

Muhammed Nureddin BOZALAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Muhammed Nureddin BOZALAN tarafından hazırlanan ‘‘Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü’’ başlıklı bu çalışma, 21/03/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ayşe NUHOĞLU (Başkan)

Prof. Dr. etin ARSLAN (Danışman)

Prof. Dr. Olgun DEĞİRMENCİ (Üye)

Doç. Dr. Önder TOZMAN (Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Muammer KETİZMEN (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŐEN

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

15/04/2024

Muhammed Nureddin BOZALAN

¹“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* *Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.*

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Prof. Dr. etin ARSLAN** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Muhammed Nureddin BOZALAN

Dr. Rifat BOZALAN'ın aziz hatırasına...

TEŞEKKÜR

Çalışmam boyunca sağladığı derin bilgi, destek ve yönlendirmeler için danışmanım Prof. Dr. Çetin ARSLAN'a teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca çalışma boyunca sunmuş oldukları katkıları nedeniyle Prof. Dr. Ayşe NUHOĞLU'na ve Dr. Öğr. Üyesi Muammer KETİZMEN'e; jürimde bulunma nezaketini göstererek kıymetli eleştirileri ile bana yol gösteren Prof. Dr. Olgun DEĞİRMENCİ, Prof. Dr. Ezgi AYGÜN EŞİTLİ ve Doç. Dr. Önder TOZMAN hocalarıma müteşekkirim.

Doktora eğitimim boyunca fikirlerine danıştığım her anda sundukları kıymetli yönlendirmeler için sayın hocalarım Doç. Dr. Namık Kemal TOPÇU ve Prof. Dr. Ali Murat ÖZDEMİR ile kıymetli arkadaşım Arş. Gör. Elif Kumru PAKSOY'a, her daim sundukları moral ve destekleri için benzer bir çalışma sürecini birlikte geçirdiğimiz Arş. Gör. Enes YILMAZ'a, Arş. Gör. Derya Gülsüm BÜTÜN YILMAZ'a ve elbette biricik kızları Defne YILMAZ'a en derin teşekkürlerimi sunuyorum.

Doktora sürecimin büyük kısmında görev yaptığım Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesindeki ve görev yapmakta olduğum Trabzon Üniversitesi Hukuk Fakültesindeki çalışma arkadaşlarıma sağlamış oldukları dayanışma ortamı için teşekkür ederim.

Teşekkürlerin en büyüğünü elbette ailem ve sevgili eşim Dr. Burcu BAL BOZALAN hak ediyor. Karşılaştığım her engelde sağladıkları koşulsuz destek için kendilerine minnettarım.

ÖZET

BOZALAN, Muhammed Nureddin. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü*, Doktora Tezi, Ankara, 2024.

7188 sayılı Kanun'la CMK m. 250'de düzenlenen seri muhakeme usulü 01.01.2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Seri muhakeme usulü; sadece belirli suçlar bakımından şartların oluşması halinde uygulanmak zorunda olunan ve şüphelinin kabulü karşılığında cezasında indirim yapılan kovuşturma aşamasına geçilmeden mahkumiyet hükmü verilmesine imkan sağlayan alternatif bir muhakeme usulüdür. Bu usul, ABD'de uygulanmaya başlayıp Anglo-Sakson hukuk sisteminde giderek yaygınlaşan ve yakın geçmişimizde Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde de görülen iddia pazarlığı müessesesi ve benzer usuller ile birçok ortak nokta barındırmaktadır. Söz konusu iddia pazarlığının ortaya çıkış ve yaygınlaşma süreci, hukukun tamamını etkileyen üretim ilişkileriyle bağlantılı olarak gelişmiştir. Bu kapsamda refah devleti modeli sonrasında yaygınlaşan neoliberal üretim ilişkileri neticesinde üretimdeki verimliliğin artması ile yargılama süreçlerinin hızlanarak maddi gerçek arayışından uzaklaşılması arasında sıkı bir bağlantı bulunmaktadır. Çalışmamızın ilk bölümünde seri muhakeme usulünün gelişimi bu çerçevede ele alınmıştır. Çalışmamızın ikinci bölümünde ise ceza muhakemesinin genel işleyişi ile farklılık arz eden bu usulün uygulanışında ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerileri dile getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Seri muhakeme usulü, neoliberalizm, üretim ilişkileri, iddia pazarlığı.

ABSTRACT

BOZALAN, Muhammed Nureddin. *Quick Procedure Process in Criminal Procedure Law*, Ph. D. Dissertation, Ankara, 2024.

Regulated by Law No. 7188 in Article 250 of the Criminal Procedure Code and entered into force on 01.01.2020, the quick procedure process is an mandatory alternative procedure that can be applied to certain crimes and a reduction in the sentence is made in exchange for the suspect's acceptance. This procedure allows a conviction to be issued without trial. This procedure has many points in common with plea bargaining and similar procedures that started in the United States, became widespread in the Common Law and have been seen in Continental Law in the recent past. The emergence and expansion of plea bargaining is in connection with the relations of production. In this context, there is a close connection between the neoliberal relations of production, which became widespread after the welfare state model, and the acceleration of the judiciary, the increase in efficiency, and the shifting from the seeking for truth. In the first part of our study, the development of the quick procedure process is discussed within this framework. In the second part of our study, the problems arising in the implementation of this procedure, which differs from the general functioning of criminal procedure, and the solution proposals are expressed.

Key Words: Quick procedure, neoliberalism, relations of production, plea bargaining.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
1. BÖLÜM SERİ MUHAKEME USULÜ VE BENZER	
MÜESSESELERİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ VE TARİHİ	
GELİŞİMLERİ	4
1.1.İNCELEME METODU	4
1.1.1. Hukuk ve Üretim İlişkileri.....	7
1.1.2. Tarihsellik ve Sınıfsallık.....	9
1.1.3. Hukukun Üretim İlişkilerinin Yeniden Üretiminde	
Oynadığı Rol.....	11
1.1.3.1. İdeolojik Aygıtlar	12
1.1.3.2. Baskı Aygıtı Olarak Ceza Hukuku.....	14
1.2. ÜRETİM İLİŞKİLERİ VE CEZALANDIRMA ANLAYIŞI	15
1.2.1. Kapitalizm Öncesi Üretim İlişkileri ve Cezalandırma Anlayışı	15
1.2.2. Kapitalizm ve Klasik Dönem Cezalandırma Anlayışı.....	16
1.2.3. Refah Devleti	18
1.2.3.1. Fordizm.....	20
1.2.3.2. Refah Devletinde Cezalandırma Anlayışı	21
1.2.4. Neoliberal Devlet.....	24
1.2.4.1. Neoliberal Devletin Tanımı ve Gelişimi	25
1.2.4.2. Neoliberal Politikalar.....	26
1.2.4.3. Neoliberal Devlette Cezalandırma Anlayışı.....	27
1.2.5. Günümüzde Cezalandırma Anlayışı	34
1.2.5.1. Yargı Sisteminin Yükünün Artması	34

1.2.5.2. Maddi Gerçek Arayışından Uzaklaşma	35
1.2.5.3. Suç Kontrolü Modeli	36
1.2.6. Rasyonel Tercih Kuramı	39
1.2.7. Türkiye’de Ceza Hukuku Değişimi	40
1.3. CEZANIN EKONOMİ POLİTİĞİ VE DEĞERLENDİRME	43
2. BÖLÜM SERİ MUHAKEME USULÜNÜN KOŞULLARI VE UYGULANMASI.....	46
2.1. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN YÜRÜRLÜĞE GİRMESİ VE GELİŞİMİ	46
2.1.1. Seri Muhakeme Usulünün Zaman Bakımından Uygulanması	50
2.2. SERİ MUHAKEME USULÜ KAVRAMI VE KAVRAMIN HUKUKİ NİTELİĞİ	53
2.2.1. Terim.....	53
2.2.2. Seri Muhakeme Usulünün Hukuki Niteliği	54
2.2.3. Seri Muhakeme Usulünün Benzer Müesseselerden Farklılıkları	55
2.2.3.1. Uzlaştırma.....	55
2.2.3.2. Önödeme.....	56
2.2.3.3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi.....	57
2.2.3.4. Ceza Kararnamesi.....	58
2.2.4. Karşılaştırmalı Hukukta Benzer Düzenlemeler	60
2.2.4.1. Anglo-Sakson Hukukunda.....	60
2.2.4.1.1. Amerika Birleşik Devletleri	61
2.2.4.1.2. İngiltere	63
2.2.4.1.3. Kanada.....	64
2.2.4.2. Kıta Avrupası Hukukunda	65
2.2.4.2.1. İtalya	67
2.2.4.2.2. Fransa	68
2.2.4.2.3. Almanya	70
2.2.4.2.4. İsviçre	71
2.2.4.2.5. İspanya.....	73
2.2.4.3. AİHM İçtihatlarında Benzer Usuller	74

2.2.4.4. Seri Muhakeme Usulünün Ceza Muhakemesi İlkeleri	
Bakımından Değerlendirilmesi.....	78
2.2.4.4.1. Adil Yargılanma Hakkı Bakımından.....	79
2.2.4.4.2. Masumiyet Karinesi Bakımından.....	80
2.2.4.4.3. Nemo Tenatur İlkesi Bakımından	81
2.2.4.4.4. Kamu Davasının Mecburiliği Bakımından.....	83
2.2.4.4.5. Alenilik İlkesi Bakımından.....	83
2.2.4.4.6. Maddi Gerçeğin Araştırılması İlkesi	
Bakımından	84
2.2.4.4.7. Doğrudan Doğruluk ve Sözlülük İlkeleri	
Bakımından	85
2.3. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMA KOŞULLARI.....	86
2.3.1. Muhakeme Şartlarının Bulunması	87
2.3.2. Uzlaştırma ve Önödemeye Tabi Bir Suç Bulunmaması ve Kamu	
Davasının Açılmasının Ertelenmesine Karar Verilmemesi	88
2.3.3. Soruşturma İşlemlerinin Tamamlanmış Olması	91
2.3.4. Şüphe Şartının Sağlanmış Olması.....	93
2.3.5. Suçun Seri Muhakeme Usulüne Tabi Suçlardan Olması.....	94
2.3.5.1. Seri Muhakeme Usulüne Tabi Suç Tipleri	96
2.3.5.2. Suç Tiplerinde Özellik Arz Eden Haller.....	98
2.3.5.2.1. Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu (TCK	
m. 154/2-3)	98
2.3.5.2.2. Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma (TCK	
m. 179/2-3)	99
2.3.5.2.3. Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik	
Bilgilerinin Kullanılması (TCK m. 268)	100
2.3.5.2.4. 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile	
Diğer Aletler Hakkında Kanununun 13.	
Maddesi ve 15. Maddesinde Belirtilen	
Suçlar.....	100
2.3.6. Kovuşturma Evresinde Suçun Seri Muhakeme Usulüne Tabi	
Olduğunun Anlaşılması	102

2.3.7. Seri Muhakeme Usulüne Özgü Şartlar	104
2.3.7.1. İştirak Halinde İşlenen Suçlar.....	104
2.3.7.2. Birlikte İşlenen Suçlar	106
2.3.7.3. Kusur Yeteneğini Etkileyen Hallerin Bulunması	110
2.3.7.4. Şüpheliye Ulaşılamaması	113
2.3.8. Seri Muhakeme Usulünde Mağdur	116
2.4. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMASI.....	118
2.4.1. Davet Aşaması	118
2.4.2. Bilgilendirme Aşaması	120
2.4.3. Ceza Miktarının Belirlenmesi.....	124
2.4.3.1. Temel Cezanın Belirlenmesi	125
2.4.3.2. Zincirleme Suç Hükümlerinin Dikkate Alınması.....	126
2.4.3.3. Seri Muhakeme Usulü Nedeniyle Ceza İndirimi.....	127
2.4.3.4. Uygulanabilecek Diğer Müesseselere Başvurma	128
2.4.3.4.1. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması	130
2.4.3.4.2. Seçenek Yaptırımlara Çevirme.....	133
2.4.3.4.3. Hapis Cezasının Ertelenmesi.....	134
2.4.3.4.4. Güvenlik Tedbiri Belirleme.....	135
2.4.4. Teklif Aşaması	139
2.4.4.1. Cumhuriyet Savcısının Teklifi	140
2.4.4.2. Teklifin Müdafii Huzurunda Kabulü.....	142
2.4.4.2.1. Kabulün Hukuki Niteliği	143
2.4.4.2.2. Kabulün Gönüllü Olması.....	144
2.4.4.2.3. Zorunlu Müdafilik	147
2.4.4.2.4. Kabulün Tutanağa Bağlanması	149
2.4.5. Talepname Düzenlenmesi.....	150
2.4.5.1. Talepname İçeriği ve Talepname Düzenlenmesinin Diğer Hukuki Sonuçları.....	151
2.4.6. Mahkemenin Denetimi	152
2.4.6.1. Yetkili ve Görevli Mahkeme	153
2.4.6.2. Talepnamenin İadesi.....	155

2.4.6.2.1. Talepnamede Bulunması Gereken Zorunlu Unsurlara Aykırılık.....	157
2.4.6.2.2. Yaptırımda Maddi Hata Bulunması.....	159
2.4.6.2.3. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Seçenek Yaptırımlara Çevirme veya Hapis Cezasının Ertelenmesi Müesseselerinin Objektif Şartlarının Meydana Gelmemesi.....	160
2.4.6.2.4. Cezaya Uygun Güvenlik Tedbiri Belirlenmemiş Olması	162
2.4.6.3. Talepnamedeki Eksikliklerin Giderilmesi	163
2.4.6.4. Şüphelinin Dinlenmesi	164
2.4.6.5. Mahkeme Denetimi ve Denetim Sonucu Verilecek Karar	166
2.4.6.5.1. Talebin Reddi	167
2.4.6.5.2. Talebin Kabulü ve Hüküm Kurulması	169
2.4.6.5.3. Yaptırım Miktarı.....	171
2.4.6.5.4. Hükmün Tekerrüre Esas Alınması Sorunu.....	173
2.4.6.5.5. Hükmün Hukuk Muhakemesine Etkisi	174
2.4.7. Seri Muhakeme Usulünde SEGBİS ve İstinabe Yöntemlerinin Kullanılması.....	175
2.4.7.1. SEGBİS	175
2.4.7.2. İstinabe	176
2.4.8. Usulün Uygulanmasından Vazgeçilmesi.....	178
2.5. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMAMASI.....	180
2.5.1. Kabulün Yasaklı Delil Olması.....	180
2.5.2. İddianamenin İadesi.....	182
2.6. KANUN YOLU DENETİMİ.....	183
2.6.1. İtiraz	184
2.6.1.1. İtiraz Yoluna İlişkin Şartlar	185
2.6.1.2. İtirazın İncelenmesi, Verilecek Karar ve Sonuçları.....	187
2.6.2. Olağanüstü Kanun Yolları	189
SONUÇ.....	192

KAYNAKÇA	202
EK 1. ORİJİNALLİK RAPORU	218
EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU.....	220

KISALTMALAR DİZİNİ

§	: Paragraf
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
CD.	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMSMY	: Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
dn.	: Dipnot
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
E.	: Esas Numarası
Ed.	: Editör
IMF	: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
İÜHFİM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar Numarası
Karş.	: Karşılaştırınız
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SEGBİS	: Sesli ve Görüntülü Bilişim Sistemi
T.	: Tarih
TCK	: Türk Ceza Kanunu
Vd.	: ve devamı

GİRİŞ

Günümüzde toplumsal barışın bozulması durumuna yakından bağlantılı olarak suç oranlarının artması yadsınamaz bir gerçek olup bu duruma karşı birçok hukuk sisteminde yargılamanın hızlandırılması ya da çeşitli yollara ayrılması çözümleri daha öne sürülmektedir. Bu çözüm önerilerinin öne çıkmasının sebebi ise bu düşüncelerin hâkim söylem ile uyumlu olmasıdır. Bu nedenle bu çalışmanın temel yaklaşım noktası, hâkim söylemin çerçevesi ve ceza hukuku üzerindeki etkisi ele alınarak oluşturulmuştur.

Hukuk tezlerinin geleneksel incelenme metodunda literatür taraması yapılması ve mukayeseli hukuktaki uygulamaların incelenmesi suretiyle ilgili müesseseye ilişkin görüş farklılıkları ve bu görüşlerin uygulama ile arasındaki ilişkileri ele alınır. Bu ilişkilerin sorunlu olması durumunda yeni teoriler üretilerek ortaya çıkan sorunların giderilmesi amaçlanır. Ancak bu teoriler üretilirken, incelenen konuya ilişkin normu oluşturan ilişkilerin sebep sonuç ilişkisi çerçevesinde ele alınarak inceleme yapılması gerekirken bu husus sıklıkla ihmal edilmektedir. Halbuki ilgili konunun sadece norm ve uygulamaya dayanarak incelemesinin yapılması kendi kendini ispat eden denklemler gibi tekrara düşen bir hareket sergilemekte olup incelenen müessesenin, meydana gelmesinin nedeni ve ileride alacağı şekle ilişkin çok az fikir verebilmektedir. Bu nedenlerle hukuki müesseselerin kuramsal olarak incelenmesi, onları etkileyen nedenlerin ortaya konulabilmesi ve bu şartlar altında nasıl bir gelişim sergileyeceğinin gözlemlenebilmesi açısından önem arz etmektedir. Çalışmamızın birinci bölümü bu yöntem ağırlıklı bir çerçevede ele alınmıştır. Birinci bölümün çatısı, yöntemin son yıllarda yapılan hukuk çalışmalarında yaygın olarak kullanılmaması nedeniyle inceleme sisteminin temelini oluşturmak için hukuk ve üretim ilişkileri bağlantısından hareketle oluşturulmuştur.

Birinci bölümde hukuk ve üretim ilişkileri arasındaki bağlantı açıklanmaya çalışılmış ve dış şartların hukuk üzerindeki etkileri ortaya koyulmuştur. Bu bağlantının üretim ilişkileri bakımından önemi dile getirilmiş ve söz konusu ilişkilerin yeniden üretiminde hukukun oynadığı rol ele alınmıştır. Ceza hukukunun bu konudaki iki görünümü ele alınmış, ideolojik aygıt ve baskı aygıtı olarak ceza hukukunun etkileri belirtilmiştir. Bu iki

görünümün günümüz ceza hukukuna giden yoldaki etkileri belirtilmiş ve özellikle yakın geçmiş üzerinde yoğunlaşarak II. Dünya Savaşı sonrasındaki refah devleti dönemi ve sonrasında günümüze kadar gelen neoliberal dönem üzerinde durularak bu dönemin şartlarının hukuka ve özellikle ceza hukukuna etkileri tartışılarak alternatif usullerin gündeme gelme süreçleri değerlendirilmiştir. Çalışmamızın konusu çerçevesinde bu süreçlerde iddia pazarlığı ve seri muhakemenin de aralarında bulunduğu benzer müesseselerin doğuşu incelenerek ülkemizde ne şekilde işlediğinin anlatımı ve bölüm değerlendirmesi ile ilk bölüm tamamlanmıştır.

İkinci bölümde ise seri muhakeme usulünün normatif incelemesi yapılmıştır. İlk bölümle bağlantısının kurulabilmesi amacıyla normatif incelemeye tanım ve hukuki niteliğin değerlendirilmesiyle değil seri muhakeme usulünün yürürlüğe girişi ile başlanmıştır. Seri muhakeme usulünün yürürlüğe girişi ile ortaya çıkan ilk sorun olarak zaman bakımından uygulanma şartları tartışılmış ve bu usulün yürürlüğe girmeden önce işlenen suçlar bakımından uygulanıp uygulanamayacağı değerlendirilmiştir.

Kavram ve hukuki nitelik değerlendirilmesinden sonra seri muhakeme usulünün benzer müesseselerden farklılıkları dile getirilmiş ve karşılaştırmalı hukukta benzer uygulamalar değerlendirilmiştir. Bu kapsamda seri muhakeme usulü; Türk hukuku bakımından uzlaştırma, önödeme, kamu davasının açılması ve ceza kararnamesi müesseseleri ile kıyaslanmıştır. Mukayeseli hukuk bakımından ise iddia pazarlığının çıkış noktası olan Anglo-Sakson hukuk sistemindeki ABD, İngiltere ve Kanada uygulamaları ile Kıta Avrupası hukuk sistemindeki İtalya, Fransa, Almanya, İsviçre ve İspanya uygulamaları değerlendirilmiştir. Son olarak bu başlık altında seri muhakeme usulünün ceza muhakemesi ilkeleri bakımından değerlendirmesi yapılmıştır.

İkinci bölümün üçüncü başlığında seri muhakeme usulünün uygulanması incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle seri muhakeme usulünün uygulama şartları ele alınmış, ardından kronolojik bir şekilde uygulama aşamaları değerlendirilmiştir. Bununla birlikte seri muhakeme usulünde mağdurun konumu, ceza miktarının savcı tarafından belirlenmesi ve şüphelinin teklifi kabulünün gönüllü olması konuları ayrıca tartışılmıştır. Ayrıca mahkeme denetiminin kapsamı ve verilecek kararın hukuki niteliği de konumuz

bakımından dikkate alınması gereken hususların başında gelmektedir. Verilen hükmün tekerrüre esas alınması sorunu da bu kapsamda tartışılan konular arasında sayılmalıdır.

Son olarak kanun yoluna ilişkin bir değerlendirme yapılması gerekmiştir. Bu kapsamda itiraz kanun yolunun düzenlenme amacı dışında kullanılmasına bir kez daha şahit olduğumuz seri muhakeme usulünde ortaya çıkan sorunlar ve bunlara ilişkin çözüm önerileri dile getirilmiştir. Ayrıca itiraz kanun yolu dışında başvurulabilecek olağanüstü kanun yolları da bu bölümde ele alınmıştır.

1. BÖLÜM

SERİ MUHAKEME USULÜ VE BENZER MÜESSESELERİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ VE TARİHİ GELİŞİMLERİ

1.1. İNCELEME METODU

Seri muhakeme usulünü konu edinen çalışmalar incelendiğinde, usule ilişkin eleştirilerin çoğunlukla normlara ilişkin detaylarla sınırlı kaldığı, müessesenin ortaya çıkışının altında yer alan gerekçelerin yeterince incelenmediği ayrıca bu incelemelerin tamamının liberal hukuk perspektifinden yapıldığı dolayısıyla üretim ilişkileri ile gerekli bağlantıların kurulmadığı tespit edilmiştir¹. Karşılaştırmalı hukukta benzer müesseselere ilişkin yapılan incelemelerde ise müesseselerin, felsefi temeline yönelik eleştirilerin azınlıkta kaldığı, anılan çalışmalarda çoğunlukla müesseselerin iyi uygulamalar olduğu kabulü ile yola çıkılarak sadece belirli işleyiş sorunlarına ilişkin problemlerin dikkate alındığı görülmektedir². Bu nedenlerle tezimizin ilk bölümü seri muhakeme usulünün ortaya çıkışının yanında bu yönetime kaynaklık eden uygulamaların da ortaya çıkışını konu edinmektedir. Böylece eldeki halihazırda düzenlenmiş bir kurallar bütününi kendi içerisinde değerlendirmek yerine bu kuralların ortaya çıkış sebeplerinin anlaşılacak dışarıdan bir gözle daha isabetli bir değerlendirme yapılması mümkün olacaktır. Bu kapsamda seri muhakemeye ilişkin düzenlemeyi oluşturan normlar düzenledikleri

¹ Bu çerçevede bkz. **Baytaz, Abdullah Batuhan**, “Seri Muhakeme Usulü”, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Yıl 2020, C. 8, S. 2, s. 227 vd.; **Yaşar, Ercan**, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü”, Adalet Dergisi, Yıl 2020, S. 65, s. 255-299; **Erdem, Mustafa Ruhan / Şentürk Candide**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m.250)”, Ceza Hukuku Dergisi, Yıl 2019, C. 14, S. 41, s. 573-601; **Ildırar, Elif**, Seri Muhakeme Usulü, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s. 15 vd.; **Yılmaz, Yeşim**, Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü, Der Yayınları, İstanbul 2022, s. 206-207. Liberal hukuk perspektifinden usulün gelişimi için bkz. **Canpolat, Can**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022, s. 7 vd.

² Bu çerçevede bkz. **Chiesa, Luis E.**, “Beyond Torture: The Nemo Tenetur Principle in Borderline Cases”, Boston College Third World Law Journal, Yıl 2010, C. 30, S. 1, s.35 vd.; **Scott, Robert E. / Stuntz, William J.**, “Plea Bargaining as Contract”, Yale Law Journal, Yıl 1992, C. 101, S. 8, s. 1909 vd.; **Easterbrook, Frank H.**, “Plea Bargaining as Compromise”, Yale Law Journal, Yıl 1992, C. 101, S. 8, s. 1969 vd.; **Bibas, Stephanos**, “Plea Bargaining Outside the Shadow of Trial”, Harvard Law Review, Yıl 2004, C. 117, S. 8, s. 2463 vd.; **Alschuler, Albert**, “The Prosecutor’s Role in Plea Bargaining”, Yıl 1968, C. 36, S. 1, s. 50 vd..

ilişkilerin bilgisiyle³ ele alınacak ve bu ilişkiler toplumsal çatışmacı yaklaşım ile değerlendirilecektir⁴.

Bu yaklaşım doğrultusunda ilk bölümde öncelikle inceleme metodu ve hukukun üretim ilişkileri ile olan bağlantısı açıklanacak, sonrasında bu ilişkilerin hukukun ve cezalandırma anlayışının şekillenmesindeki rolü ele alınacak, son olarak da bütün bu değişimin seri muhakeme ile bağlantısı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Birinci bölümün ilk başlığında, benzer konuyu ele alan diğer eserlerin aksine seri muhakeme usulünün tanımı ve yürürlüğe girişi ele alınmamıştır. Bu durumun sebebi, ceza hukukuna ilişkin müesseselerin incelenmesinin ağırlıklı olarak normatif eksende yapılması halinde tartışmalar bakımından nispeten sorunsuz bir alan ortaya çıkmasıdır. Bu alanda yapılan tartışmalar normun oluşum koşullarını kapsamadığı için kısır kalmakta olup kendisini doğrulayan denklemler gibi belirli bir çerçevenin dışına çıkamamaktadır⁵. Bu nedenle birinci bölümde, ceza hukukunda meydana gelen dönüşümün nedenleri ifade edilerek bu nedenlerin seri muhakeme usulünün yürürlüğe girmesi ve şekillenmesindeki etkileri tartışılacaktır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki cezalandırmaya ilişkin zamansız ve mekansız tek bir amaç söz konusu değildir. Cezalandırma amacı, zamana ve uygulama yerine göre büyük değişiklikler gösterir hatta benzer dönemlerde bir alanda birden fazla cezalandırma anlayışı aynı anda mevcut olabilir. Bu birbiriyle yarışır cezalandırma anlayışlarından hangisinin uygulamada ağırlık kazanacağı veya belirli bir konuda hangi anlayışın

³ **Özdemir, Ali Murat**, Sözü'n Mülkiyeti - Hukukun Ekonomi Politikası, Dipnot Yayınları, Ankara 2008, s. 171 vd.

⁴ **Giddens, Anthony**, Sosyoloji, (Edt. Cemal Güzel), Kırmızı Yayınları, İstanbul 2012, s. 50-52, 145-147.

⁵ Uzlaştırma bakımından benzer değerlendirmeler için bkz. **Ketizmen, Muammer**, Cezalandırıcı Adaletten Onarıcı Adalet: Türk Ceza Hukukunda Uzlaştırma, Adalet Yayınevi, Ankara 2022, s. 20 vd.

uygulanacağı hususları ceza siyasetine o anda etki eden şartlara göre belirlenir ve bu değişimin anlaşılabilmesi için hakim ideolojinin anlaşılması gerekir⁶.

Çok uzun bir döneme yayılan ve doğrusal ilerlemeyen bu değişim sürecinin anlaşılması için adeta bir videonun hızlandırılması gibi bir yönteme ihtiyaç vardır. Bu bakımdan süreci incelerken kısa süreli değişiklikler yerine zamansal anlayış farklılıklarını öne çıkarmak gerekmektedir. Zira cezalandırma anlayışı keskin dönüm noktaları ile değişmemekte; yeni anlayışlar, canlıların evrimi gibi her aşamada meydana gelen küçük değişikliklerin zaman içerisinde büyük farklılıklar meydana getirmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu yöntemle günümüz ceza muhakemesi hukukunun gelişimi incelendiğinde itham sistemi yerine tahkik sisteminin yaygınlaşmaya başlamasıyla devletin cezalandırma yetkisinin yükselişi göze çarpacaktır. Bu gelişim sürecinde mağdur geri planda kalmakta olup devletin mağdur kabul edilerek toplumsal düzenin bozulması sorununun yine devlet eliyle cezalandırma yolu ile düzeltilmesi gerekliliği öne çıkmaktadır. Ayrıca ispat anlayışı da değişerek işkencenin makbul bir delil olduğu dönem başlamaktadır⁷. Sonrasında gelen aydınlanma çağı ve postmodern dönem için de benzer yöntemle bir değerlendirme yapılabilir. Sanık haklarının ortaya çıkışı ve maddi gerçeğe vicdani delil sistemiyle ulaşma, aydınlanma çağındaki cezalandırma anlayışının en büyük

⁶ **Baruş, Beyzanur**, Neoliberal Dönemde Cezalandırmanın Değişen Amacı ve Faile Bakış Açısı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2021, s. 97; **Ağtaş, Özkan**, Suç, Cezalandırma ve Siyaset: Ceza Adaleti Üzerine Siyasal Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011, s. 80. Ayrıca, “Örneğin 8. yy sonuna kadar Roma kentlerinin yöneticisi konumunda olan piskoposlar ve bunların ‘senatoryal’ ahalisi, Doğu ile denk olma gayretinde olan bir “Batılı” kültürel hayatın sürdürücüsü olabildi. Ancak İslam fethi tüm bu dengeli gelişimi altüst eder. Her türlü pazar ağını ve mübadele damarını birbirine bağlayan ve bu sayede sosyal etkileşimi hızlandıran Akdeniz ticareti gerileyince, birkaç İtalya kenti haricinde bir kültürel merkez olarak “şehir” ortadan kaybolur. Geç Antik Çağı nihayete erdirip Ortaçağı başlatan en önemli etken budur. Bu değişim içinde ekonomi, kendi içine kapanık ve otarşik tarımsal üretim birimlerinden oluşan parçalı bir bütüne doğru başkalaşır. Ticaretin gerilemesi niceliksel anlamda para ekonomisinin de yıkımına yol açtığından, takasa dayalı aynî işlemlerin hukuksal hayata hakim olduğu “doğal iktisat” biçimleri sosyal yaşamda daha geniş bir yer tutmaya başlar. Pek tabii bu neviden bir başkalaşmanın “kamusal hayata” yansımaması mümkün değildir. Pazar ve pazarın düzenlenmesi ihtiyacının zayıflaması evvelce Roma dünyasında belirginleşen “kamusallık” alametlerinin de gerilemesine yol açmıştı.” **Ozansü, Mehmet Cemil**, Erken Modernlikte Ceza Sorumluluğunun Kamusallaşması ve Rasyonelleşmesi, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 67.

⁷ **Ozansü**, s. 164 vd.; **Zehr, Howard**, Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice, Herald Press, Ontario 1990, s. 119-124.

özellikleri olarak görülebilir. Sonrasında kapitalist üretim ilişkilerinin yoğunlaşmasıyla başlayan ve refah devleti döneminden sonra neoliberal üretim ilişkileriyle devam eden dönemde ise öncelikle ıslah amacının öne çıkması, sonrasında ise bireysel tercihleri ile suç işleyenlere yönelik cezalandırıcı anlayışın ağırlaşması ve son olarak ise suçluluğun doğal bir olgu olduğu kabulüyle belirli bir seviyede tutulması ve önemli olarak görülen suçlara yönelmesi anlayışı ağır basmaktadır.

1.1.1. Hukuk ve Üretim İlişkileri

Hukuk, toplumsal şartların ortaya çıkardığı politikanın bir ürünüdür. Marx'ın da belirttiği gibi "hukukun toplum tarihinden bağımsız bir tarihi yoktur"⁸. Bu tespit, hukukun dış etkenlerden bağımsız bir yapısı olmadığını, bu etkenlerin belirlediği ortamda vücut bulduğunu ifade etmektedir⁹. Hukuk, yazılı normların olmadığı antik çağlardan günümüze kadar her zaman var olan üretim ilişkileri ile bu ilişkiler etrafında şekillenen ekonomik sistemle bağlantılıdır hatta bu etkenlerce belirlenmiştir. Üretim ilişkilerinin değişmesiyle meydana gelen toplumsal süreçler ve politik iktidar yapıları da bu şekillendirmede rol oynamaktadır¹⁰.

Liberal hukuk düzeninin görünen yüzündeki tutarlılık maskesi, hukukun politikadan bağımsız olduğuna ilişkin yanılgıya neden olabilir. Gösterilmeye çalışılan bu yüzde görülen, hukukun temel ilkelerinin zamansız ve mekansız olduğudur. Bu ilkeler tarih boyunca keşfedilerek hukukun her zaman daha iyiye evrilmesini sağlamakta ve vicdanları yaralayan ya da toplumsal düzeni bozan uyuşmazlıklar hep bu ilkelere uyulmaması nedeniyle meydana gelmektedir. Hukukun görünen yüzü; gerçek kişiler, tüzel kişiler ile kamu arasındaki uyuşmazlıkları gidermek suretiyle düzeni sağlamaktadır. Hukukun görünmeyen yüzü ise üretim ilişkilerinin devamı için ekonomi politik sistemin meşruluğunun sağlanmasını ve sistemin devamına karşı yapılabilecek engelleyici faaliyetlerin yasadışı ilan edilerek önüne geçilebilmesini sağlamaktadır. Bu yönüyle

⁸ **Marx, Karl / Engels, Friedrich**, Devlet ve Hukuk Üzerine, (Der. / Çev. Rona Serozan), 2. Baskı, Çağdaş Hukukçular Derneği Yayınları, İstanbul 2010, s. 40.

⁹ **Akman, Şefik Taylan**, Hukuk ve Politika İlişkisi, İmge Kitabevi, Ankara 2016, s. 13.

¹⁰ **Akman**, s. 13; **Akbaş, Kasım**, Hukukun Büyübozumu, NotaBene Yayınları, Ankara 2015, s. 106.

hukuk, devletin hem ideolojik hem de baskı aygıtı olarak işlevini görmektedir¹¹. Hukukun görünmeyen yönünün anlaşılabilmesi için hukukun sadece kurallar bütünü olarak ele alınmaması; ekonomik ve politik sistemle bağlı olduğunun anlaşılabilir olarak incelenmesi gerekmektedir¹².

Liberal hukuk düzeninin görünen yüzündeki tutarlılık, görünmeyen yüzüne geçildiğinde birçok çelişkiyi bir arada bulunduran bir hukuk sistemi ve politik düzene dönüşmektedir¹³. Bir örnekle açıklamak gerekirse masumiyet karinesi ve maddi gerçeğe ulaşma çabası ile uzlaştırma ya da seri muhakeme aynı sistem içerisinde aslında birbirine çelişik halde bulunabilmektedir. Bu sayede üretim ilişkilerinin devamlılığını sağlayacak şartlar her an hazır olabilmektedir. Çelişik olmayan katı kuralların bulunduğu bir sistem, söz konusu sistemin üretim ilişkileriyle çelişkinin ortaya çıkma riskini de içinde barındırmaktadır. Bu nedenle çelişkiler, üretim ilişkilerinin devamı ve değişimi için gerekli esnekliği sağlamaktadır.

Hukuk mevcut düzenin meşruluğunu, devletin şiddet kullanması ya da ideolojik yöntemler yoluyla sağlamaktadır. Devletin her uyuşmazlıkta açıkça şiddet kullanması istikrara zarar verirken ideolojik yöntemler ise devlet için daha masrafsız ve kolaydır. Bu nedenle devletin ideolojik yöntemleri öncelikli olarak uygulaması, yetişmeyen noktada başta ceza hukuku olmak üzere diğer baskı aygıtlarını kullanması gündeme gelmektedir. İdeolojik yöntemler topluma mevcut düzenin adil, hukuka uygun olduğunu telkin ve ikna eder. Örneğin köleliğe dayalı üretim sisteminin geçerli olduğu bir toplumda, kölelerin savaş kaybettikleri için ölümü hak ettikleri ve köle olarak yaşamlarına devam etmelerinin aslında onlar için bir iyilik olduğu düşüncesinin yaygın olmasıyla birlikte nihayetinde bu üretim ilişkisinde ters bir şeyler olduğu konusunda toplumda şüphe oluşmaması halinde ideolojik aygıt işlevini görmüş ve toplum ikna edilmiş demektir. Benzer örnek feodal yönetim sistemi ve günümüzde yaygın olarak görülen kapitalist üretim ilişkileri için de verilebilir. Bahsi geçen günümüzde etkili olan kapitalist üretim ilişkilerinde toplumun

¹¹ **Althusser, Louis**, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, 4. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul 2010, s. 167 vd.

¹² **Akman**, s. 24-25.

¹³ **Özcan, Mehmet Tefik**, Modern Toplum ve Hukuk Devleti, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 79.

büyük kesimine göre bir fabrikada üretilen malda oluşan artık değer elbette fabrikaya malik kişiye ait olacaktır. Görüleceği üzere ideolojik aygıt burada da mülkiyet hakkı kapsamındaki düzenlemeler ile işlevini görmüş bulunmaktadır. Özetle denilebilir ki hukuk sistemi, hem ideolojinin bir bağlantısını oluşturmakta hem de ideolojiyi yeniden üreterek devamlılığını sağlamaktadır¹⁴. Feodal devletteki dinin sağladığı meşruluğu kapitalist devlette ise hukuk sağlamaktadır¹⁵.

Bu bilgiler ışığında görülecektir ki bir müessesenin incelenmesi, o müesseseye ait normun kendi içerisinde değerlendirilmesinden ve uyumsuzluklara uygulanmasından daha fazlası olmalıdır. Müesseseyi ortaya koyan toplumsal ve tarihi şartların incelenmesi ile normun sürekli kendisini doğrulayan sistemi dışında bir anlam ifade edecektir¹⁶. Normun müessese ile bağlantısı bir sebep değil sonuç olarak görülmelidir. Ekonomik ve toplumsal şartlar o müessesenin uygulanmasına elverişli hale gelmedikçe normatif olarak düzenlemenin yapılması ölü doğumdan farklı olmayacaktır¹⁷.

1.1.2. Tarihsellik ve Sınıfsallık

Hukuk sistemlerindeki dönüşümün toplumsal şartlara bağlı olduğu kabul edildiğinde toplumsal şartların tarih içerisindeki değişimi ile hukukun değişimi görünür olmaktadır. Bu değişimin en temel kaynağı ise toplumsal düzeni şekillendiren şartlar ve ortaya çıkan

¹⁴ **Özdemir, Ali Murat**, Sözün Mülkiyeti, s. 206-207; **Akman**, s. 30; **Yalçın Sancar, Türkan**, Türklüğü, Cumhuriyeti, Meclisi, Hükümeti, Adliyeyi, Bakanlıkları, Devletin Askeri ve Emniyet Muhafaza Kuvvetlerini Alenen Tahkir ve Tezyif Suçları (Eski TCK m. 159/1 - Yeni TCK m. 301/1-2), 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006, s. 31-32; **Quinney, Richard**, “*Crime Control in Capitalist Society: A Critical Philosophy of Legal Order.*” Critical Criminology, Der. Ian Taylor, Paul Walton & Jock Young, Routledge & Kegan Paul Lad, New York 2012, s. 199.

¹⁵ **Gojburg, Aleksandr G.**, “*Hukuk Üzerine Bazı Düşünceler*”, çev. Taner Yelkenci, Marksist Devlet ve Hukuk Teorisi, düzenleyen Taner Yelkenci, 2. Baskı, NotaBene Yayınları, İstanbul 2017, s. 203; **Engels, Friedrich**, “*Hukukçular Sosyalizmi*”, Devlet ve Hukuk, Derleyen ve çeviren Rona Serozan. 2. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2018, s. 168.

¹⁶ **Ketizmen**, Uzlaştırma, s. 228.

¹⁷ **Yurtsever, Haluk**, Tarihten Güncelliğe Sınıf Savaşları ve Devlet, 2. Baskı, Yordam Kitap, İstanbul 2013, s. 115. Önödeme ve uzlaştırmanın ilk halinin uygulanmaması ya da iddia pazarlığının düzenleme olmaksızın uygulanmaya başlanması bu durumlara örnek gösterilebilir. Yine ceza kararlarının uygulandıktan sonra ideolojinin değişmesi sonucu yürürlükten kaldırılması ancak çok benzer seri muhakeme usulünün yürürlüğe girmesi bu durumla bağlantılıdır.

sınıfsal yapıdır. Hukuk kuralları, sözlü de olsa yazılı da olsa toplumu şekillendiren değil toplumsal yapı tarafından şekillendirilen olmuştur¹⁸. Ne zaman ki teknik imkanlar ya da büyük tarihsel olaylarla üretim ilişkileri değişir, işte o zaman hukuki sistemin de buna uyum sağlaması gerekecektir. El değirmeni ile üretim yapan toplum feodal beylik olarak şekillenirken buharla çalışan bir değirmenle üretim yapan toplum sanayileşmiş kapitalist bir topluluk olarak şekillenecektir¹⁹. Özetle denilebilir ki hukuk, felsefe, din ve sanat gibi “üstyapı” olarak tanımlanan toplumsal kavramları şekillendiren etken, “altyapı” yani üretim ilişkileridir. Bu durumda üretim araçlarını elinde bulunduran sınıfın üstyapıyı şekillendirerek bu hakimiyetini elinde tutmaya çalışması doğru bir çıkarım olacaktır²⁰.

Biraz daha geniş perspektiften bakıldığında bir yanda üretim araçlarını elinde bulunduran ve mevcut üretim ilişkisinin devamında menfaati bulunan bir sınıf, diğer tarafta üretime katılan ancak üretim araçlarını elinde bulundurmayan diğer sınıf mevcuttur. Kapitalizm açısından bakıldığında bunlar sermaye sahipleri ve işçiler olurken feodal düzende lordlar/vassallar ve serfler, kölelik düzeninde ise köle sahipleri ve köleler olarak karşımıza çıkar²¹. Bu sınıflar arasında üretim ilişkilerinin devamını sağlayan kurallar oluşmakta ve bu şartlara göre şekillenmektedir. Oluşan ve şekillenen kurallar sınıflar arasındaki düzeni sağlamakta ve görünüşte bir denge kurmaktadır. Ancak bu dengenin uzlaşma ve refaha dayalı bir orta nokta olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu denge, üretim ilişkilerinin devamını sağlayacak ve çatışma halini kamu düzenini bozmayacak

¹⁸ Akman, s. 13.

¹⁹ Marx, Karl / Engels, Frederick, Marx & Engels Collected Works Vol 06: Marx and Engels: 1845-1848, Lawrence & Wishart, 1975, s. 166.

²⁰ Tella, M. J. / Tella, F. Punishment and Culture: A Right to Punish? Brill Academic Publishers, The Netherlands 2006, s. 49 vd.

²¹ Üretim biçimi aynı kategoriye dahil olmasına rağmen dönemseller farklılıkların söz konusu olması hukuk sistemini ve normları değiştirebilir. Örneğin 18 yy. kapitalist üretim ilişkileri ile günümüz kapitalist üretim ilişkileri her ikisi de sermaye birikimini hedeflese de üretim ilişkileri bakımından özellikle uluslararasılaşma açısından ciddi farklılıklara sahiptir. Dolayısıyla 18. yy. üretim ilişkilerinin devamını sağlayacak koşullar ile günümüzdeki koşullar elbette farklı olacaktır. Bkz. Ketizmen, Uzlaştırma, s. 15-16.

seviyede tutacak bir dengedir²². Bu dengeyi oluşturan şartların incelenmeden sadece hukuki normu incelemek, aranan cevabı bizlere sunmayacaktır²³.

1.1.3. Hukukun Üretim İlişkilerinin Yeniden Üretiminde Oynadığı Rol

Hukukun, üretim ilişkilerinin devamlılığını sağlama rolü olduğunu yukarıda belirtmiştik²⁴. Hukuk sistemi bu rolü iki şekilde yerine getirir. Bunlardan ilki ideolojik aygıt, ikincisi ise baskı aygıtı rolleridir²⁵. İdeolojik aygıtta hukuk sistemi cezalandırıcı yönünü kullanmaksızın üretim ilişkilerinin devamını sağlayan şartları meşrulaştırır. Örneğin köleleştirilen ve köle alım satımının meşru olarak kabul edildiği bir hukuk sistemi, kölelik düzeni için elzemdir. Aynı şekilde sözleşme özgürlüğü ve sermaye birikiminin meşru olması da kapitalist düzen için gereklidir. Bu meşruluk sadece hukuki alanla sınırlı kalmaz aynı zamanda bireylerin bilincinde de bu işlemler ya da haklar meşru olarak görülür. İdeolojik aygıt toplumun beslendiği bilgi kanallarını da etkileyerek bu meşruluk düşüncesini devam ettirme görevi üstlenir²⁶. Üniversiteler, basın yayın organları ve şirketler gibi kaynaklar bu meşruluk düşüncesini halka aktarır²⁷. Baskı aygıtında ise sistemin devamını engelleyecek şartların, cezalandırma ve benzeri yöntemlerle devlet tarafından şiddet yoluyla ortadan kaldırılması söz konusudur.

Althusserci yapısalcı Marksist bir perspektiften bakılırsa bu fonksiyonların çoğu bilinçli olarak oluşturulmaz, yapısal olarak belirlenirler²⁸. Sonuçta hukuk, sistemin devamını sağlayacak kurallar bütününden ibaret hale gelmektedir. Bu kapsamda günümüzdeki

²² **Yücekaya, Burak**, Hukukun Piyasalaşma Uğrağı Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri ve Arabuluculuk Kurumu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2021, s. 6.

²³ **Ketizmen**, Uzlaştırma, s. 15.

²⁴ Bkz Başlık 1.1.1. Hukuk ve Üretim İlişkileri

²⁵ **Ekici, Ekrem**, “Antonio Gramsci ve Louis Althusser: Hukuk İdeolojisinin Eleştirisi”, Marksist Devlet ve Hukuk Teorisi (ed. Taner Yelkenci), 2. Baskı, NotaBene Yayınları, İstanbul 2017, s. 265.

²⁶ **Ekici, Ekrem**, s. 267.

²⁷ **Harvey, David**, “Yaratıcı Yıkım Olarak Neoliberalizm”, (Çev. Eylem Çamuroğlu Çığ, Ünsal Çığ), Atılım Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 2012, C. 2, S. 2, s. 69-70.

²⁸ **Özdemir, Ali Murat**, Sözü Mülkiyeti, s. 62 vd.

üretim ilişkilerinin devamını sağlayan ideolojik aygıtlar ve cezalandırıcı anlayışı şekillendiren baskı aygıtı rolünü incelemek gerekir.

1.1.3.1. İdeolojik Aygıtlar

Kapitalist üretim ilişkilerinin devamı için gereken ideoloji, insanın doğal hak süjesi olduğunun kabulü, sözleşme özgürlüğü, emeğini satabilme imkanı, başarının bireysel tercihlere bağlı olduğu inancı ve mülk edinme hakkı olarak sıralanabilir. Bu mülk edinme sadece kullanmayı ve yararlanmayı değil değişim değerine sahip olan ve pazara sunulabilecek mülk edinmeyi ifade etmektedir²⁹. Görünüşte sömürüyü onaylamaz görünen bu ilkeler aslında üretim ilişkilerinin devamını sağlamaktadır³⁰. Örneğin sözleşme özgürlüğü, çalışma şartlarını beğenmeyen işçinin daha iyi şartlarda çalışmasını sağlar görünmekte iken aslında sınırsız bir emek gücüne işverenin erişimini mümkün kılar. Hukuk işte bu çelişkili yapının gözükmemesini sağlar³¹. Bu ilişkiler o kadar kanıksanmıştır ki doğal olanın bu olduğu konusunda çok yaygın bir görüş hakimiyeti mevcuttur³².

İdeolojik aygıtlar, baskı aygıtlarına göre çok daha masrafsız ve süreklilik içeren bir yapıya sahiptir³³ ancak tek başına da yeterli değildir. Zira ancak rıza ve zorun bir arada bulunmasıyla uzun süreli bir egemenlik ve üretim ilişkisinin devamından söz edilebilir³⁴. İdeoloji yani bu kapsamda rıza, toplumu bir arada tutmakta ve zor ya da zorun tehdidiyle bir araya geldiğinde hegemonya oluşmaktadır. Hegemonya sayesinde iktidardaki kesim, kendi çıkarlarının tüm toplumun çıkarları olduğunu ileri sürebilmekte ve toplumu bu konuda ikna edebilmektedir³⁵. Bu ikna ve rıza sağlandığında toplumun büyük kısmı günlük hayatta hukuk kurallarına uygun davranır ve uyuşmazlıkları hukuk ile çözmeye

²⁹ **Özdemir, Ali Murat**, Sözü'nün Mülkiyeti, s. 182-183; **Ketizmen**, Uzlaştırma, s. 23

³⁰ **Doğan, Zelay P.**, "Louis Althusser'de Emek Gücünün Yeniden Üretilmesi ve Hukuk İdeoloji İlişkisi", Pasajlar Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 2019, C.1, S. 1, s. 172.

³¹ **Akman**, s. 243.

³² **Harvey, David**, "Yaratıcı Yıkım Olarak Neoliberalizm", s. 69-70.

³³ **Akman**, s. 27-29.

³⁴ **Ekici, Ekrem**, s. 265.

³⁵ **Yaşlı, Fatih**, İdeoloji: Bir Kavramın İzinde, 1. Baskı, Alabanda Akademi, Ankara 2016, s. 18.

çalışır³⁶. Hatta özel hukuk alanı genişleyerek kamu hukukunun alanı daralmakta olup ikna sayesinde ideolojik aygıtın çözümediği ve baskı aygıtının devreye girmesi gereken konuların azaldığı söylenebilir³⁷.

Günümüz hukuk düzeninin şekillenmesine bakıldığında; neoliberal politikaların işleyebilmesi için en elverişli sistem dirençsiz ve öngörülebilir bir hukuk sistemidir. Yani tikanmaların en aza indiği ve uyuşmazlıkların ne şekilde çözüleceğinin önceden bilinebilir veya yüksek isabetle tahmin edilebilir olduğu bir sistem gerekir. Bu kapsamda IMF, DTÖ ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar da ülkeler arası benzer yapıların kurulmasını sağlamış ve ülkelerin bürokratik yapıları Batı bürokrasisine benzetilmiştir³⁸. Bu sayede üretim ilişkilerinin diğer ülkelere de aktarılması ve yayılması mümkün hale gelmiştir³⁹. Bu tablo karşısında günümüzde hukukun, neoliberal yapının ideolojisiyle paralel bir düzlemde olduğunu söylemek hatalı olmayacaktır.

Ceza hukuku bakımından ise ikili bir değerlendirme yapılması gerekir. Ceza hukuku hem devletin baskı aygıtıdır hem de cezalandırılmayan ve cezalandırılan fiillerin ne olduğunu göstererek meşrulaştırıcı bir işlev görür. Bu sayede de ideolojik aygıtlardan birisi haline gelir. Gerçekten de ceza hukukunun harekete geçmesinden önce suç ihdası ile dahi yasaklanmayan fiillerin meşruiyetini pekiştirici bir etkisi bulunmaktadır. Bunun dışında ceza hükümlerinin içtihatlar ya da doktrindeki eserler yoluyla tekraren şerh edilmesi, bu normların toplumsal adalet anlayışını şekillendirmesini sağlar⁴⁰.

³⁶ Akbaş, Kasım, “İdeoloji Olarak Hukuk”, Hukuk Kuramı Dergisi, Yıl 2018, C. 5, S. 3, s. 64.

³⁷ Kars Kaynar, Ayşegül, “Neo-liberal Dönemde Hukuk ve Neo-formalizm Tartışmalarına Bir Giriş”, İktisat Dergisi, Yıl 2017, S. 536, s. 40; Özdek, Yasemin, Şirket Egemenliği Çağı: Sosyal Devletten Ceza Devletine, NotaBene Yayınları, Ankara 2011, s. 82.

³⁸ Güzelsarı, Selime, Küresel Kapitalizm ve Devletin Dönüşümü: Türkiye’de Mali İdarede Yeniden Yapılanma, Sosyal Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 2008, s.18-19.

³⁹ Güler, Birgül Ayman, Yeni Sağ ve Devletin Değişimi – Yapısal Uyarılma Politikaları 1980-1995, İmge Kitabevi, Ankara 2016, s.39.

⁴⁰ Collins, Hugh, Marksizm ve Hukuk, (çev.) Umre Deniz Tuna, Dipnot Yayınları, Ankara 2013, s. 79; Althusser, s. 65-66; Akman, s. 243 vd..

1.1.3.2. Baskı Aygıtı Olarak Ceza Hukuku

Ceza hukuku, hakim sınıfın baskı aygıtı olarak görev yapar. Baskı aygıtı, ideolojik aygıtların yeterli olmadığı durumlarda yani mevcut düzende üretim ilişkilerinin devamı kendiliğinden sağlanmadığı durumlarda şiddet yoluyla düzenin devamını sağlar. Ceza hukukunun liberal öğretide gösterilmeyen yüzü budur. Gösterilen yüzünde ise temel hak ve özgürlüklerin korunması, toplumsal ortak değerlerin korunması, birlikte yaşama koşullarının sağlanması ve toplumsal düzenin sağlanması başlıkları görülmektedir⁴¹.

Görünen yüzünden bakıldığında ceza hukuku toplumu bir arada tutan hakları korumayı hedeflemektedir ve bu kapsamda ihdas edilmiş kuralların toplumu bir arada tutan koşulların ne olduğundan bağımsız olarak incelenmesi gerekir. Zira bu konular ceza hukukunun değil siyaset biliminin, tarihin ya da sosyolojinin alanına girmektedir. Norm üzerinden yapılan incelemeler; içtihatlar ve hukuki eserler ortaya koymakta ve bu birikim kısıtlı bir alana yığılmaktadır⁴². Ancak bu kendi kendisini doğrulayan inceleme metodu genel anlamda hukukun, özel de ise incelenmek istenen müesseselerin -bizim konumuzda seri muhakeme- kısır bir merceğe altına alınması anlamına gelecektir.

Cezanın amacına ilişkin tarihsel süreçte birçok farklı görüş ortaya çıkmış ve bu görüşlerden bazıları dönem dönem ön plana çıkarken bazıları da geri planda kalmış ve uygulamaya etkileri azalmıştır. Bu görüşlerin ortaya çıkmasında ve ortadan kaybolmasında temel etken; amacın doğruluğu ya da yanlışlığı değil ait oldukları dönemin genel ideolojisiyle ne kadar uyumlu olduğudur. Bu halde özelliklerin anlaşılması için öncelikle şartların anlaşılması gerekecektir. Cezalandırma amacının anlaşılması için de ilgili dönemdeki hakim ideolojinin anlaşılması gerekir⁴³.

⁴¹ **Hafızoğulları, Zeki, / Özen, Muharrem**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. 9. Baskı, US-A Yayıncılık, Ankara 2018, s. 3-4; **İçel, Kayıhan / Sokullu-Akıncı, Füsün / Özgenç, İzzet**, Yaptırım Teorisi, Beta Yayıncılık, İstanbul 2000, s. 39; **Özgenç, İzzet**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023, s. 53 vd.

⁴² **Ketizmen**, Uzlaştırma, s. 19-20

⁴³ **Akman**, s. 15.

1.2. ÜRETİM İLİŞKİLERİ VE CEZALANDIRMA ANLAYIŞI

Bu başlıkta modern devletin gelişimi süresince geçirdiği sosyoekonomik değişimlerin basamakları ile hukuk sistemindeki değişimlerin dönüm noktaları aktarılacaktır. Bu kapsamda kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinden, kapitalizmin gelişimi ve sonrasında ortaya çıkan refah devletinden, fordist üretim ilişkilerinden ve son olarak etkileri günümüzde de görülmekte olan neoliberal üretim ilişkilerinden bahsedilecektir. Bu aşamaların hukuk sistemleri üzerindeki etkilerini anlamak, günümüzdeki hukuki müesseselerin oluşumunu anlamayı ve gelişimlerinin nereye evrileceğine bir ışık tutmayı sağlayacaktır.

1.2.1. Kapitalizm Öncesi Üretim İlişkileri ve Cezalandırma Anlayışı

Kapitalizm öncesi üretim ilişkileri Kıta Avrupası için 5. yüzyıldan 15. yüzyıl sonlarına kadar süren feodal düzen ve öncesinde görülen köleliktir. Bu dönemde bireysel cezalandırma anlayışının devlet tarafından cezalandırma anlayışına geçişi söz konusudur bu geçişin meşruiyet kaynağını din oluşturmaktadır. Yöneticinin gücünün kaynağı dindir ve suç ile ihlal edilen norm aslında yöneten tarafından koyulan ilahi bir kuralın ihlalidir⁴⁴. Sonrasında devlet hazinesi ile yöneticinin şahsi malının birbirinden ayrılmasıyla başlayan süreçte meşruiyet kaynağı yöneticinin bizatihi kendisinde olmaktan çıkmaktadır⁴⁵. Bu dönemde işkence delillerin kraliçesi olarak görülmektedir.

Bu üretim ilişkilerinde üretim araçlarını ellerinde bulunduranlar çoğunlukla soylulardır ve üretim ilişkisi topraktan elde edilen artı değer temellükü üzerinde şekillenmiştir. Günümüz benzeri pazar için üretim anlayışı o dönemlerde çok nadirdir. Üretim çoğunlukla bireysel ihtiyaçları karşılamaya yöneliktir ve nadiren üretilen ürünlerin satışı söz konusu olur. Köylünün topraklarından uzaklaştırılmasıyla ortaya çıkan

⁴⁴ **Garland, David**, Punishment and Modern Society: A Study in Social Theory, Oxford University Press USA 1993, s. 39.

⁴⁵ Bkz. **Mitteis, Heinrich / Heinz, Lieberich**, Deutsche Rechtsgeschichte, Beck Juristischer Verlag, München 1992 s. 150-151'den aktaran, **Ozansü**, s. 61.

mülksüzleştirme sürecinin sonunda köylünün yaptığı birikimi pazara sunması durumu söz konusu olmuştur⁴⁶ ve bu şekilde meta mübadelesi hakimiyeti başlamıştır.

1.2.2. Kapitalizm ve Klasik Dönem Cezalandırma Anlayışı

Kapitalizm, kişisel ihtiyaçlar için değil mübadele için metanın üretildiği, üretim sonucu ortaya çıkan artık değerın üretim araçlarını ellerinde bulunduranlara ait olduğu, sermaye birikimine dayanan üretim biçimidir. Yani bu üretim biçiminde emek, sözleşme ilişkisi içerisinde üretime dahil edilmekte ve ortaya çıkan artı değere sermaye sahibi tarafından el koyulmaktadır. Kapitalizm, ilk ortaya çıktığı meta mübadelesinden (15. yy.) günümüze kadarki dönemlerde çok farklı üretim şekillerini barındıran bir çatı terimdir. Zira her an üretim ilişkileri dönüşüp gelişmekte ve sistemin devamlılığı bu yolla sağlanmaktadır⁴⁷. Ancak her görünüşünde sermaye birikiminin bulunması ve sözleşme özgürlüğünün bulunması şarttır⁴⁸. Sözleşme özgürlüğü ile feodal düzende siyasal zor tarafından el konulan emeğe piyasa koşulları el koymaya başlamıştır. Siyasal zor ise bu sistemin devamlılığını sağlamaktadır⁴⁹. Kapitalizm bir üretim biçimi olmakla birlikte diğer üretim biçimleri gibi toplumsal yapıyı şekillendirmiş ve bizatihi bir toplumsal sistem halinde gelmiştir. Bu toplumsal sistem modern devlettir. Kapitalizm, doğuşundan bugüne kadar sınıf ilişkilerinin ve siyasi yapının tam ortasında yer almaktadır⁵⁰. İlkel birikim süreçlerinin devamında satılan üründen elde edilen kârın harcama ya da hazine oluşturma amaçları⁵¹ dışında sermaye olarak biriktirilmesi ve yatırıma yönelik

⁴⁶ **Marx, Karl**, Kapital, Ekonomi Politigin Eleştirisi: Cilt I, (çev. Mehmet Selik / Nail Satlıgan), Yordam Kitap, İstanbul 2011, s. 686. **Fine, Ben**, “İlkel Birikim”, (çev. Ali Doğan), Marksist Düşünce Sözlüğü, (der. Tom Bottomore), 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2012, s. 298.

⁴⁷ **Quinney, Richard**, Class, State, & Crime, Longman, Harlow 1980, s. 39.

⁴⁸ **Özdemir, Ali Murat**, Sözü Mülkiyeti, s. 32 vd.

⁴⁹ **Özdemir, Ali Murat / Saygılı, Abdurrahman / Zabunoğlu, Hamdi Gökçe**, Genel Kamu Hukuku – Kuramsal Yaklaşım, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2019, s. 47; **Wood, Ellen M.**, Kapitalizm Demokrasiye Karşı: Tarihsel Maddeciliğin Yeniden Yorumlanması, (çev. Şahin Artan) 1. Baskı, Yordam Kitap, İstanbul 2008, s. 45.

⁵⁰ **Yurtsever**, s. 107.; **Özdemir, Ali Murat**, Sözü Mülkiyeti, s. 189.

⁵¹ **Fulberth, Georg**, Kapitalizmin Kısa Tarihi, (çev. Sadık Usta) 4. Baskı, Yordam Kitap, İstanbul 2018, s. 18, 23.

kullanılması, kapitalist üretim ilişkilerinin devamını sağlayacak sermaye birikimini oluşturmaya başlamıştır.

Kapitalizmin ilk döneminde klasik liberal anlayışla şekillenen modern devlet, refah devleti modeli öncesinde özgürlük ve bireyselciliğin ön plana çıktığı bir döneme tekabül eder. Bu dönemde görülen modern benlik fikri köylü ve işçilerde toplumsal bir kimlik bunalımına neden olmuş ve burjuvanın oluşturduğu bu değişim bir süre sonra burjuvanın yaşam tarzını etkilemeye başlamıştır. Modernliğin ilk krizi olarak adlandırılan bu dönem (19. yy sonları) aslında kapitalist üretim ilişkilerinin de ilk krizini oluşturmaktadır. Bu durumdan kurtulmak için kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden üretilmesi gerekecektir⁵². Kapitalizmin her krizinde benzer şekilde ekonomik düzenin yanında diğer toplumsal şartların da yeniden üretimi gerekmiştir. Zira bu şartlar üretim ilişkilerinin devamını sağlayan ortamı oluşturmakta ve bu ilişkileri meşrulaştırmaktadır⁵³.

Aydınlanma çağı ile ceza hukukunda konumuza ilişkin iki temel değişim söz konusu olmuştur. Bunlardan ilki maddi gerçeğe ulaşma çabasının ortaya çıkmasıdır. Bu durum ceza hukukunun kamusallaşmasının bir sonucudur. Yani cezalandırma yetkisinin devlete geçmesinin yanında ayrıca işin aslının da devlet tarafından araştırılması söz konusudur. Zira artık ceza hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar kişiler arasında olan biten bir mesele olarak görülmemekte, dolayısıyla failin ikrarı kesin sonuç doğurmamakta ve olayda gerçekten ne olduğu kamu adına araştırılmaktadır. Bununla bağlantılı olarak savunma hakkı başta olmak üzere diğer sanık hakları gelişmiştir ve işkence, delillerin kraliçesi olma niteliğini kaybetmiştir.

Bu dönüşüm sonucunda suç ihdas eden, suçluyu bulan, cezalandıran devlet, egemenlik sahibi devlet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireysel uyuşmazlıklardan farklı olarak devletin kamu gücüyle bu faaliyetler yürütülmektedir. Dolayısıyla artık kamu hukuku –

⁵² **Sallan Gül, Songül**, Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısılcacında Refah Devleti, Ebabel Yayınları, Ankara 2006, s.14; **Wagner, Peter**, Modernliğin Sosyolojisi Özgürlük ve Cezalandırma, (çev. Mehmet Küçük), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2005, s. 118. Bu dönüşüm müdahaleci kapitalist devlete geçiş şeklinde olabildiği gibi sosyal devlete geçiş şeklinde de olabilmektedir.

⁵³ **Özdemir, vd.**, s. 171.; **Özdemir, Ali Murat**, Sözü'n Mülkiyeti, s. 189.

özel hukuk ayrımı da kesinleşmiş ve ceza hukukunun kamusalılığı ortaya konulmuştur. Bunun dışında dini bir temizlenme algısından farklı olarak gerçek suçluyu delillerle bulma amacı söz konusudur. Bu da ceza hukukunun rasyonelliğini ortaya koymuştur⁵⁴.

Bu dönemde ve sonrasındaki klasik dönemde failin özgür iradesiyle suç işlediği ve toplumsal yapıyı bozduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla failin cezalandırılmasında yan amaçlar olmakla birlikte temelde kendi yaptığı kötü tercihin bedelini ödetme düşüncesi mevcuttur. Bu nedenle cezalandırıcı anlayışın yani kefaret anlayışının mevcut olduğu söylenebilir. Ceza, gelecekte failin topluma entegre olmasıyla ilgili değil; geçmişteki davranışıyla ilgilidir⁵⁵.

1.2.3. Refah Devleti

Kapitalist üretim ilişkilerinin sanayi devrimiyle gelişmesi ve değişmesi, şehirlerde ortaya çıkan büyük iş imkanları nedeniyle şehre göçün artması, ücretli çalışmanın yani emek gücünün piyasaya satışının yoğunlaşması, işçi hareketlerinin demokratik yönetimlere geçilmesiyle hızlanması gibi sosyal ve ekonomik gelişmeler; refah devletinin meydana gelebilmesi için gerekli politik ortamı sağlamıştır⁵⁶. Klasik liberal anlayışın getirdiği bireycilik anlayışı; iş imkanı için köyden göç eden bireylerin dahil oldukları toplumsal ortamdaki koparak şehirde bireye dönüşmeye uyum sağlayamamaları sonucunda kimlik bunalımına dönüşmüştür. Klasik liberalizmin ileri sürdüğü gibi bireylerden oluşan topluluklar kendiliğinden dengeye gelememiş, artan yoksullukla birlikte toplumsal düzende bozulmalar meydana gelmiştir. Bu durum elbette üretim ilişkilerinin devamı için elverişsiz bir ortamdır. Bu nedenle bu kriz burjuvanın da katılımıyla işçi örgütlenmesi yoluyla çözülmüş ve örgütlü modernliğin hakim olacağı refah devleti ortaya çıkmıştır⁵⁷.

⁵⁴ Ozansü, s. 103.

⁵⁵ Önder, Ayhan, Ceza Hukuku Dersleri, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992, s. 478.

⁵⁶ Özdemir, Süleyman, Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul 2007, s. 143.

⁵⁷ Özdemir, Süleyman, s.143; Wagner, s. 121-122.

Bu dönemde bireylerin özgür ekonomik tercihlerinin ulusların zenginliğini oluşturacağı düşüncesi terk edilmiştir. Klasik liberalizmin kuralları yanlışlanmış ve iki sınıf arasında (üretim araçlarını ellerinde bulunduranlar ve işçiler) toplumsal uzlaşma sağlanmaya çalışılmıştır. Kazanımlarını korumak isteyen işçi sınıfı ile belirsizliğin son bulmasını isteyen burjuva sınıfı; devlet eliyle bu uzlaşmayı sağlamıştır⁵⁸. Bu uzlaşmanın sağlanmasında ortaya çıkan refah programlarının burjuva tarafından düzenin sağlanması için istenerek mi yürürlüğe konulduğu yoksa işçi hareketleri sonucunda istenmeden verilen tavizler mi olduğu konusunda görüş ayrımı vardır⁵⁹. Her iki durumda da istemli ya da istemsiz bir uzlaşma sağlanmış ve kapitalist üretim ilişkileri bir süre de bu uzlaşma üzerinden devam etmiştir.

Bu uzlaşma kapsamında ilk olarak bireylere ve ailelere asgari gelir sağlanması ve işsizlik, hastalık gibi durumlarda koruyucu tedbirlerin alınması müdahaleleri karşımıza çıkmaktadır. Bunlara ek olarak tüm vatandaşlara ayırım yapılmaksızın sosyal hizmetler konusunda en iyi imkanların sağlanması amacı da mevcuttur. İşçiler dışındaki grupların tehdit oluşturmaması nedeniyle bunlar bakımından ayrıca bir düzenleme yapılmamıştır⁶⁰. Burada fark edilecektir ki -her ülkenin uygulaması ufak değişiklikleri haiz olsa da- refah devleti, klasik liberal anlayışın sadece adalet ve güvenliği sağlamayı hedefleyen, kalan konulara müdahale etmemeyi benimseyen tutumundan uzaklaşmış; müdahaleci ve düzenleyici bir yola tabi olmuştur⁶¹. Bu müdahalelerle arzın devamı ve talebin artması amaçlanmaktadır. Zira talep azlığı krizi doğurmaktadır⁶².

Refah devleti modeli, klasik liberal düzenden ayrılrsa da kapitalist üretim rejiminin bir türüdür. Yukarıda da belirttiğimiz gibi kapitalist üretim rejiminin belirleyici unsurları sermaye birikimine imkan sağlaması ve sözleşme özgürlüğünün mevcudiyetidir. Refah devletinde sözleşme özgürlüğü bakımından kısıtlamalar söz konusu olsa da temel olarak

⁵⁸ **Wagner**, s. 147; **Sallan Gül**, s. 37.

⁵⁹ **Gough, Ian**, Political Economy of the Welfare State, Macmillan Pub., Londra 1992, s.56-57'den aktaran **Baruş**, s. 28.

⁶⁰ **Özdemir, Süleyman**, s. 150.

⁶¹ **Özdemir, Süleyman**, s. 20; **Özkazanç**, Siyaset Sosyolojisi Yazıları, s. 26-27.

⁶² **Gümüş, İskender**, "Tarihsel Perspektifte Refah Devleti: Doğuş, Yükseliş Ve Yeniden Yapılanma Süreci", Journal of Political Administrative and Local Studies, Yıl 2018, C. 1, S. 1, s. 53-54.

serbestlik devam etmiş; sermaye birikimi bakımından ise koruyucu ve arttırıcı düzenlemeler ile bu unsurun da güçlenmesi sağlanmıştır⁶³.

Bu politikaların II. Dünya Savaşı sonrası hız kazanmasıyla büyük bir ekonomik büyüme meydana gelmiş ve kapitalizmin altın çağı başlamıştır. Piyasaların korunması ve geliştirilmesinin yanında sosyal güvenlik politikalarıyla gelirin topluma dağıtılmasıyla sosyal adalet de sağlanmıştır. Kadının istihdamı artmış ve aile yapısı buna bağlı olarak değişmiştir. Devletin sağlamakta olduğu imkanlar artık bir hak olarak görülmüş ve toplum tarafından talep edilir hale gelmiştir⁶⁴.

1.2.3.1. Fordizm

Fordizm, büyük şirketlerin ellerindeki üretim gücünü kullanarak işçilerin ekonomik durumunu hatta sosyal hayatını etkileyebileceğini, bunun da ötesinde kitlesel üretim ve tüketim yöntemleriyle toplumun şekillendirilebileceği iddiasında bulunan Henry Ford'dan adını alan, toplumun tamamına müdahale edilerek yeni bir işçi tipi oluşturmayı hedefleyen bir düşünce bütünüdür⁶⁵. Bu üretim anlayışı refah devletinin altın yıllarına giden süreçte etkin olmuştur.

Fordizm, bireylerin gelirlerini ve alışkanlıklarını tüketime elverişli hale getirmeyi amaçlar. Bu sayede kapitalist üretim ilişkilerinin teknik gelişmeler ile sağlamakta olduğu devasa arza talep yaratılabilecektir. Bu durumun ilk örneklerini bizzat Henry Ford, işçilerine uygulamakta ve üretilen arabalardan satın alabilmeleri için işçi maaşlarına zam yapmakta, rasyonel tüketim kalıplarını takip edip etmediklerini denetlemek için işçilerin evlerine sosyal hizmet uzmanları göndermekteydi⁶⁶.

⁶³ **Özdemir, Ali Murat**, Kolektif Emperyalizm, Kolektif, Emperyalizm: Mağribden Maşrıka Dönüşümün Ekonomi Politiği (Der. Ali Murat Özdemir), İmge Kitabevi, Ankara 2014, s. 62.

⁶⁴ **Sallan Gül**, s. 4; **Özdemir, Süleyman**, s. 158.

⁶⁵ **Harvey, David**, Postmodernliğin Durumu, Sungur Savran (çev.), Metis Yayınları, İstanbul 2014, s. 148; **Kumar, Krishan**, Sanayi Sonrası Toplumdan Post-Modern Topluma, Dost Kitabevi, Ankara 1995, s.68.

⁶⁶ **Harvey, David**, Postmodernliğin Durumu, s. 148.

Fordizm, II: Dünya Savaşı'na kadar geniş bir alanda etki göstermemiştir. Zira üretim hattında zanaatkarlık becerisi gerektirmeyen monoton işlerin tekrarlı şekilde yapılması nedeniyle işçiler üretim sürecine yabancılaşmakta ve işçilerin isteksizliği ortaya çıkmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrasında işveren ile devlet arasında ulaşılan uzlaşma ile işverenler açısından güvenli bir ortam doğmuş ve bu üretim rejimi ABD öncelikli olmakla birlikte batı dünyasında yayılmıştır⁶⁷. Ayrıca bu dönemde Bretton Woods sistemiyle ABD doları, İngiliz sterlini yerine geçerek altın ile değeri belirlenen uluslararası rezerv para niteliğine erişmiştir⁶⁸.

Fordist üretim rejiminin sonunu ekonomik krizler sonucunda devletin sosyal yönünün zayıflaması getirmiştir. Esnek üretimin yaygınlaşması ve kolektif işçi örgütlerinin zayıflaması sonucunda devletin müdahalesiyle kurulan uzlaşma yıkılmıştır. Bunun sonucunda kamu harcamaları azaltılmış, özelleştirmeler artmış ve piyasalar müdahalesiz ortamda güçlenmiştir. Fakirleşme, bireylerin kendi tercihlerinin sonucu olarak görülmüş; toplumsal kargaşanın artması nedeniyle kolluk gücü genişletilmiş ve cezalar ağırlaştırılmıştır. Toplumsal uzlaşmanın sona ermesiyle birlikte refah devleti yerini neoliberal politikaların izlendiği devlet modeline bırakmıştır⁶⁹.

1.2.3.2. Refah Devletinde Cezalandırma Anlayışı

Refah devletinde ceza hukukunun en belirleyici özelliği ıslah amacının önde olmasıdır. Cezaevlerindeki ıslah programları, koşullu salıverme usulünün yaygınlığı, ceza miktarları ve infaz sonrası çalışma programları tamamen kişinin suç sonucunda topluma yeniden entegre olmasını ve cezaevinde geçirdiği sürenin en aza indirilmesini hedeflemektedir.

Bu amaçları güden öğretilerden birisi “yeni sosyal savunma doktrini” olarak karşımıza çıkar. Bu görüş pozitivist okuldan farklı olarak salt cezalandırma amacından

⁶⁷ **Harvey, David**, Postmodernliğin Durumu, s. 150-151, 155; **Gramsci, Antonio**, Gramsci Kitabı, David Forgacs (haz.), İbrahim Yıldız (çev.), Dipnot Yayınları, Ankara 2018, s. 344-345.

⁶⁸ **Çağlar, Ünal / Dışkaya, Senem K.**, “Küreselleşme, Uluslararası Para Sistemi ve Kriz”, İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2018, C. 5, S. 2, s. 8.

⁶⁹ **Baruş**, s. 97-98.

uzaklaşmaktadır. Bu öğretiyeye göre toplum suçlulardan korunmalı ve suçlular da yeniden suç işleme riskinden uzaklaştırılmalıdır. Bunun için alkolizmle mücadele, sosyal yardım programları, ateşli silah satışının düzenlenmesi gibi toplumsal tedbirlerin alınması gerekmektedir. Zira bu tedbirler suçun ilk aşamada oluşmasını azaltan tedbirlerdir. Suçun işlenmesi halinde ise bireysel tedbirler de devreye girecek ve fail bakımından topluma yeniden entegrasyonun planı yapılacaktır. Hakim, ceza ve diğer yaptırımları belirlerken, faili suça iten sebepleri ve failin kişisel durumunu dikkate alacaktır. Ceza verilmesi bu sisteme göre hatalı değildir. Sadece ceza verilmesinin amacı tek başına cezalandırma yani kefarete anlayışından uzaklaşmakta; suçun önlenmesi ve tekrarını sağlama bakımından bir ıslah aracı olarak görülmektedir. Islah amacı, suçlunun toplumun korunması amacıyla feda edilmesini engeller⁷⁰.

Refah devletinde emek ve sermaye çatışmasının görünüşte de olsa geçici bir uzlaşmaya vardığını belirtmiştik⁷¹. Bu ideolojik etki elbette ki cezalandırma anlayışına da etki etmiş ve sosyal devlet anlayışının ceza hukukundaki yansıması olarak belirtilebilecek ıslah politikalarının ön plana çıktığı bir cezalandırma sistemi benimsenmiştir. Bu sistemde kefarete ve genel önleme amaçlarından uzaklaşılana, kişilerin tekrar topluma entegre olmasını amaçlayan, önleyici politikaların yaygınlaştığı bir dönem söz konusudur. Bu entegrasyon düşüncesi sadece ceza hukukuyla sınırlı olmayan ve toplumun geneline yayılan bir bütünleştirici ideolojiyi ifade eder⁷². Bu ideolojiye göre fordist üretim rejimi ile toplumun yeniden şekillendirilmesi ve işgücünün yaşam koşullarının iyileşmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda işgücüne katılamayanlara ıslah yoluyla ikinci bir şans verilmektedir⁷³. Zira artık suçluluk, tehlikeli sınıfa ait bir farklılıktan ziyade toplumsal şartlar nedeniyle hata yapmış sapkın bir bireye ait görülmektedir⁷⁴. Suç, sapkınlık olarak

⁷⁰ **Karakaş Doğan, Fatma**, Cezanın Amacı ve Hapis Cezası, Legal Yayıncılık, İstanbul 2010, s.30-31; **Yarsuvat, Duygun**, “*Ceza ve Yeni İçtimai Müdafaa Doktrini*”, İÜHFİM, Yıl 1966, C. 32, S. 1, s.86; **Artuk, Mehmet Emin / Gökçen, Ahmet**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara 2022, s.54; **Dolu, Osman / Büker, Hasan**, “*Caydırıcılığın Sınırları: Caydırıcılık Eksenli Suç Önleme ve Mücadele Politikalarına Eleştirel Bir Yaklaşım*”, Polis Bilimleri Dergisi, Yıl 2009, C. 11, S. 2, s.18.

⁷¹ Bkz. Başlık 1.2.3. Refah Devleti

⁷² **Garland, David**, The Culture of Control – Crime and Social Order in Contemporary Society, University of Chicago Press, Chicago 2002, s. 35.

⁷³ **Ketizmen**, Uzlaştırma, s. 29.

⁷⁴ **Young, Jock**, The Exclusive Society – Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity, Sage Pub, London 1999, s. 4-5.

görüldüğü ve her toplumda bulunan doğal bir olgu olarak anlaşılmadığı için suç kontrolü değil suçlulukla mücadele söz konusudur. Bu kapsamda suçun belirli bir seviyede tutulması ve üretim ilişkilerinin devamı yerine suçu ortaya çıkartan nedenlerin ortadan kaldırılması anlayışı mevcuttur⁷⁵.

Bu anlayışa göre fail; bireysel tercihleri sonucunda hata yapmış ve toplumdan uzaklaştırılması hedeflenen, yaptığı hatanın cezasını çekmesi ve bedelini ödemesi gereken, tekerrürünü engelleyip etkisizleştirilmesi amaçlanan ve topluma ibret olarak genel önlemeyi sağlayacak bir araç değildir. Artık fail, ıslah edilmesi gereken ve topluma yeniden kazandırılacak, kişisel özellikleri dikkate alınan bir bireydir. Bu kapsamda suça sürüklenmesindeki nedenler araştırılarak ortadan kaldırılmakta ve suçun sadece kişinin bireysel tercihlerinin sonucu olduğu konusundaki inanıştan uzaklaşmaktadır⁷⁶.

Bu dönemdeki ceza hukuku anlayışını kısaca özetleyecek olursak;

- İnfaz aşamasında ıslah programlarının fazlalığı,
- Koşullu salıverme şartlarının genişletilmesi,
- Çocuk mahkemesi ya da infaz kurumlarıyla dezavantajlı grupların desteklenmesi,
- Sosyal gelişim raporları gibi araçlarla kusurluluk ve suça iten nedenlerin tespiti,
- Islah programlarının kişiselleştirilmesi,
- Islah programları üzerinde yapılan kriminolojik çalışmalarda artış,
- Tahliye sonrasındaki entegrasyon programları,
- Cezaevleri yerine ıslahevleri sistemine ağırlık verme,
- Hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine kamu hizmeti tarzı yaptırımların artışı,
- Sosyal konutların inşası ve gettolarda yaşayan sınıfın buralara yerleştirilmesi,

⁷⁵ **Lea, John**, Crime and Modernity – Continuities in Left Realist Criminology, Sage Pub., California 2002, s. 76-77.

⁷⁶ **Garland**, The Culture of Control, s. 34; **Lea**, s. 1-3.

dikkat çekmektedir⁷⁷. Fark edilecektir ki belirtilen bu sistemde uzmanlık gerektiren alanların fazlalığı nedeniyle profesyonellerin katılım sağladığı, mağdur ya da fail gibi suçla en yakın ilişkide bulunan kişilerin sürecin gidişatına etkisi olmadığı bir sistemden bahsedilmektedir⁷⁸. Bu yöntemlerle, suçluluğun ortadan kaldırılması için sosyoekonomik eşitsizliğin minimuma indirilmesi amacı güdülmüştür⁷⁹.

Her dönemde meydana gelen ideolojik değişim, bu dönemi de es geçmemiş; 1960’lardan sonra başlayan refah devleti uzlaşısından uzaklaşma hem suçun yayılmasına neden olmuş hem de kontrol edilmesini zorlaştırmıştır. Suçun sapkınlık ya da hastalık olduğu düşüncesinden uzaklaşarak her toplumda normal bir suçluluk seviyesinin bulunduğunu kabul eden anlayış yerleşmeye başlamıştır. Cezaevi ıslah programlarının ve tahliye sonrası entegrasyon programlarının hedeflenen başarısı gerçek hayata yansımamıştır. Bu tablo karşısında ceza hukukundaki genel anlayış, rehabilitasyondan cezalandırıcı – ödetici anlayışa doğru hızla kaymış ve rehabilitasyon politikaları terk edilmiştir. Bu dönüşüm sonucunda toplumdaki uzlaşının ortadan kalkışı ceza hukuku anlamında da toplumun suç potansiyeli olan bireylerden uzaklaşmasına ve kişilerin bireysel tedbirler almaya yönelmelerine neden olmuştur. Artık yeni ceza hukuku anlayışı, suçu ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalardan suçu belirli bir seviyede tutmaya yönelik çalışmaların başı çektiği neoliberal ceza politikalarına kaymıştır⁸⁰.

1.2.4. Neoliberal Devlet

Fordizmin krizi sonrasında bu krizden çıkış, neoliberal politikaların yaygınlaşmasıyla olmuştur. Bu dönemde devletin müdahaleci yapısı korunmuş ancak müdahale uzlaşının sağlanması ve devamı için değil piyasa koşullarının devamlılığı için kullanılmıştır.

⁷⁷ **Garland**, *The Culture of Control*, s. 54-55; **Bell, Emma**, *Criminal Justice and Neoliberalism*, Palgrave Macmillan, Londra 2011, s. 64-65.

⁷⁸ **Garland**, *The Culture of Control*, s. 34; **Lea**, s. 76-77.

⁷⁹ **Lea**, s. 79.

⁸⁰ **Garland, David**, “Introduction: Meaning of mass imprisonment”, *Mass Imprisonment: Social Causes and Consequences* (Der. David Garland). Sage Pub., California 2001, s. 43; **Young**, *The Exclusive Society*, s. 58.

1.2.4.1. Neoliberal Devletin Tanımı ve Gelişimi

1970’lerde ABD’nin dış açık vermesi nedeniyle Bretton Woods sistemi çökmüştür. Bununla birlikte doların altın karşısındaki doğrudan dönüştürülebilirliği ortadan kalkmış ve petrol fiyatlarındaki artışın da eklenmesiyle dünya ekonomisinde “stagflasyon” olarak adlandırılan duruma yani büyüme hızının düşmesi ve fiyatların artışının bir arada meydana gelmesine neden olmuştur. Kapitalizmin bu krizi sonucunda refah devleti politikaları işlemez hale gelmiş ve neoliberal politikaların uygulamasına başlanmıştır⁸¹.

Neoliberal devlette, refah devletindeki sınıflar arası görünüşte uzlaşma dahi bulunmamaktadır. Devlet, güçlü ve müdahalecidir ancak müdahaleler kriz anlarında keskin bir şekilde uygulanır ve piyasa koşullarını korumaya yöneliktir⁸². Piyasaların müdahale edilmeyerek serbest bırakılması klasik liberal dönemde krize sebep olmuş ve müdahaleci yaklaşımla bir uzlaşma oluşturulup üretim ilişkileri devam etmiştir. Bu uzlaşma da bozulduğunda piyasa düzeninin etkin kılınmasına geri dönülmüş ancak bu sefer müdahale ile piyasanın güçlendirilmesi yöntemi benimsenmiştir. Mesela iş güvenceleri yerine esnek ve ucuz işçiliğin sağlanmasına yönelik müdahaleler uzlaşmanın yerine piyasa güçlendirmesi politikasının tercih edildiğinin bir göstergesidir. Bu dönemde refah devletindeki kolektif hak taleplerinin yerini bireysel hak talepleri almıştır ve sosyal politikalar zayıflayarak devletin bu alandaki müdahalesi azalmıştır⁸³. Bireyselleşme, bireyselcilik,

⁸¹ **Özkazanç**, Siyaset Sosyolojisi Yazıları, s. 46; **Jessop, Bob**, Hegemonya, Post-Fordizm ve Küreselleşme Ekseninde Kapitalist Devlet, (Der.) Alev Özkazanç, Betül Yazar, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s.313.

⁸² **Jessop, Bob**, “*Neoliberalism*”, George Ritzer (Der.), The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Globalization içinde, New Jersey 2012, vol. 3, s. 2; **Molla, Fatma**, Yeni Liberal Dönüşüm Süreçlerinde Cezaevlerinin Değişen Rolü ve Mahkum Emegi Kullanımı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s.4; **Hayek, Friedrich**, Kölelik Yolu, (çev. Turhan Feyzioğlu, Yıldırım Arsan, Atilla Yayla), 6. Baskı, Liberte Yayınları, Ankara 2015, s. 127-145.

⁸³ **Özdemir, Ali Murat**, Sözün Mülkiyeti, s. 184-185; **Ketizmen**, Uzlaştırma, s. 31-32; **Ketizmen, Muammer**, “*Ceza Hukukunda Metalaşma ya da Yeni Ceza Adaleti Sistemi?*”, Türkiye’nin Hukuk Sisteminde Yapısal Dönüşüm (Der. Ali Murat Özdemir ve Muammer Ketizmen), İmge Kitabevi, Ankara 2014, s. 154; **Young, Jock**, The Vertigo of Late Modernity, Sage Pub., California 2007, s. 59; **Lea**, s. 107 vd..

sistemin adaletsizliğini gizleme aracı olarak kullanılmış ve başarısızlığın nedeni kişilerin doğru tercihlerde bulunmaması ya da beceriksizliği olarak görülmüştür⁸⁴.

1.2.4.2. Neoliberal Politikalar

Neoliberal politikalar aslında klasik liberal görüşün ilkelerinin, devlet müdahalesiyle daha güçlü bir şekilde harekete geçirilmesinden ibarettir. Yani refah devletindeki gibi bir politika değişiminden değil aynı politikaların daha farklı usullerle hayata geçirilmesinden bahsetmek gerekir⁸⁵. Bu politikaların başında özelleştirmeler ve piyasalaşma gelmektedir. Özelleştirme politikaları; eğitim, sağlık, elektrik ve su dağıtımını gibi temel hakların da dahil olduğu bir alanda devletin ekonomik küçülmesini ve bunların özel sektöre devrini ifade eder⁸⁶. Ayrıca artık ulusal devletin sınırlarına sığmayan yoğunlaşan sermayenin faaliyetinin uluslararası alana da taşması için gerekli müdahalelerin yapılması da bu kapsamda ele alınmalıdır⁸⁷. Bu sayede tüm ülkelerin tek bir serbest piyasada üretim ilişkilerini devam ettirmelerine imkan sağlanacaktır.

Elbette bu politikalar sabit değildir ve kapitalist üretim ilişkilerinin zamanla değişmesi gibi bu politikalar da zamana ve diğer şartlara göre değişim göstermektedir. Ancak bu politikaların ortak noktası piyasanın güçlendirilmesi ve devletin müdahalelerle bu gücü korumasıdır⁸⁸.

Piyasaların korunmasının halkın refahına tercih edilmesi, “yukarıdaki zenginlik aşağıya da damlar” deyişiyle meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Ancak zenginliğin her sınıfta artacağını öngören bu kehanet gerçekleşmemiştir. Bilakis zenginle fakir arasındaki

⁸⁴ **Özkazanç, Alev**, Neo-Liberal Tezahürler – Vatandaşlık, Suç, Eğitim, Dipnot Yayınları, Ankara 2011, s. 15-17.

⁸⁵ **Yücekaya**, s. 36

⁸⁶ **Özdek**, s. 64.

⁸⁷ **Özdemir, Ali Murat**, Kolektif Emperyalizm, s. 66.

⁸⁸ **Sapancalı, Faruk**, “Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 2001, C. 3, S. 2, s.117-118; **Molla**, s. 15-16; **Özdek**, s.52-54; **Alpan, Arca**, Neoliberal Ceza Devleti ve Kitlesele Hapsetme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018, s.17.

uçurum daha da derinleşmiş eşitsiz dağılım artmıştır⁸⁹. Örneğin bu politikalar nedeniyle, ABD’de refah devleti modeli öncesi %16 olan en zengin %1’lik kesimin ulusal gelirdeki payı; refah devletini oluşturan politikalarla %8’e gerilemiştir. Neoliberal politikalar ile ise çok kısa sürede bu oran %15’e çıkartılabilmektedir⁹⁰. Ayrıca uluslararası şirketlerin de güçlenmesi sağlanmış ve bu şirketler ulus devletlerin bütçesini aşan büyüklüklere erişmişlerdir⁹¹. Sonuç olarak denilebilir ki neoliberal politikaların temel amacı, refah devletinde verilen tavizlerin ortadan kaldırılarak sermaye sınıfı iktidarının yeniden tesisidir⁹².

1.2.4.3. Neoliberal Devlette Cezalandırma Anlayışı

Neoliberal hukuk sisteminde ortaya çıkan ve üretim ilişkilerinin devamını sağlayan yeni hukuk sistemlerinin en belirgin özelliği esnekliktir. Bu esneklik, normatif kalıplardan uzaklaşmış, görünürde yazılı ve katı olarak var olan hukuk sisteminin ana yol olarak tabir edebileceğimiz katı kısmının kullanımının azaltılmasını ve sürekli olarak en fazla sayıda uyumsuzluğu yan yollara iletme çabasını içermektedir. Bu sayede hangi olaya hangi kuralların uygulanacağı ve sonucunun ne olacağı konusunda ortaya çıkan belirsizlik ya piyasa koşullarını ilgilendirmeyen önemsiz suçların sistemden bir an önce atılabilmesini ya da önemli suçların piyasa lehine çözümlenebilmesini sağlamaktadır⁹³.

Bu düzende sermaye birikimine katkıda bulunan uygulamalar gelişmekte diğer uygulamalar ise körelip yürürlükten kalkmaktadır⁹⁴. Bu piyasa destekleyici anlayış, müdahalesizlik sayesinde değil piyasa lehine müdahaleler ile gerçekleştirildiği için ceza hukuku bu konudaki rolünü yerine getirmektedir. Esnekliğin ceza hukukunda

⁸⁹ **Alpan**, s. 18.

⁹⁰ **Harvey, David**, A Brief History of Neoliberalism, Oxford University Press, Oxford 2005, s. 22-27.

⁹¹ **Özdemir, Süleyman**, s. 220-221.

⁹² **Harvey, David**, “Yaratıcı Yıkım Olarak Neoliberalizm”, s. 73-74.

⁹³ **Özcan**, s. 279; **Ketizmen**, “Ceza Hukukunda Metalaşma ya da Yeni Ceza Adaleti Sistemi?”, s. 162; Normatif değerlendirme için bkz. **Yıldırım, Ebubekir**, Türk Hukuk Sisteminde Uzlaştırma Kurumu, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 34.

⁹⁴ **Jessop, Bob**, “Neoliberalism”, s. 8.

yaygınlaşması ve kolluğun genişletilerek gücünün artırılması bu kapsamda değerlendirilebilir⁹⁵.

Neoliberal ceza anlayışında fail, bireysel hatası nedeniyle suçu işlemiştir ve bunun belirli bir seviyede gerçekleşmesi her toplum için normaldir. Bu kişilerin ıslahı çoğunlukla başarısız olmaktadır. Bu nedenle devlete büyük bir yük getiren ıslah politikalarının terk edilmesi söz konusudur. Ancak suçluluğun kontrolsüz bir şekilde artışının toplumsal düzeni bozacağı ve üretim ilişkilerini sekteye uğratacağı da göz ardı edilmemiş ve suçu bir seviyede tutmaya yönelik politikalar geliştirilmiştir. Bunun için risk hesaplamaları kullanılmış ve olaylara kendi iç dinamikleri bakımından değil istatistiksel birer veri olarak yaklaşma anlayışı yaygınlaşmıştır⁹⁶. Yani kaçınılmaz bir şekilde var olacak olan suçluluk, sisteme entegre edilmeye çalışılmıştır⁹⁷. Suçlular bakımından da anlayış değişmiş, refah devleti öncesinde gördüğümüz tehlikeli sınıf anlayışı bu dönemde tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Bunun karşılığında cezalandırıcı söylemin -bazen uygulamaya yansımaya da- arttığı gözlemlenmektedir⁹⁸.

Neoliberal politikalar ile üretim artık ulusal sınırlar dışına çıkabilmektedir. Bu durumun ceza hukuku üzerinde büyük bir etkisi söz konusudur. Refah devletinde işgücünü sağlayan sınıf ile işveren sınıfın üretimin oluşması ve devamının sağlanması bakımından anlaşması gerekmektedir. Zira teknolojinin gelişmesiyle birlikte çok seri bir şekilde üretim yapabilecek fabrikaların kurulması mümkün olsa da buraları işler halde tutacak bir işçi ordusuna ihtiyaç vardı. Üretimin başka ülkelerde yapılabilmesi ve bunun başta deniz taşımacılığının ucuzlamasıyla birlikte verimli ve karlı hale gelmesiyle birlikte işverenlerin eline sınırsız bir işgücü geçmiş oldu. Bu durumda artık tabiri caizse işveren,

⁹⁵ **Temizel, Handan**, Neo-Liberal Politikalar Doğrultusunda Türkiye’de Devletin Yeniden Yapılanması, Küresel Sistemle Bütünleşme Sorunları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007, s. 41.

⁹⁶ **Lea**, s. 117-123.

⁹⁷ **Feeley, Malcolm M. / Simon, Jonathan**, “*The New Penology: Notes on the Emerging Strategy of Corrections and Its Implications*”, *Criminology*, Yıl 1992, C. 30, S. 4, s. 466-467.

⁹⁸ **Baruş**, s. 98.

kendi ülkesindeki işçiye muhtaç kalmadı ve neoliberal politikaların desteklemesiyle yurtdışında faaliyetlerinin bir kısmını yürütme imkanı elde etti.

Bu tablo karşısında ıslah amacının neoliberal ceza anlayışında kendisine yer bulamaması şaşırtıcı olmayacaktır. Zira artık işgücünün devamını sağlama amacıyla hata yapmış bireyin ıslah edilerek yeniden üretime dahil edilmesinde piyasanın bir menfaati bulunmamaktadır. Piyasa, ıslah masrafını ve ülkesindeki asgari ücreti ödemek yerine dünyadaki diğer ucuz işçilik kaynaklarına çok hızlı bir şekilde ulaşabilmektedir. Dolayısıyla ıslah edilmesinde piyasanın bir menfaati kalmamış olan fail de sistemin işleyişini engellemediği sürece belirli suçları işlemesi kabullenilmiş tehlikeli sınıfın bir bireyi haline gelmektedir. Bu tehlikeli sınıfa sosyal yardımın da kesilmesi ile suçluluğu arttıran bir etkenin eklendiğini söylemek de mümkündür⁹⁹. Toplum artık kapsayıcı değil, dışlayıcıdır¹⁰⁰.

Toplumun gözünde suç ve suçlu kavramlarının sınırlarının belirsizleşmesiyle günlük hayatta toplumdaki güvensizliğin suç olarak adlandırılması söz konusu olmaktadır. Olağan bir devamlılıkla karşımıza çıkan bu güvensizlik, mevcut duruma alışma ile birlikte suçun sıradanlığını destekler hale gelmiştir ve bu durum toplumsal olarak kabullenilmiştir. Bu şekilde suç, toplumsal işleyişin bir parçası haline gelmektedir. Buna ek olarak devletin suçlulukla mücadele sahasında, mücadelenin belirli bir düzeyde tutma seviyesine gerilemesiyle, diğer bir deyişle devletin küçülmeye gitmesiyle suçun normalleşmesi adeta desteklenmiştir¹⁰¹.

Eşitsizliğin artışı ve tüketim kültürünün yaygınlaşması ile imrenilen hayata yasal yollardan ulaşma imkanının kalmaması durumu bir araya geldiğinde sosyal dönüşümün suçluluk alanındaki dönüşüme etkisi açıkça görülebilmektedir¹⁰². Refah devletinde regüle edilmiş piyasanın dolaylı olarak getirdiği sosyal serbestlik neoliberal düzende sosyal baskı ile serbestliği sağlanan piyasaya dönüşmüştür. Zenginler bakımından alabildiğine

⁹⁹ **Garland**, *The Culture of Control*, s. 81-82; **Lea**, s. 111-112.

¹⁰⁰ **Young**, *The Exclusive Society*, s. 7.

¹⁰¹ **Lea**, s. 135, 159-161.

¹⁰² **Lea**, s. 134.

geniş bir alanın sağlanması için alt sınıfın baskıyla kontrol altında tutulması yoluna gidilmiştir¹⁰³.

Bu değişimin; kriz anında başvurulmuş, dengesiz ve çelişik politikalardan mı kaynaklandığı yoksa bilinçli olarak yürütülen bir politika sonucunda mı ortaya çıktığı tartışmalıdır. Garland, devletin zorunlu olarak küçüldüğü ve eski otoriter yapısını yitirdiği için çelişkili politikalara imza attığını düşünürken; Wacquant, refah devleti döneminde verilen tavizlerle zedelenen otoritenin yeniden tesisi için cezalandırıcı anlayışın yükselmesinden bahsetmektedir. Bu görüşe göre neoliberal cezalandırıcı devletin dönemi içerisindeki ani yükselişi de toplumsal bir tepkiden kaynaklı olmayıp üretim ilişkilerinin yeniden üretimi için gerekli şartların oluşturulmasında baskı aygıtının eskiye nazaran daha sık uygulanmasından ibarettir. Bu sayede emek piyasasının esnetilmesi ve sermaye hareketliliğinin sağlanması, toplumsal güvensizliğin meydana getirdiği durumun baskılanması suretiyle mümkün kılınmaktadır¹⁰⁴.

Baskının gerektiği ölçüde sağlanması için farklı politikalar geliştirilmiştir ancak amaç doğrudan hukuk sisteminin değiştirilmesi değil üretim ilişkilerini sürdüreceği ortamın sağlanması olduğu için bu politikaların birbiriyle çelişmesi mümkündür hatta kaçınılmazdır. Örneğin suçla mücadelenin sıkılaştırılması/sertleşeceği konusundaki söylem ve bu kapsamda yapılan ceza miktarlarının artırılması politikası ile koşullu salıverme şartlarının genişletilerek erken tahliyenin adeta kural haline getirilmesi çelişkili politikalardır. Ancak toplum desteği için ceza miktarları artırılıp; cezaevlerinin dolmasını engellemek için ise koşullu salıverme aracına başvurulabilir. Esasen çelişkili olan bu politikaların, üretim ilişkilerinin devamını sağlama bakımından aynı yönde olduğu görülecektir. Yani neoliberal devlet, bir yandan suç artışının meydana getirdiği duruma çözüm oluşturmaya çalışmakta yani yeni duruma adapte olmakta; bir yandan ise sistemin tıkanmasını inkar ederek farklı saiklerle cezalandırıcı söylemde bulunmakta ya da sistemin daha fazla yük altına girmesine neden olacak icraatlara imza atmaktadır ki bu

¹⁰³ **Wacquant, Loïc**, Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity, Duke University Press, Durham 2009, s.43

¹⁰⁴ **Wacquant, Loïc**, "Crafting the Neoliberal State: Workfare, Prisonfare, and Social Insecurity", Sociological Forum, Yıl 2010, C. 25, S. 2, s. 207-210; **Baruş**, s. 50.

durum tarih boyunca cezalandırıcı anlayışın sürekli azaldığı bir seyrinde beklenmedik bir şekilde cezalandırıcı anlayışın yükselmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca tarihsel süreçte sınırları içerisinde suçu önleme görevini daima sürdüren egemen devlet modelinin de sona erdiği tespitinde bulunulabilir¹⁰⁵.

Suç oranlarındaki artışa uyum sağlamaya yönelik adaptasyon politikaları şu şekilde sıralanabilir: İlk olarak yargılama müesseselerinin temel hedefi değişmiştir. Yeni hedef maddi gerçeğe ulaşma ve ıslah ekseninden; kaynakların verimli kullanılması ve suçlunun toplumdaki dışlanması eksenine kaymıştır. Bu yapılırken adeta bir şirket gibi maliyet hesabı yapılmaya başlanmış, suçların kabahatlere dönüştürülerek sistemden çıkarılması ve iddia pazarlığı gibi hızlandırılmış usullerin benimsenmesi gibi yöntemlerle iş yükünün azaltılması hedeflenmiştir. Ayrıca polisin belirli bölgelerdeki suçlara sadece sembolik tepkiler vermesi yani bu suçların o kesimler için normal kabul edilmesi gibi anlayış değişiklikleri de suç kontrolü modelinde bahsettiğimiz gibi uyumsuzluğun hızlıca sistem dışına çıkarılması amacını sağlamaktadır. Bu politikalara göre kaç dosyanın kapandığı ya da kaç kişi hakkında işlem yapıldığı sistemin başarısı için tek başına kriter haline gelmiştir¹⁰⁶. Faile bakış açısı da değişmiş ve kar - zarar hesabı yaparak kendi rasyonel tercihi sonunda fırsatları değerlendiren suçlu anlayışı doğmuştur. Bu bakımdan yaptırımın artışı failin tercihini etkileyebilir ve onu suç işleme yolundan alıkoyabilir. İşte bu düşünce de cezalandırıcı söylemin genel politika aksine artışına neden olmuştur ve inkar politikaları olarak adlandırılan uygulamaların temelini oluşturmaktadır¹⁰⁷.

İnkâr politikaları, güvensizlik algısına boğulmuş toplumun desteğinin alınması amacıyla artış gösteren cezalandırıcı söylem ve icraatlardan ibarettir¹⁰⁸. Bu sayede iktidarda bulunan ya da iktidara talip olan partiler meşruiyetlerini güçlendirmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda adaptasyon politikalarının aksine ceza hukukunun alanının genişlemesi görülmektedir. Örneğin yeni suç tiplerinin oluşturulması ve yaptırım boyutuna varan önleyici tedbir uygulamaları gibi politikalarla baskı aygıtının uygulama alanının

¹⁰⁵ **Baruş**, s. 98-99; **Garland**, *The Culture of Control*, s. 7, 109.

¹⁰⁶ **Garland**, *The Culture of Control*, s. 115-121; **Lea**, s. 164.

¹⁰⁷ **Garland**, *The Culture of Control*, s. 131.

¹⁰⁸ **Baruş**, s. 57

genişletilmesi söz konusu olmaktadır¹⁰⁹. Bu görüşe göre tehlikeli sınıfta bulunanlar kendi hatalı tercihleri nedeniyle bu durumdadır ve çevresel etkilerin mazeret olarak kullanılması yanlıştır. Suçluluk araştırmaları da bu mantıkla belirli bir kesime yöneltilmiş ve o kişilerin fail olma ihtimali makul bir olayken; diğer gruptan fail çıkma durumu ise neredeyse magazinsel haber değeri taşıyan olağan dışı bir durum teşkil etmektedir. Zira yoksulluk ve suç aynı kaynaktan doğmaktadır ve alt sınıfta bu olayların olması muhtemel hatta kaçınılmaz iken üst sınıfta bu durumun yaşanması merak uyandıran bir sapkınlıktır. Bu bakış açısıyla bakıldığında tek çözüm toplumsal düzene uyum sağlayamayan ve kendi tercihleriyle fakirlikten kurtulamayan bu insanların sert cezalarla toplumdan uzaklaştırılmalarıdır. Aksi halde düzen bozulacaktır¹¹⁰.

Tehlikeli sınıf algısı 19. yüzyıl kapitalizminde de mevcuttur ancak o dönemde üretim ilişkilerinin devamı için bu kişilerin kazanılarak sisteme dahil edilmesi amacı mevcuttur. Günümüzde ise hem nüfus artışı hem de sermayenin uluslararası dolaşımı nedeniyle ucuz işgücü elde edilmesi zor bir girdi olmaktan çıkmıştır. Dolayısıyla bugün sisteme entegre etmek yerine sistemin işleyişini engellememesi için dışarı atma politikası uygulanmaktadır. Bu sayede sistemin işleyişi bakımından sorun çıkartabilecek fazla işgücü ortadan kaldırılmaktadır¹¹¹.

Bu çelişkili politikalar sonucunda ortaya çıkan ceza hukuku anlayışında zamana ve ülkeye göre değişiklikler söz konusu olsa da bazı ortak özellikler görülmektedir. İlk olarak suçluluğun temel sebeplerine ilişkin bir çalışma yürütülmeden cezalandırıcı anlayışla suçla mücadele durumu karşımıza çıkmaktadır. Bu anlayışa göre suçluluğun belirli bir kesimde ve seviyede tutulması toplumsal düzen için yeterli kabul edilmektedir. Uzun vadeli ve soruna gerekli açılardan yaklaşabilen geniş politikalar görülmemektedir.

¹⁰⁹ **Bell**, s. 46; **Wacquant**, Punishing the Poor, s. 9.

¹¹⁰ **Bell**, s. 94-95; **Garland**, The Culture of Control, s. 135-136.

¹¹¹ **Özkazanç**, Siyaset Sosyolojisi Yazıları, s. 222-223; **Lea**, s. 135-137; **Bauman, Zygmunt**, Küreselleşme – Toplumsal Sonuçları, (Çev.) Abdullah Yılmaz Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2010, s.125.

Sosyal politikaların zayıflaması gibi ceza politikaları da zayıflamış ve geçici çözümlerle beslenen bir yapı haline gelmiştir¹¹².

Bunun yanında güvensizlik algısının özellikle medya yoluyla topluma yansıtılması politikaların devam edebilmesi için büyük önem taşımaktadır. Bu sayede toplumun mevcut problemlerin -ekonomik, ahlaki, siyasi- sorumlusunu alt sınıf olarak bilmesi sağlanmaktadır. Cezalandırıcı anlayışın kaçınılmaz sonucu olarak cezaevlerinde doluluk oranlarının artışı söz konusu olur ve bunun sonucunda da yeni cezaevlerinin inşası ve mevcut cezaevlerinin özelleştirilerek devlete olan maliyetinin düşürülmesi yoluna gidilmesi görülebilir¹¹³.

Dönüşümün somut çıktılarına bakılacak olursa yargılamaya alternatif yöntemlerin esneklik bakımından başı çektiği görülebilir. Özel hukukta ya da kamu hukukunda geleneksel yargılama sistemine paralel birçok yöntem ortaya çıkmış ve yaygınlaşmıştır. Elbette neoliberalizmin yayılımı gibi bu alternatif yöntemler de öncelikle ABD’de ortaya çıkmış sonrasında İngiltere başta olmak üzere diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır. Sonrasında ülkemizin de içinde bulunduğu merkez kapitalist olmayan ülkelerde benzer dönüşümler görülmüştür. Bu yayılım bir süreç olarak karşımıza çıkmakta olup müesseseler birbirinden hem zaman olarak hem de -ülkelerin kendi hukuk sistemlerinin etkileri nedeniyle- usul olarak ayrılmaktadır. Örneğin itham sistemine sahip ABD hukukunda savcının kamu davasından vazgeçme serbestisi ile iddia pazarlığı şeklinde işleyen sistem mevcutken Kıta Avrupası sisteminde pazarlığın söz konusu olabildiği ve belirli suçlarla sınırlı tutulan yargılama öncesi bir aşama olarak düzenlenmiştir. Bizim hukukumuzda ise çok sınırlı suçlar bakımından öngörülen ve pazarlığa kural olarak imkan vermeyen bir düzenleme, seri muhakeme usulü adıyla benzer bir müessese meydana getirmiştir¹¹⁴.

¹¹² **Garland**, “*The Limits of The Sovereign State: Strategies of Crime Control in Contemporary Society*”, British Journal of Criminology, Yıl 1996, C.36, S.4, s. 466; **Lea**, s. 162.

¹¹³ **Wacquant**, Punishing the Poor, s. 1-3.

¹¹⁴ Seri muhakeme usulünün iddia pazarlığı usulü ile karşılaştırılması için bkz. **Bozalan, M. Nureddin**, “*İddia Pazarlığı (Plea Bargaining) ile Seri Muhakeme Usulü Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme*”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 2023, C. 13, S. 1, s. 165-188.

1.2.5. Günümüzde Cezalandırma Anlayışı

Durkheim'in suçun kaçınılmaz ve "normal" olduğu yönündeki görüşüyle şekillenen bu dönemde; suçun tamamen engellenmesi amacı işe yaramaz görülecek ve suçun belirli seviyede seyretmesi normal kabul edilecektir. Elbette suç oranlarının aşırı artması, müdahale gerektirecek anormal bir durum olacaktır¹¹⁵. Ceza türleri bakımından da bedensel cezaların ve sürgünün terki ile hürriyeti bağlayıcı cezaların ön plana çıkarılması söz konusudur.

1.2.5.1. Yargı Sisteminin Yükünün Artması

Yargı sisteminin iş yükü neredeyse bütün hukuk sistemlerinde artış göstermektedir¹¹⁶. Bu durumda uyuşmazlık konusu olayların artışının engellenememesi nedeniyle sistemin devamı için klasik yargılama usulüne başvurunun belirli bir seviyede tutulması amaçlanmakta ve kalan uyuşmazlıkların alternatif yöntemlerle çözülmesi yoluna başvurulmaktadır. Bu konularda yazılan eserlere bakıldığında davaların uzun sürmesi, yargılama masraflarının fazlalığı ve yargılama için gereken iş yükünün fazla olması gibi nedenler dezavantaj olarak sıralanmakta; alternatif yolların hızlılığı, ucuzluğu ve basitliği ise avantaj olarak ileri sürülmektedir¹¹⁷.

¹¹⁵ **Durkheim, Emile**, Sosyolojik Yöntemin Kuralları, Cenk Saraçoğlu (çev.), Bordo Siyah Klasik Yayınlar, İstanbul 2004, 152-153.

¹¹⁶ İstatistiklere bakıldığında ceza davalarının sayısında ve ceza davaları başına düşen sürede artış görülmektedir. Bu iki etkenin bir arada bulunması sistemin tıkanmakta olduğunu göstermektedir. **T.C. Adalet Bakanlığı**, Adalet İstatistikleri, 2022, s. 3, 8, 14, 15.

¹¹⁷ **Baytaç**, s. 227 vd.; **Canpolat**, s. 63 vd.; **Yaşar, Ercan**, s. 255-299; **Erdem / Şentürk**, s. 573-601; **Ildırar**, s. 24 vd.; **Yılmaz, Yeşim**, s. 59 vd.; **Thaman, Stephen C.**, "Plea-Bargaining, Negotiating Confessions and Consensual Resolution of Criminal Cases", General Reports of the XVIIIth Congress of the International Academy of Comparative Law, (Ed. atharina Boele-Woelki & Sjef van Erp) 2007, s. 951 vd; **Alkon, Cynthia / Dion, Ena**, "Introducing Plea Bargaining into Post-Conflict Legal Systems", International Network to Promote the Rule of Law (INPROL), 2014, s. 4 vd.

1.2.5.2. Maddi Gerçek Arayışından Uzaklaşma

Modern ceza hukukunda, aydınlanma çağının getirdiği maddi gerçeğe ulaşma çabası erozyona uğramıştır. Yargılama sisteminin tıkanıklığı ve sanık haklarının getirdiği duraksamalarla meydana gelen yavaşlık bu durumun temel nedenleri olarak gösterilmektedir. Maddi gerçeğin araştırılmasının erozyona uğramasıyla uzlaştırma ve iddia pazarlığı benzeri yöntemlerin önü açılmıştır. Bu yeni durumda suç teşkil eden olayın aydınlatılması değil uyuşmazlığın ortadan kaldırılması ön plandadır. Devletin, monarkın şahsından uzaklaşmasından itibaren süregelen suçun devlete karşı işlenmesi anlayışı burada terk edilmekte ve gerçek kişi bir mağdur söz konusuysa onunla fail arasında, değilse topluma karşı işlenen bir suç olarak görülmektedir. Dolayısıyla yeri geldiğinde devlet bu önemsiz görülen uyuşmazlıkları kendi aranızda çözün diyebilmektedir¹¹⁸.

Maddi gerçeğe ulaşma amacından uzaklaşma, uyuşmazlıkların hatalı çözülmesine de sebep olabilmektedir. Özellikle iddia pazarlığı gibi savcının yaptırım belirlemede geniş takdir yetkisine sahip olduğu müesseselerde yargılama sonucu alınacak ceza ile pazarlığın kabulüyle alınacak ceza arasında ciddi farklılık söz konusu olabilmektedir. Bu gibi durumlarda suçlanan kişiler yargılanıp aklanmak yerine pazarlığı kabul ederek daha hafif ancak belirli bir ceza ile durumdan sıyrılmayı tercih edebilmektedir¹¹⁹. Uzlaştırma bakımından da benzer bir durum söz konusudur¹²⁰. Kişi, hakkında kovuşturmanın yapılmaması, kamuoyundaki itibarının zarar görmemesi, savunmasında kullanacağı argümanların kendisine başka nedenlerden zarar verebilecek olması gibi nedenlerle uzlaşmayı kabul edip dosyanın kapanmasını sağlayabilmektedir. Bu gibi durumlarda ise asıl fail hakkında işlem yapılamamış olacak ve ceza hukukunun amaçlarından görülen toplumsal düzenin yeniden tesisi sağlanamamış olacaktır.

¹¹⁸ **Zehr**, s. 25.

¹¹⁹ *North Carolina v. Alford*, 400 US 25 (1970).

¹²⁰ Arabuluculuk müessesesi bakımından benzer değerlendirmeler için bkz. **Yücekaya**, s. 106.

1.2.5.3. Suç Kontrolü Modeli

Modern ceza hukuku dönemine rengini veren diğer bir husus ise maddi gerçeğe ulaşma çabasıyla da bağlantılı olan “suç kontrolü (crime control)” modelidir. Packer’a göre ceza muhakemesi için iki işleyiş modeli söz konusudur. Bunlardan ilki due process olarak adlandırılabilir, sanığın haklarını korumanın birinci öncelik olduğu, hukuki güvencelerle çevrili bir usuller silsilesi ile maddi gerçeğe ulaşma çabasının söz konusu olduğu kısaca aydınlanma çağındaki kazanımların modern ceza hukukundaki yansımalarını bulunduran modeldir. Bu modele göre isnat altındaki kişi masum kabul edilir ve kişinin suçluluğu her aşamada deliller ışığında değerlendirilir ve kişi isnattan kurtulmadığı sürece (kovuşturmaya yer olmadığı kararı ya da beraat kararı gibi) aşamalar tüketilerek kişinin suçluluğunun kesinleşmesi sağlanır. Sanık da bu sistem içerisinde her aşamada hukuki yollarını kullanarak sistem içerisinde çıkmaya çabalar. Bu karşılıklı mücadele sonucunda maddi gerçeğe ulaşılması beklenir¹²¹.

İkinci model ise suçun baskılanması ve belirli bir seviyede tutulması amaçlayan suç kontrolü modelidir. Bu modele göre ise öncelikli amaç uyuşmazlığın sonlandırılmasıdır. Bunun için sürecin verimli ve hızlı işlemesi gerekmektedir; due process modelinde olduğu gibi her uyuşmazlıkta aşamaların tamamen tüketilerek sonuca varma yoluna gidilmemelidir. Aksi halde daha az suçlunun toplumdan uzaklaştırılması mümkün olacaktır¹²². Bu nedenle yargılama yoluna alternatif birçok hızlı usulün mevcut olması bu sistemle uyumludur. Bu modelde due process modelinin aksine her aşamada masumiyet karinesiyle birlikte değerlendirme yapılmaz, soruşturma evresinin başında adeta bir suçluluk kabulüyle¹²³ uyuşmazlık ele alınır. Modelin bakış açısına göre kollukla ilk temas anında suçluluk ortaya koyulmuştur. Bu durumda uyuşmazlığın bir an önce sonuçlandırılması gerekmektedir. Alternatif yolların kullanılmaması durumunda da yargılamanın hızla bitirilmesi gerekir. Bu nedenle adeta bir üretim bandı gibi her istasyon üzerine düşen işlemi yapar ve dosyayı bir sonraki istasyona iletir. Suçluluk kabulü ile

¹²¹ **Packer, Herbert L.**, “*Two Models of the Criminal Process*”, University of Pennsylvania Law Review, Yıl 1964, C. 113, S. 1, s. 2.

¹²² **Packer**, s. 4.

¹²³ Suçluluk kabulü elbette masumiyet karinesi gibi hukuki bir ilke değildir. Sadece uygulamadaki neredeyse ilkeleşmiş tutumu ifade etmesi amacıyla kullanılmaktadır. **Packer**, s. 12.

başlayan bu sistemde ilk aşama dışındaki aşamalarda ciddi bir değerlendirme yapılmaz. Dolayısıyla girilen bu “banttan” çıkış, istisnalar haricinde mümkün değildir¹²⁴.

Suç kontrolü modeline göre suçluluğun ancak belirli bir seviyede tutulması mümkündür. Bu durum suç kontrolü modeli için yeterlidir. Bu nedenle teker teker olayların incelenerek her birini çözüme kavuşturma ve suçlulukla topyekün bir mücadele mümkün değildir. Ayrıca mevcut şartlar altında yargıdaki bu yoğunluk ile bu çabaya girişilmesi sistemi işlemez hale getirecektir. Bu nedenle suçluluk bakımından risk değerlendirmesi yapılır. Yani suç, mutlaka mevcut olacaktır; yalnızca ne zaman ve ne şartlarda gerçekleşeceği ve ne kadar gerçekleşeceği soruları mevcuttur. Bu sorular da istatistik/aktüerya hesaplamalarıyla cevaplanmaya çalışılmaktadır¹²⁵.

Packer’a göre ceza hukuku sistemleri iki modelden birisine tam olarak uygun şekilde hareket etmez. Bir spektrum içerisinde bir modele ya da diğer modele yaklaşım söz konusudur. Örneğin savunma hakkı due process modeline uygunken iddia pazarlığı suç kontrolüne uygun bir uygulamadır. Ancak her ikisi birlikte birçok hukuk sisteminde yer alabilmektedir. İki model aynı toplumda farklı zamanlarda da ağırlık kazanabilir. Örneğin ABD ceza hukukunda 1960’larda due process modeli ağır basmaktayken 1970’lerden günümüze kadar suç kontrolü modeli baskın hale gelmiştir¹²⁶. Asıl sorun verimlilik ile güvenilirlik arasındaki çelişkide dengenin nerede bulunduğu¹²⁷. Verimlilik ve güvenilirlik (reliability) çelişki halindedir zira hukuk sistemi de adeta bir fabrika gibi kalite denetimi arttıkça daha az çıktı veren bir yapıdadır. Tamamen verimli olması amaçlanan bu yapıda insanın en temel haklarını kısıtlama potansiyeline sahip olan ceza hukuku sisteminin kontrolsüz bir baskı aygıtına dönüşme ihtimali söz konusudur¹²⁸.

İki modelin hukuki müesseseler hakkındaki duruşları da elbette farklılık arz edecektir. İddia pazarlığı bakımından inceleyecek olursak; suç kontrolü modeline göre iddia

¹²⁴ Packer, s. 10-11.

¹²⁵ Ketizmen, “Ceza Hukukunda Metalaşma ya da Yeni Ceza Adaleti Sistemi?”, s. 163-166.

¹²⁶ Quinney, Richard, Class, State, & Crime, s. 137 vd.

¹²⁷ Packer, s. 15.

¹²⁸ Packer, s. 15-16, 27.

pazarlığı verimliliği çok yüksek bir müessesedir. Zira muhakeme sürecinin çok erken safhalarında, minimum masrafla bir uyuşmazlığı sonuçlandırma imkanı sunar. Modelin suçluluk kabulü perspektifinden bakılırsa kollukta masum olduğu anlaşılmayan şüpheli ya da sanıklar, yargılama sonucunda zaten mahkum olacaklardır. Bu nedenle erken aşamalarda failin kabulüyle iddia pazarlığı yoluyla uyuşmazlığın sonuçlandırılması sistemin lehinedir. Bu sayede yargılama yapılmaksızın çok sayıda hukuki sürecin sonuçlandırılması mümkündür. Due process modeline göre ise iddia pazarlığı kabul edilebilir ancak başta müdafiden yararlanma hakkı olmak üzere hukuki güvencelerin mutlaka sağlanması gerekir. Ayrıca sanık iddia pazarlığını reddederek adil yargılanma imkanını kullanabilir olmalıdır¹²⁹.

Kanun yolları bakımından değerlendirecek olursak; suç kontrolü modelinde ceza muhakemesinin amacı, çoğunlukla iddia pazarlığı sonucu suçluluğun tespiti yapıldığı andan itibaren dosyayı kesin hükümle bitirmektir. Zira ilk aşamada suçluluğun var olup olmadığı anlaşılacak, çok büyük bir usul hatası yapılmadığı sürece kanun yollarında neticeyi değiştirecek bir durum ortaya çıkmayacaktır. Dolayısıyla kanun yollarına gidilme sebepleri sınırlandırılarak zorlaştırılmalı hatta bu yola gidilmemesi için teşvikler oluşturulmalıdır¹³⁰. Due process modelinde ise ilk aşamalarda yapılan hataların sonraki aşamalarda çözülmesi ilkesi mevcuttur. Suçluluk tespiti ancak bu şekilde yapılabilir. Dolayısıyla kanun yollarına başvuru hakkı, sistemin önemli bir sigortası olmaktadır. Bu nedenlerle kanun yollarına başvuru sebeplerinin olabildiğince geniş tutulması ve aleyhe bozma yasağı gibi ilkelerle bu yollara başvurmanın teşvik edilmesi gerekmektedir¹³¹. Bunun yanında adli yardım gibi imkanlarla kanun yoluna başvuru hakkının uygulamada da hayata geçirilmesine imkan sağlanmalıdır¹³².

¹²⁹ **Packer**, s. 46-50.

¹³⁰ **Packer**, s. 52-53. Hukukumuzda benzer bir düzenlemeye basit yargılama usulünde rastlamak mümkündür. Tam anlamıyla kanun yolu sayılmasa da sanığın usule itirazı halinde usulle birlikte kazanacağı indirim oranı korunmamaktadır. Yani burada aleyhe değerlendirme yasağının tersi bir durum söz konusudur ve sanığın itiraz hakkını kullanmaması için bir teşvik mevcuttur.

¹³¹ **Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 15. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2022, s. 751 vd.

¹³² **Packer**, s. 54-55.

1.2.6. Rasyonel Tercih Kuramı

Rasyonel tercih kuramı, bireylerin karşılaştıkları yol ayrımlarında rasyonel ve mantıklı kararlar vererek hareket ettiğini savunur. Bu görüşe göre özgür irade mevcuttur ve kişiler karar vermekte serbesttir. Kişilerin verdikleri rasyonel kararların birleşiminden toplumsal hareketler meydana gelebilir. Zira bu görüşe göre toplum, onu oluşturan bireylerin basit toplamından ibarettir¹³³. Bu teoriye göre kişilerin rasyonel karar verebilmesi için eşitlik ve özgürlük şartlarının var olması gerekir. Ancak bu şartlar altında kişilerin verdikleri karar baskıdan uzak ve rasyonel olabilecektir.

Gerçekte ise özgürlük sadece sözleşmenin güçlü tarafında bulunan bir niteliktir. Bir tarafta sermaye sahipleri mevcutken diğer tarafta hayatta kalmak için çalışmak zorunda olan ve kendisi gibi bireylerden oluşan bir işgücü ordusuna mensup işçi sınıfı bulunmaktadır. Sınıfların eşit olmamasının sonucunda güçsüz tarafta bulunan kişinin iradesi serbest kabul edilemeyeceği gibi verdiği kararlar da her zaman rasyonel tercih modellerine uymayacaktır.

Kriminolojik açıdan ise klasik görüşte kişinin bireysel tercihleriyle suç işlediği kabul edilir. Cezalandırmanın meşru kabul edilmesinin bir nedeni de işte bu yanlış tercih sonucunda kişinin eziyet çekmesinin doğru olduğu düşüncesidir¹³⁴. Rehabilitasyonu amaçlayan ıslah görüşünde ise kişi her ne kadar hareketlerinin kontrolünde olsa da çevresel etkilerin de suçluluğa etki ettiği kabulüyle kişilerin tedavi edilerek topluma yeniden kazandırılmaları amaçlanmıştır. Pozitif kriminolojik anlayışta ise bireysel tercihlerin önemsiz olduğu, kişilerin yoksulluk ve sosyal sınıf adaletsizliği gibi nedenlerle suça yöneldiği kabul edilmiştir¹³⁵.

¹³³ Özdemir, vd., s. 463 vd.

¹³⁴ İçli, Tülin Günşen / Öğün, Aslıhan, Türkiye’de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik bir Analiz, T.C. Adalet Bakanlığı Yarıaçık Cezaevi Matbaası, Ankara 1999, s. 23.

¹³⁵ İçli / Öğün, s.51-52.

Neoliberal politikalarda ise bu kuram artık özel ilişkilerden ve sözleşme özgürlüğünden dışarı taşarak kamu alanına girmeye başlamış ve en çok yeni yargılama usulleri ile alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinde görülmüştür. Özel hukukta arabuluculuk, ceza hukukunda ise uzlaştırma, basit yargılama ve seri muhakeme usullerinde her zaman tarafların bir avukatın sağladığı bilgiye dayanarak uyuşmazlıkla ilgili özgürce karar verebilmesi unsuru vurgulanmaktadır. Bu vurgu Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tavsiye kararlarında da göze çarpmaktadır. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi rasyonel tercih kuramının işleyebilmesi için kişinin özgürce karar vermesi gerekmekte; bunun için de uyuşmazlığın taraflarının eşit olması gerekmektedir. Seri muhakeme için böyle bir eşitlikten bahsetmek mümkün değildir. Zira bir tarafta hukuki haklarını müdafii aracılığıyla öğrenen ve suç isnadı altında bulunan şüpheli varken diğer tarafta kamu adına ceza davası açmaya yetkili cumhuriyet savcısı bulunmaktadır. Dolayısıyla eşitler arasında bir teklif ve kabulden bahsetmek mümkün olmaz. Geleneksel usulle yapılan yargılamada tercihe hukuki sonuç bağlanmaması nedeniyle silahların eşitliğinin sağlanması yeterlidir, tarafların eşit olması aranmaz.

Bu eşitsizlik ortamında kamusal bir konu olan ceza uyuşmazlığının bireyin rasyonel olduğu kabulüyle tercihine bırakılması, maddi gerçeğin araştırılması amacından uzaklaşmış olduğunu göstermektedir. Birey, kendi lehine rasyonel bir karar alarak maddi gerçeğe aykırı bir kabulde bulunabilecektir. Bu da neoliberal politikaların maddi gerçek yerine verimliliğe ve hızlılığa daha fazla önem verdiğinin bir göstergesidir ve maddi gerçeği arama amacından uzaklaşma söz konusu olsa da bu yöntemler meşru kabul edilmektedir¹³⁶.

1.2.7. Türkiye’de Ceza Hukuku Değişimi

Bölüm boyunca bahsedilen tarihsel ve hukuki gelişim Türkiye’de de benzer bir yolda seyretmiştir. Yakın geçmişten itibaren ele alacak olursak; II. Dünya Savaşı sonrasında başlayan ithal ikamesi modeli ülkemizde 1960’lı yıllardan itibaren görülmeye başlanmıştır. Bu modelde otomobil ve beyaz eşya gibi dayanıklı tüketim mallarının ithal

¹³⁶ **Ketizmen**, Uzlaştırma, s. 77

edilerek eldeki kısıtlı döviz miktarının azaltılması yerine ürünlerin ülke içerisinde üretilmesi yöntemi uygulanmaya çalışılmıştır. Fordist bir amaçla işçi sınıfının alım gücü yükseltilmiş ve sermayenin yeniden üretim süreci talep yoluyla hızlandırılmıştır¹³⁷. Sonrasında gelen küresel ekonomik kriz ülkemizi de etkilemiş, dünyada uygulanan neoliberal çözümlerin benzerleri biraz gecikmeli de olsa Türkiye’de uygulamaya geçmiştir. 1980’lerde liberalleşme yoluna girilen Türkiye’de 1990’larda finans kapitalin birikim rejimleri yaygın şekilde uygulanmaya başlanmıştır. 2000’li yılların başından itibaren özelleştirmeler hız kazanmış ve kamu yerine piyasanın ekonomide başrol oynadığı dönemler 2010’larda inşaat sektörünün başı çektiği yatırım ihaleleri ile devam etmiştir¹³⁸.

1983 seçimleriyle başa gelen ANAP iktidarı, bürokratik hantallıkların ortadan kaldırılması amacıyla devletin küçültülmesi yoluna gitmiştir. Bunun sonucu olarak sosyal harcamalar kısılmış, özelleştirmeler artmış ve devlet yeniden yapılandırılmıştır¹³⁹. Bu süreç 90’lı yıllarda da kriz çözümü olarak görülerek devam ettirilmiş ve 2000’lerin başından itibaren yürütmenin güçlendirilmesi¹⁴⁰ ve özel sektörün kamusal kararların alınmasında iş birliğine davet edilmesi gibi etkilerle neoliberal politikaların uygulanması hızlanmıştır. Bu durumun sonucu olarak devletin piyasa koşullarının üretim ilişkilerine uydurulması amacıyla müdahalelerinin artması gündeme gelmiş ve bu müdahale alanlarından birisi de hukuk sistemi olarak karşımıza çıkmıştır¹⁴¹.

Hukuk sisteminde neoliberal dönüşüm, yargının hızlandırılması, şeffaflığın artışı, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin ve yeni yargılama usullerinin ortaya çıkışı şeklinde somutlaştırılabilir¹⁴². Halka suç korkusu başta medya aracılığıyla pompalanarak

¹³⁷ **Boratav, Korkut**, Türkiye İktisat Tarihi, İmge Kitabevi, Ankara 2018, s.133, 138.

¹³⁸ **Temizel**, s. 96; **Karahanogulları, Yiğit / Türk, Duygu**, “*Otoriter Devletçilik, Neoliberalizm, Türkiye*”, Mülkiye Dergisi, Yıl 2018, C. 42, S. 3, s, 414.

¹³⁹ **Turgut, Ahmet Eren**, Türkiye’de Neoliberalizm ve Sosyal Devletin Dönüşümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019, s. 55-56.

¹⁴⁰ **Turgut**, s. 109-110. Yürütmenin güçlendirilmesi eğilimi hakkında bkz. **Paksoy, E. Kumru**, Anayasal Dönem Olarak Yürütmenin Güçlendirilmesi Eğilimi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2021.

¹⁴¹ **Turgut**, s. 112-115.

¹⁴² **Güner, Halil**, “*Neoliberal Politikalar ve Türk Yargısında Dönüşüm*”, Memleket Siyaset

cezalandırıcı söylem ile popülist bir yaklaşım sergilenirken bir yandan da örtülü afların ve çok hafifletilmiş infaz rejimlerinin uygulanarak maliyet kaygısının harekete geçtiği görülebilir¹⁴³. Ceza hukuku bakımından 2004 reformu önödeme ve uzlaştırma gibi müesseselerin yürürlüğe girmesiyle bu dönüşüme uyum sağlamıştır. Sonrasında bu müesseselerin uygulama alanları genişletilmiş ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması¹⁴⁴, basit yargılama ve seri muhakeme usulü gibi yeni müesseselerle dönüşüm desteklenmiştir. Yani bir yandan cezalandırıcı söylem devam ederken diğer yandan yargılamanın hızlandırılması amacıyla maddi gerçeği araştırma amacından uzak düşük maliyetli usuller benimsenmekte ve kapsamı genişletilmektedir. Sonuç olarak suç oranlarının arttığı, suçun gündelik hayatın bir parçası görüldüğü, soyut ve yargılama sonucu belirlenerek somutlaştırılmış ceza miktarlarının yüksek ancak infaz edilen sürenin düşük olduğu, geleneksel yargılama usulünün sadece çok ağır suçlarda uygulanacak kadar daraldığı, suçu oluşturan etkenlerin ortadan kaldırılması için yapılan çalışmaların zayıfladığı, maliyeti düşük uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin sayısının ve kapsamının arttığı bir ceza hukuku sistemi ile karşı karşıya kalmaktayız.

Görülecektir ki ülkemizdeki ekonomik ve hukuki dönüşüm, merkez kapitalist ülkelerin geçtiği yoldan 10-20 sene sonra geçme şeklinde ilerlemektedir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin ve kovuşturma dışı yargılama usullerinin uygulama alanının genişleyeceğini söylemek bu veriler ışığında hatalı olmayacaktır. Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları ve kovuşturmayla alternatif usuller, önemsiz olarak görülen suçların maliyet ve verimlilik hesabıyla¹⁴⁵ yargılama gücünün devletin elinden kademe kademe çıkartılması sonucunda vücut bulmaktadır. Bu usuller, standart yargılamada mağdurun

Yönetim Dergisi, Yıl 2012, C. 7, S. 17, s.113-114.

¹⁴³ **Türkmen, Metin**, “Türkiye’de Ceza Adaleti Alanında Değişimi İzlemenin Bir Aracı Olarak Ceza Popülizmi”, (Der.) Şükrü Aslan / Cihan Cinemre, Current Debates in Sociology & Anthropology, IJOPEC Publication, Yıl 2017, C. 10, s. 396.

¹⁴⁴ Burada AYM’nin 01/06/23 tarihli E. 2022/120 K. 2023/107 sayılı kararı ile hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesine ilişkin düzenlemenin iptal edildiğini belirtmek gerekir. İptal kararı 01/08/2024 tarihinde yürürlüğe girecektir.

¹⁴⁵ Temel nedenin mali kaygılar olmadığı konusunda bkz. **Özkazanç**, Neo-Liberal Tezahürler, s. 145.

haklarının yeterince korunmadığı ya da mahkeme sisteminin hantal olması gerekçeleriyle daha verimli ve makbul bir sistem olarak sunulmaktadır¹⁴⁶.

1.3. CEZANIN EKONOMİ POLİTİĞİ VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümdeki açıklamalar ışığında açıkça görülmektedir ki suçluluk, bireysel tercihlerin değil toplumsal sistemin çizdiği yolun sonucudur. Bu nedenle bireye yönelik sistemsiz sorunlardan uzak çözümler sonuçsuz kalmaktadır¹⁴⁷. Zira sistemin neden olduğu koşullar; sistemi oluşturan şartlar ele alınmadan sistem içerisinde çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bu sistem “çağdaş” hukukçulara göre zamansız ve mekansız hukuk ilkelerine sahiptir ve bu ilkelerin temeli de aydınlanma çağında ortaya çıkan liberal demokratik devlet ile atılmıştır¹⁴⁸. Hukuk literatüründe bu durum sıklıkla yeni müesseselerin normatif kapsamla sınırlı olarak incelenmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda normatif düzenlemeyi şekillendiren şartlardan bağımsız bir alanda çalışmalar yapılmaktadır¹⁴⁹.

Üretim ilişkileri, diğer hukuk dallarını etkilediği gibi ceza hukukunu da şekillendirmektedir. Ceza hukuku bu kapsamda üretim ilişkilerinin devamında bir araç olarak kullanılmaktadır. Örneğin iş gücüne ihtiyaç duyulan ve emeğin asıl faktör olduğu refah devleti döneminde ıslahçı bir ceza hukuku geliştirmek ve kişilerin yeniden üretim gücüne dahil olması amaçlanmaktadır. Bu durum ceza hukukunun üretim ilişkileri tarafından şekillendirilmesine bir örnek teşkil eder. Aynı dönemde iş gücüne katılmayan serserilerin cezalandırılması yoluna gidilerek ceza hukukunun baskı aygıtı olarak kullanılması durumu görülebilir.

İlkel topluluklarda bütün işler bedensel güçle yapılmaktaysa da işgücüne ihtiyaç duyan ilk kapitalist üretim ilişkileri henüz mevcut değildir. Bu nedenle bedensel cezaların ya da

¹⁴⁶ **Ağtaş, Özkan**, s. 72-73.

¹⁴⁷ **Marx, Karl / Engels, Friedrich**, Devlet ve Hukuk, Çev. Rona Serozan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2018, s.158-159.

¹⁴⁸ **Ketizmen**, Uzlaştırma, s. 17, 21-22.

¹⁴⁹ **Ketizmen**, Uzlaştırma, s. 20-21.

ölüm cezasının sıklıkla uygulanması üretim ilişkilerinin devamını etkilemeyecektir¹⁵⁰. 16. yy. sonrasında salgın hastalıklar ve kıtlık ile nüfusun azalması ile işgücü gerektiren üretim ve ticari ilişkilerin ortaya çıkması, bedensel cezaların ve ölüm cezasının uygulanmasını azaltmıştır. Bunun yerine işgücü gerektiren ancak isteyerek çalışılmayacak zor işlerde çalışmanın ya da kürek mahkumluluğu gibi cezaların yaptırım olarak uygulandığı görülmektedir. Suç karşılığı bu yaptırımlar söz konusu olabildiği gibi serseriler bakımından da zorla çalıştırma uygulanabilmektedir. Bu sayede işgücü olmayan kesim de üretim ilişkisine dahil edilebilmiştir¹⁵¹. Endüstriyel Devrim sonrasında ise işsizliğin artışıyla birlikte üretim ilişkilerine katılmayan ve suçluluğun artmasına neden olan bu kesimin toplumdaki uzaklaştırılması ihtiyacı doğmuş ve hürriyeti bağlayıcı cezalar temel ceza haline gelmiştir¹⁵². Refah devletinde bu hapsedme amacı, işgücü ihtiyacı nedeniyle ıslah şeklinde karşımıza çıkarken neoliberal politikaların yaygınlaşmasıyla birlikte birbiriyle çelişik görülebilen farklı amaçların aynı anda bulunduğu cezalandırma anlayışına geçilmiştir¹⁵³. Örneğin cezalandırıcı bir politikayla ceza miktarlarının artması ancak maliyet kaygısı nedeniyle koşullu salıverme ile infaz süresinin kısaltılması gibi politikalar bir arada bulunabilmektedir. Bu anlayışta doğrudan suçluluğun azaltılması ya da suçla mücadele amacı yoktur. Yalnızca üretim ilişkilerinin devam edebileceği koşulların ceza hukuku aracılığıyla sağlanması amaçlanmaktadır. Bu nedenle önemsiz suç olarak görülebilecek basit yaralama ya da mühür bozma gibi suçlar ya tarafların kendi aralarında çözmeleri için onların iradelerine bırakılmakta ya da şüphelinin iradesine hukuki anlam atfedilerek yargılama yapılmaksızın uyuşmazlığın kapatılması amaçlanmaktadır. Bu stratejiler dışında elbette hapis cezası yerine adli para cezası uygulanması ya da yasaklı fiillerin suç olmaktan çıkarılıp kabahat olarak değerlendirilmesi veya özel hukuk uyuşmazlığı olarak ele alınması da söz konusu olabilmektedir. Bu durumda adeta adil yargılamayı hak eden önemli suçlar ve adil yargılamayı hak etmeyen önemsiz suçların var olduğunu söylemek mümkündür.

¹⁵⁰ **Garland**, *Punishment and Modern Society*, s. 98.

¹⁵¹ **Tella / Tella** s.53; **Garland**, *Punishment and Modern Society*, s. 101.

¹⁵² **Tella / Tella** s.54.

¹⁵³ **Garland**, *Punishment and Modern Society*, s. 104-105.

Sonuç olarak denilebilir ki üretim ilişkilerinin şekillendirdiği ceza hukuku, bu ilişkilerin devamını sağlamak için bir sınıfı diğerine karşı desteklemektedir¹⁵⁴. Zira yöneten sınıf ceza hukukunu ideolojisine göre şekillendirmektedir. Bu sayede ideoloji meşruiyet kazanmakta ve toplumda rıza inşa edilmektedir¹⁵⁵. Varılan noktada maliyet hesabı yapılan, ıslah amacı olmaksızın suçlunun toplumdaki uzaklaştırılmasını amaçlayan, tehlikeli sınıf olarak görülen kesimin dışlanmasını amaçlayan bir ceza hukuku sistemi şekillenmiştir. Bu sistemde cezaevleri artık ıslah değil toplumdaki uzaklaştırma amacına hizmet etmektedir¹⁵⁶.

Kısaca özetlemek gerekirse üretim ilişkileriyle şekillenen hukuk sistemi, neoliberal dönüşüm ile devletin gerektiğinde hızlıca piyasa lehine müdahale edebileceği özelliklere sahip olarak şekillenmiştir. Yargının hızlı ve verimli olması önemli suçlara daha fazla zaman ve kaynak ayrılmasını sağlayarak meşruiyet sağlama imkanı haline gelmiştir. Bu kapsamda özel hukukta arabuluculuk, ceza hukukunda ise kişilere karşı işlenen suçlar bakımından uzlaştırma müesseseleri yargılama yapılmaksızın uyuşmazlığı sona erdirmeleri bakımından hızlandırma amacını yerine getirmektedir. Seri muhakeme usulü ise aynı amacı sağlayacak şekilde belirli bir mağduru olmayan önemsiz suçlar için bu işlevi yerine getirmektedir.

¹⁵⁴ **Garland**, *Punishment and Modern Society*, s. 91-92.

¹⁵⁵ **Garland**, *Punishment and Modern Society*, s. 129-130.

¹⁵⁶ **Özkazanç, Alev**, *Siyaset Sosyolojisi Yazıları: Yeni Sağ ve Sonrası*, Dipnot Yayınları, Ankara 2010, s. 239-241.

2. BÖLÜM

SERİ MUHAKEME USULÜNÜN KOŞULLARI VE UYGULANMASI

2.1. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN YÜRÜRLÜĞE GİRMESİ VE GELİŞİMİ

İlk bölümde bahsedilen neoliberal dönüşümün hukukumuzdaki etkisinin açık belirtilerini Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan Yargı Reformu Strateji Belgelerinde bulmak mümkündür. 2009 yılında yayınlanan belgede alternatif uyuşmazlık yöntemleri üzerinde etraflıca durulmuş ve ceza muhakemesi hukuku ile alakalı o zamanın söylemiyle uyumlu olarak uzlaştırma müessesesinin kapsamının geliştirilmesi planlanmaktadır. 2015 yılında yayınlanan strateji belgesinde ise alternatif uyuşmazlık yöntemleri üzerinde daha da kapsamlı durulmuş ve uzlaştırma kapsamında failin “itiraf etme hakkından”¹⁵⁷ bahsedilerek dava yolu dışında çözümlerin üretilmesi önerilmiştir¹⁵⁸. Nihayet 2019 yılında yayınlanan strateji belgesi ile seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin ilk sinyalleri verilerek şüphelinin kabulüne dayalı yöntemlerin ceza muhakemesinin işleyişinde daha fazla rol almasının önü açılmıştır. Bu belgede özgür iradeye zarar vermeden sürecin ilerleyeceği ve ağır suçlar bakımından uygulamanın yapılmayacağı da açıkça ifade edilmiştir¹⁵⁹.

Sonuç olarak 7188 sayılı kanunla¹⁶⁰ seri muhakeme usulü düzenlenmiş ve 1 Ocak 2020 tarihinde ilgili düzenleme yürürlüğe girmiştir. Seri muhakeme usulü 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun “*Özel Yargılama Usulleri*” başlıklı beşinci kitabının “*Gaiplerin ve Kaçakların Yargılanması, Tüzel Kişilerin Soruşturmada ve Kovuşturmada Temsili, Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme Usulü*” başlıklı birinci kısmında “*Bazı Suçlara İlişkin*

¹⁵⁷ T.C. Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Stratejisi, Ankara, 2015.

¹⁵⁸ **Yücekaya**, s. 66-67.

¹⁵⁹ T.C. Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Stratejisi, Ankara, 2019.

¹⁶⁰ 24.10.2019 tarihli ve 30928 sayılı RG.

Muhakeme” başlıklı dördüncü bölümünde düzenlenmiştir¹⁶¹. Bu düzenleme ile birlikte yürürlüğe giren basit yargılama usulü ve son yıllarda kapsamı genişletilen uzlaştırma müessesesi de göz önüne alındığında artık farklı ceza muhakemelerinin varlığından bahsetmek mümkündür¹⁶².

Düzenlemenin amacı adalet sisteminin işleyişinin hızlandırılması, kaynakların verimli kullanılması ve makul sürede yargılanma hakkının gereğinin yerine getirilmesi olarak belirtilmiştir¹⁶³. Madde gerekçesinde de alternatif usullere ilişkin olarak dünya genelinde teşvik edilme, hızlı ve maliyet-etkin çözümler sağlama, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin kapsamına girecek suçların belirlenmesinin, Anayasal sınırlar içinde kanun koyucunun takdirinde olduğu hususlarına dikkat çekilmiştir. Şüphelinin yargılamadan kaynaklanan belirsizlikten kurtulmasının amaçlanmasa da bir avantaj olarak gündeme

¹⁶¹ Düzenlemenin yeri bakımından çokça eleştiri mevcuttur. Zira CMK m. 250’nin eski düzenlemesi ile herhangi bir tarihsel ya da konu bakımından benzerliği olmayan yepyeni bir düzenleme söz konusudur. Mülga m. 250, 2012 yılında yürürlükten kaldırılmış olup özel yetkili ağır ceza mahkemelerini düzenlemekteydi. Mülga maddeye yapılan atıflar, maddenin yürürlükten kaldırılmasıyla birlikte 6352 sayılı Kanun’un Geçici 2/7. maddesi ile maddeye yapılan atıfların Terörle Mücadele Kanunu’nun 10/1. maddesinde belirtilen ağır ceza mahkemelerine yapılmış sayılacağı düzenlenmiştir. Ancak bu durumda yeni m. 250’ye yapılacak atıflar bakımından bir karışıklık gündeme gelebilecektir. Her halükarda kanunlaştırma bakımından özensiz bir çalışma olduğu ifade edilebilecek bu düzenlemenin m. 250/A gibi farklı bir maddede yapılması gerektiği de ileri sürülmüştür. Konu ile ilgili olarak bkz. **Soylu Ünver, Gülsüm / Karaman Engür, Nergiz**, *Seri Muhakeme Usulü, Adalet Yayınları, Ankara 2020*, s. 30; **Belci, Ozancan**, *Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü, Yetkin Yayınları, Ankara 2021*, s. 23; **Tulay, M. Emre**, “*Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250)*”, *İzmir Barosu Dergisi*, Yıl: 2020, C. 85, S. 2, s. 119.

¹⁶² Bu konuda Ceza Muhakemesi Kanununun, Ceza Muhakemeleri Kanununa dönüştüğü de dile getirilmektedir. Bkz. **Yenisey, Feridun / Nuhoglu, Ayşe**, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023, s. 9, 13.

¹⁶³ **Değirmenci, Olgun**, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250)*”, *Ankara Batı Adliyesi Dergisi*, Yıl: 2020, C. 2, S. 3, s. 17. Seri muhakeme usulünün, şüpheli, adli makamlar ve toplum açısından çeşitli faydaları bulunduğu ifade edilmektedir. Bkz. **Erdoğan, Yavuz**, “*Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü*”, *Legal Hukuk Dergisi*, Yıl: 2020, C. 18, S. 209, s. 1991-1992; **Yaşar, Ercan**, s. 258. Bu gibi ancak geçici bir çare olabilecekleri hakkında bkz. **Balci, Murat**, “*Ceza Muhakemesi Hukukunun Temel İlkeleri Işığında Seri ve Basit Muhakeme Usulü*”, *Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer 102 Yaşında Tebliğler*, *Adalet Yayınevi, Ankara 2020*, s. 67; **Erdem / Şentürk**, s. 575; **Koç, Ziya**, “*Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Mahkeme Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulüne Farklı Bir Bakış: Masum Kişilerin Cezalandırılması Tehlikesi*”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl: 2020, C. 15, S. 43, s. 608. Karş. **Sevdiren, Öznur**, “*Seri Muhakeme Usulü Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler*”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2020, C. 15, S. 189-190, s. 581-582.

geldiği de dile getirilmiştir¹⁶⁴. Bu görüşe katılmak mümkün değildir zira şüphelinin gerçekte suçu işlemiş olması halinde muhakemenin bir yük olarak değerlendirilmesi hatalıdır. Şüphelinin suçu işlememiş olması ve seri muhakemenin uygulanması halinde ise şüphelinin ya bu yükü çekmesi ya da usulü kabul ederek işlemediği bir suçtan hüküm giymesinin beklenmesi söz konusu olacaktır ki bu durumun adaletsiz olduğu açıktır.

Usulün temel amacı olan adalet sisteminin işleyişinin hızlandırılması bakımından seri muhakeme usulünün yıllık yaklaşık 180.000 dosya için uygulanması hedeflenirken¹⁶⁵ 1 Ocak 2020 - 7 Ocak 2022 tarihleri arasında toplam 134.488 dosya bakımından uygulanması¹⁶⁶; hızlandırma amacına ulaşamadığını gösterir niteliktedir¹⁶⁷. Bunun yanında seri muhakemenin uygulandığı aşama bakımından da hızlandırma amacına elverişli olmadığı da ileri sürülebilir. Zira soruşturma evresi seri muhakemeye tabi olmayan suçlarla aynı şekilde işlemekte sonrasında ise sadece iddianame yerine talepname düzenlenmektedir. Asıl zaman kazanılan alan bu aşamadaki ara muhakeme evresinin olmaması ve ilk duruşmaya kadar geçen sürenin bulunmamasıdır¹⁶⁸. Zira kapsamda olan suçlar ilk celsede sonuçlandırılabilen, uygulamada formalite haline gelmiş suçlardır¹⁶⁹.

Seri muhakeme usulünün gündeme getirilmesi yerine şahsi dava usulünün geri getirilmesinin ceza adaletinde verimliliği artıracak ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre kovuşturmanın resmiliği ilkesine bir istisna olarak 1412 sayılı CMUK'ta yer alan şahsi

¹⁶⁴ **Ildırar**, s. 25; **Erdem / Şentürk**, s. 575. Yazarların ceza muhakemesi ilkelerinin formaliteler olarak adlandırılmasına karşı ileri sürdüğü görüşlere ise elbette katılmaktayız. Bkz. **Erdem / Şentürk**, s. 575.

¹⁶⁵ <https://hhgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/yargi-reformunun-ilk-paketi-yasalasti>

¹⁶⁶ <https://basin.adalet.gov.tr/seri-muhakeme-ve-basit-yargilama-usulleri-ile-2021-de-275-bine-yakin-dosya-karara-baglandi>

¹⁶⁷ Benzer yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 206-207. Ancak belirtilmelidir ki seri muhakeme usulünün yürürlüğe girmesinden sonra kamu davasının açılmasının ertelenmesi müessesesine daha çok başvurulmaktadır. Yani seri muhakeme usulünün dolaylı yoldan hızlandırma amacına ulaştığını söylemek mümkündür.

<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/OrtaDetay/kamu-davasinin-acilmasinin-ertelenmesine-iliskin-istatistikler>

¹⁶⁸ **Aygörmez, Gülsün A. / Korkmaz, Mehmet**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Serî Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü Muhakeme Stratejileri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 4.

¹⁶⁹ **Aygörmez, Gülsün A. / Korkmaz, Mehmet**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Serî Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü Muhakeme Stratejileri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 4.

dava usulünün savcılara düşecek iş yükünün bir kısmını ortadan kaldırdığı kabul edilmektedir¹⁷⁰. Ancak kovuşturma evresinde hızlandırma etkisi bulunmayacak bu sistemin beklenen etkiyi oluşturmayacağını söylemek mümkündür¹⁷¹. Yine de kamusalığın öne çıkarılarak şahsi dava usulünün yürürlükten kaldırılmasından çok da uzun olmayan bir süre sonra uzlaştırma ve seri muhakeme gibi sùjelerin iradesiyle şekillenen usullerin yürürlüğe girmesinin ilk bölümde ifade edilen ideolojik değişimlerin yansımaları olduğuna dikkat çekmek gerekir.

Seri muhakeme düzenlemesinde yapılan kanun değişikliklerine de burada değinilmesi gerekmektedir. Değişikliklerin meydana getirdiği sonuçlar ilgili başlıklar altında ele alınacaktır. İlk olarak 08.07.2021 tarihli 7331 sayılı kanunla yapılan değişikliklerden bahsedilmesi gerekmektedir. Düzenlemenin ilk halinde görölen mahkemenin yalnızca denetim ve onay makamı olarak görev yapmasını sağlayan hüküm Anayasa Mahkemesi tarafından 31.03.2021 tarihinde iptal edilmiştir¹⁷². Bunun üzerine 7331 sayılı kanunla¹⁷³ mahkemenin şüpheliyi müdafii huzurunda dinledikten sonra şartların gerçekleştiği, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğ u ve dosyada yer alan delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa, talepten önce belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere hüküm kuracağı; aksi takdirde talebi reddedeceği yönünde düzenleme yapılmıştır.

Bu düzenleme dışında aynı kanunla seri muhakeme usulünün yürürlüğe girmesinden itibaren tartışılan zincirleme suç hükümleri, talepten önce iadesi, kapsamda olmayan bir

¹⁷⁰ **Kızılarslan, Hakan**, “Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararları”, TBB Dergisi, Yıl: 2019, S. 144, s. 77. Şahsi dava hakkında detaylı bilgi için bkz. **Yenisey, Feridun**, Duruşma ve Kanunyolları, Beta Yayıncılık, İstanbul 1990, s. 251 vd.

¹⁷¹ CMUK’un 344. maddesinde yer alan şahsi dava yoluyla takibi mümkün suçlar kavramının yeniden kanuna ithal edilmesinin iş yükünü düşürecek önlemler olduğ u nitelendirilmektedir. **Kızılarslan, Hakan**, “Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararları”, s. 100.

¹⁷² AYM Kararı E. 2020/35, K. 2021/26, T. 31.03.2021, R.G. Tarih-Sayı: 15.06.2021-31512. İptal kararından önce kaleme alınan ve hükmün anayasaya aykırılığını tespit eden bir çalışma için bkz. **Ketizmen, Muammer**, “Yargı Yetkisinin Kullanılması Açısından Seri Muhakeme Usulü-Anayasanın 138. Maddesine Aykırılık Sorunu”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2021, C. 11, S. 1, s. 241 vd.

¹⁷³ 14 Temmuz 2021 Tarihli ve 31541 Sayılı Resmi Gazete.

suçla birlikte işlenen suç ve itiraz kapsamı gibi bazı konularda da düzeltmeler yapılmıştır. Bu değişiklikler ilgili başlıklarda detaylandırılacaktır.

Mevzuat gelişmeleri bakımından 31 Aralık 2019'da yürürlüğe giren Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği'ni¹⁷⁴ (CMSMY) de belirtmek gerekir. Yönetmeliğe ilişkin en tartışmalı hususlar aceleye getirilen kanuni düzenlemenin açıklarının yönetmelik hükümleri ile kapatılmaya çalışıldığı ve bu durumun anayasaya aykırı olduğu iddiaları etrafında şekillenmektedir. Bu kapsamda 7331 sayılı kanunla yapılan değişiklik öncesi talepten iadesi sorunu ve usulün uygulanmasında SEGBİS kullanımı gibi hususlar örnek olarak sayılabilir. Bu iddialar ilgili başlıklar altında detaylıca incelenecektir.

2.1.1. Seri Muhakeme Usulünün Zaman Bakımından Uygulanması

Seri muhakeme usulünün zaman bakımından uygulanmasına ilişkin ortaya çıkan problemin çözümünün ilk adımı seri muhakeme müessesesinin şekli ceza hukukuna mı yoksa maddi ceza hukukuna mı dahil olduğunun tespitidir¹⁷⁵. Ceza Muhakemesi Kanununda bulunması ve usulü bir işlemi düzenlemesi nedeniyle seri muhakeme usulünün bir usul kuralı olduğu ve derhal uygulama ilkesine tabi olduğu söylenebilir¹⁷⁶. Bu durumda soruşturma evresinde uygulanması öngörülen müessesenin, ilgili düzenlemenin yürürlüğe girmesinden önce kovuşturma evresine geçilmiş bir dosyada uygulanması mümkün olmayacaktır. Bunun yanında seri muhakeme usulünün işletilmesi ile şüpheliye uygulanacak yasal ceza indirimi de göz önüne alındığında şüpheli

¹⁷⁴ Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği, Resmi Gazete Sayı: 30995 (4. Mükerrer), T. 31.12.2019.

¹⁷⁵ Şekli ceza hukuku kuralları ve maddi ceza hukuku kuralları ayrımı için bkz.; **Katoğlu, Tuğrul**, Ceza Kanunlarının Zaman Yönünden Uygulanması, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008, s. 26 vd.

¹⁷⁶ Aynı yönde **Yavuz, Hakan A.**, Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 245. Ayrıca bkz. **Yılmaz, Zahit / Apiş, Özge**, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2020, C. 26, S. 1, s. 67; **Tulay**, s. 141; **Babayiğit, Beşir / Karacan, Abdullah Enes**, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri", Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2020, C. 8, S. 16, s. 901; **Ildırrar**, s. 23; **Er, Elif**, "Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Özellikleri ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", Yaşar Hukuk Dergisi, Yıl: 2021, C. 3, S. 1, s. 61.

bakımından doğrudan ceza miktarını etkileyen bir durumun da bulunduğu göz ardı edilemeyecektir. Bu nedenle müessesenin uzlaştırma gibi karma bir nitelik taşıdığı söylenebilir¹⁷⁷. Biz de bu görüşe iştirak etmekteyiz.

Zaman bakımından uygulama açısından karma nitelikli müesseselerin şekli şartlarında derhal uygulama ilkesi, ceza sorumluluğunu etkileyen hususlarda ise lehe kanunun geriye yürütülmesi ilkesi uygulanmalıdır. Örneğin seri muhakeme uygulanmasında teklifin değerlendirilmesi için verilecek sürenin kaldırılması ya da kısaltılması ceza sorumluluğuna doğrudan etki eden bir husus değildir. Bu nedenle failin aleyhine bir durum söz konusu olsa da derhal uygulama ilkesinin kullanılması gerekir. Ancak hangi suçların seri muhakeme usulüne tabi olduğu ya da indirim oranının ne olacağına ilişkin düzenlemeler maddi ceza hukuku kurallarına dahil olup bu durumda lehe düzenlemelerin geriye yürütülmesi gerekecektir¹⁷⁸. İşte burada düzenlemenin getiriliş amacıyla çelişen bir durum ortaya çıkmaktadır. Zira sistemin daha verimli ve hızlı işlemesine yönelik bir düzenlemenin, kovuşturma evresinde kanun yolu safhasına kadar gelmiş dosyaların tekrar soruşturma evresine dönmesinin beklenmesi abes olacaktır¹⁷⁹. Bu nedenle kanun koyucu 7188 sayılı kanun ile Ceza Muhakemesi Kanunu'na Geçici 5. maddeyi eklemiş ve seri muhakeme usulünün yürürlüğe girdiği tarihte kovuşturma evresine geçmiş dosyalar bakımından uygulanmayacağını hüküm altına almıştır. Ancak Anayasa Mahkemesinin 02.08.2022 gün ve 31911 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 21.04.2022 gün ve 2020/87 Esas, 2022/44 Karar sayılı kararı ile ilgili hükmün iptal edilmiş olması nedeniyle kesinleşmemiş hükümler bakımından lehe hükmün geriye yürütülmesi ilkesi ile seri muhakeme usulü uygulanmaktadır. Söz konusu kararın karşı oy gerekçelerinde üç ayrı gerekçe ile karara karşı çıkmıştır. Bunlardan ilki müessesenin usul kuralı olduğu ve

¹⁷⁷ **Erdoğan**, s. 1995; **Katoğlu**, s. 318; **Kaymaz, Seydi / Gökcan, Hasan Tahsin**, Uzlaşma ve Önödeme, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007, s. 52; **Yerdelen, Erdal / Özbek, Mustafa Serdar / Altuntaş, Şeyda / Boz, Burak / Erdem, Dilek Özge / Yılmaz, Berna Ayşe**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Adalet Yayınları, Ankara 2018, s. 71; Önödeme de karma nitelikli bir kurum olarak kabul edilmektedir. Bkz. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu E. 1983/2 K. 1983/2 T. 11.4.1983 www.kazanci.com

¹⁷⁸ Örneğin, 26.10.2021 tarihli ve 31640 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 21.10.2021 tarihli ve 7339 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 14. maddesi ile seri muhakeme usulü kapsamında yer alan 1163 sayılı Kanun'un ek 2. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde yer alan fiillerin kapsamı genişletilmiştir.

¹⁷⁹ Aynı yönde **Tulay**, s. 142.

derhal uygulama ilkesinin geçerli olması gerektiğidir. İkinci olarak ise müessesenin yargılama hakkında feragat içermesi nedeniyle lehe bir durum olarak doğrudan tespit edilemeyeceği görüşü ileri sürülmüştür. Son olarak da müessesenin maddi hukuk yönünün bulunmasına rağmen suçu ortadan kaldırma gibi doğrudan sorumluluğa etkili bir değişiklik olmadığı, dolaylı yoldan ceza sorumluluğuna etki eden her değişikliğin geriye yürütülmesinin makul bir yaklaşım olmayacağı ve hükmün getiriliş amacıyla da bağdaşmayacağı ileri sürülmüştür. Biz de bu görüşe iştirak etmekteyiz.

İptal kararı sonrasında kanun yolu safhası dahil kovuşturma evresinde bulunan dosyalar bakımından seri muhakemenin uygulanması yoluna gidilmiştir. Yargıtay da seri muhakeme uygulanmadan mahkumiyet kararı verilen dosyaların yerel mahkemece Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesine ilişkin karar vermiştir¹⁸⁰.

¹⁸⁰ “Sanık hakkında 6136 sayılı Kanun'a Muhalefet suçundan kurulan hüküm yönünden; Anayasa Mahkemesi'nin, 02.08.2022 gün ve 31911 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 21.04.2022 gün ve 2020/87 Esas, 2022/44 Karar sayılı kararı ile; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na 17/10/2019 tarih ve 7188 sayılı Kanun'un 31. maddesiyle eklenen geçici 5. maddenin (d) bendinde yer alan "... kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış... " ibaresinin "... seri muhakeme usulü..." yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verilmiş olması ve yargılama konusu suçun seri muhakeme usulüne tabi olması karşısında sanık hakkında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinde düzenlenen seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için yerel mahkemece dosyanın Cumhuriyet başsavcılığına tevdi edilmesinde zorunluluk bulunması gerekmektedir” 8. CD., E. 2021/9980 K. 2023/4838 T. 14.6.2023 www.lexpera.com

“Manisa Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 15.09.2015 tarihli iddianamesi ile sanık hakkında kumar oynanması için yer ve imkan sağlama suçundan cezalandırılması istemi ile kamu davası açılmıştır. Manisa 6. Asliye Ceza Mahkemesinin, 24.03.2016 tarihli kararı ile sanık hakkında kumar oynanması için yer ve imkan sağlama suçundan mahkumiyet kararı verilmiştir. Manisa 6. Asliye Ceza Mahkemesinin, 24.03.2016 tarihli kararının sanık müdafii tarafından temyizi üzerine Yargıtay (8). Ceza Dairesinin 11.01.2022 tarihli kararı ile sanık hakkında verilen mahkumiyet kararının basit yargılama usulü yönünden değerlendirilmek üzere bozulmasına karar verilmiştir. Bozma üzerine takdiren genel hükümlere göre yargılamaya devam edilerek sanık hakkında Manisa 6. Asliye Ceza Mahkemesinin, 12.04.2022 tarihli kararı ile mahkumiyet kararı verilmiştir. Manisa 6. Asliye Ceza Mahkemesinin, 12.04.2022 tarihli kararının sanık müdafii tarafından temyizi üzerine Yargıtay (8). Ceza Dairesinin 13.09.2022 tarihli kararı ile sanık hakkında verilen mahkumiyet kararının seri yargılama usulü yönünden değerlendirilmek üzere bozulmasına karar verilmiştir. Bozma üzerine Manisa 6. Asliye Ceza Mahkemesinin 30.09.2022 tarihli kararı ile davanın durmasına karar verilerek seri yargılama işlemlerinin yerine getirilmesi için dosya Manisa Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiş ancak sanığın seri yargılamaya yönelik teklifi reddetmesi üzerine seri muhakeme işlemleri sonlandırılmıştır.” 8. CD., E. 2023/935 K. 2023/3608 T. 23.05.2023 www.lexpera.com

2.2. SERİ MUHAKEME USULÜ KAVRAMI VE KAVRAMIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Seri muhakeme usulü, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde, sınırlı sayıda suçlar bakımından uygulanabilen, kamu davası açılması için yeterli şüpheye ulaşıldığında uygulanması zorunlu olan bir muhakeme yöntemidir¹⁸¹. Usulün uygulanabilmesi için sayılı şartların yanında şüphelinin özgür iradesiyle müdafii huzurunda usulü kabul etmesi gerekmektedir.

2.2.1. Terim

Seri kelimesi dilimize Fransızca “série” ve Arapça “serī” kelimelerinden olmak üzere iki ayrı kaynaktan geçmiş olup ve sesteş bir kelime olarak iki ayrı anlamı karşılamaktadır. Fransızca kökenli anlamı “dizi” kavramına karşılık gelmekte olup Arapça kökenli kelime “hızlı” anlamındadır¹⁸². Burada hızlı anlamıyla kullanılan seri ifadesi kanun koyucunun amacını yansıtır niteliktedir ve doğru bir kelime seçimi olmuştur¹⁸³. Muhakeme ifadesi ise ceza hukuku açısından soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin tamamını kapsayan bir terim olarak kullanılmaktadır. Her ne kadar muhakeme için tarafların kolektif katılımı gerekse de¹⁸⁴ seri muhakemenin soruşturma evresinde başlayarak doğrudan hüküm kurulmasıyla sonuçlanması nedeniyle muhakeme ifadesi doğru bir terim olarak kabul

¹⁸¹ **Centel, Nur / Zafer, Hamide**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 21. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2022, s. 619; **Yenisey / Nuhoğlu**, s. 900-901; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 478; **Öztürk, Bahri / Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Sırma Gezer, Özge / Saygılar, Yasemin F. / Alan, Esra / Özaydın, Özdem / Erden Tütüncü, Efser / Tok, Mehmet Can**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023, s. 785 vd.; **Gökçen, Ahmet / Balcı, Murat / Alşahin, Mehmet Emin / Çakır, Kerim**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2023, s. 91.

¹⁸² <https://sozluk.gov.tr/> Bu nedenle seri muhakeme ifadesinin İngilizce çevirilerinde “serial procedure” ifadesinin kullanılması hatalıdır ve hızlı yerine dizi anlamına gelen bir çeviri yapılması söz konusudur.

¹⁸³ **Yavuz**, s. 309. Özellikle seri ifadesi, kanun koyucunun ulaşmak istediği amacı yansıtmaması gerekçesiyle uygun bulunmamaktadır. Bkz. **Yılmaz / Apış**, s. 72-73. Ayrıca bkz. **Aksoy İpekcioglu, Pervin**, Ceza Muhakemesinde İddia Pazarlığı, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s. 335; **Kocakale, Enes**, Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Kırıkkale, 2021, s. 44.

¹⁸⁴ **Yenisey / Nuhoğlu**, s. 85.

edilebilir¹⁸⁵. Muhakeme ve usul kavramlarının birlikte kullanılması ise eleştirilmiş ve bir tanesinin seçilerek kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. Bu duruma gerekçe olarak Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun Ceza Muhakemesi Kanunu olarak benzer gerekçe ile değiştirilmesi gösterilmektedir¹⁸⁶. Kanımızca Seri Muhakeme Usulü Yönetmeliği hatalı bir ifade olmakla birlikte bir muhakeme usulü olan seri muhakeme usulünü bu şekilde adlandırmak hatalı değildir.

2.2.2. Seri Muhakeme Usulünün Hukuki Niteliği

Seri muhakeme usulü, soruşturma evresinin sonunda bazı suçlar için uygulanan özel bir muhakeme yöntemidir¹⁸⁷. Bu yöntemin klasik ceza muhakemesinin kısaltılmış bir hali olduğu ileri sürülse de¹⁸⁸ uygulanan ilkelere farklılıklar göz önüne alındığında klasik ceza muhakemesi dışında alternatif bir yol olduğunun kabulü gerekir¹⁸⁹. Seri muhakemenin ceza kararnamesi ile aynı hukuki niteliğe sahip olduğu da ileri sürülmektedir¹⁹⁰. Hatta sadece isim değişikliği ile “parlatıp cilalayp”¹⁹¹ aynı usul yürürlüğe sokulmuş olduğu da ifade edilmiştir. Uygulanış amacı ve klasik ceza

¹⁸⁵ Benzer yönde **Kızıllarlan, Hakan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2019, C. 14, S. 183-184, s. 1907. Gerçek bir muhakeme faaliyeti yürütülmediği görüşü için bkz. **Yılmaz / Apiş**, s. 64; **Aksoy İpekcioglu**, s. 336. Yöntemin seri cezalandırma usulü olarak adlandırılması gerektiği görüşü için bkz. **Balci**, s. 67-68.

¹⁸⁶ **Yurtcan, Erdener**, Ceza Yargılaması Hukuku, 16. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, s. 60, 713; **Yurtcan, Erdener**, Ceza Davalarında Seri Yargılama ve Basit Yargılama, Aristo Yayınevi, İstanbul 2020, s. 5; **Çağlar, Seyfettin**, Seri Muhakeme Usulü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, 2021, s. 5. Karş. **Ildırar**, s. 20.

¹⁸⁷ **Karakehya, Hakan / İnce Tunçer, Asuman**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, Adalet Yayınevi, Ankara 2021, s. 18; **Belci**, s. 30.

¹⁸⁸ **Soylu Ünver / Karaman Engür**, s. 38.

¹⁸⁹ **Yılmaz, Yeşim**, s. 217; **Yavuz**, s. 248; **Kezer, Ahmet**, 30 Soru ve Yanıtta Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara 2019, s. 38; **Taşkın, Ş. Cankat**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 20 vd.

¹⁹⁰ **Yavuz**, s. 244; Ayrıca bkz. **Gökçen ve diğerleri**, s. 92. Ayrıca bkz. **Alaşahin, Mehmet Emin**, “Seri Muhakeme Usulü”, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer 102 Yaşında Tebliğler, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 81. Seri muhakeme usulü, Cumhuriyet savcısının ceza kararnamesi olarak nitelendirilmektedir. Bkz. **Yenisey / Nuhoğlu**, s. 898-899.

¹⁹¹ **Kızıllarlan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1909.

muhakemesine alternatif teşkil etmesi bakımından bu görüşün doğru olduğu ifade edilebilir.

İddia pazarlığı bakımından da başta pazarlık unsuru¹⁹² olmak üzere birçok farklılık barındırmasına rağmen seri muhakeme usulü ve benzer yöntemlerin temelini oluşturan iddia pazarlığı¹⁹³, seri muhakeme ile aynı nitelikte, klasik ceza yargılamasına alternatif hızlı bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁹⁴.

Sonuç olarak bakıldığında seri muhakeme, ceza kararnamesi ve iddia pazarlığı usullerinin tamamında şüphelinin ceza indirimi karşılığında kabulünün bulunması ve yargılamadan feragat etme özellikleri ortak olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu ortaklık üzerinden yapılacak bir hukuki nitelik belirlemesi daha isabetli bir sonuca bizleri götürecektir. Bu durumda bakıldığında bu müesseselerin tamamının yargılamaya alternatif oluşturan ancak özellikleri nedeniyle alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi değil sui generis yapıda bulduklarının kabulü gerekir¹⁹⁵.

2.2.3. Seri Muhakeme Usulünün Benzer Müesseselerden Farklılıkları

Seri muhakeme usulünün diğer alternatif usuller ile özellikle amaç bakımından birçok benzerliği bulunmakla birlikte karakteristik farklılıkları da mevcuttur.

2.2.3.1. Uzlaştırma

Uzlaştırma ile seri muhakeme kıyaslandığında amaç olarak klasik kovuşturma yönteminden farklılaşan iki alternatif yol karşımıza çıkmaktadır. Kapsam olarak daha

¹⁹² **Yavuz**, s. 245; **Aygörmez / Korkmaz**, s. 53. Ayrıca bkz. **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 116-117.

¹⁹³ **Yaşar, Yusuf**, Seri Muhakeme Usulü Üzerine Bir İnceleme, Astana Yayınları, Ankara 2021, s. 16; **Koç**, s. 609; **Baytaz**, s. 227. Ayrıca bkz. **Erdem / Şentürk**, s. 581; **Başarır, Gülşen**, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Değerlendirilmesi”, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2020, C. 6, S. 12, s. 297-298; **Işık, Sertaç**, “*General Evaluation of Serial Trial Procedure in Turkish Criminal Procedure Law*”, Ceza Hukuku Dergisi, Yıl: 2021, C. 16, S. 45, s. 160; **Sevdiren**, s. 575; **Aksoy İpekcioglu**, s. 302-303.

¹⁹⁴ **Bozalan**, s. 165-188.

¹⁹⁵ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 221.

kısıtlı sayıda suç için uygulanabilen seri muhakemede failin savcı ile anlaşması söz konusu iken uzlaştırmada mağdur ile anlaşması gerekmektedir. Uygulama aşaması bakımından her iki usul de soruşturma evresinin sonunda uygulanacaktır ve kamu davası açmaya yeterli şüphenin mevcut olması gerekir. Her iki müessesese bakımından da ikrar aranmaz. Usullerin kabulü yeterlidir. Müesseselerin uygulanması zorunlu olmamakla birlikte başvurulmuş olması zorunludur. Bu konuda savcının takdir yetkisi bulunmaz. Aksi halde iddianamenin iade edilmesi gerekecektir. Usullerin uygulanamaması durumunda süreç içerisinde yapılan kabuller ve diğer açıklamalar takip eden muhakeme işlemlerinde delil olarak kullanılamaz. Uzlaştırma usulü kovuşturma evresinde de uygulanabilirken seri muhakeme sadece soruşturma evresinde uygulanabilecektir. Son olarak belirtmek gerekir ki iştirak halinde işlenen suçlarda seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için tüm şüphelilerin usulü kabul etmesi gerekir. Ancak uzlaştırmada uzlaşan şüpheli ya da sanık için usul uygulanır, uzlaşmayanlar için klasik usulle soruşturma ve kovuşturma işlemleri devam eder.

Uzlaştırma, mağduru gerçek kişi olan ve kural olarak şikayete bağlı suçlar bakımından düzenlenmiş olup mağdurun zararının giderilmesi, müessesenin temel amacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Seri muhakeme usulünde ise çoğunlukla gerçek kişi olan bir mağdur bulunmaz ve bulunsa dahi müessesese içerisinde zararın karşılanması gibi bir şart öngörülmemiştir.

2.2.3.2. Önödeme

Önödeme müessesesi de seri muhakeme gibi kovuşturmaya alternatif bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır ve temel amacı yargılama safhalarının tamamının tüketilmesine gerek olmaksızın uyuşmazlığın ortadan kaldırılmasıdır. İki müesseseye de başvuru zorunludur aksi halde iddianamenin iadesi gerekecektir. Önödeme usulüne kovuşturma evresinde de başvurulması mümkünken seri muhakeme usulü yalnızca soruşturma evresinde uygulanabilir. İki usul de her suç için uygulanamaz. Bu usuller ancak kanunda belirtilen şartları sağlayan veyahut sayılı olarak belirtilen şartlar bakımından uygulanabilir. Önödeme usulünde şüpheli hakkında kamu davası açılmayacaktır. Dolayısıyla hakkında bir cezaya hükmedilmesi söz konusu değildir. Seri muhakeme

usulünde ise talepnamedeki yaptırımın onaylanmasıyla birlikte bir mahkumiyet hükmü doğmaktadır. Yani önödeme usulü sonucunda adli sicil kaydı oluşmazken seri muhakeme usulü sonucunda genel hükümlere göre yapılan yargılamada olduğu gibi adli sicil kaydı oluşacaktır. Son olarak belirtmek gerekir ki seri muhakeme usulünde usulün hakim tarafından onaylanması gerekirken önödeme bakımından böyle bir şart aranmamıştır. Yani savcının zorunlu olarak usule başvurması ve şüphelinin kabul ederek önödemeyi gerçekleştirmesi halinde usul tamamlanmış olmaktadır.

2.2.3.3. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi

Seri muhakeme gibi kamu davasının açılmasının ertelenmesi müessesesi de soruşturma evresinde uygulama alanı bulan klasik yargılama usulü uygulanmaksızın uyuşmazlığın çözülmesini ya da ortadan kaldırılmasını amaçlayan müesseselerdir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile seri muhakeme usulü arasındaki en temel fark takdir yetkisidir. Savcı, seri muhakeme usulüne başvurmak zorunda ve yasal indirim oranında indirerek belirlediği yaptırımı şüphelinin kabul etmesi halinde usulü uygulamak zorundadır. Savcının şüphelinin kişiliği hakkında olumsuz kanaate varması ya da tekrar suç işlemeyeceği hakkında kanaate ulaşmaması gibi subjektif hususlar usulün uygulanmaması için gerekçe oluşturmayacaktır. Takdir yetkisinin bulunması uygulamada erteleme yoluna başvurulmaması durumuna neden olmuştur. TCK m. 191’de yer alan erteleme zorunluluğu dışında kamu davasının açılmasının ertelenmesi müessesenin atıl kaldığını söylemek mümkündür¹⁹⁶. Kamu davasının açılmasının ertelenmesinde subjektif şartların bulunması seri muhakemeye yöneltilen mükerrirlere üst üste indirim sağlanması eleştirisinin¹⁹⁷ bu usul bakımından yöneltilmesini engeller niteliktedir. Bu bakımdan seri

¹⁹⁶ <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/OrtaDetay/kamu-davasinin-acilmasinin-ertelenmesine-iliskin-istatistikler>

¹⁹⁷ **Aygörmez Ugurlubay, Gülsün Ayhan / Haydar, Nuran / Korkmaz, Mehmet**, “*Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar*”, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 2019, C. 1, S. 2, s. 265. Benzer yönde **Atalay, Ayşe Özge**, “Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Usulü ve Mukayeseli Hukuktaki Benzer Usuller”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2020, C. 19, S. 2, s. 664; **Yavuz**, s. 253; **Belci**, s. 94; **Ildırar**, s. 110-111; **Erdoğan**, s. 2006; **Başarır**, s. 304.

muhakemenin 2015 tasarısı ile uyumlu şekilde mükerrirler bakımından uygulanamayacak şekilde düzenlenmesi de doktrinde dile getirilmiştir¹⁹⁸.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin denetim süresini iyi halli olarak geçirmesi durumunda kamu davası açılmayacağı için mahkumiyet hükmü de söz konusu olmayacaktır. Seri muhakeme usulü ise mahkumiyet kararı ile sonuçlanır. Bir diğer farklılık olarak şüphelinin iradesi seri muhakemede etkilidir hatta rızası şart olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesinde ise şüphelinin kabul etmeme gibi bir seçeneği mevcut değildir. Yani savcılık tarafından tek taraflı alınacak bir kararla bu yönetme başvurulması mümkündür.

Burada ayrıca belirtmek gerekir ki kanun koyucu kamu davasının açılmasının ertelenmesini seri muhakemeye göre öncelikli bir usul olarak ihdas etmiştir. Zira CMK m. 250/1 hükmünde kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği hallerde seri muhakeme usulünün uygulanacağı belirtilmiştir.

2.2.3.4. Ceza Kararnamesi

Seri muhakeme usulü ile 1412 sayılı CMUK'ta düzenlenen¹⁹⁹ sulh ceza hakiminin ceza kararnamesi usulü arasında birçok benzerlik bulunmaktadır. Hatta seri muhakeme usulünün ceza kararnamesinin içerik olarak çok benzer yenilenmiş hali olduğunu ileri süren görüş de mevcuttur²⁰⁰. Her iki usul de klasik kovuşturmayaya alternatif bir yöntem getirmektedir ve bu usuller mahkumiyet kararı ile sonuçlanır. Ceza kararnamesi için açık bir kabul aranmasa da basit yargılama usulündeki düzenlemeye benzer şekilde itiraz ile

¹⁹⁸ **Yılmaz, Yeşim**, s. 261-262.

¹⁹⁹ CMUK m. 386: “Sulh mahkemelerinin görevi içinde bulunan suçlara sulh hâkimi, duruşma yapmaksızın bir ceza kararnamesi ile karar verebilir. Bu ceza kararnamesi ile ancak hafif veya ağır para cezasına veya nihayet üç aya kadar hafif hapis veya bir meslek ve sanatın icrasının tatiline veya müsadereye yahut bunlardan birçoğuna veya hepsine hükmedilebilir. Ceza kararnamesiyle hükmedilecek hafif hapis cezası yerine "Cezaların infazı hakkında Kanun" gereğince para cezası da hükümlenabilir.”

²⁰⁰ **Kızıllarlan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1909.

geleneksel yönteme dönülmesi mümkündür. Seri muhakeme usulünde ise açıkça usulün kabulü gerekmektedir.

Seri muhakeme usulünün uygulanabileceği suçlar katalog yöntemi ile teker teker sayılırken ceza kararnamesinde basit yargılama usulündeki gibi ceza miktarı üzerinden yapılan bir sınırlama söz konusudur. Farklı yöntemlerle sınırlama yapılmasına rağmen her iki usul de ceza miktarı hafif olan ve önem derecesi düşük suçlar bakımından uygulanabilir. Ceza kararnamesinin uygulanması savcının takdir yetkisine bırakılmıştı ancak seri muhakemede böyle bir takdir söz konusu değildir ve yönteme başvurulması zorunludur. Seri muhakeme ile ceza kararnamesi arasındaki kanaatimizce en büyük farklılık ceza belirlenmesinde karşımıza çıkmaktadır. Seri muhakeme usulünün ilk düzenlenmesinde yaptırım savcı tarafından belirlenmekte, mahkeme sadece diğer şartları inceleyerek onay vermekteydi. 7331 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonrasında ise savcının belirlediği ceza miktarı mahkeme için üst sınır teşkil etmekte olup artık yaptırımın azaltılması mümkün hale gelmiştir. Uygulamada sadece TCK m. 179/3 hükmü bakımından alkol miktarına göre cezada azaltma yoluna gidilirken diğer suçlar bakımından alt sınırdan ceza talep edilmesi nedeniyle sadece onaylama ile dosyalar kapatılmaktadır. Ceza kararnamesinde ise yaptırım klasik yargılamadaki gibi hakim tarafından belirlenmektedir. Yine seri muhakeme usulünde uyuşmazlık hakkında daha fazla araştırma yapılması gerekecekse seri muhakeme usulü sonlandırılıp klasik usule dönülmesi gerekecektir. Ancak ceza kararnamesinde mahkemece araştırma yapıp yeni delil toplanması yoluna gidilebilir. Son olarak belirtmek gerekir ki ceza kararnamesinde ceza indirimi öngörülmemiştir ancak seri muhakeme usulünde 1/2 oranında yasal ceza indirimi söz konusudur.

Müdafî bakımından da iki usul arasında farklılık bulunmaktadır. Seri muhakeme usulünde teklifin kabulü ve mahkemenin onayı aşamasında müdafî bulundurulması zorunludur. Ancak ceza kararnamesinde böyle bir zorunluluktan bahsetmek mümkün değildir²⁰¹. Zira mahkemece gerek görülmediği sürece duruşma yapılmamakta ve şüpheli

²⁰¹ **Yılmaz, Yeşim**, s. 54. Ancak burada ceza kararnamesinin yürürlükte olduğu dönemde zorunlu müdafîlik düzenlemesinin günümüzdeki gibi olmadığını, bu nedenle bu hususun müesseseler arası bir farklılık değil uygulanma dönemine ilişkin bir farklılık olduğunu da belirtmek gerekir.

dinlenmemektedir. Bu bakımdan seri muhakemenin aktif süjeleri savcı ve Şüpheli iken ceza kararnamesinin savcı ile hakim arasında yürütüldüğünü söylemek mümkündür.

2.2.4. KarŐılaŐırtırmalı Hukukta Benzer Düzenlemeler

7188 sayılı kanunun gerekçesinde seri muhakeme usulüne benzer müesseselerin Almanya, İtalya ve Fransa başta olmak üzere birçok Avrupa Konseyi yesi ülkede uygulandığı ifade edilmektedir²⁰². Ancak belirtilmelidir ki seri muhakeme usulü ile bu usuller her ne kadar aynı gerekçelerle uygulansa da Şartları ve işleyişi bakımından bu usullerin bir kısmı basit yargılama usulüne daha uygun bir çizgide ilerlemektedir²⁰³. Dolayısıyla kıyaslamanın uygulama bakımından değil amaç bakımından yapılması daha sağlıklı sonuçlar ifade edecektir.

Bu bölümde seri muhakeme usulüne benzer sistemlere ilişkin genel bilgiler verilecek olup usullerdeki önemli farklılıklar seri muhakeme usulünün incelenmesi sırasında ilgili baŐlıkların altında belirtilecektir.

2.2.4.1. Anglo-Sakson Hukukunda

Anglo-Sakson hukukunda itham sisteminin var olması; savcı ile Şüphelinin anlaşması üzerinden ilerleyen sistemlerin doğmasına elverişli bir ortam sağlamıştır. Zira anlaşmanın sağlanmasıyla savcılık makamı istediği fiilleri ileri sürüp istediği suçlamayı yapabilmekte ya da suçlamadan tamamen vazgeçerek cezalandırma dışı yöntemlerin uygulanmasını sağlayabilmektedir. İddia pazarlığı en çok ABD’de uygulanmakta hatta ceza adalet

²⁰² 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Gerekçesi, s. 8.

²⁰³ Taşkın, Ő. Cankat, s. 110 vd.

sisteminin ezici çoğunluğunu oluşturmaktadır²⁰⁴. Diğer Anglo-Sakson hukuk sistemine tabi ülkelerde de iddia pazarlığı yargılama usulünün yanı sıra uygulanmaktadır.

2.2.4.1.1. Amerika Birleşik Devletleri

ABD'nin iddia pazarlığı ve benzeri yöntemler bakımından ayrı bir konumu mevcuttur. Zira iddia pazarlığı herhangi bir sistemden alınmadan, ihtiyaçlar doğrultusunda var olan itham sisteminin savcılığa sunduğu imkanlar ve yargılama anlayışı ile doğmuş bir müessese olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında uygulama sıklığı bakımından da iddia pazarlığı istisnai bir sistem olmaktan çıkarak asıl uyuşmazlık çözüm yolu haline dönüşmüştür. O kadar ki yargılama yolu, sistemin tamamlayıcı unsuru olarak dahi nitelendirilebilmektedir²⁰⁵. Yüksek mahkeme kararlarında da ceza adaleti sisteminin çoğunlukla iddia pazarlığı üzerinden yürüdüğü ifade edilmektedir. İddia pazarlığı olmaksızın muhakeme sisteminin işlemez hale geleceği de ileri sürülmektedir²⁰⁶. Gerçekten de jüri yargılamanın uzunluğu, iddia pazarlığının çok kısa sürede sonuçlanması, iddia pazarlığının neredeyse tüm dosyalarda uygulanıyor olması ve güncel suç oranları da dikkate alındığında bu görüşe katılmak mümkündür.

ABD'nin federal sistemi nedeniyle her eyalette iddia pazarlığı usulüne ilişkin farklılıklar olabilmektedir. Bunun yanında federal ceza davalarında uygulanmak üzere "Federal Rules of Criminal Procedure"²⁰⁷ yürürlüğe konmuştur. Eyaletlerin de kendi sistemleri için bu federal kuralları örnek almaları nedeniyle eyaletler arası farklılıkların az olduğunu ve bu farklılıkların sanıklar bakımından daha fazla koruma sağlayacak şekilde karşımıza çıktığını ifade etmek gerekir. Zira federal kurallardan daha az koruyucu eyalet kanunları koymak mümkün değildir.

²⁰⁴ Annual Report and Sourcebook of Federal Sentencing Statistics, s. 56 vd. <https://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/research-and-publications/annual-reports-and-sourcebooks/2020/2020-Annual-Report-and-Sourcebook.pdf>

²⁰⁵ **Milton, Heumann**, Plea Bargaining: The Experiences of Prosecutors, Judges, and Defense Attorneys, The University of Chicago Press, Chicago 1978, s. 150.

²⁰⁶ **Palmer, Jeff**, "Abolishing Plea Bargaining: An End to the Same Old Song and Dance", American Journal of Criminal Law, Yıl: 1999, S. 26, s. 512.

²⁰⁷ <https://www.law.cornell.edu/rules/frcrmp>

İddia pazarlığı yargılamanın sonuna kadar sanığın suç kabulü ile işletilebilir ancak genellikle savcılık aşamasında duruşma başlamadan suç kabulü gerçekleşmektedir. Suç kabulü ilk anlaşılan haliyle ikrar şeklinde olabileceği gibi “*nolo contendere, no contest*” yani suçlamalara itiraz etmeme şeklinde de olabilir²⁰⁸. Bu durumlarda yargılama yapılmaz ve ayrı bir duruşmada ceza belirlemesi yapılır²⁰⁹. Hakimin iddia pazarlığı sonucunda varılan anlaşmayı reddederek yargılama yapılmasına karar vermesi de mümkündür.

İddia pazarlığı, benzeri usullerin çoğunun aksine kural olarak bütün suçlarda uygulanabilmektedir. Suçluluğun kabulü ile delil araştırmaları sona ermekte ve hüküm aşamasına doğrudan geçilebilmektedir. Suçluluğun kabulü yargılanma hakkından feragat gerektirmekte ve bu feragatin mahkeme huzurunda yapılması gerekmektedir. Aynı zamanda temyiz hakkından da feragat mümkün olup bunun ayrıca kayıt altına alınması gerekir²¹⁰.

Mağdurun sürece dahil olmaması, iddia pazarlığında da diğer benzer sistemlerde olduğu gibi yaygın bir durumdur. Çoğunlukla pazarlığın şartlarına bırakın müdahale etmeyi çoğunlukla bu şartlardan mağdurun haberi olmaması durumu ile karşılaşılmaktadır. Sınırlı sayıda eyalette mağdurun süreçte dinlenme hakkı mevcuttur²¹¹.

Son olarak seri muhakemede de bulunan delil yasağı ilkesinin burada da mevcut olduğunu belirtmek gerekir. İddia pazarlığı için yapılan müzakerelerde yer alan kabul ve benzeri

²⁰⁸ **Thaman**, s. 979.

²⁰⁹ **Federal Rules of Criminal Procedure** m. 11(b)

²¹⁰ **Thaman**, s. 983-988.

²¹¹ **Cassell, Paul G.** “*Crime Victims’ Rights*”, *Reforming Criminal Justice: Pretrial and Trial Processes* (Volume 3), Ed. Erik Luna, Phoenix: Arizona State University, 2017, s. 237. Ayrıca bkz. **Cohen, Neil P. / Adelman, Stanley E. / Abramson, Leslie W. / O’Hear, Michael / Logan, Wayne A.**, *Criminal Procedure The Post-Investigative Process*, 5. Baskı, Carolina Academic Press, Durham: 2019, s. 450. Yalnızca yedi eyalet, mağdurlara özel olarak iddia pazarlığına katılmaları için belirli haklar tanımaktadır. Bkz. **Jones, Elizabeth N.**, “*The Ascending Role of Crime Victims in Plea-Bargaining and Beyond*”, *West Virginia Law Review*, Yıl: 2014, S. 117, s. 117 vd.; **Thaman**, s. 983 dn. 220.

ifadeler, müzakerelerin başarısız olması veya pazarlığın reddedilmesi hallerinde devam eden muhakeme işlemlerinde delil olarak kullanılamayacaktır²¹².

2.2.4.1.2. İngiltere

İngiltere’de de ABD’deki gibi ihtiyaçların karşılanması amacıyla doğan ve Anglo-Sakson hukuk sisteminin imkanları ile uygulamaya geçen bir iddia pazarlığı sistemi bulunmaktadır. ABD’de sonradan yasal düzenlemeye kavuşan iddia pazarlığı günümüzde İngiltere’de halen yasal düzenleme olmaksızın içtihatlar ve kılavuzlar üzerinden uygulanmaktadır²¹³.

İddia pazarlığı genellikle suçlama pazarlığı şeklinde uygulanmakta olup bu yöntemde ceza miktarı üzerinden ya da ileri sürülecek olgular üzerinden değil yöneltilecek suçlamalar üzerinden bir pazarlık yürütülmektedir²¹⁴. İleri sürülecek olgular üzerinden vaka pazarlığı yapıldığı da görülmektedir²¹⁵. İddia pazarlığının uygulanabilmesi için herhangi bir suç kısıtlaması yoktur²¹⁶. Ancak ceza miktarındaki indirim oranı ABD’nin aksine serbest bırakılmamış, Cezalandırma Kurulu (Sentencing Council) tarafından yayınlanan kılavuzda²¹⁷ indirim oranı sınırlı olarak verilmiştir. Örneğin soruşturmanın ilk aşamasında kabul için cezada 1/3 oranında bir indirim öngörülürken duruşmada kabul durumunda 1/4 oranında bir indirim öngörülmektedir. Dikkat edilmelidir ki bu oranlar ve düzenlemeler bağlayıcı değil tavsiye niteliğindedir. Ancak çoğunlukla bu tavsiyelere uygun anlaşmaların yapıldığı görülmektedir²¹⁸. Kanımızca indirim oranlarının basamaklı

²¹² **Thaman**, s. 984.

²¹³ **Brook, Carol A. / Fiannaca, Bruno / Harvey, David / Marcus, Paul / McEwan, Jenny / Pomerance, Renee**, “A Comparative Look at Plea Bargaining in Australia, Canada, England, New Zealand, and the United States”, William & Mary Law Review, Yıl: 2016, S. 57, s. 1160.

²¹⁴ **Brook, vd.**, s. 1159; **Ashworth, Andrew / Redmayne, Mike**, The Criminal Process, 3. Baskı, Oxford University Press, Oxford: 2005, s. 269 vd.

²¹⁵ **Ashworth / Redmayne**, s. 274.

²¹⁶ **Brook, vd.**, s. 1178.

²¹⁷ <https://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/Reduction-in-Sentence-for-Guilty-Plea-definitive-guideline-SC-Web.pdf>

²¹⁸ **Roberts, Julian V. / Bradford, Ben**, “Sentence Reductions for a Guilty Plea in England and Wales: Exploring New Empirical Trends”, Journal of Empirical Legal Studies, Yıl: 2015, C. 12, S. 2, s. 187-210.

bir şekilde belirli olması ABD’de görülen delil azlığı durumunda çokça indirim yapılarak kabule zorlama usulünün uygulanmasını engeller niteliktedir.

İngiliz hukukundaki iddia pazarlığının yürütülebilmesi için seri muhakeme usulünün aksine zorunlu müdafilik benzeri bir gereklilik benimsenmemiştir²¹⁹. Elbette bu durumun savunma hakkını olumsuz etkilediği açıktır²²⁰.

2.2.4.1.3. Kanada

Kanada ceza muhakemesinde savcılık makamı, diğer Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde olduğu gibi aktif bir konumdadır. İsnat edilecek suçun tespiti, soruşturmanın devam etmesi, suçlamaların geri çekilmesi gibi birçok noktada savcılığın geniş takdir yetkisi bulunmaktadır²²¹. Bu durum Anglo-Sakson hukuk sistemine dahil diğer ülkelerde olduğu gibi savcı-sanık pazarlığı için uygun bir ortam oluşması demektir. Gerçekten de ABD gibi Kanada’da da iddia pazarlığı yasal dayanak olmaksızın uygulanmaya başlanmış, yaygınlaşması sonrasında içtihatlarla kabul gören bu yöntem yakın denilebilecek zamanlarda yasal dayanağa kavuşmuştur²²². Yaygınlaşma zamanının ilk bölümde bahsettiğimiz neoliberal dönüşümle uyumlu şekilde 1980’li yıllara denk gelmesi dikkatlerden kaçmamalıdır²²³. Yaygınlaşma döneminin ilk yıllarında halk tarafından

²¹⁹ **Brook, vd.**, s. 1161.

²²⁰ Aynı yönde bkz. **Brook, vd.**, s. 1193; **Yılmaz, Yeşim**, s. 105-106.

²²¹ **Piccinato, Milica Potrebic**, “*Plea Bargaining*”, Resolutions Discussions in Criminal Cases: A Canadian Perspective, Department of Justice of Canada, 2004, s. 10.

²²² **Nasheri, Hedieh**, Betrayal of Due Process: A Comparative Assessment of Plea Bargaining in the United States and Canada, University Press of America, 1998, s. 92; **Wynne, Derek F. / Hartnagel, Timothy F.**, “*Race and Plea Negotiation: An Analysis of Some Canadian Data*”, The Canadian Journal of Sociology, Yıl: 1975, C. 1, S. 2, s. 147-155.

²²³ **Brannigan, Augustine, / Levy, J. C.**, “*The Legal Framework of Plea Bargaining*”, Canadian Journal of Criminology, Yıl: 1983, S. 25, s. 400 vd.; **Hartnagel, T. H.**, “*Plea Negotiation in Canada*”, Canadian Journal of Criminology and Corrections, Yıl: 1975, S. 17, s. 45-56. Ayrıca bkz. **Verdun-Jones, Simon N. / Cousineau, F. Douglas**, “*Cleansing the Augean Stables: A Critical Analysis of Recent Trends in the Plea Bargaining Debate in Canada*”, Osgoode Hall Law Journal, Yıl: 1979, S. 17, s. 227-260.

tepkiyle karşılaşılan iddia pazarlığı uygulamaları mahkemelerin onaylayıcı hatta teşvik edici kararları ile sonuçları tartışılrsa da kamuoyunda kabul edilir hale gelmiştir²²⁴.

ABD'deki gibi Kanada'da da iddia pazarlığı uygulaması çok yaygındır. Günümüzde ceza uyuşmazlıklarının ortalama %90'ının iddia pazarlığı yoluyla çözüldüğü belirtilmektedir²²⁵. Dolayısıyla alternatif bir yol olmaktan ziyade artık kural olarak iddia pazarlığı ile uyuşmazlıkların çözüldüğünü söylemek mümkündür. Yine ABD uygulamasında olduğu gibi iddia pazarlığının uygulanacağı suçlar bakımından bir sınırlama yapılmamıştır²²⁶. Pazarlık sonucu anlaşma suçlama üzerinden, talep edilecek ceza miktarı üzerinden veya mahkemede ileri sürülecek olgular üzerinden yapılabilir²²⁷.

Mağdurlar bakımından ise benzer usullerle aynı tutum sergilenmiş ve kararlardan haber alma, görüş bildirme, bilgi talep etme gibi haklar tanınmıştır²²⁸. Ancak sürece aktif olarak katılıma elverişli düzenlemelerin yapıldığından bahsetmek mümkün değildir²²⁹.

Cezada yapılacak indirim oranı bakımından bir sınır bulunmamaktadır. Ancak uygulamada genellikle İngiltere'deki tavsiye edilen indirim oranlarının kullanıldığı görülmektedir. Hakimin aşırı orantısız cezaları reddetme imkanı da mevcuttur²³⁰.

2.2.4.2. Kıta Avrupası Hukukunda

İddia pazarlığının Kıta Avrupası sistemleriyle uyumlu halleri birçok ülkede görülebilir. Bu ülkelerde iddia pazarlığı doğrudan alınmamış olup Anglo-Sakson hukuk sistemine

²²⁴ **Burke, Scott / Zina, Lu**, “*The Ethical Implications of Plea Bargaining in Canada*”, Saskatchewan Law Review, Yıl: 2018, S. 81, s. 64-65.

²²⁵ https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/cj-jp/victim/rr02_5/p0.html#:~:text=In%20Canada%2C%20it%20appears%20that,between%20Cr own%20and%20defence%20counsel

²²⁶ **Brook, vd.**, s. 1178.

²²⁷ **Cohen, Stanley A. / Doob, Anthony N.**, “*Public Attitudes to Plea Bargaining*”, Criminal Law Quarterly, Yıl: 1989, S. 32, s. 86-87; **Piccinato**, s. 1-2.

²²⁸ **Manikis, Marie** “*Recognizing Victims' Role and Rights During Plea Bargaining: A Fair Deal for Victims of Crime*”, Criminal Law Quarterly, Yıl: 2021, S. 58, s. 414.

²²⁹ **Manikis**, s. 424.

²³⁰ **Brook, vd.**, s. 1159; **Piccinato**, s. 8.

uyumlu olan müessesenin doğrudan iktibas edilmesi yerine dönüştürülerek alınması ve sisteme dahil edilmesi söz konusudur²³¹. Zira Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde baskın olan iş birliği sisteminde tarafların anlaşması, mahkemenin bu anlaşmayı maddi gerçek olarak kabul etmesi için yeterli değildir. İtham sisteminde ise tarafların çekişmesi uyuşmazlığın çözümü için belirleyici etkindir ve tarafların uzlaştığı noktalar kural olarak maddi gerçek kabul edilir²³². İddia pazarlığı benzeri sistemler; İtalya, Fransa, Almanya, İsviçre, İspanya'nın yanı sıra Finlandiya Norveç ve Danimarka gibi kuzey Avrupa ülkelerinde, Bosna Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Macaristan, Estonya, Ukrayna, Moldova, Polonya, Sırbistan, Letonya, Litvanya, Slovakya, Slovenya, Rusya gibi doğu Avrupa ülkeleri ile eski Sovyetler Birliği ülkelerinde uygulanmaktadır²³³.

Bu çerçevede Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde görülen benzer müesseselerin iddia pazarlığına göre daha kısıtlı bir alanda ve güvenceleri artırılmış şekilde daha az serbestlikle uygulandığını söylemek mümkündür. Örneğin suçlar bakımından yapılan sınırlama, sabit indirim oranı ya da temyiz hakkının pazarlık konusu yapılamaması gibi kısıtlamalar, iddia pazarlığına eklenerek sistemle uyumlu hale getirilmiştir. Bunun yanında birçok Kıta Avrupası sistemine dahil ülkede yasal düzenleme ile küçük bir alanda uygulamaya dahil olan bu alternatif yöntem, uygulamanın ve kamuoyunun alışmasıyla birlikte kapsamını genişletmiştir²³⁴. Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde Anglo-Sakson iddia pazarlığından farklı olan hususlar kısaca şu şekilde sayılabilir: suç sınırlaması, belirli aşamalarda uygulama imkanı, zorunlu müdafilik, inceleme aşamasında mahkemenin geniş yetkisi, kanun yoluna başvuru hakkının korunması²³⁵.

²³¹ **Langer, Maximo**, “From Legal Transplants to Legal Translations: The Globalization of Plea Bargaining and the Americanization Thesis in Criminal Procedure”, Harvard International Law Journal, Yıl: 2004, S. 45, s. 29 vd; **Legrand, Pierre**, “The Impossibility of ‘Legal Transplant’”, Maastricht Journal Of European and Comparative Law, Yıl: 1997, S. 4, s. 111-124.

²³² **Langer**, s. 10.

²³³ **Turner, Jenia I**, Plea Bargaining Across Borders, Aspen Publishers, New York: 2009, s. 139.

²³⁴ Örneğin, İtalya’da cezanın üst sınırı üç yıl hapis cezası olarak belirlenmiş iken; 2003 yılında cezanın üst sınırını beş yıla kadar hapis cezası olacak şekilde genişletmiştir. Bkz. **Thaman**, s. 976. Rusya’da da benzer şekilde beş yıl hapis cezası olan sınır 2003 yılında on yıla çıkarılmıştır. Bkz. **Alkon / Dion**, s. 6-7.

²³⁵ **Thaman**, s. 983 vd.

2.2.4.2.1. İtalya

İtalya, iddia pazarlığı benzeri yöntemlerin Kıta Avrupası hukukunda uygulandığı ilk ülke olarak karşımıza çıkmaktadır²³⁶. *Patteggiamento* olarak adlandırılan bu sistemde işlenen suç için öngörülen hapis cezası üzerinden 1/3 yasal indirimli sonuç cezanın beş yıldan fazla hapis cezası olmaması gerekir²³⁷. Yani ABD uygulamasına göre çok daha kısıtlı bir alanda ve ceza miktarı az olan suçlarda bu yöntemin uygulanması benimsenmiştir. Gerçekten de ABD'deki %95 üzeri uygulama oranına karşılık İtalya'da uyuşmazlıkların ortalama %15'i bu yöntemle çözümlenmektedir²³⁸.

Uygulama aşaması bakımından geniş bir alan tanınmıştır. Soruşturma evresinin başından yargılamanın sonuna kadar *Patteggiamento*'ya başvurmak mümkündür²³⁹. ABD'nin aksine İtalyan sisteminde savcının şüpheliden talep gelmesi halinde sistemi işletme zorunluluğu bulunmaktadır. Buna ek olarak şüphelinin talebinin kabul edilmemesi halinde mahkemeye sunmak üzere ret gerekçelerini hazırlaması gerekir. Mahkeme bu gerekçeleri inceleyerek ret kararının kaldırılmasına ve indirimli cezaya hükmedilmesine karar verebilir²⁴⁰. Hakimin de kabulü onaylaması sırasında beraatin mümkün olmadığına ilişkin gerekçe göstermesi gerekmektedir²⁴¹.

İtalyan sisteminde usulün işletilebilmesi için ikrar gerekmez. Sadece yargılama hakkından feragatin açık bir şekilde yapılması ve usulün kabul edilmesi mahkumiyet

²³⁶ **Iovene, Federica**, “*Plea Bargaining and Abbreviated Trial in Italy*”, Legal Studies Research Paper No. 2013-11, University of Warwick School of Law, 2013, s. 3.

²³⁷ **Maffei, Stefano**, “*Negotiations on Evidence and Negotiations on Sentence - Adversarial Experiments in Italian Criminal Procedure*”, Journal of International Criminal Justice, Yıl: 2004, C. 2, S. 4, s. 1061.

²³⁸ **Pizzi, William T. / Montagna, Mariangela**, “*The Battle to Establish an Adversarial Trial System in Italy*”, Michigan Journal of International Law, Yıl: 2004, S. 25, s. 438; **Langer**, s. 50; **Lupária, Luca / Gialuz, Mitja**, “*Italian Criminal Procedure: Thirty Years After The Great Reform*”, Roma Tre Law Review, Yıl: 2019, S. 1, s. 66.

²³⁹ **Li, Changsheng**, “*Adversary System Experiment in Continental Europe: Several Lessons from the Italian Experience*”, Journal of Political Science and Law, Yıl: 2008, C. 1, S. 4, s. 16; **Thaman**, s. 981-982; **Lupária / Gialuz**, s. 65.

²⁴⁰ **Ma, Yue**, “*Prosecutorial Discretion and Plea Bargaining in the United States, France, Germany and Italy: A Comparative Perspective*”, International Criminal Justice Review, Yıl: 2002, S. 12, s. 40; **Pizzi / Montagna**, s. 442-443.

²⁴¹ **Thaman**, s. 987-988.

kararının verilebilmesi için yeterlidir²⁴². Bu usulle verilen mahkumiyet kararı, klasik yargılama sonucunda verilen karardan farklıdır ve kesin hükmün diğer hukuk dallarındaki etkisini göstermez²⁴³.

Kanun yolları bakımından kısıtlı başvuru hakları söz konusudur aksi halde karar kesindir. Talep ile ceza arasındaki uyumsuzluk ya da hukuka aykırı nitelendirme yapılması gibi nedenlerle kanun yoluna başvurulabileceği kabul edilmiştir²⁴⁴. Mağdurun ise kanun yolu dahil olmak üzere sürecin herhangi bir aşamasında rolü bulunmamaktadır²⁴⁵.

Son olarak İtalyan ceza muhakemesinde uygulanan kısaltılmış muhakeme olarak adlandırabileceğimiz yöntemin *Patteggiamento*'dan farklı olduğunu ve hakim huzurunda ön duruşmada suçluluk kabulü ile uygulandığını belirtmek gerekir²⁴⁶. Burada aktif süje artık savcı değil hakimdir. Bu açıdan bu usul iddia pazarlığından ve konumuz olan seri muhakeme usulünden ayrılmaktadır.

2.2.4.2.2. Fransa

Fransız ceza muhakemesinde basitleştirilmiş muhakeme ve suçluluğun ön kabulü üzerine duruşma usulleri kovuşturmayaya alternatif usuller olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar dışında maslahata uygunluk ilkesi sayesinde kamu davasının açılmasında takdir yetkisi kullanılması ya da eğitim tedbiri gibi seçenek yaptırımlara benzer alternatif usuller de sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden suçluluğun ön kabulü üzerine duruşma usulü iddia pazarlığının benzeri olarak değerlendirilebilir. Bu usul 2004 yılında yürürlüğe girmiş ve ağır suçlar haricindeki suçlar bakımından uygulanacak şekilde düzenlenmiştir.

²⁴² **Illuminati, Giulio**, “*The Frustrated Turn to Adversarial Procedure in Italy (Italian Criminal Procedure Code of 1988)*”, Washington University Global Studies Law Review, Yıl: 2005 C. 4, S. 3, s. 579; **Pizzi, William T. / Marafioti, Luca**, “*The New Italian Code of Criminal Procedure: The Difficulties of Building an Adversarial Trial System on a Civil Law Foundation*”, The Yale Journal of International Law, Yıl: 1992, C. 17, S. 1, s. 23; **Maffei**, s. 1064.

²⁴³ **Langer**, s. 51-52; **Maffei**, s. 1065.

²⁴⁴ İtalyan Ceza Muhakemesi Kanunu m. 448/2-bis.

<https://www.legal-tools.org/doc/aee4e8/pdf> Erişim Tarihi: 11/02/2024

²⁴⁵ **Maffei**, s. 1067.

²⁴⁶ **Yılmaz, Yeşim**, s. 214.

Şüphelinin kabulü sonrasında talep edilen cezanın üç yılı aşmaması durumlarında bu usule başvurulabilmektedir²⁴⁷. Yani ABD uygulamasının aksine kısıtlı sayıdaki ağır olmayan suçlar için usulün uygulanması kabul edilmiştir.

Failin 18 yaşından küçük olması durumunda seri muhakeme ile benzer şekilde usulün uygulanamayacağı zira failin feragat hakkındaki kabulünün geçerliliğinin tartışmalı olduğu ileri sürülmüştür²⁴⁸. Bunun yanında zorunlu müdafilik bakımından da seri muhakeme usulüyle benzerlik söz konusudur ve süreçte müdafî yardımından yararlanılması bir geçerlilik şartıdır²⁴⁹.

Uygulamaya başvurulması zorunlu değildir ve savcının takdirindedir. Savcı tarafından yapılacak teklifin şüpheli tarafından kabul edilmesiyle onay için mahkemeye başvurulur ve talep kabul edilirse mahkumiyet hükmü ortaya çıkar²⁵⁰. Şüphelinin kabulü sadece usulün kabulü ya da suçlamaya karşı çıkmama değil tam olarak suçun ve yaptırımın kabul edilmesini ifade eder²⁵¹. Mahkemedeki duruşma halka açıktır ve aynı gün gerekçeli karar verilir. Mahkeme kabulün zorunlu müdafî huzurunda özgür irade ile gerçekleştiğini ve yaptırımın uygunluğunu denetleyerek onay ya da ret kararı verecektir²⁵². Ret halinde geleneksel usule göre duruşma yapılması gerekecektir. Karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulabilmesi öngörülmüştür²⁵³ ve bu bakımdan Fransız uygulaması seri muhakeme usulüne göre farklılık arz etmektedir. İstinaf yolunun tanınması ve düzenlemenin daha

²⁴⁷ **Kızılarşlan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1900-1901; **Yetimoğlu, Melike Ezgi**, “Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuklarında Seri Muhakeme Usulüne Karşılaştırmalı Bakış”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2019, C. 18, S. 1, s. 18; **Taşkın, Mustafa**, “Fransız ve Türk Hukukunda Suçunu Kabul Edenlerin Yargılanması”, Terazi Hukuk Dergisi, Yıl: 2010 C. 5, S. 44, s. 23 vd.

²⁴⁸ **Yetimoğlu**, s. 25.

²⁴⁹ Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu m. 495-8/5

[https://legislationline.org/sites/default/files/2023-](https://legislationline.org/sites/default/files/2023-10/France%20Code%20of%20criminal%20procedure%20EN.pdf)

[10/France Code of criminal procedure EN.pdf](https://legislationline.org/sites/default/files/2023-10/France%20Code%20of%20criminal%20procedure%20EN.pdf). Erişim Tarihi: 11/02/2024.

²⁵⁰ **Pradel, Jean**, “Amerikan, İtalyan ve Fransız Hukuklarıyla Karşılaştırmalı Olarak Kusurun Kabulü”, Çev. Zeynel T. Kangal, TBB Dergisi, Yıl: 2007, S. 73, s. 225; **Taşkın, Mustafa**, s. 33.

²⁵¹ **Thaman**, s. 980 dn. 206; **Pradel**, s. 226; **Taşkın, Mustafa**, s. 30.

²⁵² Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu m. 495-11/1

²⁵³ Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu m. 495-11/3

detaylı olması nedeniyle Fransız uygulamasının seri muhakeme usulüne göre daha güvenceli olduğu dile getirilmiştir²⁵⁴.

Fransız uygulaması seri muhakemeden ve iddia pazarlığı benzeri çoğu uygulamadan mağdurun katılımı konusunda ayrılmaktadır. Mağdurun bilgilendirilmesi ve dinlenilmesi kabul edilmiş, şahsi hak davası ile tazminat istenmesine imkan sağlanmıştır. Mağdura istinaf kanun yoluna başvuru hakkı da tanınmaktadır.

Usulün başarısız olması durumunda birçok benzer müessesede görülen delil yasağı uygulaması burada da mevcuttur. Süreçte yapılan kabul ve diğer açıklamalar tutağa bağlanmakla birlikte yargılamayı yapacak mahkemeye gönderilmemektedir. Ayrıca bu tutanakların delil olarak ileri sürülmeleri de yasaklanmıştır²⁵⁵.

2.2.4.2.3. Almanya

ABD ve Fransa'nın aksine Almanya'da kovuşturmanın mecburiliği ilkesi mevcuttur. Dolayısıyla suç teşkil edebilecek bir uyumsuzluk tespit edildiğinde savcılığın konuyu araştırması zorunludur. Elbette bu ilke mutlak değildir ve birçok istisna ile farklı usullerin benimsendiği söylenebilir²⁵⁶.

1980 yılından itibaren yasal dayanak olmaksızın uygulanan *Absprachen* usulü, 2009 yılında kanunlaşmıştır ve Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 257c hükmünde düzenlenmiştir²⁵⁷. Bu yöntemde iddia pazarlığının aksine hakim aktif süje olarak

²⁵⁴ **Yılmaz, Yeşim**, s. 216.

²⁵⁵ Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu m. 495-14

²⁵⁶ **Ma**, s. 35; **Yenisey, Feridun**, “*Ceza Muhakemesi Süjelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesinin Yürüyüşüne Etkisi Sorunu*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan), Özel Sayı, Yıl: 2013, C. 19, S. 2, İstanbul: Beta Yayınevi, s. 459.

²⁵⁷ **Altenhain, Karsten**, “*Absprachen in German Criminal Trials*”, World Plea Bargaining: Consensual Procedures and the Avoidance of the Full Criminal Trial, Ed. Stephen C. Thaman, North Carolina: Carolina Academic Press, 2010, s. 161; **Weigend, Thomas**, “*The Decay Of The Inquisitorial Ideal: Plea Bargaining Invades German Criminal Procedure*”, Crime, Procedure and Evidence in a Comparative and International Context: Essays in Honour of Professor Mirjan Damaska, Ed. John D Jackson - Maximo Langer - Peter Tillers, Hart Publishing, Oxford 2008, s.

karşımıza çıkmaktadır ve gerekli şartların sağlanması halinde savcılık ve sanığa anlaşmalarını teklif etmektedir²⁵⁸. Sanığın anlaşmayı kabul etmesi halinde ikrarda bulunması gerekecektir²⁵⁹. Elbette bu ikrarın gönüllü olması ve özgür irade ile verilmesi gerekir. İkrar tek başına yeterli görülmemiş ve delillerle desteklenmesi de aranmıştır.

Anlaşma, aleni duruşmada mahkemece yapılan önerinin savcılık ve sanık tarafından kabulü ile sağlanır²⁶⁰. Sanık anlaşmadan hüküm kurulana kadar dönebilir ancak savcılık anlaşma ile bağlıdır. Mağdurun benzer usullerde olduğu gibi burada da anlaşma bakımından görüş bildirme dışında bir söz hakkı bulunmamaktadır. Yani mağdurun anlaşmayı onaylaması aranmayacaktır²⁶¹. İddia pazarlığının ABD'deki uygulamasının aksine *Absprachen* usulünde kanun yoluna başvuru hakkının pazarlık konusu yapılması mümkün değildir²⁶². Burada belirtmek gerekir ki AİHS Ek Protokol 7/2 uyarınca belirtilen istisnalar dışında kanun yoluna başvuru hakkı engellenemez. İstisnalar arasında gösterilen suçun hafif nitelikte olmasının ise yaptırımın hürriyeti bağlayıcı olup olmadığına göre belirleneceği belirleneceği protokolün açıklayıcı raporunda belirtilmiştir²⁶³.

2.2.4.2.4. İsviçre

2011 yılında ülke çapında yasalaşmasından önce yirmi altı kantonun sadece üçünde uygulanan iddia pazarlığı benzeri yöntemler, İsviçre Ceza Muhakemesi Kanununda

47 vd.; **Langer**, s. 39; **Carduck, Vanessa**, “*Quo Vadis, German Criminal Justice System? The Future of Plea Bargaining in Germany*”, Warwick School of Law Research Paper No. 2013-17, Ed. Jackie Hodgson, Special Plea Bargaining Edition, 2013, s. 4.

²⁵⁸ Alman Federal Mahkemesinin 28 Ağustos 1997 tarihli Kararında (4 StR 240/97) iddia pazarlığının muhakeme sükelerinin tamamının katıldığı bir süreç olması gerektiği belirtilmiş, sonrasında yapılan yasal düzenleme de bu amaca uygun olarak yapılmıştır. Bu nedenle diğer iddia pazarlığı usullerinden farklı olarak hakim yalnızca anlaşmayı onaylaması değil teklif etmesi de söz konusu olmaktadır.

²⁵⁹ Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 257c f. 2.

https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html (24.01.2024)

²⁶⁰ Alman Ceza Muhakemesi Kanunu m. 257c f. 3 c. 4

²⁶¹ **Carduck**, s. 24-25.

²⁶² Ekici Şahin, “**Hüküm Anlaşması**”, s. 310.

²⁶³ <https://rm.coe.int/16800c96fd>

Abgekürztes Verfahren (hızlandırılmış muhakeme) olarak düzenlenmiştir²⁶⁴. Hızlandırılmış muhakeme usulünde benzer birçok usul gibi ceza miktarı üzerinden bir suç sınırlaması yapılmış ve talep edilen cezanın üst sınırı beş yıl olarak belirlenmiştir²⁶⁵.

Zorunlu müdafiliğin şart olduğu hızlandırılmış muhakeme usulünde kabulün gönüllü olması gerekmekte ve yargılamadan feragatlerinin kabul edilmeyeceği gerekçesiyle yaş küçüklüğü halinde bu usul uygulanamamaktadır²⁶⁶. Şüpheli hızlandırılmış muhakeme talep edebilir ancak uygulanması bakımından savcının takdir yetkisi söz konusudur. O kadar ki savcının bu konudaki kararı kesindir ve gerekçe göstermesi gerekmez²⁶⁷.

İsviçre uygulamasında hızlandırılmış muhakemenin uygulanabilmesi için ikrar aranmaktadır. İkrarın delillerle desteklenmesi gerekir ve mahkemenin maddi gerçeğe ulaştığına dair vicdani kanaate sahip olması gereklidir²⁶⁸.

Kanun yoluna başvuru hakkı, anlaşmada feragat edilebilecek bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yeni bir delilin ortaya çıkması gibi istisnai hallerde kanun yoluna gidilmeyeceğine ilişkin anlaşma yapılsa da kanun yoluna gitmek mümkün olacaktır²⁶⁹.

Mağdur bakımından İsviçre’de benzer yöntemlerden farklılık arz eden bir durum söz konusudur. Savcılık anlaşma üzerinden hazırladığı iddianameyi şüpheli ve mağdura tebliğ eder ve 10 gün içerisinde haber verilmesini ister. Şüphelinin sessiz kalması ret anlamına gelirken mağdurun sessiz kalması kabul olarak değerlendirilir. Yani şüphelinin

²⁶⁴ İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu m. 358-362.

<https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2010/267/en> (24.01.2024) **Gilliéron, Gwladys**, “*Wrongful Convictions in Switzerland: A Problem of Summary Proceedings*”, University of Cincinnati Law Review, Yıl: 2013, C. 80, S. 4, s. 1154; **Gilliéron, Gwladys**, “*Comparing Plea Bargaining and Abbreviated Trial Procedures*”, The Oxford Handbook of Criminal Process, Ed. Darryl K. Brown - Jenia Iontcheva Turner - Bettina Weisser, Newyork: Oxford University Press, 2019, s. 707.

²⁶⁵ İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu m. 358/2

²⁶⁶ **Gilliéron**, “*Comparing Plea Bargaining and Abbreviated Trial Procedures*”, s. 708; İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu m. 130/e.

²⁶⁷ İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu m. 359/1.

²⁶⁸ **Gilliéron**, “*Wrongful Convictions in Switzerland: A Problem of Summary Proceedings*”, s. 1155-1156.

²⁶⁹ Bkz. **Gilliéron**, “*Wrongful Convictions in Switzerland: A Problem of Summary Proceedings*”, s. 1155.

açıkça kabul etmesi beklenmektedir²⁷⁰. Mahkeme denetiminde şartların gerçekleşip gerçekleşmediği, yaptırımın ve anlaşmanın delillerle desteklenip desteklenmediği denetlenir ve gerçek dışı ikrarların onaylanmaması sağlanır²⁷¹. Mahkemenin denetimi yapıp anlaşmayı onaylaması halinde mahkumiyet hükmü kurulmuş olacaktır. Denetim olumsuz sonuçlanırsa dosya savcıya tekrar gönderilir ve geleneksel usulle yargılamaya devam olunur.

Delil yasağı bakımından benzer usullerle aynı kısıtlama İsviçre uygulamasında da mevcuttur. Buna göre kabul beyanı başta olmak üzere süreç içerisinde yapılan açıklamalar diğer muhakeme işlemlerinde kullanılamayacaktır²⁷².

Kanun yolu bakımından sınırlı nedenlerle istinaf yoluna başvuru imkanı sağlanmıştır. Bu kapsamda ancak taraflardan birisinin rızası olmadığı halde anlaşma onaylanmışsa bu hükme karşı istinaf yoluna gidilebilecektir²⁷³.

2.2.4.2.5. İspanya

2002 yılında yürürlüğe giren hızlandırılmış muhakeme yöntemi, İspanyol Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 795 – 803. maddeleri arasında düzenlenmektedir. Hızlandırılmış muhakeme usulü belirli suçlar için uygulanabilir olup uygulanması için suçun işlendiğini gösteren açık delillerin bulunması ve ilgili suç için kanunda öngörülen ceza miktarının 5 yılı geçmemesi gerekir²⁷⁴. Savcının bu suçlardan bazıları için iddia pazarlığı yapması da ayrıca düzenlenmiştir²⁷⁵. Bu usul hızlandırılmış muhakeme

²⁷⁰ İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu m. 360/3; **Gilliéron**, “*Comparing Plea Bargaining and Abbreviated Trial Procedures*”, s. 708.

²⁷¹ İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu m. 362/1; **Gilliéron**, “*Wrongful Convictions in Switzerland: A Problem of Summary Proceedings*”, s. 1156.

²⁷² İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu m. 362/4

²⁷³ İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu m. 362/5

²⁷⁴ **Aebi, Marcelo F. / Balcells, Marc**, “*The Prosecution Service Function within the Spanish Criminal Justice System*”, *European Journal on Criminal Policy and Research*, Yıl: 2008, C. 14, S. 2, s. 322; İspanyol Ceza Muhakemesi Kanunu m. 795.

<https://www.mjusticia.gob.es/es/AreaTematica/DocumentacionPublicaciones/Documents/Criminal%20Procedure%20Act%202016.pdf>. Erişim Tarihi: 11/02/2024.

²⁷⁵ İspanyol Ceza Muhakemesi Kanunu m. 801

kapsamında mahkeme önünde yargılama aşamasından önce uygulanabilmektedir²⁷⁶. Yani iç içe geçmiş iki hızlandırma sisteminin varlığından bahsedilebilir.

İddia pazarlığı benzeri bu yöntemin uygulanabilmesi için isnat edilen suç için öngörülen hapis cezasının üç yılı aşmaması gerekir. Bu yöntem için yasal indirim oranı 1/3 olarak belirlenmiştir yani talep edilen ceza miktarının iki yılı geçmemesi gerekmektedir. Ceza miktarında bir pazarlık söz konusu olmasa da hapis cezasının takdiri olarak ertelenmesi bakımından pazarlıklar yürütülmektedir²⁷⁷. Hakimin şartların gerçekleştiğini denetleyerek anlaşmayı onaylaması gerekir²⁷⁸.

Kanun yollarına başvuru hakkı İspanyol uygulamasında pazarlık konusu yapılabilmektedir. Bu durumda ABD uygulamasında olduğu gibi şüpheli ya da sanık kanun yollarına başvurma hakkından feragat edebilir. Bu durumda karar doğrudan kesinleşmiş olacaktır. Şüpheli kabulünden yargılamanın sonuna kadar vazgeçebilir. Elbette bu durumda yasal indirim oranı uygulanmayacaktır. Yine anlaşma olmaksızın yapılan yargılamada hükme kadar anlaşmanın yapılarak yargılamanın sona erdirilmesi mümkündür²⁷⁹. Anlaşma olmaksızın yapılan yargılamada savunma ve iddia makamının anlaşması durumunda yasal indirim oranı söz konusu olmaz ve tarafların anlaşması üzerinden yaptırım belirlenir. Ayrıca bu yöntemde öngörülen hapis cezası sınırı 5 yıl değil 6 yıl olarak uygulanacaktır²⁸⁰.

2.2.4.3. AİHM İçtihatlarında Benzer Usuller

AİHM içtihatlarına değinmeden önce elbette Avrupa Konseyinin esasen Anglo-Sakson hukuk sistemine ait olan ve Kıta Avrupası hukuk sisteminin yapısıyla çelişmeli olan iddia pazarlığı ve benzeri yöntemler hakkındaki tutumlarının incelenmesi gerekir. Bu konuda

²⁷⁶ **Varona, Daniel / Kemp, Steven**, “*Suspended Sentences in Spain: An Alternative to Prison or a “Bargaining Chip” in Plea Negotiations?*”, *European Journal of Crime Criminal Law and Criminal Justice*, Yıl: 2020, C. 28, s. 359.

²⁷⁷ **Varona / Kemp**, s. 376.

²⁷⁸ **Aebi / Balcells**, s. 323.

²⁷⁹ **Varona / Kemp**, s. 359.

²⁸⁰ İspanyol Ceza Muhakemesi Kanunu m. 787.

yol göstermesi için ilk olarak Bakanlar Komitesinin 1 Eylül 1987’de vermiş olduğu R (87) 18 sayılı Ceza Adaletinin Sadeleştirilmesi Hakkında Üye Devletlere Yönelik Tavsiye Kararının²⁸¹ incelenmesi gerekir. Bu kararda ceza yargılamalarının sayı ve uzunluk olarak yoğunluğuna bakılarak tavsiye kararları verilmiştir. Bu şekilde ceza adaleti sistemlerindeki tıkanma kabul edilmiş ve çözüm, diversiyon yani kovuşturma dışına çıkarma işlemlerinde ve kovuşturmanın hızlandırılmasına ilişkin işlemlerde bulunmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda ana başlıklar olarak kovuşturmada takdirilik ilkesinin uygulanması, mahkeme dışında çözümler ile hızlandırma usullerinin uygulanması ve son olarak normal adli usullerin basitleştirilmesi tavsiyeleri belirtilmiştir. Tavsiyelerde belirtilen usullerin uygulanması sırasında AİHS 5. ve 6. maddelerindeki şartların dikkate alınması gerektiği ayrıca belirtilmiştir. İddia pazarlığı benzeri usuller için tavsiye kararında hüküm duruşmasının açık yapılması, şüpheli ya da sanığın pazarlığı açık olarak kabul etmesi ve hakimin hüküm öncesi tarafları dinleme imkanının olması kriterleri belirtilmiştir.

2018 tarihli Parlamenterler Meclisi kararında²⁸² ise iddia pazarlığı benzeri sistemlerin avantajlarının yanında pazarlık aşamasında her iki tarafa da zarar verebilecek durumların ortaya çıkması ya da gizli anlaşmalar ile kamuoyunun güveninin sarsılması gibi dezavantajların bulunduğu da belirtilmiştir. Kararda üye ülkelerin adil yargılanma hakkını ihlal etmeden iddia pazarlığı benzeri usulleri uygulayabilmeleri için bir dizi tavsiye de sıralanmıştır. İlk olarak zorunlu müdafiliğin sağlanması belirtilmiş ve asgari düzeyde soruşturma yapıldıktan ve bu soruşturmanın sonuçları taraflara açıklandıktan sonra anlaşma usulünün uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca anlaşmaların mutlaka yargı onayından geçmesi ve anlaşmanın gerektiğinde kaldırılabilmesi imkanı ile kanun yollarına başvurudan feragatin yasaklanması gerektiği tavsiyeler arasında yer almıştır. Feragatin yasaklanmasının ulusal ölçekte kontrolü sağlama amacı da ayrıca belirtilmiştir. Tutukluluk koruma tedbirinin uygulama alanındaki hafif suçlarda kullanılması yerine alternatiflerinin kullanılması, ayrımcılık temelli ceza belirlemelerinin

²⁸¹ <https://rm.coe.int/16804e19f8>

²⁸² <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=25188&lang=en>

uygulanmasının denetlenmesi ve engellenmesi, son olarak da sistemin sağlıklı işleyişinin sağlanması için tehdit, baskı gibi etkenlerin ortadan kaldırılması önerileri sunulmuştur.

Adil yargılanma hakkından feragat²⁸³ bakımından AİHM temelde üç kriter üzerinde yoğunlaşmaktadır²⁸⁴. İlk olarak feragatin açıkça ortaya konulması aranmaktadır. Yani zımni kabuller bu şartı sağlamayacağı için feragatin geçersiz olmasına neden olacak ve adil yargılanma hakkını ihlal edecektir. İkinci şart bu açıkça verilen feragat beyanının gönüllü olmasıdır. Baskı altında ya da hile ile alınan veya tam bilgilendirme yapılmaksızın gerekli usuli güvenceleri bulunmayan bir irade açıklaması feragatin geçersiz olmasına neden olacaktır. Son olarak feragatin önemli bir kamu menfaatinin ihlal etmemesi gerekir. Örneğin kişi kendisi için aleni yargılamanın yapılmasından vazgeçse de kamu menfaatinin gerekleri dolayısıyla bu feragati kabul edilmeyip aleni duruşma yapılabilir. İddia pazarlığı benzeri çoğu usulde mahkeme denetiminin ve hükmün aleniyet içerisinde yapılması bu kriter bakımından yerinde görülmektedir.

AİHM içtihatları bakımından bir inceleme yapılacak olursa mahkeme ilk olarak Natsvlshvili ve Togonidze v. Gürcistan kararında iddia pazarlığı sürecinin AİHS'in 6. maddesinin gereklilikleriyle uyumlu olduğuna karar verilmiştir. Bu kararda; ilk olarak kabule dayalı yani suçun ikrar edilmesi ya da isnada itiraz edilmemesi karşılığında daha hafif bir ceza almaya dayalı sistemlerin Avrupa ceza adaleti sistemlerinde ortak bir özellik olarak kabul edilebileceği ifade edilmiştir²⁸⁵. Usule ilişkin olarak ise usulün gönüllü olarak -hatta usul teklifinin başvurucudan gelecek- kabul edilmesi, feragatin sonuçları hakkında başvurucunun bilgi sahibi olması, müzakereler boyunca müdafî yardımından yararlanılması, müzakerelerde herhangi bir baskı ya da hile kullanılmamış olması ve son

²⁸³ Adil yargılanma hakkının hangi alt haklarından feragat edildiği hususu 2.4.4. Seri Muhakeme Usulünün Ceza Muhakemesi İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi başlığında detaylandırılmıştır.

²⁸⁴ Detaylı bilgi için bkz. **Bozbayındır, Ali Emrah**, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında İddia Pazarlığı Kurumu (Plea Bargaining)”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl:2021, S. 2, s. 1478-1481.

²⁸⁵ Natsvlshvili ve Togonidze v. Gürcistan, § 87.

olarak anlaşmanın yargısal denetimden geçerek onaylanması kriterleri ile adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır²⁸⁶.

Karara karşı doktrinde özellikle gönüllü kabulün olmadığına yönelik ciddi eleştiriler ileri sürülmüştür²⁸⁷. Olay özetinde belirtilen ve dava konusu suçlamadan 2 yıl kadar önce gerçekleşen bir kaçırma olayı mevcuttur ve başvuruculardan biri fidye karşılığında serbest bırakılmıştır. Dosyaya konu olan olaya ilişkin yapılan tutuklamada ise başvurucu, kendisini kaçıran kişi ile aynı hücreyi paylaşmak zorunda kalmıştır²⁸⁸. Bu şartlar altında özgür iradenin bulunamayacağı ve iddia pazarlığı teklifinin baskı altında yapıldığını söylemek kanımızca yerinde olacaktır.

Adamco v. Slovakya kararında ise mahkeme, müşterek faillerden birisinin diğeri hakkında vermiş olduğu suçlayıcı ifadenin dosyada belirleyici delil olarak bulunmasını; ifadenin manipülasyona açık, cezadan kurtulma amacıyla verilmiş ve yeterli yargısal denetime tabi olmadan yürütülen ve cezasızlık sonucuna varan bir anlaşma ile sonuçlanan bir pazarlık süreci sonunda verilmiş olmasını adil yargılanma hakkının ihlali olarak kabul etmiştir²⁸⁹.

Ülkelerdeki farklı uygulamalar, AİHM içtihatlarında belirtilen kriterler ve Bakanlar Komitesinin tavsiye kararları göz önüne alındığında yakın geçmişe kadar zorunlu görülen ve kurallarına ince bir şekilde riayet edilen adil yargılanma hakkının günümüzde feragat edilebilecek hatta kural olarak feragat edilen bir hak olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Bunun temel nedeni suçluluğun artması ve bu artışa karşı sistemin tıkanmasının engellenmeye çalışılmasıdır. Ancak bu tıkanıklık sürekli sisteme giren dosyaların azaltılması ile değil sistemde işlenip daha doğrusu işlenmeyip kapatılan dosya sayısının artırılmasıyla çözülmeye çalışılmaktadır. Bu konuda AİHM'in elinde olan en büyük silah feragatin gönüllü olmasıdır. Zira kişi avukat yardımından da yararlanarak adil yargılanma hakkından feragat ettiğini ve iddiaları, suçlamayı, olguları veyahut sadece

²⁸⁶ Natsvlshvili ve Togonidze v. Gürcistan, § 94.

²⁸⁷ Bu görüşler için bkz. **Bozbayındır**, s. 1498 vd.

²⁸⁸ Natsvlshvili ve Togonidze v. Gürcistan, § 11, 20.

²⁸⁹ Adamco v. Slovakya § 58 vd.

usulü kabul ettiğini söylemişse bu durum artık adil yargılanma sonucu vicdani kanaatin oluşmasının yerine geçerek mahkumiyet hükmünün verilmesi için yeterli kabul edilmektedir. Bu durumun ilk bölümde belirttiğimiz rasyonel tercih kuramı ile bağlantısının sarih olduğunu düşünüyoruz. Zira kişilerin bireysel çıkarlarını koruyacak şekilde her aşamada rasyonel tercihlerde bulunacağı ve bu durumun toplum olarak totalde daha iyiye iletecek bir sistem olduğunu savunan görüş ile suç isnadı altındaki kişinin yeterli hukuki danışmanlık ile kendisine sunulmuş ceza indirimli suç kabulü bakımından doğru kararı vermesinin beklenmesi büyük benzerlikler taşımaktadır.

2.2.4.4. Seri Muhakeme Usulünün Ceza Muhakemesi İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi

İddia pazarlığı ve seri muhakeme usulü bakımından benzer kriterlerle ceza muhakemesi ilkeleri değerlendirilmektedir. İlk olarak günümüzde bu usullerden vazgeçmenin mümkün olmadığını ileri süren yazarlar sonrasında ilkelerle uyuşmayan yönlerin var olduğundan ancak bu ihlal sayılamayacak sapmaların feragat ile gönüllü olarak ve usuli güvencelerle meydana geldiğini belirterek meşruluklarını dile getirmektedir. Ayrıca bu ihlallerin orantılı olması gerektiği de dile getirilmektedir. Bu görüşe göre hızlandırılmış usullerin faydaları vardır ancak belirli ihlallere neden olmaktadır. Bu iki durumun kıyaslanarak dengelenmesi gerekmektedir²⁹⁰. Ayrıca burada farklı bir ceza muhakemesi sistemi bulunduğunu ileri süren ve bu nedenle tek bir ceza muhakemesinden bahsetmek yerine farklı ceza muhakemelerinden bahsetmenin de mümkün olduğu ileri sürülen görüşler arasındadır²⁹¹. Kanaatimizce bu çerçeveden bakıldığında farklı muhakeme usullerinin farklı ilkelere sahip olması doğaldır ve ceza muhakemesine hakim ilkelerin bir kısmı, seri muhakeme usulü ile bağdaşmayacaktır.

²⁹⁰ **Yılmaz, Yeşim**, s. 173-174; **Karakehya, Hakan / İnce Tunçer, Asuman**, “*Seri Muhakeme Usulünün Adil Yargılanma Hakkı ve Diğer Bazı Anayasal İlkeler Açısından Değerlendirilmesi*”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2021, C. 11, S. 1, s. 4.

²⁹¹ **Yenisey, Feridun / Nuhoglu, Ayşe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023, s. 9, 13.

2.2.4.4.1. Adil Yargılanma Hakkı Bakımından

Adil yargılanma hakkı, alt ilkelerden mürekkep bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu ilkelerin yerine getirilmesiyle bir bütün olarak adil yargılamanın yapıp yapılmadığının değerlendirilmesi gerekir. Adil yargılanma hakkı bu ilkeleri kullanarak adil bir sonuca varılmasını sağlamaktadır²⁹². Bu kapsamda ilk olarak silahların eşitliği ilkesine bakacak olursak; şüphelinin tamamen karanlıkta kalarak seri muhakeme usulünü kabule zorlandığı ileri sürülse de²⁹³ müdafinin dosya inceleme yetkisinin bulunması ve teklif aşamasında yaptırımın açıkça belirtilmesi halinde taraflar arasında bir dengenin bulunduğunu söylemek mümkün olacaktır. Ayrıca müessesenin yapısı ve doğası gereği silahların eşitliği ilkesine uymasının beklenemeyeceği de ileri sürülen görüşler arasındadır²⁹⁴.

Çelişmeli yargılama bakımından ise doğal olarak bir ihlal söz konusudur. Zira seri muhakeme usulünde çelişmeli yargılama yapılabilmesinin yani delillere ilişkin tartışma ortamının sağlanmasının ve iddia makamının işlemlerine karşı itirazların dile getirilebilmesinin tek yolu seri muhakeme usulünün işletilmemesidir. Bunun için de usulün şüpheli tarafından kabul edilmemesi ve soruşturmanın geleneksel usule göre sonuçlandırılması yeterlidir. AİHM kriterlerinde de belirtildiği üzere bu haktan kişinin özgür iradesiyle feragat etmesi halinde artık ilkeye uymamanın ihlal olarak değerlendirilmesi söz konusu olmayacaktır²⁹⁵. Zira ilke tamamen uygulanmamaktadır. Benzer bir değerlendirme meram anlatma ilkesi bakımından da geçerlidir. Meram anlatma hakkının kovuşturma evresindeki büyük bölümü seri muhakeme usulünün işletilmesiyle atlanmaktadır. Ancak şüphelinin kabulü ile bu ilkeye uymama hali de ihlal olarak değerlendirilmemektedir. Sonuç olarak şüphelinin meram anlatmak için usulü kabul etmemesi gerektiği söylenebilir.

²⁹² **İnceoğlu, Sibel**, “*Adil Yargılanma Hakkı*”, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Ed. Sibel İnceoğlu, 3. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2013, s. 209.

²⁹³ **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 280. **Erdem / Şentürk**, s. 586, 583.

²⁹⁴ **Yavuz**, s. 237-328.

²⁹⁵ Karş. **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 282-283.

İthamı öğrenme ve müdafiden yararlanma hakları ise seri muhakeme usulünün işleyişi ve getiriliş amacıyla çelişmemektedir. Bu haklar diğer iddia pazarlığı yöntemlerinde de şüphelilere tanınmaktadır. Dolayısıyla bu haklar bakımından herhangi bir kısıtlama yapılmasına gerek kalmamıştır. Bilakis özgür irade ile şüphelinin haklarından feragat edebilmesi için bu hakların tanınması zorunlu kılınmaktadır. Bu sayede adil yargılanma hakkının gereklerine uyulduğu ileri sürülmektedir²⁹⁶. Farazi olarak sistemin tıkanmasının sebebi avukat sayısının yetersizliği olsaydı bu durumda zorunlu müdafiliğin özgür iradeyle kullanılmaması hallerinde ihlalin olmayacağından bahsedebilecektik. Kanun yoluna başvuru hakkı bakımından ise seri muhakeme usulünde istinaf yoluna gidilmemesi usulün getiriliş amacıyla bağdaşmakta olduğu için kısıtlama kabul edilebilir görülmektedir. Zira istinaf yolunun açılması tıkanıklığı bir derece yukarı taşımaktan başka bir netice doğurmayacaktır.

2.2.4.4.2. Masumiyet Karinesi Bakımından

Seri muhakeme usulünün suçluluk kabulüyle başlaması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği ileri sürülmektedir²⁹⁷. İlgili görüşteki şüphe seviyesi argümanı hatalı olsa da suç kontrolü modelinden hatırlanacağı gibi ikrar üzerine kurulu ve ikrarın teşvik edildiği bu sistemler suçluluğun, şüphelinin kollukla ilk temasında var olduğu kabulü üzerine ilerlemektedir. Gerçekten de seri muhakeme usulüne bakıldığında her aşamada suçluluğun bir kere daha ele alındığı “due process” modeline uymadığı görülecektir. Seri muhakeme usulünde şüphelinin teşvik edilen kabulü ile başlayan süreç, usuli bir hata yapılmadığı sürece hızlıca kesin hükme dönüştürülmektedir. Dolayısıyla burada artık masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediğine değil masumiyet karinesinin bu usul bakımından uygulanabilir olup olmadığına bakılması gereklidir. Yargılama içermeyen bir usulde yargılama yapılmaksızın suçluluk tespitinin yapıldığı eleştirisi dayanaksız

²⁹⁶ Erdem / Şentürk, s. 586.

²⁹⁷ Aygörmez Uğurlubay vd., s. 287.

kalmaktadır²⁹⁸. Bu konuda adil yargılanma hakkının diğer alt hakları gibi masumiyet karinesinden de şüphelinin rızasıyla vazgeçebileceği düşüncesi de dile getirilmiştir²⁹⁹.

08.07.2021 tarihli 7331 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonrasında bu modele ilişkin uygulamada masumiyet karinesinin sağlanmasına yönelik bir adım atıldığı söylenebilir. Zira artık usul kabul edilmiş olsa da mevcut delillerin mahkumiyete yeterli görülmemesi halinde talepname iade edilerek klasik yargılama usulüne göre yargılama yapılabilecektir. Dolayısıyla suç kontrolü modelinden bir çıkış kapısının bırakıldığı söylenebilir.

2.2.4.4.3. Nemo Tenatur İlkesi Bakımından

Seri muhakeme usulü ile susma hakkının iki noktada önemli teması vardır. Bunlardan ilki özgür irade ile olması gereken kabulün susma hakkını ihlal edip etmemesi ikincisi ise usulden dönülmesi halinde önceki beyanların sonraki muhakeme işlemlerinde delil olarak kullanılmasının engellenmesi hususudur. Kabulün özgür irade ile yapılmasından ve rasyonel tercih kuramından birinci bölümde bahsetmiştik. Burada sadece o açıklamalara atıf yapmakla yetiniyoruz³⁰⁰. Bunun dışında doktrinde iddia pazarlığının ve seri muhakemenin nemo tenatur ilkesini neden ihlal etmediğine dair görüşler ileri sürülmüştür. Bilgilendirme ve müdafiden yararlanma haklarının sağlanması durumunda özgür iradenin var olduğu ve kişilerin özgür iradeleri ile belirli haklarından feragat etmelerinin mümkün olduğu kabulüyle yapılan bu açıklamalarda nemo tenatur ilkesinin ihlal edilmediği sonucuna varılmaktadır. Bunun yanında ceza indiriminin -özellikle aradaki makasın çok geniş olduğu durumlarda- oluşturacağı baskının olağan olduğu da belirtilerek bunun bir hak ihlali olmadığı belirtilmiştir³⁰¹. Seri muhakeme usulü bakımından indirim oranının sabit olması ve genel olarak usule tabi suçların cezalarının az olması bu baskıyı azaltabilecek seviyede olsa da normal şartlarda yararlanılamayacak olan seçenek yaptırıma çevirme, hapis cezasının ertelenmesi ya da hükmün

²⁹⁸ Benzer yönde **Yavuz**, s. 328-329.

²⁹⁹ **Karakehya / İnce Tunçer**, “*Seri Muhakeme Usulünün Adil Yargılanma Hakkı ve Diğer Bazı Anayasal İlkeler Açısından Değerlendirilmesi*”, s. 50.

³⁰⁰ Bkz Başlık 1.2.6. Rasyonel Tercih Kuramı

³⁰¹ **Stuntz, William J.**, “*Self-Incrimination and Excuse*”, Columbia Law Review, Yıl: 1988, C. 88, S 6, s. 1263.

açıklanmasının geri bırakılması müesseselerinin yalnızca kabulle uygulanabilecek olmasının yeterli baskıyı oluşturabileceği kabul edilmelidir³⁰².

İddia pazarlığı için durum çok daha farklıdır. En ağır suçlamalarda dahi kullanılan iddia pazarlığında müzakerelerde yapılan suçlama ve ceza pazarlıkları delil durumuna göre şekillenmektedir. Savcılığın elinde çok sağlam delillerle desteklenen dosyanın bulunması durumunda minimal indirim söz konusu olabilirken delilin az olması ve elde başka şüphelinin bulunmaması gibi toplumsal tepkiyi ortaya çıkartabilecek durumlarda indirim oranı çok ciddi boyutlara varabilmekte hatta cezasızlığa varan sonuçlar için kabulün gerekmesi durumu ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla örneğin yargılanması durumunda 30 yıla kadar ceza alabilecek bir sanığın suç kabulü ile 4 sene cezayı kabul etmesinde baskı altında olmayan bir özgür iradenin varlığından ve nemo tenatur ilkesinin ihlal edilmediğinden bahsetmek mümkün değildir.

Mahkeme denetiminin sıkı olması ve sadece kabulün varlığıyla yetinmeden eldeki delillerle beyanın uyuşup uyuşmadığının kontrolü bu yolla kurulan mahkumiyetlerdeki hak ihlallerini engelleyebilecektir³⁰³.

Nemo tenatur ile seri muhakeme usulünün kesiştiği ikinci alan usulün uygulanmaması halinde önceki kabul beyanlarının delil değeridir. İddia pazarlığı ve benzer usullerin neredeyse tamamında süreç içerisinde yapılan açıklamalar bakımından yasaklı delil statüsü öngörülmüş olup bu deliller artık klasik yargılamada kullanılamayacaktır. Bu husus nemo tenatur ilkesinin uygulanmasından ziyade alternatif usule başvuru bakımından şüphelinin tereddüt yaşamasını önleme amacı taşımaktadır. Yine de kabule bağlı bir usuldeki açıklamaların artık kişinin kendisini suçlamaya zorlanamayacağı bir yargılamada delil olarak kullanılması nemo tenatur ilkesini ihlal edecektir³⁰⁴.

³⁰² Aynı yönde bkz. **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 289.

³⁰³ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 181.

³⁰⁴ Benzer yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 181.

2.2.4.4.4. Kamu Davasının Mecburiliği Bakımından

Kamu davasının mecburiliği ilkesi, hukukta yaşanan dönüşümün de etkisiyle günümüz ceza hukuku sistemlerinde gittikçe gücünü kaybetmektedir. İlkenin geçerli olduğu sistemlerde dahi iş yükü nedeniyle getirilen birçok mecburiliğe aykırı düzenleme bulunmaktadır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, uzlaştırma ve seri muhakeme usulü bu yöntemlerin başında sayılabilir. Bu sayede maslahata uygunluk ilkesinin getirdiği esneklik, mecburilik ilkesinin olduğu sistemlere de dahil edilebilmiştir.

Bu konuda alternatif yolların mecburilik ilkesine zarar vermediği, bu yolların işletilememesi halinde kamu davasına dönüldüğü ve esas yolun hala mecburilik ilkesi olduğu ileri sürülmüştür³⁰⁵. Alternatif yolların uygulanmasının genişlemesi önündeki tek engel çoğu sistemde ABD uygulamasının aksine bu yöntemlerin sınırlı sayıda önemsiz görülen suçlar için uygulanacak şekilde dizayn edilmesidir. Genel uygulanabilir halde düzenlemelerin yapılması durumunda her ne kadar kamu davası asıl yol olarak hukuken var olsa da ABD'deki %97,8'lik iddia pazarlığı oranında görülebileceği gibi kamu davası nadiren uygulanacak bir usule dönüşebilecektir. Dolayısıyla uygulama oranı ne kadar olursa olsun kamu davasının açılmasının mecburiliği ilkesinin istisna adı altında ihlali söz konusudur. Sadece ihlal henüz yeterince büyük değildir.

2.2.4.4.5. Alenilik İlkesi Bakımından

Alenilik ilkesi bakımından da diğer adil yargılanma ilkelerine benzer bir değerlendirme yapılması gerekecektir. Zira klasik usulde ilerleyen muhakeme işlemleri için öngörülen ilkelerin yargılamayı ortadan kaldıran usuller için uygulanması beklenmemelidir. Doktrinde yazarlar bunu adil yargılanma hakkına tanınan bir istisna olarak görmekte ve en azından hüküm aşamasında aleniyetin sağlanmasının kamu denetimini sağlamaya elverişli olacağı belirtilmiştir³⁰⁶. Klasik yargılamanın hüküm duruşmasına katılmak, dosya hakkında ne kadar az fikir verirse seri muhakeme usulünde ya da iddia pazarlığı

³⁰⁵ **Yılmaz, Yeşim**, s. 183.

³⁰⁶ **Yılmaz, Yeşim**, s. 184.

benzer usullerde anlaşılmiş yaptırımın hükme dönüşmesi sırasında hükmü dinlemek o kadar az fikir verecektir. Bu kapsamda alenilik ilkesinin sağladığı adil yargılama baskısının yargılama organları üzerinde hissedilmesi mümkün değildir. Sadece hükmün varlığından haberdar olunmuş olacaktır.

Aleniyet ilkesinden feragat bakımından yine özgür irade ve müdafî yardımıyla yapılması halinde feragatin yapılabileceğinden bahsedilmiştir³⁰⁷. Bunun için asgari usuli güvenceleri sağlanmış ve sonuçların makul bir şekilde öngörülebilir olması aranmalıdır. Bu şartlar altında duruşma dışında yapılan görüşmelerin, duruşmaya ait bir özellik olan aleniyet ilkesine aykırılık teşkil etmeyeceği de ileri sürülmüştür³⁰⁸. Uyuşmazlığın maddi çözümünün yapıldığı aşamanın aleni olması gerektiği, bunun duruşma olabileceği gibi taraflar arasındaki müzakere de olabileceği düşünceleri ile bu görüşe katılmıyoruz.

Kanaatimizce diğer feragat edilmesi gereken adil yargılanma ilkeleri gibi aleniyet ilkesi de seri muhakeme usulüyle ya da diğer iddia pazarlığı benzeri usullerle bağdaşmaz. Zira maddi uyuşmazlık çözümü ya da anlaşması müzakerede gerçekleştirilmekte olup klasik usuldeki yargılama aşaması ve duruşma aşaması bulunmamaktadır. Dolayısıyla aleniyet ilkesinin ihlali değil topyekûn uygulanmaması söz konusudur³⁰⁹. Bu durumun da özgür irade ile kabul ettirilmesi meşruluğu için yeterli görülmektedir.

2.2.4.4.6. Maddi Gerçeğin Araştırılması İlkesi Bakımından

Benzer sistematikte açıklamalar burada da geçerlidir. Maddi gerçeğin araştırılması ilkesinden kısmen feragat edilmektedir. Zira toplanan delillerin aleni yargılamada tartışılması mümkün değildir. Dolayısıyla delillerin tartışılarak maddi gerçeğe ulaşılması da mümkün olmayacaktır. Bu kapsamda maddi gerçeğin araştırılması ilkesiyle seri

³⁰⁷ **İnceoğlu**, s. 274.

³⁰⁸ **Yılmaz, Yeşim**, s. 184.

³⁰⁹ Benzer yönde bkz. **Karakehya / İnce Tunçer**, “*Seri Muhakeme Usulünün Adil Yargılanma Hakkı ve Diğer Bazı Anayasal İlkeler Açısından Değerlendirilmesi*”, s. 52.

muhakeme usulü ve iddia pazarlığı benzeri diğer usullerin bağdaşmadığını belirtmek mümkündür.

Maddi gerçeğin araştırılması bakımından ilkenin bazı durumlarda istisnai olarak uygulanabildiği görülmektedir. İlk olarak alternatif usullerin uygulanmaması elbette dile getirilmelidir. Şüpheli ya da sanığın usulleri kabul etmemesi halinde maddi gerçeği araştırma ilkesine uygun bir yargılama yapılabilecektir. Bunun dışında mahkemece anlaşmanın hükme çevrilmesi aşamasında eldeki deliller ile beyanın örtüşmediğinin açıkça tespit edilmesi ihtimalinde anlaşmaya itibar edilmeyerek usulün genel hükümlere göre yürütülmesi talep edilebilecektir. Seri muhakeme usulü için de benzer düzenleme öngörülmüştür. CMK m. 250/9 hükmünde hakimin dosyadaki mevcut delillere göre mahkumiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varması halinde mahkumiyet hükmü kuracağı belirtilmiştir. Hüküm tam olarak maddi gerçeği araştırma ilkesinin gereklerini yerine getirmese de açıkça hatalı hükümlerin sırf usulün kabul edilmesi nedeniyle kurulmasını da engelleyecek bir emniyet mekanizması oluşturmaktadır. Bu mekanizmanın yeterliliği tartışmalı olmakla birlikte gerekli olduğu söylenebilir. Zira sistemlerin tıkanmış olması nedeniyle getirilen bu usuller ne koşulda olursa olsun maddi gerçeğe açıkça aykırı hükümlerin kurulmasının engellenmesi gerekir³¹⁰.

2.2.4.4.7. Doğrudan Doğruluk ve Sözlülük İlkeleri Bakımından

Bu ilke bakımından alternatif usullerde herhangi bir istisna tanınmamıştır. Kişi özgür iradesiyle adil yargılanma hakkında ve doğrudan doğruluk ilkesinden feragat etmekte, yargılama aşaması atlandığı için bu ilke hiç gündeme gelmemektedir. Diğer ilkelerin aksine -hüküm kurarken alenilik gibi- bu ilke bakımından istisnai bir uygulama alanından bahsetmek mümkün değildir.

³¹⁰ Benzer yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 186.

2.3. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMA KOŞULLARI

Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için bir soruşturmanın başlamış olması gerekir. Bu aşama bakımından geleneksel yargılama ile seri muhakeme arasında bir farklılık bulunmamaktadır. Soruşturma CMK m. 160'ta da belirtildiği gibi ihbar, şikayet, yetkili makamın başvurusu ya da savcılığın resen harekete geçmesi ile başlamış olabilir³¹¹.

Başlayan soruşturma çerçevesinde CMK m. 160/1 hükmü gereğince savcının araştırma yükümlülüğü söz konusudur. Bu araştırma sonucunda ya yeterli şüphe oluşturacak düzeyde delil toplanır ve geleneksel usule göre iddianame düzenlenmesi gerekir ya da yeterli şüphe oluşturacak delilin toplanamaması halinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilerek soruşturmanın sona ermesi gerekir³¹². Seri muhakeme usulü ancak yeterli delil toplanıp geleneksel muhakeme usulüne göre iddianame düzenlenmesi gereken aşamada uygulanmaya başlanabilir. Aksi halde seri muhakeme usulüne başvurulmadan kovuşturmayaya yer olmadığı kararıyla soruşturma sona erdirilmelidir. Bunun yanında savcının CMK m. 171/1 hükmü uyarınca kamu davasının açılmasında takdir yetkisini³¹³ kullanması halinde de seri muhakeme usulüne başvurulması mümkün olmayacaktır.

CMSMY m. 8'de de genel hükümlere göre izlenmesi gereken bu yol ayrıca düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre savcı, seri muhakeme usulüne tabi bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlayacak ve yapılan soruşturma neticesinde kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma imkanının bulunmaması hallerinde kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verecektir.

³¹¹ Yenisey / Nuhoğlu, s. 619 vd.

³¹² Yenisey / Nuhoğlu, s. 725 vd.

³¹³ Centel / Zafer, s. 605-606; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 474.

Bu düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere seri muhakeme usulünün uygulanması takdiri değildir³¹⁴. Şartların meydana gelmesi halinde uygulanması zorunlu bir usul olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.1. Muhakeme Şartlarının Bulunması

Muhakeme şartlarının bulunmaması durumunda soruşturma ilerletilemeyecek ve kamu davasını açmak mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla bu şartlarda seri muhakeme usulünün de uygulanması mümkün değildir. Soruşturmanın işleyişini engelleyen şikayet, izin ve talep gibi muhakeme şartlarının gerçekleşmemesi durumunda seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Bunlar dışında derdestlik ve zamanaşımı şartlarının soruşturmaya izin vermemesi halleri ile soruşturma yapılmasına yer olmadığı kararı verilmesi gereken hallerde de seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır.

Basit yargılama usulünde izne veya talebe bağlı suçlar bakımından usulün uygulanmayacağı düzenlenmektedir. Bir görüşe göre bu kısıtlama seri muhakeme usulü için de geçerlidir ve izne veya talebe bağlı suçlar, izin veya talep şartı gerçekleşse de seri muhakeme usulüne tabi olamayacaktır³¹⁵. Bu görüşe katılmak mümkün değildir zira basit yargılama usulü bakımından ayrıca hüküm altına alınan bu düzenlemenin seri muhakeme usulü için düzenlenmemiş olması kanun koyucunun iradesinin, kısıtlamanın sadece basit yargılama için geçerli olması yönünde olduğunu göstermektedir³¹⁶.

Seri muhakeme usulüne tabi suçlarda izin ya da talebin gerekliliği gündeme gelebilmektedir. Örneğin TCK m. 203 mühür bozma suçu bakımından 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca izin alınması gerekli olabilir veyahut TCK m. 197/2 uyarınca işlenmiş bir parada sahtecilik suçunun yurtdışında bir yabancı tarafından işlenmesi halinde TCK m. 13 uyarınca

³¹⁴ Usulün takdiri olarak uygulanmasının getiriliş amacına daha uygun olduğuna dair bkz. **Aydın, Devrim**, “*Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Seri Muhakeme Usulü*”, Kırıkkale Hukuk Mecmuası, Yıl: 2022, C. 2, S. 2, s. 483.

³¹⁵ **Hüsnü Aldemir**, Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 62-63.

³¹⁶ Benzer yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 228.

yargılama yapılabilmesi için Adalet Bakanlığı'nın talebi gerekebilecektir³¹⁷. Bu durumlarda ancak ilgili şartlar gerçekleşirse seri muhakeme usulü uygulanabilir.

Yasama dokunulmazlığı bakımından soruşturma evresinin sonuna kadar gerekli işlemler yapılabilecektir ancak seri muhakeme usulünün uygulanması artık hüküm verilmesini gerektirdiği için seri muhakeme işlemlerine başlanılamayacaktır³¹⁸.

2.3.2. Uzlaştırma ve Önödeme Tabi Bir Suç Bulunmaması ve Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesine Karar Verilmemesi

Uzlaştırma ve önödeme tabi suçlar ile seri muhakeme usulüne tabi suçlar birbiriyle kesişmemektedir. Kanun koyucunun iradi olarak yaptığı bu ayırım sayesinde bu usuller arasında bir öncelik sonralık tartışması yapılmasına gerek kalmamıştır³¹⁹. Doğrudan mağduru bulunan ve şikayete tabi suçlar kural olarak uzlaştırma alanında kalırken kamuya karşı işlenen suçlardan en hafifleri önödeme usulüne, diğerleri seri muhakeme usulüne tabi olarak düzenlenmiştir³²⁰. Ayrıca ileride usullerin genişlemesi halinde birden fazla usule tabi olabilecek suçların meydana gelmesi durumunda bu sınırların korunabilmesi amacıyla CMSMY m. 5/1 uyarınca önödeme ve uzlaştırma kapsamındaki suçların seri muhakeme usulüne tabi olmadığı açıkça hüküm altına alınmıştır.

³¹⁷ Örnekler için bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 229.

³¹⁸ Soruşturma işlemleri kapsamında seri muhakeme usulünün başlatılabileceği ancak sonuçlandırılmaması gerektiği yönünde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 229. Ceza kararnamesi bakımından benzer yönde değerlendirme için bkz. **Kunter, Nurullah / Yenisey, Feridun / Nuhoglu, Ayşe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2010, s. 684 dn. 109.

³¹⁹ Bu konuda “Ceza Muhakemesi Kanunu gereğince, uzlaştırma kapsamındaki suçlarda uzlaştırmadan ve yine önödeme kapsamına giren suçlarda önödemededen sonuç alınamaması hallerinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilememektedir. (CMK m. 171/2) Bu kapsamda seri muhakeme usulüne kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği hallerde başvurulacağından, erteleme kararı verilemeyecek olan uzlaştırma ve önödemenin uygulanacağı haller bakımından seri muhakeme usulünün uygulanamayacağı dolaylı olarak ifade edilebilecektir” şeklindeki gerekçe ile aynı sonuca varılsa da erteleme bakımından bu şekilde bir kıyasın yapılması kanımızca hatalı gerekçe teşkil etmektedir. Bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 231.

³²⁰ Örneğin, TCK m. 171’de düzenlenen genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması suçu önödeme kapsamında iken, daha ağır nitelikte olan ve TCK m. 170’de düzenlenen genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu seri muhakeme usulü kapsamına alınmıştır. Bkz. **Tulay**, s. 122.

Düzenlemenin yönetmelikte değil kanunda yapılması gerektiği ileri sürülmüştür³²¹. Sonuç olarak denilebilir ki uzlaştırma ve önödemeye tabi suçlar bakımından seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün değildir³²².

Suç tipleri bakımından yapılan iradi ayırıda gözden kaçan istisnai durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu duruma örnek olarak³²³ TCK m. 154/3'te yer alan suların mecrasının değiştirilmesi suçunda TCK m. 167/2'deki cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebebin uygulanması halinde suç şikayete tabi olacağından ve şikayete tabi suçlar aksi belirtilmeyen hallerde uzlaştırmaya tabi olacağından burada uzlaştırma hükümlerinin uygulanması mümkün olacaktır³²⁴.

Uzlaştırmanın başarısız olması halinde de bu kısıtlama geçerli olup seri muhakeme usulüne başvurulması mümkün değildir. Aksi halde birden fazla alternatifin uygulama alanına giren suçlar bakımından neredeyse muhakkak bir cezasızlık ortamı oluşturulmuş olacaktır. Uzlaştırmanın başarısız olması halinde seri muhakeme uygulanması bu anlamda normatif olarak mümkün olmamakla birlikte ceza politikası açısından da sakıncalı sonuçlara yol açabilir³²⁵.

Seri muhakeme usulünün uygulanması için diğer bir şart kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmemiş olmasıdır. Bu husus CMK m. 250/1'de ve CMSMY m. 8/4'te düzenlenmiştir. İki usulün aynı olaya uygulanması mümkün değildir ve bu durum yukarıda belirttiğimiz cezasızlık anlayışının oluşmaması bakımından isabetlidir. Dolayısıyla seri muhakeme usulünün başarısız olması halinde erteleme kararı verilmesi gibi bir ihtimal söz konusu olmayacaktır. Söz konusu düzenlemenin yerinde olmadığını

³²¹ Bkz. **Tulay**, s. 122; **Belci**, s. 99; **Aydın**, s. 469. Kanaatimizce de düzenleme, mağdurun zararının giderildiği veya adli sicil kaydının oluşmasının engellendiği usullere öncelik tanınması bakımından isabetli olsa da kanunda yer almasının daha isabetli olacağını belirtmek gerekir.

³²² Aynı yönde **Evik, Vesile Sonay / Evik, Ali Hakan**, "The Accelerated Trial as an Alternative Form of Dispute Resolution in Turkish Criminal Procedure", Law and Justice Review, Yıl: 2021, C. 11, S. 21, s. 218.

³²³ Örnek için bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 231.

³²⁴ **Demirtaş, Soner**, "Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu (TCK m. 154)", Ceza Hukuku Dergisi, Yıl: 2018, C. 13, S. 36, s. 96.

³²⁵ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 232.

ve bu düzenleme olmaksızın da erteleme yapılması halinde seri muhakeme usulünün uygulanmayacağını ileri süren bir görüş de mevcuttur³²⁶. Bu görüşe katılmak mümkün değildir zira erteleme kararı soruşturmayı sona erdireceği için seri muhakemenin uygulanması zaten imkansız olacaktır. Kanaatimizce kanun koyucunun amacı erteleme sonrasında denetim süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlemesi halinde seri muhakeme usulüne geri dönülmesini engellemektir. Gerçekten de erteleme kararının ortadan kaldırılmasından sonra iddianame düzenlenmesi gerekecek, talepname düzenlenerek seri muhakeme usulüne başvurulması mümkün olmayacaktır³²⁷. Yargıtay uygulaması da bu yönde şekillenmiştir³²⁸. Dolayısıyla düzenlemenin fazlalık olduğu görüşüne iştirak etmiyoruz.

³²⁶ **Kızılarslan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1919.

³²⁷ **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 40; **Taneri, Gökhan**, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s. 40; **Belci**, s. 100; **Çağlar**, s. 40. Bu durumda basit yargılama usulünün uygulanabilmesi mümkündür. Aynı yönde bkz. **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 175. Karş. **Kocakale**, s. 59-60.

³²⁸ 5271 sayılı Ceza Kanun’unun 250/1. maddesi uyarınca anılan maddede düzenlenen suçlara ilişkin seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmemesi gerektiği, somut olayda şüphelinin 09.07.2020 tarihinde işlediği mühür bozma suçuna ilişkin 5271 sayılı Kanun’unun 171/2. maddesi uyarınca... Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen 07.09.2020 tarihli 5 yıl süreyle kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının 17.10.2020 tarihinde kesinleşmesini takiben, erteleme süresi içerisinde şüphelinin 02.12.2020 tarihinde işlediği kasıtlı suç nedeniyle anılan Kanun’unun 171/4. maddesi uyarınca hakkında kamu davası açılmasının yasal zorunluluk olduğu gibi, şüpheli hakkında daha önce aynı suçla ilişkin olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmesi nedeniyle anılan Kanun’unun 250/1. maddesi gereğince seri muhakeme usulünün uygulanamayacağı gözetilmeden, iddianamenin iadesi kararına karşı yapılan itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden” bahisle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 309. maddesi uyarınca, bozulması istenilmiş olmakla,
Dosya incelendi, gereği görüşüldü:

5271 sayılı CMK’nin 171/2. maddesindeki “...Suçtan zarar gören veya şüpheli, bu karara 173 üncü madde hükümlerine göre itiraz edebilir.” şeklindeki düzenleme uyarınca, kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararın, şikayetçi... Belediye Başkanlığına tebliğ edilmemesi nedeniyle, henüz kesinleşmediği ve bu haliyle şüpheli hakkında iddianame düzenlenemeyeceği anlaşılmalı;... Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından düzenlenen 08.03.2021 tarihli 2020/8576 Soruşturma ve 2021/1293 Esas sayılı iddianamenin iadesine ilişkin... 6. Asliye Ceza Mahkemesinin 15.03.2021 tarih ve 2021/138 iddianame değerlendirme sayılı kararına vaki itirazın reddine dair... 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 29.03.2021 tarih ve 2021/448 Değişik İş sayılı kararına yönelik kanun yararına bozma istemine atfen düzenlenen ihbarnamedeki düşünce yerinde görülmediğinden REDDİNE, 11.10.2021 tarihinde oy birliğiyle karar verildi. 11. CD., E. 2021/37440 K. 2021/8155 T. 11.10.2021 www.lexpera.com

2.3.3. Soruşturma İşlemlerinin Tamamlanmış Olması

CMK m. 250/1 ve CMSMY m. 6/1 hükümlerinde belirtildiği gibi seri muhakeme usulü ancak soruşturma evresinin sonunda uygulanabilir. Dolayısıyla suçun haber alınmasıyla başlayan süreç seri muhakemeye tabi suçlarda da geleneksel usulde ilerletilerek delil araştırmasının yapılmasıyla devam edecektir ve soruşturma tamamlanacaktır. Yönetmeliğin 8. maddesinde de bu durum belirtilmiştir. Düzenlemelerdeki terimlerin yeterince açık olarak ifade edilmediği ileri sürülebilir³²⁹. Ancak usulün işleniş sistematığına de bakılarak kamu davasının açılması için yeterli delilin toplandığı ve usule tabi olmayan suçlar bakımından iddianame düzenlenmesi aşamasına geline anın kastedildiği anlaşılmaktadır³³⁰. Yönetmelik m. 5/2 ve m. 8/4 hükümleri de bu görüşü desteklemektedir. CMK m. 250/1’de yar alan “kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde” ifadesi ele alındığında yeterli şüphe şartının kanuni düzenlemeden çıkarılabileceği sonucuna varmak mümkündür³³¹.

Soruşturma işlemleri tamamlanmadan teklifin yapılması, kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmesi gereken dosyaların mahkumiyetle sonuçlanmasına neden olabilecektir. Bu nedenle soruşturma işlemlerinin tamamlanması ve yeterli şüphe oluşturacak delillerin toplanması büyük önem arz etmektedir³³². Doktrinde bu konuda iddianame düzenlendikten sonra usulün uygulanması ve teklifin sunulmasının önerildiği görülmektedir³³³. Bu usul, talepten reddedildiği hallerde sürecin hızlanması için faydalı bir adım olabilir. Zira bu sayede tekrar iddianame düzenlenmesi sürecine girilmeyecektir. Ayrıca iddianame yerine talepten düzenleneceği için delillerle bağlantının kurulmasının sıkı bir şekilde aranmayacak olması daha soruşturmanın başında delil araştırması bakımından özensiz davranışlara sebep olabilecektir³³⁴. Hükmün

³²⁹ Baytaç, s. 238; Aygörmez Uğurlubay vd., s. 260; Erdoğan, s. 2002.

³³⁰ Benzer yönde bkz. Yılmaz / Apiş, s. 74; Baytaç, s. 238-239; Yavuz, s. 248-249; Alşahin, s. 85; Işıka, s. 162; Aksoy İpekcioglu, s. 342; Başarır, s. 292. Yılmaz, Yeşim, s. 232-233.

³³¹ Kanunda açıkça düzenleme yapılması gerektiği yönünde bkz. Baytaç, s. 239; Yılmaz, Yeşim, s. 232-233.

³³² Kızılarlan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1916-1917; Taneri, s. 45.

³³³ Balci, s. 69.

³³⁴ Aynı yönde Yılmaz, Yeşim, s. 206.

açıklanmasının geri bırakılması usulünün uygulanmasında zaten ceza almayacak anlayışı olduğu gibi seri muhakeme usulünde zaten indirimli ceza alacak anlayışı uygulayıcılarda görülebilir ve bu durumda haksız mahkumiyetlerle karşılaşılabilmesi söz konusu olabilir. Bunun önüne geçilebilmesi için soruşturma evresi nihayete erene kadar ilgili suç sanki alternatif bir muhakeme usulüne tabi değilmiş gibi soruşturma işlemlerinin yapılması isabetli olacaktır.

İddianame yerine geçen belgeler³³⁵ ile kamu davasının açıldığı hallerde seri muhakeme usulünün işletilmesi mümkün değildir. Zira seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için savcı tarafından yürütülen bir soruşturma işleminin bulunması ve soruşturmanın sonunda kovuşturma evresine geçilmeden usule ilişkin işlemlerin başlatılması gerekmektedir. İddianame yerine geçen belgeyle açılan kamu davalarında kovuşturma evresinde seri muhakeme usulünün uygulanmasına yönelik düzenleme yapılması görüşü de ileri sürülmüştür³³⁶.

Seri muhakeme usulünün soruşturma evresinin sonunda uygulanmasının diğer boyutu kovuşturma evresine geçen dosyalar bakımından kural olarak seri muhakeme usulünün uygulanamamasıdır³³⁷. Bu durumda durma kararı vererek dosyanın savcılığa gönderilmesi gibi evrelerden dönülmezlik ilkesine aykırı uygulamalar yapılamayacaktır. Yargıtay uygulaması da bu yönde şekillenmiştir³³⁸.

³³⁵ Detaylı bilgi için bkz. **Gürühan, Caner / Perктаş Yavuz, Hatice / Sofuoğlu, Haluk Emre**, “*Türk Ceza Muhakemesi Uygulamasında “İddianame Yerine Geçen Belge” Kavramı*”, Yargıtay Dergisi, Yıl: 2022, C. 48, S. 2, s. 435 vd.

³³⁶ **Yılmaz, Yeşim**, s. 234.

³³⁷ Benzer yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 233-234.

³³⁸ Dosya içeriğine göre; 17/12/2019 tarihinde 2.39 promil alkollü araç kullandığı ve bu suretle trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunu işlediği tespit edilen sanık hakkında, Erbaa Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 19/12/2019 tarihli ve 2019/3691 soruşturma, 2019/1076 esas numaralı iddianame düzenlendiği ve Erbaa 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 06/01/2020 tarihli ve 2019/518 iddianame değerlendirme sayılı kararı ile kamu davasının açılmasına karar verdiği ancak 13/01/2020 tarihli 2020/4 esas, 2020/9 karar sayılı kararı ile seri muhakeme usulüne uygulanması için yargılamanın durdurulmasına ve seri muhakeme usulü işlemlerinin yerine getirilmesi için dosyanın Erbaa Cumhuriyet Başsavcılığına tevdiine karar verdiği, bu karara karşı Erbaa Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 22/01/2020 tarihinde itiraz edildiği ve Tokat 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 02/03/2020 tarihli 2020/211 değişik iş kararı ile itiraz reddine karar verildiği, Erbaa 2. Asliye Ceza Mahkemesinin iddianamenin kabulüne karar vererek kovuşturma

2.3.4. Şüphe Şartının Sağlanmış Olması

Seri muhakeme usulünün işletilebilmesi için gerekli şüphe şartı, soruşturma evresinin sonunda iddianame düzenlemek için gereken şüphe şartıyla aynıdır. Yani suçun işlendiği hususunda yeterli şüphenin olması halinde ancak seri muhakeme usulü başlatılabilir aksi halde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmesi gerekecektir.

Burada kanun değişikliği neticesinde ortaya çıkan iki şüphe durumuna da değinmek gerekir. Düzenlemenin ilk halinde yeterli şüphenin bulunması durumunda seri muhakeme usulü başlatılmakta ve kabulün şartlar dahilinde gerçekleşmesiyle mahkemenin onayı safhasına geçilimekteydi. Mahkeme incelemesinde şekli şartların yerine gelip gelmediği incelenmekte ve şartlar bakımından bir eksiğin bulunmaması durumunda yaptırım onaylanmaktaydı. Yani yalnızca yargılama yapılmaksızın hızlı bir hüküm verilmesi değil ayrıca şüphe seviyesinde de bir değişiklik söz konusuydu. Yeterli şüpheyeye, usulün şüpheli tarafından kabulünü ekleyip mahkumiyet hükmü meydana getiriliyordu.

Yeni düzenlemede ise mahkeme tarafından hükmün kurulması için dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varma şartı aranmıştır. Bu yeni durumda yeterli şüphe ile seri muhakeme usulünr ilişkin işlemler başlayacak, kabulden sonra hakim karşısına onay için getirilen olayda mahkeme, dosya içeriğine bakarak mahkumiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine ulaşmaya çalışacaktır. Buradaki kanaatin normal yargılamadaki vicdani kanaat olmadığını düşünüyoruz. Zira vicdani kanaate varılması için delillerin tartışılması ve akla yatkın şüphelerin yenilmesi gerekmektedir³³⁹. Burada dosya içeriğine bakıldığında mahkumiyete ikna eden delillerden bahsetmek gerekir³⁴⁰.

evresine geçildiği, yargılamaya devamla esas hakkında karar verilmesi gerektiği anlaşılacakla...
12.Ceza Dairesi Esas: 2020/ 5186 Karar: 2021 / 1844 Karar Tarihi: 23.02.2021
<https://www.sinerjias.com.tr/>

³³⁹ Yenisey / Nuhoğlu, s. 820 vd.

³⁴⁰ Bu hususta şüphenin tamamen yenilmesinin beklenmesi hatalı olacaktır. Zira delillerin tartışılması söz konusu olmadan bu mümkün değildir. Karş. Yılmaz, Yeşim, s. 237.

Hakimin mahkumiyet için kanaat getirmemesi halinde yeterli şüphe ile başlayan usulde kurallarına uygun alınmış bir kabul beyanı sonrası dosyadaki delillerin mahkumiyet için yeterli olmaması halinde talepten reddi gündeme gelecektir. Zira CMK m. 250/9 hükmünde onay için mahkumiyet kanaatinden bahsedilmiş; aksi halde “talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına gönderir” diyerek talepten reddedileceğini belirtmiştir. Bu durumda genel hükümlere göre iddianame düzenlenecek ve yapılan yargılama sonucunda şüpheli bakımından mahkumiyet kararı verilmesi halinde ceza indirimi uygulanmayacaktır.

Seri muhakeme usulüne tabi olan suçlar göz önüne alındığında, özellikle uygulamada en çok karşılaşılan 6136 sayılı kanunda belirtilen kapsamdaki suçlar ve trafik güvenliğinin kasten tehlikeye sokulması suçlarında, seri muhakeme usulü yürürlüğe girmeden önce de sadece kolluk tutanağının ve alkol muayenesinin hükme esas alınması, diğer usul işlemlerinin formalite olarak kalması durumu geleneksel usul haline gelmişti. Bu yaklaşımın tarafımızca doğru bulunmamasını da belirterek seri muhakeme usulüne tabi suçlar bakımından yeterli şüphe ile mahkumiyet kanaati arasındaki şüphe seviyesinde kalacak dosyanın söz konusu olmayacağını söylemek mümkündür. Dolayısıyla mevcut düzenlemede uygulama açısından bir sorun gözükmemekle birlikte suçların kapsamının genişlemesi ve ispatı daha sorunlu suçların usule dahil olmasıyla bu şüphe seviyelerinin yeniden tartışılması gerekeceği açıktır.

2.3.5. Suçun Seri Muhakeme Usulüne Tabi Suçlardan Olması

Seri muhakeme usulü sadece kanunda sınırlı sayıda sayılmış “ispatı kolay ve önem derecesi düşük”³⁴¹ suçlar bakımından uygulama alanı bulacaktır. Bu suçlardan bazıları TCK’da düzenlenmekteyken özel kanunlarda yer alan bazı suçların da kapsamda olduğu görülmektedir. Bu suçlar;

³⁴¹ Adalet Bakanlığı’nın “Yargı Reformunun İlk Paketi Yasalaştı” başlıklı açıklaması için bkz. <https://hhgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/yargi-reformunun-ilk-paketi-yasalasti>

- a) *Türk Ceza Kanununda yer alan;*
1. *Hakkı olmayan yere tecavüz (madde 154, ikinci ve üçüncü fıkra),*
 2. *Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (madde 170),*
 3. *Trafik güvenliğini tehlikeye sokma (madde 179, ikinci ve üçüncü fıkra),*
 4. *Gürültüye neden olma (madde 183),*
 5. *Parada sahtecilik (madde 197, ikinci ve üçüncü fıkra),*
 6. *Mühür bozma (madde 203),*
 7. *Resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (madde 206),*
 8. *Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (madde 228, birinci fıkra),*
 9. *Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (madde 268) suçları.*
- b) *10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun 13 üncü maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkraları ile 15 inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen suçlar.*
- c) *31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 93 üncü maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suç.*
- d) *13/12/1968 tarihli ve 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanunun 2 nci maddesinde belirtilen suç.*
- e) *24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifle Kanununun ek 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suç.”*

şeklinde CMK m. 250/1’de düzenlenmiştir.

Suçların belirlenmesindeki kriter, halihazırda uygulamada tutanak üzerinden hüküm verilebilen delil tartışmasına çoğunlukla girilmeyen ve ceza miktarı olarak da nispeten hafif kalmış suçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında suçların kural olarak doğrudan mağduru bulunmayan suçlar olduğunu da belirtmek gerekir³⁴². Suçların kapsamının genişletileceği çokça dile getirilen bir düşünce olarak karşımıza

³⁴² Aynı yönde bkz. **Baytaç**, s. 238; **Ildırar**, s. 142-143; **Atalay**, s. 667; **Alşahin**, s. 84; **Işıka**, s. 163; **Evik / Evik**, s. 219.

çıkmaktadır³⁴³. Mukayeseli hukukta da bakıldığında iddia pazarlığı aksine sınırlı sayıda ya da belirli ağırlıkta suç için getirilen benzer usullerin “deneme süresini” atlattıktan sonra kapsamının genişlediği görülebilmektedir³⁴⁴.

2.3.5.1. Seri Muhakeme Usulüne Tabi Suç Tipleri

Bu başlıkta seri muhakeme usulüne tabi suç tiplerinden özellik arz edenler başlıklar altında ele alınmış diğer suç tipleri ise sayılmakla yetinilmiştir. Seri muhakeme usulüne tabi suçlar CMK m. 250/1 hükmünde sıralanmıştır.

TCK m. 170’te düzenlenen genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçunun her iki fıkrası da seri muhakeme usulüne tabidir. Bu durumda birinci fıkroda düzenlenen kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olacak biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda; yangın çıkaran, bina çökmesine, toprak kaymasına, çığ düşmesine, sel veya taşkına neden olan, silahla ateş eden veya patlayıcı madde kullanma fiili ile ikinci fıkroda düzenlenen yangın, bina çökmesi, toprak kayması, çığ düşmesi, sel veya taşkın tehlikesine neden olma fiilleri seri muhakeme usulüne tabi birer suç olarak karşımıza çıkmaktadır.

TCK m. 183’te düzenlenen gürültüye neden olma suçu, İlgili kanunlarla belirlenen yükümlülüklerle aykırı olarak, başka bir kimsenin sağlığının zarar görmesine elverişli bir şekilde gürültüye neden olma fiilinin işlenmesi suretiyle oluşmaktadır. Seri muhakeme usulü kapsamında olan bu suç için iki aydan iki yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür.

³⁴³ **Kızıllarlan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1923. Benzer yönde **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 264; **Taneri**, s. 99; **Ildırrar**, s. 122; **Belci**, s. 94; **Atalay**, s. 667; **Yenisey / Nuhoğlu**, s. 904-905; **Kocakale**, s. 61; **Aydın**, s. 467. Aynı zamanda Adalet Bakanlığı, makul sürede yargılanma hakkının güçlendirilmesi amacı doğrultusunda seri muhakeme ve basit yargılama gibi usullerin kapsamının genişletilmesi faaliyetine yer verilmiştir. Bkz. Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Eylem Planı ve Uygulama Takvimi, s. 36.

https://insanhaklarieylemplani.adalet.gov.tr/resimler/%C4%B0nsan_Haklar%C4%B1_Eylem_Plan%C4%B1_ve_Uygulama_Takvimi.pdf

³⁴⁴ Bkz. Başlık 2.2.4.2.1. İtalya ve Başlık 2.2.4.2.2. Fransa

TCK m. 197’de düzenlenen parada sahtecilik suçunun ikinci ve üçüncü fıkraları seri muhakeme usulü kapsamındadır. Bu kapsamda ikinci fıkrada düzenlenen sahte parayı bilerek kabul etme ve üçüncü fıkrada düzenlenen sahteliğini bilmeden kabul ettiği parayı bu niteliğini bilerek tedavüle koyma fiilleri seri muhakeme usulüne tabi suçları oluşturmaktadır.

TCK m. 203’te düzenlenen mühür bozma suçuna göre, kanun veya yetkili makamların emri uyarınca bir şeyin saklanması veya varlığının aynen korunmasını sağlamak için konulan mühürü kaldıran veya konuluş amacına aykırı hareket etme fiili bu suça vücut vermektedir.

TCK m. 206’da düzenlenen resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçunda, bir resmî belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisine yalan beyanda bulunan kişinin üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmiştir ve bu suç seri muhakeme usulüne tabidir.

Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama suçunun birinci fıkrası seri muhakeme usulü kapsamındadır. TCK m. 228/1 hükmü uyarınca kumar oynanması için yer ve imkan sağlayan kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki yüz günden aşağı olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.

6831 sayılı Orman Kanunu’nun 93. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen suç seri muhakeme usulüne tabidir. Söz konusu hükümde, bu Kanunun 17. maddesinde yasak edilen fiilleri işleyenlerin veya izne bağlı işleri izinsiz yapanların, 91. madde hükümleri saklı kalmak üzere altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı düzenlenmektedir.

1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun’un 2. maddesinde düzenlenen suç, seri muhakeme usulü kapsamında yer almaktadır. Madde uyarınca, Kanun’un birinci maddesinde düzenlenen fiilleri işleyenler bir yıldan beş yıla kadar hapis ve yüz günden bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Buna göre

umuma mahsus veya umuma açık yerlerde her ne ad altında olursa olsun kazanç kastıyla oynanmasa dahi rulet, tilt ve benzeri baht ve talihe bağlı veya maharet isteyen, otomatik, yarı otomatik el veya ayakla kullanılan oyun alet veya makinaları ile benzerlerini bulundurmamak veya çalıştırmak veya yurda sokmak yahut imal etmek fiili yasaklanmıştır.

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun ek 2. maddesinin 1. fıkrasının 1 numaralı bendinde düzenlenen fiiller seri muhakeme usulü kapsamındadır. 21.10.2021 tarihli ve 7339 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un³⁴⁵ 14. maddesi ile 1163 sayılı Kanun'un ek 2. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde yer alan fiillerin kapsamı genişletilmiştir. Özel kanunda ceza sorumluluğunu düzenleyen bir genel hüküm niteliğindeki bu düzenlemeye göre kanunun çeşitli yerlerinde düzenlenen hükümlere aykırı davranılması üç aydan iki yıla kadar hapis ve elli günden beş yüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırmayı gerektiren fiiller olarak düzenlenmiştir.

2.3.5.2. Suç Tiplerinde Özellik Arz Eden Haller

Bu başlıkta seri muhakeme usulüne tabi suçlarla ilgili, usule ilişkin özellik arz eden hususlar ele alınacaktır.

2.3.5.2.1. Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu (TCK m. 154/2-3)

Hakkı olmayan yere tecavüz suçunun 2 ve 3. fıkraları seri muhakeme usulüne tabidir. 2. fıkrada köy tüzel kişiliğine ait olduğunu veya öteden beri köylünün ortak yararlanmasına terk edilmiş bulunduğunu bilerek mera, harman yeri, yol ve sulak gibi taşınmaz malları kısmen veya tamamen zapt eden, bunlar üzerinde tasarrufta bulunan veya sürüp ekme fiili suç olarak düzenlenmiştir. TCK m. 154/3 hükmünde ise kamuya veya özel kişilere ait suların mecrasını değiştirme fiili suç olarak düzenlenmiştir. Burada TCK m. 167/2'deki cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebebin uygulanması halinde suç şikayete tabi olacağından ve şikayete tabi suçlar aksi belirtilmeyen hallerde uzlaştırmaya tabi

³⁴⁵ 26.10.2021 tarihli ve 31640 sayılı Resmi Gazete

olacağından burada uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasının mümkün olacağı gözden kaçırılmamalıdır³⁴⁶.

2.3.5.2.2. Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma (TCK m. 179/2-3)

Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunu düzenleyen TCK m. 179 hükmünün 2 ve 3. fıkraları bakımından seri muhakeme usulü uygulanabilecektir. Buna göre ikinci fıkrada düzenlenen kara, deniz, hava veya demiryolu ulaşım araçlarını kişilerin hayat, sağlık veya malvarlığı açısından tehlikeli olabilecek şekilde sevk ve idare etme fiili ile üçüncü fıkrada düzenlenen alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle ya da başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek halde olmasına rağmen araç kullanma fiilleri seri muhakeme usulüne tabi birer suç teşkil etmektedir.

Burada TCK 179/3 hükmü bakımından seri muhakeme usulünde önem arz eden bir husus mevcuttur. Alkollü araç kullanma ile ilgili uygulamada hatalı bir karine yerleşmiştir ve emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek olma halinden bağımsız olarak kandaki alkol miktarının 1,00 promilin üzerinde olması halinde TCK 179/3 hükmü uygulanmaktadır³⁴⁷. Genel hükümlere göre yapılan yargılamalarda kandaki alkol oranına göre temel ceza belirlenmekte ve sonrasında varsa diğer kriterler de uygulanarak temel ceza belirlenmektedir³⁴⁸. Seri muhakeme usulünde ise temel ceza savcı tarafından belirlenmekte ve mahkeme tarafından onaylanmaktadır. Çoğu suçta bu miktar soyut cezanın alt sınırı olarak görülmektedir. TCK m. 179/3 bakımından savcı tarafından kandaki alkol oranına göre fazla ceza belirlenmesi durumunda CMK m. 250/9 hükmü uyarınca ceza azaltılarak onaylanabilmektedir. Ancak savcı tarafından alkol oranına göre az ceza belirlenmesi yani alt sınıra yaklaşılması halinde CMK m. 250/9’da yer alan “daha

³⁴⁶ Demirtaş, s. 96.

³⁴⁷ Önok, R. Murat, “Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK m. 179)”, TBB Dergisi, Yıl: 2015, S. 121, s. 175, 196. Ayrıca bkz. Türay, Aras, “Alkollü Araç Kullanmak Suretiyle Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu Bakımından Mutlak Karine Sisteminin Değerlendirilmesi”, Suç ve Ceza Dergisi, Yıl: 2016, S. 1-2, s. 164 vd.

³⁴⁸ CGK 2017/542 E., 2019/472 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

ağır olmamak üzere” ibaresi nedeniyle cezanın ağırlaştırılması mümkün olmamaktadır. Bu durum dosyalar arasında adaletsiz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

2.3.5.2.3. Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması (TCK m. 268)

TCK m. 268’de bu suç, kanun hükmüne göre işlediği suç nedeniyle kendisi hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını engellemek amacıyla, başkasına ait kimliği veya kimlik bilgilerini kullanan kişi, iftira suçuna ilişkin hükümlere göre cezalandırılacaktır şeklinde düzenlenmektedir ve seri muhakeme usulüne tabidir. İftira suçunun temel hali TCK m 267/1’de bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası olarak düzenlenmektedir. Ancak TCK m. 267/5 gibi yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezası gerektiren nitelikli hal düzenlemeleri de mevcuttur. Bu durumda başkasının kimlik bilgisini kullanan kişi, o kişinin müebbet hapis cezasıyla cezalandırılması halinde TCK m. 267/5 uyarınca otuz seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılabilir³⁴⁹. Seri muhakeme usulündeki indirim de göz önüne alınırsa on beş sene hapis cezasına ilişkin bir talepten düzenlenmesi mümkün gözükmektedir. Kanun koyucunun dikkatinden kaçtığını düşündüğümüz bu durumun nitelikli hallerin kapsam dışında bırakılmasına yönelik bir kanun değişikliği ile düzenlenmesi ve bu sonucun ortaya çıkmasının engellenmesi gerekmektedir³⁵⁰.

2.3.5.2.4. 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun 13. Maddesi ve 15. Maddesinde Belirtilen Suçlar

6136 sayılı Kanun’un 13. maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkralarında sayılan suçlar seri muhakeme usulü kapsamındadır. Maddenin birinci fıkrasında, bu Kanun hükümlerine aykırı olarak ateşli silahlarla bunlara ait mermileri satın alan veya taşıyanlar veya bulunduranlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve otuz günden yüz güne kadar adli para cezasına hükmolunacağı; üçüncü fıkrasında, bu Kanunun 12. maddesinin 4.

³⁴⁹ **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 29.

³⁵⁰ **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 32; **Kocakale**, s. 75.

fikrasında sayılanlar dışındaki ateşli silahın bir adet olması ve mutad sayıdaki mermilerinin ev veya işyerinde bulundurulması halinde verilecek cezanın bir yıldan iki yıla kadar hapis ve yirmi beş günden yüz güne kadar adli para cezası olduğu; beşinci fıkrasında kuru sıkı tabir edilen ses veya gaz fişegi ya da benzerlerini atabilen tabancayı, teknik özelliklerinde değişiklik yaparak öldürmeye elverişli silah haline dönüştüren kişi, bu maddenin birinci fıkrası hükümlerine göre cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. Bu maddeler bakımından seri muhakeme usulü kapsamında hüküm kurulması halinde TCK m. 54/4 uyarınca müsadere kararı da alınabilecektir.

Ayrıca aynı kanununun 15. maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında sayılan suçlar da seri muhakeme usulüne tabidir. Maddenin birinci fıkrasında, bu Kanun hükümlerine aykırı olarak 4. maddede yazılı olan bıçak veya diğer aletleri veya benzerlerini satanlar, satmaya aracılık edenler, satın alanlar, taşıyanlar veya bulunduranlar hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis ve yirmi beş günden az olmamak üzere adli para cezasına hükmolunacağı; ikinci fıkraya göre, bu madde kapsamına giren bıçak veya diğer aletlerin veya benzerlerinin sayısı veya nitelik bakımından vahim olması halinde yukarıdaki fıkraya göre hükmolunacak cezalar yarıdan bir katına kadar artırılacağı; maddenin üçüncü fıkrasında ise bu Kanununun 4. maddesine göre yapımına izin verilen bıçakları veya diğer aletleri veya benzerlerini kullanma amacı dışında satanlar, satmaya aracılık edenler, satın alanlar, taşıyanlar veya bulunduranlar hakkında birinci fıkradaki; o bıçak veya diğer aletlerin veya benzerlerinin sayısı ve nitelik bakımından vahim olması halinde de ikinci fıkradaki cezalara hükmolunacağı düzenlenmektedir.

Bu suç tipinin suç siyaseti bakımından da ele alınması gerekmektedir. Seri muhakeme usulünde mükerrirleri kapsam dışına çıkartan bir hükmün bulunmaması, seri muhakeme ile verilen hükmün CMK m. 272/3 uyarınca tekerrüre esas teşkil etmemesi ve ceza indirimi ile seçenек yaptırımı çevirme sınırına inecek cezaların caydırıcılığının bulunmaması gibi etkiler göz önüne alındığında cezasızlık anlayışının halihazırda var olduğundan daha da ileri bir seviyeye taşınacağı düşünülebilir³⁵¹.

³⁵¹ Benzer yönde **Kızıllarslan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1926.

2.3.6. Kovuşturma Evresinde Suçun Seri Muhakeme Usulüne Tabi Olduğunun Anlaşılması

Bu başlıkta normal şartlarda soruşturma evresinde işletilmesi gereken seri muhakeme usulü işletilmeden her nasılsa kovuşturma evresine geçilmesi durumu değerlendirilecektir. Kural olarak bu şekilde bir durumla karşılaşılması gerekir zira seri muhakeme usulünün uygulanması savcının takdir yetkisinde değildir ve uygulanması zorunludur. Bunun yanında uygulamaması halinde ya da suçun seri muhakeme usulüne tabi olmadığı zannedilmesi durumunda CMK m. 174/1-c hükmünce iddianamenin iadesi gerekir. Ancak istisnai olarak bu şekilde iade edilmesi gereken iddianamenin kabul edilmesi veyahut normal şartlarda seri muhakeme usulüne tabi olmayan bir suçun kanun değişikliği ile seri muhakeme usulüne tabi kılınması halinde ne yapılacaktır? Öncelikle belirtmek gerekir ki uzlaştırmanın aksine seri muhakeme usulü için kovuşturma evresinde uygulamaya ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır ve kıyas yoluyla bu boşluğun doldurulması da mümkün değildir. Zira uzlaştırmada düzenlenen bu özel durumun seri muhakeme için düzenlenmemesi kanun koyucunun iradi olarak bu boşluğu bıraktığını göstermektedir³⁵².

Evrelerden dönülmezlik ilkesinin burada uygulama alanı bulduğunu ifade etmek gerekir. Yani kovuşturma evresine geçmiş bir uyuşmazlığın soruşturma evresine döndürülmesi mümkün değildir³⁵³. İkinci bölümün başında tartışıldığı gibi zaman bakımından uygulama konusunda da bu ilkenin geçerli olması gerekirdi. Ancak uygulamada lehe hüküm tartışması yapılarak henüz kesinleşmemiş hükümler bakımından dosyaların savcılıklara geri gönderilerek seri muhakeme işlemlerinin yapıldığı görülmüştür³⁵⁴.

Bu durumda yapılması gereken yargılamaya devam edilmesidir. Çünkü ortada genel bir muhakeme engeli bulunmamakta, yalnızca kovuşturma evresine geçilmesini engelleyen

³⁵² Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 253.

³⁵³ **Kunter / Yenisey / Nuhoğlu**, s. 637; **Centel, Nur / Zafer, Hamide**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Beta Yayınevi, 19. Baskı, İstanbul 2020, s. 595.

³⁵⁴ Bkz. 1.1. Seri Muhakeme Usulünün Zaman Bakımından Uygulanması başlığı.

bir iddianamenin iadesi sebebi var olmaktadır³⁵⁵. Mahkemenin seri muhakeme usulünü işletmesi de mümkün değildir zira hem aşama olarak hem de uygulayacak makam olarak uyuşmazlık söz konusudur³⁵⁶. Soruşturma evresinde savcılık tarafından uygulanacağı düzenlenen seri muhakeme usulü hükümlerinde bu şekilde bir kıyas yapılması mümkün değildir. Bu durumda sanık bakımından dezavantajlı bir durumun gerçekleştiği doğrudur. Artık hem ceza indirimini söz konusu olmayacak hem de hükmü tekerrüre esas teşkil edecektir. Ceza indirimini olmaması nedeniyle sonuç cezanın seçenek yaptırımların ya da erteleme ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması müesseselerinin uygulanması için gereken ceza miktarının üzerinde kalması nedeniyle bu müesseselerin işletilmesi ihtimali de ortadan kalkabilecektir. Bu durumu ortadan kaldırmak için kovuşturma evresinde seri muhakeme usulüne özgü indirimin yapılması elbette hukuka aykırı olacaktır³⁵⁷.

Sonuç olarak soruşturma evresinde işletilmesi düzenlenen seri muhakeme usulünün kovuşturma evresinde uygulanması mümkün değildir. Yargıtay da bu görüştedir³⁵⁸. Aksi

³⁵⁵ **Baytaç**, s. 248-249. Aksi yönde **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 21.

³⁵⁶ Aynı yönde **Kızılarslan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1939. Ayrıca bkz. **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 471. Aksi yönde **Aygün Eşitli, Ezgi**, “Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Geleneksel Ceza Adaleti Sistemine Alternatif Yöntemler”, Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2022, C. 8, S. 2, s. 375.

³⁵⁷ Dosya içeriğine göre; 1.16 promil alkollü vaziyette seyir halindeyken, trafik kontrolünde yakalanan sanık hakkında, Zile Asliye Ceza Mahkemesinin 2019/648 esas sayılı dosyasının kısa kararı ile hüküm kısmında, Zile Cumhuriyet Başsavcılığının seri muhakeme usulünün uygulanmasına ilişkin talep olmaksızın CMK'nın 250/4. maddesi uygulanarak cezasında 1/2 oranında indirim yapılması ile TCK'nın 62/1. maddesinin uygulanmamış olmasına rağmen gerekçeli kararda, sanık hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmayacağına ilişkin bir değerlendirme yapılmaması ile TCK'nın 62/1. maddesinin uygulanmasına karar verilmesi suretiyle hüküm ile gerekçeli karar arasında çelişki yaratılması... 12. CD., E. 2021/8730 K. 2022/4309 T. 1.6.2022 www.lexpera.com

³⁵⁸ “Dosya içeriğine göre; 17/12/2019 tarihinde 2.39 promil alkollü araç kullandığı ve bu suretle trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunu işlediği tespit edilen sanık hakkında, Erbaa Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 19/12/2019 tarihli ve 2019/3691 soruşturma, 2019/1076 esas numaralı iddianame düzenlendiği ve Erbaa 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 06/01/2020 tarihli ve 2019/518 iddianame değerlendirme sayılı kararı ile kamu davasının açılmasına karar verdiği ancak 13/01/2020 tarihli 2020/4 esas, 2020/9 karar sayılı kararı ile seri muhakeme usulüne uygulanması için yargılamanın durdurulmasına ve seri muhakeme usulü işlemlerinin yerine getirilmesi için dosyanın Erbaa Cumhuriyet Başsavcılığına tevdiğine karar verdiği, bu karara karşı Erbaa Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 22/01/2020 tarihinde itiraz edildiği ve Tokat 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 02/03/2020 tarihli 2020/211 değişik iş kararı ile itiraz reddine karar verildiği, Erbaa 2. Asliye Ceza Mahkemesinin iddianamenin kabulüne karar vererek kovuşturma evresine geçildiği, yargılamaya devamla esas hakkında karar verilmesi gerektiği anlaşılmakla,

yönde görüşler³⁵⁹ bulunmakla birlikte kanımızca bu konuda bir kanun düzenlemesi yapılmasına da gerek yoktur. Çünkü hükmün getiriliş amacı kovuşturma evresinin atlanması suretiyle hükmün kurulmasıdır.

2.3.7. Seri Muhakeme Usulüne Özgü Şartlar

Seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı bazı özel haller ihdas edilmiştir. İlk olarak iştirak halinde işlenen suçlar bakımından bütün şüphelilerin usulü kabul etmemesi halinde usul uygulanamaz. İkinci olarak seri muhakeme usulüne tabi olmayan bir suçun tabi olan bir suçla birlikte işlenmesi durumunda usul uygulanamayacaktır. Bunlar dışında şüphelinin kusur yeteneğini etkileyen hallerin bulunması ya da şüpheliye ulaşılamaması halleri de usulün uygulanmayacağı haller olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.7.1. İştirak Halinde İşlenen Suçlar

İştirak halinde işlenen seri muhakeme usulüne tabi suçlarda seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için CMK 250/11 hükmü gereğince tüm şüphelilerin usulü açıkça kabul etmesi gerekir. Burada şerik ya da fail ayrımı yapılmamaktadır³⁶⁰. Bu durumda uzlaştırma yönteminden farklı bir yol izlendiği söylenebilecektir. Kabulün sirayeti söz konusu değildir ve bir şüphelinin dahi kabul etmemesi halinde hiçbiri hakkında seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Bu durum seri muhakeme usulünün kabulünden sonra hüküm kurulmadan vazgeçilmesi ihtimalinde de söz konusudur. Böyle bir durumda da şüphelilerin tamamı hakkında geleneksel usullere göre yargılama yapılması

kanun yararına bozma talebine atfen düzenlenen tebliğnamedeki bozma isteği incelenen dosya kapsamına göre yerinde görüldüğünden ...” 12. CD E. 2020/5186, K. 2021/1844, T. 23.02.2021 <https://karararama.yargitay.gov.tr>

³⁵⁹ **Taneri**, s. 50; **Belci**, s. 96. Seri muhakeme usulünün tamamen kovuşturma evresine alınması önerisi getirilmekte ve önerinin kabulü halinde bu sorunun da çözüleceği ifade edilmektedir. Bkz. **Baytaz**, s. 250, 269-270; **Yılmaz, Yeşim**, s. 255.

³⁶⁰ “Aynı yasanın seri muhakeme usulü başlıklı 250/11. madde ve fıkrasında “suçun iştirak hâlinde işlenmesi durumunda şüphelilerden birinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi hâlinde seri muhakeme usulü uygulanmaz” hükmüne yer verilmiştir. Suçun iştirak halinde işlenmesi halinde iştirak edenlerin yardım eden, azmettiren ya da fail olması bakımından bir ayırım bulunmamaktadır.” 8. CD E. 2021/6493 K. 2022/11437 T 04.07.2022

www.sinerjias.com.tr

gerekecektir³⁶¹. Şüphelilerin tamamının kabulü halinde ise tek bir talepname düzenlenmesi yeterli olacaktır³⁶².

Şeriklerden birisinin kusur yeteneğini etkileyen bir halin var olmasında tüm şeriklerin seri muhakemeyi kabul etmesi artık imkansız olacağından seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Kanun hükmünde açıkça düzenlenmese de bu sonuca ulaşılabilmektedir. Yine de tereddüdü ortadan kaldırmak için CMSMY m. 7/2’de bu husus açıkça düzenlenmiştir. Düzenlemede yer alan “birlikte işleme” ibaresinin yalnızca müşterek fail olarak ele alınması görüşüne³⁶³ katılmak mümkün değildir.

Bu düzenleme TCK m. 40/1’de yer alan “suçun işlenişine iştirak eden her kişi, diğerinin cezalandırılmasını önleyen kişisel nedenler göz önünde bulundurulmaksızın kendi kusurlu fiiline göre cezalandırılır” hükmüne aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir³⁶⁴. Bu görüşe katılmak mümkün değildir zira seri muhakeme usulü ceza sorumluluğuna etki eden bir kişisel neden değil alternatif bir yargılama usulüdür.

İhtimallerin tamamında akla gelebilecek dosyaların ayrılması görüşüne³⁶⁵ katılmak mümkün değildir. Zira dosyaların ayrılarak bazısına seri muhakeme usulü bazısına geleneksel yargılama usulünün uygulanması mümkün olsaydı bu hükmün getirilmesi amaçsız olacaktı.

Bu hükmün getiriliş amacı bir yandan geleneksel muhakeme bir yandan da seri muhakeme usulünün aynı olaya uygulanmasının ortaya çıkartabileceği olumsuzluklardır. İlk olarak bir uyuşmazlığa iki ayrı usulde iki ayrı yöntemin kullanılması usul ekonomisine aykırı görülmüştür³⁶⁶. Bunun dışında seri muhakemeyi kabul eden şerikin indirimli ceza

³⁶¹ **Atalay**, s. 684; **Erdoğan**, s. 2025.

³⁶² **Erdem / Şentürk**, s. 594; **Yavuz**, s. 287; **Erdoğan**, s. 2020; **Ildırar**, s. 182.

³⁶³ **Tulay**, s. 130.

³⁶⁴ **Aydın**, s. 470.

³⁶⁵ **Aldemir**, s. 59.

³⁶⁶ **Atalay**, s. 684; **Baytaz**, s. 245; **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 36; **Sevdiren**, s. 590.

alıp, kabul etmeyen şerikin beraat etme ihtimali söz konusudur³⁶⁷. Bu durumda hem toplumdaki adalet duygusu zedelenecek hem de uyuşmazlığın çözümünde çelişkili kararlar doğmuş olacaktır.

Burada belirtmek gerekir ki iştirak iradesinin bulunmaması ve yalnızca topluca işlenmiş bir suçun bulunması halinde seri muhakeme usulünün uygulanması için bütün şüphelilerin kabulü gerekmez. Bu durumda seri muhakeme usulünü kabul eden şüpheliler usulden yararlanabilecektir.

Kanımızca bu düzenlemenin en büyük tehlikesi şüphelilerin birbirlerine baskı yapma ihtimalidir. Ceza miktarı olarak düşük öneme sahip suçlar söz konusu olsa da hükmün açıklanmasının geri bırakılması ihtimalinden yararlanabilecek bir şüphelinin, suç ortağının iradesi nedeniyle yararlanamaması ihtimalinde bu tehlikenin ciddi boyutlara varması beklenebilir.

2.3.7.2. Birlikte İşlenen Suçlar

Seri muhakeme usulü bakımından birlikte işlenen suçlar kavramı farklı ihtimalleri içerebilir. İlk olarak bu ihtimallere dahil olmayan ve farklı zamanlarda işlenen birden fazla seri muhakemeye tabi suçu ele alalım. Bu suçlar bakımından ayrı ayrı seri muhakeme usulü işletileceği ve şüphelinin her iki suç bakımından ayrı ayrı kabul beyanında bulunması gerektiği açıktır. Kabul etmediği suç bakımından geleneksel yargılama usulleri uygulanacaktır. Birlikte işlenen suçlar bakımından ise birden fazla seri muhakeme usulüne tabi suçun birlikte işlenmesi halinde bu iki suç arasında gerçek içtima söz konusu ise her ikisi için kanaatimizce tek bir talepname düzenlenerek tek bir süreç işletilebilecektir. Fikri içtima ya da görünüşte içtima hallerinde ise cezanın belirleneceği norm bakımından bir talepname hazırlanarak seri muhakeme usulünün işletilmesi mümkündür.

³⁶⁷ **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 36.

İşlenen suçlardan birisinin seri muhakeme usulüne tabi olmaması halinde kanunun ilk düzenlemesinde tereddütler mevcuttu. Dosyaların ayrılarak seri muhakemeye tabi suç bakımından usulün işletilmesi görüşü³⁶⁸ ileri sürüldüğü gibi her iki suç için de usulün uygulanamayacağı görüşü³⁶⁹ de dile getirilmiştir. Bu konuda basit yargılama usulündeki CMK m. 251/8 hükmü kıyas olarak uygulanmalıdır görüşü de gündeme gelmiştir. Ancak istisnai düzenlemelerdeki kıyas yasağı ve bu boşluğun iradi olarak bırakıldığı düşüncesi ile kıyas görüşüne iştirak etmek mümkün değildir³⁷⁰. Kanun koyucunun sonradan düzenlemeyi yapması bilinçli boşluk görüşünü çürütmektedir³⁷¹.

7331 sayılı kanunla yapılan değişikliklerden birisi de birlikte işlenen suçlardan birisinin seri muhakeme usulüne tabi olmaması üzerinedir. Bu değişiklik sonrasında kapsama giren bir suçun kapsama girmeyen bir suçla birlikte işlenmesi durumunda seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Değişikliğin maddi ceza hukuku boyutu olduğunu kabul eden Yargıtay, aleyhe olan bu değişikliğin geriye yürümemesi gerektiğini ve değişiklik öncesi işlenen suçlar bakımından dosyaların ayrılarak seri muhakeme usulünün uygulanması gerektiğini belirtmiştir³⁷². Kapsamda olan ve olmayan suçların tespiti rahatlıkla yapılabilir ancak birlikte işlenme kriterinin belirsiz olması nedeniyle daha önceden benzer hükme sahip olan ve uygulamada sorunları çoğunlukla giderilmiş olan uzlaştırma müessesesine bakılabilir. Uzlaştırmada bir görüşe göre geniş bağlantı söz konusu olması halinde yani amaç, zaman ya da yer birliğinin olması durumunda bu suçlar birlikte

³⁶⁸ **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 69; **Değirmenci**, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250)*”, s. 20; **Atalay**, s. 667; **Ildırar**, s. 130; **Yavuz**, s. 253; **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 30; **Işıka**, s. 163; **Evik / Evik**, s. 219.

³⁶⁹ **Erdem / Şentürk**, s. 587. Ayrıca bkz. **Aygörmez / Korkmaz**, s. 12-13; **Aldemir**, s. 59-60.

³⁷⁰ **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 69.

³⁷¹ Benzer yönde **Yılmaz, Yeşim**, s. 422, dn. 1113.

³⁷² “14.07.2021 tarihli ve 31541 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7331 sayılı Kanun’un 22. maddesiyle CMK’nın 250. maddesinin onbirinci fıkrasına eklenen ve seri muhakeme usulünün maddi ceza hukuku yönünü ilgilendiren "Seri muhakeme usulü, bu kapsama giren bir suçun, kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde uygulanmaz." şeklindeki düzenlemenin sanık aleyhine sonuç doğurması, bu bağlamda anılan Kanun’un yürürlük tarihinden sonra işlenen suçlar hakkında uygulanabilecek nitelikte bulunması hususları birlikte değerlendirildiğinde 6136 sayılı Kanun’a aykırılık suçuna ilişkin olarak seri muhakeme usulünün uygulanması bakımından sanığın hukuki durumunun yeniden değerlendirilmesinde zorunluluk bulunduğu kabulü gerekmektedir.” CGK., E. 2021/76 K. 2023/81 T. 15.2.2023 www.lexpera.com

işlenmiş kabul edilmelidir³⁷³. Diğer bir görüşe göre ise geniş bağlantının kriter olarak alınması farklı zamanlarda işlenen fiiller bakımından uzlaştırma hükümlerini engelleyici bir durum teşkil edeceğinden eş zamanlı fiillerin kriter alınması gerektiği ileri sürülmektedir³⁷⁴. Uygulamada uzlaştırma bakımından Yargıtay bazı kriterler belirlemiştir³⁷⁵. İlk olarak belirtilmelidir ki birlikte işlenme hususu, ceza muhakemesi anlamında bağlantıdan farklıdır³⁷⁶. Bunun yanında uzlaştırma bakımından bu istisnanın uygulanabilmesi için aynı mağdura karşı aynı zaman diliminde kapsamda olan ve olmayan suçların işlenmesi gerekir³⁷⁷. Seri muhakeme usulü bakımından aynı mağdura

³⁷³ **Yerdelen / Özbek / Altuntaş / Boz / Erdem / Yılmaz**, s. 159-160.

³⁷⁴ **Yenisey / Nuhoğlu**, s. 887.

³⁷⁵ Detaylı bilgi ve ilgili kararlar için bkz. **Değirmenci, Olgun**, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, 2. Baskı, 2021, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 177 vd.

³⁷⁶ “Somut olayda Yargıtay Ceza Dairesi'nin 29/09/2016 tarihli ve 2015/5346 esas, 2016/2489 sayılı kararı ve dosya kapsamı nazara alındığında, sanığa isnat edilen suçların suç tarihlerinin farklı olduğu görülmektedir Sanığın eylemlerinin arasında bağlantı bulunduğu kabul edilebilir ise de, eylemlerin birlikte gerçekleşinmediği anlaşılmaktadır.” 4. CD, E. 2018/7046, K. 2018/18346, T. 30.10.2018.

³⁷⁷ “Ayrıca, CMK'nin 253/3, maddesinin 2. cümlesine göre. “Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması halinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz şeklindeki hükmünün aynı mağdura yönelik işlenen suçlarda uygulama imkânının bulunduğu, CMK'nin 253/7, maddesi ve 255. maddesi de dikkate alındığında; farklı mağdura yönelik işlenen suçlarda uygulama imkânı bulunmadığından, yani uzlaşma kapsamında olan bir suç ile uzlaşma kapsamında olmayan suç farklı mağdurlara karşı işlenmiş ise; uzlaşma kapsamında olan suçtan sanığın uzlaştırma kurumundan yararlanması gerektiği, bunu yasaklayan bir hükmün olmadığı, somut olayımızda ise iddianamenin sadece şüpheli S. K'nın üzerine atılı müşteki E. G. 'e karşı hakaret ve basit yaralama suçlarının uzlaştırma kapsamında bulunması nedeniyle iade edildiği, şüpheli E. G.in üzerine atılı müşteki S. K. 'ya karşı silahla kasten yaralama suçu yönünden bir iade kararı bulunmadığı, uzlaştırma işleminin her bir mağdur ve şüpheli yönünden ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği, müşteki şüpheli E. G. tarafından işlendiği iddia olunan silahla kasten yaralama suçunun, müşteki şüpheli S. G. 'in işlendiği iddia olunan ve uzlaşmaya tabi olan basit yaralama ve hakaret suçları açısından uzlaşma hükümlerinin uygulanmasına engel teşkil etmediği gözetilmeden, yazılı şekilde itirazın kabulüne karar verilmesi hukuka aykırıdır.” 18. CD, E. 2017/4321, K. 2017/14993, T. 18.12.2017.

“Vicdani kanının oluştuğu duruşma sürecini yansıtan tutanaklar, belgeler ve gerekçe içeriğine göre, sanığın uzlaşmaya tabi olan hakaret suçunu, uzlaşmaya tabi olmayan silahla tehdit suçundan farklı bir zamanda işlediği belirlenerek...” 4. CD. 24.10.2018, E. 2018/5268, K. 2018/18189.

“Hükümlü tarafından uzlaşma talebinde bulunulması üzerine, Aksaray 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 12.06.2017 gün ve 2005/179-2006/354 sayılı ek kararıyla, hükümlünün yeni kanun ile birlikte uzlaşma kapsamına alınan dolandırıcılık suçu yanında kapsam dışında kalan sahtecilik suçunu da işlemiş olması nedeniyle uzlaşma yoluna gidilmesinin mümkün olmadığı belirtilerek karar verilmiş ise de; hükümlünün şikayetçiler C. S., S. S., S. T. ve H. D.'e karşı eylemlerinde, sadece basit dolandırıcılık suçu yönünden yargılama yapıldığı, sahtecilik suçunun ise şikayetçi N. K.'a yönelik eylemde işlendiği, her bir şikayetçiye yönelik eyleminin birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiği, öte yandan 5271 sayılı CMK'nın 253 ve 254. maddelerinde düzenlenen uzlaşma, sadece sanığa değil aynı zamanda ve öncelikle, mağdurun zedelenen hukukunun düzeltilmesine hizmet amacı gütmesi ve biçimi itibarıyla bir ceza

karşı işleme kriterinden bahsedilememesine rağmen aynı zaman diliminde işleme kriterinin seri muhakeme usulü bakımından da uygulanması gerekmektedir.

Bu açıklamalar ışığında aynı anda işlenen birden fazla suç olması halinde birlikte işlenen fiillerden bahsetmek mümkün olacaktır. Bu suçlar arasında içtima ilişkisi kurulabiliyorsa bu ilişkiye göre mevzunun çözümlenmesi gerekir. Mevcut suçlar bakımından somut örneği bulunamasa da seri muhakemeye tabi olan suçun cezasının daha ağır olduğu ve fikri içtima hükümlerinin uygulanacağı bir durumda da seri muhakeme usulünün uygulanamaması gerekir. Zira içtima halinde suçlar bağımsızlıklarını korur. Dolayısıyla hakkında cezaya hükmedilmese de seri muhakemeye tabi olmayan suç bakımından seri muhakeme usulü ile hüküm kurulmuş olmaktadır³⁷⁸.

Fikri içtima halinde cezası ağır olan suçun seri muhakeme usulüne tabi olmaması durumunda, örneğin havaya ateş ederek mağdurun tehdit edilmesi olayında tehdit suçunun cezasının daha ağır olması nedeniyle seri muhakeme usulünün uygulanması söz konusu olamayacaktır. Benzer durum zarar ve tehlike suçları arasındaki görünüşte içtima uygulamasında da karşımıza çıkacaktır. Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması ve yaralama suçlarının tek bir fiille işlenmesi halinde zarar suçu olan yaralama suçundan sorumluluk belirleneceği için seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün olmayacaktır.

Gerçek içtima halinde kişinin işlediği suçların tamamından sorumlu olması gerekir. Bu durumda suçlardan birisinin seri muhakeme usulüne tabi olmaması halinde CMK m. 250/11 hükmü gereğince seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Ruhsatsız silah taşıma ve kasten yaralama suçları bu kapsamda örnek olarak gösterilebilir. Kasten

yargılaması müessesesi olsa da, fail ile devlet ilişkisini sona erdirmesi bakımından maddi ceza hukukunu da ilgilendirmesi nedeniyle kesinleşmiş kararlar yönünden de uzlaştırma hükümlerinin uygulanması yoluna gidileceği hususları birlikte değerlendirildiğinde, itirazın bu nedenlerle kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet bulunmadığından...” 15. CD, E. 2017/35486, K. 2017/22946, T. 13.11.2017.

³⁷⁸ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 423; Uzlaştırma bakımından aynı yönde bkz. **Akbulut, Berrin / Aksan, Murat**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 74; **Değirmenci**, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, s. 181-182.

yaralama suçunun seri muhakeme usulüne tabi olmaması nedeniyle seri muhakeme usulü birlikte işlenen her iki suç için de uygulanamayacaktır.

Seri muhakemenin işleyişini engelleyen bu durumlarda seri muhakemeye tabi olan suç bakımından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi halinde artık engel ortadan kalkmış olacaktır ve seri muhakeme usulünün diğer suç bakımından uygulanması mümkündür³⁷⁹. Bu durumda kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kesinleşmesi gerektiği haklı olarak belirtilmiştir³⁸⁰. Ancak sonrasında yeni delil ortaya çıkması ve diğer şartların sağlanmasıyla iddianame düzenlenmesi halinde ne olacağı belirsizdir. Bu nedenle yasal bir düzenlemenin yapılması yerinde olacaktır³⁸¹.

2.3.7.3. Kusur Yeteneğini Etkileyen Hallerin Bulunması

Seri muhakeme usulünün uygulanamayacağı hallerden birisi de şüphelinin kusur yeteneğini etkileyen durumların bulunmasıdır. CMK m. 250/12 uyarınca yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve sağırılık ve dilsizlik hallerinde uygulanmayacaktır. Buradaki yaş

³⁷⁹ “Bu açıklamalar ışığında somut olaya bakıldığında şüpheli hakkında müşteki tarafın şikayetinden vazgeçmesi nedeniyle taksirle yaralama suçundan verilen ek kovuşturmaya yer olmadığına dair 15.05.2020 tarihli kararın şüpheliye 21.08.2020 tarihinde tebliğ edilmesi üzerine kararın kesinleştiği, kesinleşen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararların ardından yeniden dava açılabilmesi için CMK'nın 172/2. maddesinde düzenlenen şartların gerçekleşmesi gerektiği; dolayısıyla şüpheli hakkında taksirle yaralama suçundan bu şartlarda yeniden kamu davası açılmayacağı gibi Dairemizin istikrar kazanan yerleşik uygulamasına göre; tehlikeli eylemin zarara yol açması ve her iki suçun birlikte işlenmesi halinde sanığın hangi suç nedeniyle cezalandırılacağı belirlenirken suçlar için Kanunda öngörülen cezaların ağırlığının değil, zarar suçu-tehlike suçu ölçütünün esas alınması suretiyle, sanığın taksirle yaralama suçundan cezalandırılmasının mümkün olduğu ahvalde sadece taksirle yaralama suçundan cezalandırılması, ancak kovuşturma şartı olan şikayetin gerçekleşmemesi, şikayetten vazgeçilmesi veya uzlaşma nedeni ile taksirle yaralama suçundan cezalandırmanın mümkün olmadığı ahvalde ise, sanığın TCK'nın 179. maddesinde düzenlenen trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan cezalandırılması gerektiği anlaşıldığından mahkemece şüphelinin eylemine uyan suçun seri yargılama usulü kapsamında olmayan bir suç olması nedeniyle genel hükümlere göre dava açılmak üzere talepten reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden, Kanun yararına bozma talebine dayanılarak düzenlenen ihbarnamedeki bozma isteği incelenen dosya kapsamına nazaran yerinde görüldüğünden, Eskişehir 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 14/07/2020 tarihli ve 2020/381 E. - 2020/1031 K. sayılı kararının 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 309. maddesi uyarınca isteme uygun olarak BOZULMASINA...”. 12. CD., E. 2021/8729 K. 2022/2855 T. 12.4.2022 www.lexpera.com

³⁸⁰ **Yılmaz, Yeşim**, s. 426.

³⁸¹ Benzer yönde **Yılmaz, Yeşim**, s. 426.

küçüklüğü, akıl hastalığı ve sağırılık ve dilsizlik terimlerinin TCK'da düzenlenen anlamı ile ele almak gerekir. CMSMY m. 7/1'de de bu husus açıkça düzenlenmektedir. Şüphelinin yaşı ile ilgili bir tereddüdün bulunması durumunda seri muhakeme usulüne başvurulmaması ve genel hükümlere göre dava açılması gerekmektedir. Zira CMK m. 218/2 uyarınca yaş sorununun ceza mahkemesi tarafından çözülmesi gerekmektedir³⁸².

Yaş küçüklüğü bakımından ilk sorun suçun işlendiği andaki yaşı mı yoksa usulün işletileceği andaki yaşı mı ele alınacağı sorundur. Bir görüşe göre seri muhakeme usulünde TCK m. 31 uyarınca ceza indirimini yapılamayacağı için bu kişiler hakkında genel yargılama usulleri uygulanmalıdır. Dolayısıyla suçu işlediği sırada 18 yaşını doldurmamış ancak usulün uygulanma zamanı geldiğinde 18 yaşını doldurmuş şüpheliler bakımından seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır³⁸³. Diğer görüşe göre ise kanun koyucunun burada korumak istediği husus ve düzenlemenin amacı yargılanma hakkından feragatin özgür iradeyle gerçekleşmesi gerekliliği nedeniyle kusur yeteneği tam olmayan şüpheliler bakımından seri muhakeme usulünün uygulanmasının engellenmesidir³⁸⁴. Yani bu görüşe göre suçun işlendiği an değil feragatin gerçekleştiği an ele alınır³⁸⁵.

Kanaatimizce ilk görüşte dile getirilen ceza indiriminin seri muhakemede uygulanamaması durumu sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Yardım etme, teşebbüs ve takdiri hafifletici sebepler gibi geleneksel yargılamada uygulanabilecek birçok indirim düzenlemesi seri muhakemede uygulanamamaktadır. Dolayısıyla kanun koyucunun yaş nedeniyle ceza indiriminin uygulanamayacağı endişesi ile bu kısıtlamayı yaptığını düşünmek için bir sebep bulunmamaktadır. Yani seri muhakeme usulünün uygulama anındaki yaş küçüklüğüne bakılması gerekecektir. Sonuç olarak ikinci görüşe iştirak ettiğimizi belirtmek isteriz.

³⁸² Aydın, s. 469-470.

³⁸³ Yılmaz, Yeşim, s. 427.

³⁸⁴ Karakehya / İnce Tunçer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 41-42; Ildırar, s. 110; Kızılarşlan, "7188 Sayılı Kanun'la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri", s. 261.

³⁸⁵ Belci, s. 108; Karakehya / İnce Tunçer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 43. Ayrıca bkz. Babayiğit / Karacan, s. 890-891; Çağlar, s. 57. Aksi yönde Yılmaz, Yeşim, s. 427.

Doktrinde özgür iradeyi koruyan bu hükmün küçükler bakımından dezavantajlı bir durum ortaya çıkardığını ileri süren görüşler de ortaya çıkmıştır. Bu görüşlere göre on beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan küçükler bakımından usulün uygulanması onların menfaatini koruyacak bir düzenleme olacaktır³⁸⁶. Hatta uygulamanın kanun önünde eşitlik ilkesine uymaması nedeniyle anayasaya aykırılık teşkil ettiği de ileri sürülmüştür³⁸⁷.

Akıl hastalığı bakımından da suçun işlendiği an ile usulün uygulanacağı an arasında ayırım yapılması gerekmektedir. Suçun işlendiği sırada akıl hastalığına sahip olup sonrasında iyileşen kişi için seri muhakeme usulünün uygulanması bakımından kanaatimizce bir engel söz konusu olmasa da akıl hastalığının tespitinin yargılama aşamasında yapılacak olması ve ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın seri muhakeme sonucu verilemeyecek olması göz önüne alındığında seri muhakeme usulünün uygulanmaması gerekir³⁸⁸. Dolayısıyla burada şüpheli ile müdafisinin usulü reddederek yargılama yoluna başvurmaları önemlidir.

Usulün uygulanması sırasında akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı bulunması durumunda ise ceza sorumluluğuna etki eden bir hal söz konusu olmamakla birlikte seri muhakeme usulü için gereken özgür irade açıklamasının yapılması mümkün olmayacaktır. Bu durumda geleneksel yargılama usulü işletilecek ancak CMK m. 223/8 uyarınca durma kararı verilmesi gerekecektir. Akıl hastalığının ortadan kalkması halinde yargılamaya devam edilecektir³⁸⁹. Akıl hastalığının varlığı hakkında tereddüt edilmesi halinde gözlem altına alma koruma tedbirine başvurulabilecektir³⁹⁰.

Sağırılık ve dilsizlik hali bakımından yaş küçüklüğü kısmında yaptığımız açıklamalar geçerlidir. Yalnız belirtmek gerekir ki kanun lafzından sanki sağırılık ve dilsizliği olan

³⁸⁶ **Yavuz**, s. 256-257; **Erdem / Şentürk**, s. 589. Ayrıca bkz. **Soylu Ünver / Karaman Engür**, s. 56. 15-18 yaş arası kişiler ile 18-21 yaş arası sağır ve dilsizlerin bu istisna kapsamına alınmasının isabetli olmadığı hakkında bkz. **Tulay**, s. 130.

³⁸⁷ **Erdoğan**, s. 1998, 2007.

³⁸⁸ **Erdem / Şentürk**, s. 589; **Yılmaz, Yeşim**, s. 432.

³⁸⁹ **Centel / Zafer**, s. 745-746; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 129; **Yenisey / Nuhoglu**, s. 649-650.

³⁹⁰ **Aydın**, s. 470.

kişilerin tamamı için seri muhakeme usulü uygulanamaz kısıtlaması anlaşılmaktadır. Ancak Yönetmelik m. 7/1'deki düzenleme de dikkate alındığında burada kastedilenin 21 yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler olduğu anlaşılmaktadır³⁹¹. Kusur yeteneği tam olan sağır ve dilsizler bakımından seri muhakeme usulünün uygulanmasına bir engel söz konusu değildir. Sadece özellikle kabul beyanı alınırken iradesinin net bir şekilde ortaya koyulduğundan emin olunması gerekmektedir. Bunun için de CMSMY m. 5/5 yönlendirmesi ile CMK m. 202 uyarınca tercüman görevlendirilmesi zorunludur.

2.3.7.4. Şüpheliye Ulaşılamaması

CMK m. 250/13'te "Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması hâlinde, seri muhakeme usulü uygulanmaz" şeklinde düzenlenen hükme göre şüpheliye ulaşılamaması halinde seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Bu hüküm hızlandırma amacıyla getirilen müessesenin muhakemeyi sürüncemede bırakmasının önüne geçilmesi için ihdas edilmiştir³⁹². Zira başvurulması zorunlu olan seri muhakeme usulünde şüpheliye ulaşılamadığı için bilgilendirme ve teklifin yapılmaması nedeniyle sürüncemede kalan dosyaların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu hüküm sayesinde şüpheliye ulaşılamaması halinde seri muhakeme usulü işletilmeyecek ve bu durum iddianamenin iadesi sebebi teşkil etmeyecektir³⁹³. Uzlaştırma müessesesinde de aynı amaçla ihdas edilmiş benzer bir hüküm söz konusudur³⁹⁴.

Burada elbette seri olmakla birlikte aceleci olmamakta fayda vardır. Şüpheliye ulaşılması için makul bir sürenin beklenmesi ya da ulaşmak için uygun bir gayretin sarf edilmesi

³⁹¹ Maddedeki düzenlemenin yirmi bir yaşını doldurmuş sağır ve dilsizler bakımından da usulün uygulanamayacağı şeklinde anlaşılabilirliği hakkında bkz. **Baytaç**, s. 242. Ayrıca bkz. **Erdoğan**, s. 2008. Bu yönde kanunda düzenlenme yapılması gerektiğine ilişkin bkz. **Belci**, s. 109-110.

³⁹² **Kızılarlan**, "7188 Sayılı Kanun'la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri", s. 1925. Benzer yönde **Yavuz**, s. 258; **Atalay**, s. 685; **Yaşar**, **Ercan**, s. 260.

³⁹³ **Erdoğan**, s. 2010; **Yaşar**, **Ercan**, s. 265; **Değirmenci**, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250)", s. 20.

³⁹⁴ Uzlaştırma için ilgili hükmün amacına dair bkz. **Yerdelen / Özbek / Altuntaş / Boz / Erdem / Yılmaz**, s. 329; **Değirmenci**, "Uygulamacının 10 Sorusu Işığında Uzlaştırma", s. 667.

gerekecektir³⁹⁵. Burada yasal bir süre sınırı yerine takdire bırakılmış makul bir beklemenin yapılması kanaatimizce daha doğrudur³⁹⁶. Zira dosyadan dosyaya bu sürelerin değişme ihtimali vardır ve örneğin cep telefonu kullanmayan yaşlı bir şüphelinin sabit hattının birkaç gün daha denenmesi gibi esnekliklerin sağlanabilmesi gerekmektedir. Şüphelinin kendi kusurundan kaynaklanmayan gecikmeler bakımından ayrı bir düzenleme yapılarak seri muhakeme usulünden yararlanmak isteyen şüphelilerin bu haktan mahrum kalmamaları gerektiği de ileri sürülmektedir³⁹⁷.

Şüpheliye davet, telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle yapılabilir. Seri muhakemenin hızlandırma amacı da göz önüne alındığında bu yolların öncelikli olarak denenmesi hükmün amacıyla bağdaşır bir uygulama olacaktır. Bu usullerle şüpheliye ulaşılamamışsa soruşturma dosyasında bulunan adrese tebligat yapılarak şüpheliye ulaşılmaya çalışılmalıdır³⁹⁸. Bu çaba da sonuçsuz kalırsa Tebligat Kanununun 21/2 maddesi uyarınca “MERNİS adresi” şerhiyle tebligat çıkarılması mümkün olmakla birlikte zorunlu değildir. Yargıtay da dosyadaki adresten iade olan tebligatın tekrar Tebligat Kanunu m. 21/2 uyarınca tebliğ edilmediği için iddianamenin iadesine karar verilmesini hukuka aykırı bulmuştur³⁹⁹. Sonuç olarak

³⁹⁵ **Atalay**, s. 685.

³⁹⁶ Bu konuda açık bir düzenleme yapılması gerektiği hakkında bkz. **Yavuz**, s. 259.

³⁹⁷ **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 719; **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 70.

³⁹⁸ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 263. Tebligat çıkarılmasına gerek olmadığı ve şüphelinin doğru iletişim bilgisi vermekle yükümlü olduğu konusunda bkz. **Berber, Ayhan**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Usulü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya Bilim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Antalya 2022, s. 51. Ancak bu görüşe katılmak mümkün değildir.

³⁹⁹ “... şüpheliye yapılan seri muhakeme teklifine yönelik tebligatın iade olması üzerine teklifin Tebligat Kanunu 21/2. maddesi gereğince mernis şerhli olarak tebliğ edilmeden iddianame düzenlendiğinden bahisle iddianameyi iade ettiği, ancak Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 9/1. maddesinde yer alan “Cumhuriyet savcısı şüpheliyi seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmek amacıyla en kısa sürede davet eder. Davet; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle de yapılabilir.” şeklindeki düzenleme göz önünde bulundurulduğunda, telefon, telgraf, faks ve elektronik postayla bile yapılabilecek olan seri yargılamaya yönelik davetin mernis şerhli yapılmadığından bahisle usulsüz olduğunun kabulünün doğru olmayacağı anlaşılmakla, iddianamenin iadesine yönelik karara karşı yapılan itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden ...” 12. Ceza Dairesi E. 2021/3675, K. 2021/6296, T. 28/09/2021. Mernis şerhli tebligatın zorunlu olmadığına dair bir başka karar: “6136 sayılı Yasaya aykırılık suçundan şüpheli hakkında yürütülen soruşturma kapsamında CMK'nın 250. maddesinde düzenlenen seri muhakeme usulünün uygulanmasına yönelik teklifin yapılması için Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin kollukta bildirdiği adresine tebligat yapıldığı, tebligatın şüphelinin adreste tanınmıyor olması

elektronik ortamlarla şüpheliye ulaşılması mümkündür ve bu şekilde ulaşılamamışsa dosyadaki adrese tebligat yapılması yeterlidir. Bu durumda da ulaşılamaması halinde artık durum tutanak altına alınarak seri muhakeme usulüne gidilmeksizin iddianame düzenlenecektir⁴⁰⁰.

Şüpheliye ulaşılamaması şüphelinin yurtdışında bulunmasından da kaynaklanıyor olabilir. Bu durumun tespit edilmesi halinde durumun tutanak altına alınarak seri muhakeme usulünün işletilmemesi mümkündür. Yurtdışında geçici olarak bulunma hallerinde savcının makul bir süre bekleyerek usulü uygulaması da mümkündür. Uygulamada bekleme yapılmaksızın seri muhakeme yolundan dönülüp iddianame düzenlendiği görülmekle birlikte şüphelinin ülkeye dönmesi beklenerek seri muhakeme usulünün işletildiği de karşımıza çıkmaktadır⁴⁰¹. Önemli olan bu beklemenin makul bir süreyi aşmayan ve muhakeme sürecini sürüncemede bırakmayan bir süre ile sınırlı olmasıdır.

nedeniyle iade edildiği, Cumhuriyet Savcılığınca şüphelinin UYAP sisteminde kayıtlı telefon hattı arandığı ancak numaranın kullanılmadığı tespit edilerek buna ilişkin tutanak düzenlendiği, CMK'nın 250/13. maddesinde ve Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 9/2. maddesinde yer alan, resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmaması nedeniyle şüpheliye ulaşılamaması hâlinde Cumhuriyet savcısı tarafından bu durumun tutanağa bağlanacağı ve soruşturmaya genel hükümlere göre devam edileceğine yönelik düzenleme uyarınca Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlendiği, iddianameyi değerlendiren Şanlıurfa 2. Asliye Ceza Mahkemesinin, şüpheliye yapılan seri muhakeme teklifine yönelik tebligatın usulüne uygun yapılmadan iddianame düzenlendiğinden bahisle iddianameyi iade ettiği, ancak Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 9/1. maddesinde yer alan "Cumhuriyet savcısı şüpheliyi seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmek amacıyla en kısa sürede davet eder. Davet; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle de yapılabilir." şeklindeki düzenleme göz önünde bulundurulduğunda, telefon, telgraf, faks ve elektronik postayla bile yapılabilecek olan seri yargılamaya yönelik davetin mernis şerhli yapılmadığından bahisle usulsüz olduğunun kabulünün doğru olmayacağı anlaşılacakla, iddianamenin iadesine yönelik karara karşı yapılan itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesi, yasaya aykırı ve Adalet Bakanlığı'nın Kanun Yararına Bozma istemine dayalı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının ihbarname içeriği bu itibarla yerinde görüldüğünden Şanlıurfa 4. Ağır Ceza Mahkemesinin 25.09.2020 gün ve 2020/530 d.ış sayılı kararının CMK'nun 309. maddesi uyarınca BOZULMASINA, müteakip işlemlerin mahallinde yapılmasına, dosyanın Adalet Bakanlığına gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına TEVDİİNE, 17.05.2022 gününde oybirliğiyle karar verildi." Yargıtay Kararı - 8. CD., E. 2021/3894 K. 2022/7263 T. 17.5.2022 <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/Arama>

⁴⁰⁰ Aynı yönde **Değirmenci**, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250)", s. 20.

⁴⁰¹ **İldırar**, s. 156, dn. 640. Benzer yönde **Erdem / Şentürk**, s. 587.

2.3.8. Seri Muhakeme Usulünde Mağdur

Seri muhakeme usulünde mağdurun rolü çok kısıtlı olarak düzenlenmiştir. Mevcut düzenlemeye bakıldığında mağdurun yalnızca CMSMY m. 14/2 uyarınca hükümden haberdar edilme hakkı olduğu görülmektedir⁴⁰². Bunun dışında talepnamele mağdurun ya da suçtan zarar görenin yalnızca gösterilmesi söz konusudur. Bu kapsamda CMK m. 260 uyarınca mağdurun veya suçtan zarar görenin seri muhakeme usulüne ilişkin itiraz kanun yoluna ya da olağanüstü kanun yollarına başvurması da mümkündür.

Görülebileceği üzere seri muhakeme usulü mağdurun ön planda olduğu ve mağduriyetin giderilmesinin amaçlandığı bir sistem değildir. Kanun koyucunun amacı doğrultusunda doğrudan mağduru olmayan suçlar bakımından düzenlenen seri muhakeme usulünün; suç kapsamının genişletilmesi ve mevcut suçların bazı hallerde mağdurunun bulunması ihtimallerine karşı, mağdurun korunmasını da sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Seri muhakeme usulüne tabi suçlarda gerçek kişilerin, mağdur olması ya da suçtan zarar gören olarak geleneksel muhakemeye katılma hakkını haiz olması mümkündür⁴⁰³.

⁴⁰² “Seri Muhakeme Yönetmeliği'nin 14/2. maddesinde yer alan "Hüküm; varsa mağdur, suçtan zarar gören veya genel hükümlere göre katılma hakkını hâiz olan kişilere tebliğ edilir." şeklindeki düzenleme dikkate alınarak; yokluğunda verilen kararın, "... Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na" tebliğ edilmemesi nedeniyle,... 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 09.12.2020 tarihli 2020/1268 Esas ve 2020/1399 Karar sayılı ilamının henüz kesinleşmediği ve bu haliyle kanun yararına bozma konusu yapılamayacağı anlaşılmakla..." 11.Ceza Dairesi Esas: 2021/ 12159 Karar: 2021 / 6315 Karar Tarihi: 13.09.2021 <https://www.sinerjias.com.tr/>

⁴⁰³ “Müştekinin süreçte aktif rol almaması ve müşteki vekiline vekalet ücretine hükmedilemeyeceğine ilişkin bkz. “1136 Avukatlık Kanunu’nun 168. maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 14/1. maddesinde yer alan “Kamu davasına katılma üzerine, mahkumiyete ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiş ise vekili bulunan katılan lehine Tarifinin ikinci kısmın ikinci bölümünde belirlenen avukatlık ücreti sanığa yükletilir.” şeklindeki düzenlemeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, talepname uyarınca mahkeme tarafından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına hükmedilmesi durumunda müşteki vekili lehine vekalet ücretine hükmedileceğine dair herhangi bir yasal düzenlemenin bulunmadığı, hızlı bir şekilde karar verilmesi amaçlanan bu usulde anılan Kanun ve Yönetmelik kapsamında şüphelinin müdafii huzurunda dinlenmesinin zorunlu olmasına karşın müşteki vekilinin seri muhakeme usulünün aşamalarında yer almadığı, kaldı ki mahkemesince talepten reddine yönelik incelemenin sınırı, isnat olunan suçun seri muhakeme usulü kapsamında olup olmadığı ve 5271 sayılı Kanun'un 250/3. maddesinde belirtilen şartların gerçekleşip gerçekleşmediği hususları ile sınırlı olduğu, bu nedenle talepnameyi

Örneğin başkasına ait kimlik bilgilerinin kullanımı suçunda kimliği kullanılan kişinin mağdur ya da suçtan zarar gören olarak kabul edilmesi mümkündür⁴⁰⁴. Bu kapsamda öncelikle meydana gelen zararın giderilmesi şartının seri muhakeme usulüne eklenmesi gerektiğini düşünüyoruz⁴⁰⁵. Zira suçun doğrudan mağduru söz konusu olmasa da kamunun uğradığı zararın giderilmesinin süreci hızlandırırken bir yandan da düzeni eski hale getirmenin sağlanması bakımından isabetli bir düzenleme olacağı kanaatindeyiz.

İddia pazarlığı benzeri yöntemlerde mağdurun rolü, geleneksel yargılamaya göre usulün doğası gereği kısıtlı kalmaktadır. Gerçekten de mağdurun aktif olarak sürece müdahil olabildiği Fransa⁴⁰⁶ ve İsviçre⁴⁰⁷ düzenlemeleri dışında Rusya, Polonya, Bulgaristan ve Estonya uygulamalarında mağdurun sürece ilişkin onayı aranmakta olup⁴⁰⁸; diğer tüm benzer sistemlerde mağdur hakları bilgilendirme ve kanun yoluna başvurma haklarından ibarettir.

inceleyen Asliye Ceza Mahkemesinin sınırının itirazı inceleyen mercii Ağır Ceza Mahkemesinin inceleme sınırını da kapsadığı gözetilmeksizin, müşteki vekili tarafından vekalet ücreti yönünden yapılan itirazın reddi yerine, yazılı şekilde kabulüne karar verilmesinde isabet görülmediğinden” 11. CD., E. 2021/11928 K. 2021/6003 T. 28.6.2021 www.lexpera.com. Müşteki vekilinin süreçte yer almadığına dair bkz. “...talepname uyarınca mahkeme tarafından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına hükmedilmesi durumunda müşteki vekilinin duruşmaya çağrılarak katılma talebine ilişkin beyanlarının alınmasına dair herhangi bir yasal düzenlemenin bulunmadığı, hızlı bir şekilde karar verilmesi amaçlanan bu usulde anılan Kanun ve Yönetmelik kapsamında şüphelinin müdafii huzurunda dinlenmesinin zorunlu olmasına karşın müşteki vekilinin seri muhakeme usulünün aşamalarında yer almadığı, kaldı ki mahkemesince talepnamenin reddine yönelik incelemenin sınırı, isnat olunan suçun seri muhakeme usulü kapsamında olup olmadığı ve 5271 sayılı Kanun'un 250/3. maddesinde belirtilen şartların gerçekleşip gerçekleşmediği hususları ile sınırlı olduğu, bu nedenle talepnamayı inceleyen Asliye Ceza Mahkemesinin sınırının itirazı inceleyen mercii Ağır Ceza Mahkemesinin inceleme sınırını da kapsadığı gözetilmeksizin, müşteki vekili tarafından yapılan itirazın reddi yerine, yazılı şekilde kabulüne karar verilmesinde isabet görülmemiş...” 7.Ceza Dairesi Esas: 2021/ 29310 Karar: 2022 / 198 Karar Tarihi: 11.01.2022 <https://www.sinerjias.com.tr/>

⁴⁰⁴ **Çakır, Kerim**, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2013, C. 19, S. 2, s. 1556; **Ünver, Yener**, İftira, Suç Uydurma, Suç Üstlenme, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, Suçu İhbar Etmemek Suçları, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 151.

⁴⁰⁵ Aynı yönde **Yılmaz, Yeşim**, s. 402.

⁴⁰⁶ Bkz. 2.2.4.2.2. Fransa Başlığı.

⁴⁰⁷ Bkz. 2.2.4.2.4. İsviçre Başlığı.

⁴⁰⁸ **Thaman**, s. 983.

Sonuç olarak denilebilir ki seri muhakeme usulünde suçtan zarar görenin menfaati yeterli ölçüde korunmamaktadır⁴⁰⁹. Bu konuda başta zararın giderilmesi şartı olmak üzere mağdurun ya da suçtan zarar görenin onayının alınmasının gerekliliği gibi birçok değişiklik yapılması mümkündür. Ancak bu durumun hızlilik ve verimlilik amaçlarını baltalayacağı gözden kaçırılmamalıdır.

2.4. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMASI

Bu başlıkta, uygulama koşullarını anlatmış olduğumuz seri muhakeme usulünün uygulanması kronolojik olarak işlenecektir.

2.4.1. Davet Aşaması

Seri muhakeme usulü savcının şüpheliyi daveti ile başlayacaktır. Davetin yapılabilmesi için şüpheliye ulaşılması gerekmektedir. CMSMY m. 9’da davet usulü belirtilmiştir. Buna göre; Cumhuriyet savcısı şüpheliyi seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmek amacıyla en kısa sürede davet eder. Davet; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle de yapılabilir. Hatta Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı resmi internet sitesinde yer verilen davet tutanağı örneklerinde davet tutanaklarının telefon araması üzerinden örneklendirildiği görülmektedir⁴¹⁰. Dolayısıyla bu yöntemlerin tebligat usulünün yanında tamamlayıcı olarak kullanılmasından ziyade esas davet yöntemi olarak kullanılması söz konusudur. İspata dair çıkabilecek problemler nedeniyle tebligatın zorunlu olması konusunda görüş bildiren yazarlar da vardır⁴¹¹.

Davete icabet edilmemesi halinde zorla getirme kararı verilip verilmeyeceği tartışmalıdır. Kanımızca soruşturma evresinde sanığın zorla getirilmesini düzenleyen CMK m. 146’da sayılan zorla getirme halleri seri muhakemede bulunmamaktadır. Zira seri muhakeme için

⁴⁰⁹ Benzer yönde **Erdem / Şentürk**, s. 589.

⁴¹⁰ <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/SayfaDetay/tutanak-talepname-ve-hukum-ornekleri>

⁴¹¹ **Soylu Ünver / Karaman Engür**, s. 65. Ayrıca bkz. **Kocakale**, s. 89; **Yılmaz, Yeşim**, s. 264.

davet, ifade alma ya da sorgu işlemi değildir⁴¹². Bunun yanında şüphelinin özgür iradesi ile kabul etmesi gereken usulü teklif etmek için davete icabet etmemesi halinde zorla getirilmesi çelişkili bir uygulama teşkil edecektir⁴¹³.

Davet, kural olarak savcıdan gelecek olmakla birlikte bazı durumlarda şüphelinin talebi ile de süreç işletilebilir. Bu husus CMSMY m. 5/11 hükmünde düzenlenmiştir⁴¹⁴. Bu hükme göre iddianamenin düzenlenmesine kadar şüpheli, hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını talep edebilir⁴¹⁵. Bu husus seri muhakeme usulüne tabi olup da her nasılsa usul işletilmeden iddianamesi kabul edilen dosyalardaki hak kaybını önleyebilecek niteliktedir. Müdafilerin bu konuda ekstra hassas davranmaları ve seri muhakeme usulüne ilişkin şartların gerçekleşmesi halinde savcılıklara gerekli başvuruları yapmaları gerekmektedir. İddianamenin düzenlenmiş ancak kabul edilmemiş olması halinde de mahkemeden iddianamenin iadesinin talep edilmesi mümkündür⁴¹⁶. Şüphelinin ilk teklifi reddettikten sonra iddianamenin düzenlenmesine kadar seri muhakeme usulünü talep edebileceği de kabul edilmektedir⁴¹⁷. Bu durumda bu talebin aslında usulü kabul anlamı taşıdığı ileri sürülse de⁴¹⁸ reddedilen teklifin aynısının kabul edildiğini düşünmek hatalı olacaktır. Buradaki talebi savcılığın davetine olumlu yanıt olarak değerlendirmek gerekir. Şüphelinin tekrar talepte bulunmasının kabulü durumunda bunun bir sınırı olmadığını da kabul edilmesi gerekmektedir. Şüphelinin sürekli teklifi reddedip hemen arkasından usulün uygulanmasını talep etmesi halinde uygulamada

⁴¹² **Yılmaz, Yeşim**, s. 263. Uzlaştırma kapsamında benzer bir değerlendirme için bkz. **Yerdelen / Özbek / Altuntaş / Boz / Erdem / Yılmaz**, s. 205. Uzlaştırmada zorla getirilmenin mümkün olduğuna dair bkz. **Yenisey / Nuhoglu**, s. 890.

⁴¹³ **Atalay**, s. 686; **Tulay**, s. 126; **Yılmaz, Yeşim**, s. 263.

⁴¹⁴ Düzenlemenin kanunda değil yönetmelikte yapılması haklı olarak eleştirilmiştir. Bkz. **Babayiğit / Karacan**, s. 869; **Yılmaz, Yeşim**, s. 265-266.

⁴¹⁵ “Seri Muhakeme Yönetmeliği gereğince bilgilendirmenin yapılması amacıyla şüpheliyle telefon aracılığıyla irtibat kurularak davette bulunulduğu, şüphelinin ise 20.02.2020 tarihinde hazır bulunacağını beyan etmesine rağmen, iddianame düzenleme tarihine kadar bir başvurusunun olmadığı ve bu durumun... Cumhuriyet Başsavcılığının 19.02.2020 tarihli davet tutanağı ile imza altına alındığı ve yönetmeliğe göre telefon ile irtibat kurulan şüpheli hakkında adres araştırılması yapılarak tebligat yapılmasına gerek olmadığı anlaşıldığı...” 12.Ceza Dairesi Esas: 2022/ 1528 Karar: 2023 / 1441 Karar Tarihi: 03.05.2023 <https://sinerjias.com.tr/>

⁴¹⁶ Aynı yönde bkz. **Yavuz**, s. 261; **Yılmaz, Yeşim**, s. 265-266.

⁴¹⁷ Aksi yönde **Yılmaz, Yeşim**, s. 265.

⁴¹⁸ **Babayiğit / Karacan**, s. 869.

görülmececek ancak teorik olarak mümkün bir sürüncemede kalma durumu ortaya çıkabilecektir.

2.4.2. Bilgilendirme Aşaması

Özgür irade ile yargılanma hakkından feragat etmeyi gerektiren seri muhakeme usulünde usulün sonuçlarının bilinmesi, özgür iradenin varlığı için şarttır. CMK m. 250/2’de ve CMSMY m. 8/2 ve 10/1 hükümlerinde seri muhakeme usulüne ilişkin bilgilendirmenin nasıl yapılacağı düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere göre teklif aşamasından önce bilgilendirme aşaması söz konusudur ve bu bilgilendirme kolluk ya da savcı tarafından yapılabilir. Bilgilendirmenin kolluk tarafından da yapılması eleştirilere neden olmuştur⁴¹⁹. Yönetmelikteki düzenleme sistematığına bakıldığında soruşturmanın başlaması ve işin gerçeğinin araştırılmasından hemen sonra seri muhakemeye ilişkin bir suç söz konusu olduğunda şüphelinin bilgilendirilmesi söz konusudur⁴²⁰. Doktrinde bu konuda yeterli şüphenin oluşmasına kadar beklenmesi gerektiğinin daha iyi olacağı da ifade edilmektedir⁴²¹. Elbette işlenen suçun seri muhakeme usulüne tabi olduğunun sonradan fark edilmesi halinde tekliften hemen önce de bilgilendirme yapılabilir. Her halükarda teklif yapılmadan önce şüphelinin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı’nın sitesinde yayınlanan örnek tutanaklar göz önüne alındığında bilgilendirmenin tekliften hemen önce yapılmasının uygulamada daha çok karşılaşılabileceğini ve bu yöntemin verimli bir yöntem olduğunu söylemek mümkündür⁴²².

Bilgilendirmede önemli olan şüphelinin feragat edeceği ve sahip olacağı hakları anlaması ve sürecin sonuçlarını kestirebilmesidir. Ancak uygulamada çoğunlukla bilgilendirme

⁴¹⁹ **Balci**, s. 70; **Kocakale**, s. 63; **Kızıllarlan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1927; **Erdem / Şentürk**, s. 586-587 dn. 41; **Yavuz**, s. 262; **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 47-48; **Tulay**, s. 126-127; **Belci**, s. 118; **İşıka**, s. 165; **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 45; **İldırar**, s. 160; **Taneri**, s. 51.

⁴²⁰ **Yılmaz, Yeşim**, s. 266; **Babayiğit / Karacan**, s. 865.

⁴²¹ **Yılmaz, Yeşim**, s. 267; **Kızıllarlan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1928; **İldırar**, s. 161.

⁴²² Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 268; **Baytaz**, s. 251-252. Tutanak örneği için bkz. <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/14120201127196136%20Say%20C4%B1%20Kanuna%20Muhalefet%20Su%C3%A7u.pdf>

tutanağının imzalatılması suretiyle bilgilendirmenin yapıldığı belirtilmiştir⁴²³. Elbette bu durumda bilgilendirmenin yeterli olduğu ve şüphelinin usulün sonuçlarını anladığı her dosyada söylenemeyecektir. Bilgilendirmenin yüz yüze yapılması için mevzuatta bir zorunluluk bulunmamaktadır ancak Alternatif Çözümler Dairesi Başkanlığı'nın yayınlamış olduğu örnek bilgilendirme tutanaklarına bakıldığında uygulamanın bu yönde şekilleneceğini söylemek mümkündür⁴²⁴.

Bilgilendirmenin tebligatla birlikte yazılı olarak gönderilmesi⁴²⁵ hem usulün anlatılması gerekliliği bakımından hem de bilgilendirmenin kolluk ya da savcı tarafından yapılması şartlarının karşılanmaması nedeniyle yerinde bir uygulama olmayacaktır ve bilgilendirme şartı sağlanmamış olacaktır. Ancak bu usuller şüphelinin önceden usul hakkında bilgi sahibi olması için faydalı uygulamalar olabilecektir. Ayrıca savcı tarafından yapılan bildirim zabit katibi tarafından tutanak altına alınması gerekirken tamamen zabıt katipleri tarafından yapılan bilgilendirmeler maalesef uygulamada çokça görülmektedir⁴²⁶. Bu usulün de hukuka aykırı olduğunu belirterek bu konuda müdafilere görev düştüğünü hatırlatmak isteriz.

Bizim de iştirak ettiğimiz bir görüşe göre teklif aşamasından önce kolluk ya da savcı tarafından bilgilendirilme yapılmasına ihtiyaç yoktur. Tekliften önce savcı tarafından usulün ve sonuçlarının teklifle birlikte anlatılması halinde yeterli bilgilendirme yapılabilecektir⁴²⁷.

⁴²³ Baytaç, s. 250.

⁴²⁴ Bilgilendirmenin yüz yüze yapılması gerektiği görüşü için bkz. Erdem / Şentürk, s. 587; Yılmaz, Yeşim, s. 271-272. Aksi yönde bkz. Yavuz, s. 264; Karakehya / İnce Tunçer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 50; Ildırar, s. 159-160.

⁴²⁵ Bkz. Yavuz, s. 262. Benzer bir görüş için bkz. Taneri, s. 52.

⁴²⁶ Taneri, s. 48; Ildırar, s. 160. Ayrıca bkz. Taneri, s. 51. Yılmaz, Yeşim, s. 272.

⁴²⁷ Yenisey / Nuhoglu, s. 900; Taşkın, Ş. Cankat, s. 46; Atalay, s. 668; Çağlar, s. 63; Kızıllar, "7188 Sayılı Kanun'la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri", s. 1927.

Seri muhakeme usulünün istinabe yoluyla işletilmesi halinde CMSMY m. 10/13 uyarınca istinabe olunan savcı tarafından bilgilendirmenin yapılması gerekecektir. Bilgilendirme kapsamı yönetmelikte şu şekilde belirtilmiştir:

“CMSMY Madde 10/1 - Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmeden önce şüpheliyi bu usul hakkında bilgilendirir. Bilgilendirme;

- a) İsnat edilen eylem, eylemin oluşturduğu suç ile bu suçun seri muhakeme usulü kapsamına girdiği,*
- b) Kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunduğu,*
- c) Özgür iradesiyle ve müdafî huzurunda kabul ettiği takdirde bu usulün uygulanacağı ve belirlenecek temel cezanın yarı oranında indirileceği,*
- ç) Cumhuriyet savcısı tarafından teklif edilen yaptırım hakkında talep doğrultusunda mahkemenin hüküm kuracağı, bu hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurabileceği,*
- d) Teklifin kabulünün ancak müdafî huzurunda gerçekleştirilebileceği, seçtiği bir müdafî yoksa istemi aranmaksızın kendisine bir müdafî görevlendirileceği,*
- e) Mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya kadar her aşamada seri muhakeme usulünden vazgeçebileceği,*
- f) Mahkemece verilen hükmün adli siciline kaydedileceği,*
- g) Bu usulün uygulanmasını kabul etmediği takdirde genel hükümlere göre hakkında iddianame düzenlenerek kamu davası açılacağı,*
- ğ) Genel hükümlerin uygulanmasına geçilmesi halinde, seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgelerin, soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacağı,*

hususlarını kapsar.”

Burada (g) bendi hakkında bir noktaya dikkat çekilmesi gerekmektedir. Kural olarak soruşturmanın sonunda delillerin toplanmasından sonra seri muhakeme usulünün uygulanması nedeniyle teklifin reddi halinde genel hükümlere göre iddianame

düzenlenmesi normaldir. Ancak istisnai olarak teklifin reddi ile iddianamenin düzenlenmesi arasında şüpheli lehine yeni delillerin ortaya çıkma ihtimali de mevcuttur. Bu durumda kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın verilmesi mümkündür. Bu nedenle hükümdeki “açılacağı” ifadesi “açılabileceği” olarak değiştirilmesi düşünülebilir.

Kamu davasının açılacak olmasının doğrudan cezalandırılmaya neden olmayacağı hususunun bilgilendirmeye dahil edilmesi de ileri sürülen bir görüştür⁴²⁸. Ayrıca istinaf kanun yoluna başvurma hakkından vazgeçtiğinin de bilgilendirmede belirtilmesi gerekmektedir⁴²⁹. Seçenek yaptırımların ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesinin uygulanabileceğine dair bilgilendirme yapılması konusundaki görüşe⁴³⁰ ise katılmıyoruz. Zira bu ihtimaller usulün temel uygulanışı ile ilgili değil teklif edilen yaptırımla ilgilidir ve o aşamada şüphelinin kabulüne sunulmalıdır.

Bilgilendirme, seri muhakeme usulünün işletilebilmesi için zorunlu bir şarttır. Bu nedenle bilgilendirmenin hiç yapılmaması ya da zorunlu kapsamı sağlayacak şekilde yapılmaması hallerinde usul hukuka aykırı şekilde işletilmiş olacaktır. Mahkeme denetiminde ele alınacak olan kabul şartı bakımından bilgilendirmenin eksikliği talepten reddiyle sonuçlanabilecektir. Bu durumda şüpheli açısından ceza miktarı bakımından dezavantajlı bir durumun ortaya çıkması mümkündür. Bu nedenle hem uygulayıcıların hem de müdafinin bu hususta azami dikkat göstererek olası hak kayıplarını engellemeleri gerekmektedir. Bilgilendirme aşamasında zorunlu müdafiliğin düzenlenmemiş olduğunu da burada belirtmek gerekir⁴³¹.

⁴²⁸ **Ildırar**, s. 164; **Yılmaz, Yeşim**, s. 269-270.

⁴²⁹ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 269-270.

⁴³⁰ **Yılmaz, Yeşim**, s. 270.

⁴³¹ **Değirmenci**, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250)*”, s. 20; **Er**, s. 64-65. Yargıtay da aynı görüştedir; “Somut olayda, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından şüpheliye hakkındaki isnat, seri muhakeme usulüne ilişkin açıklama ve bu usule ilişkin haklarını içerecek şekilde tekliften önce 20.01.2020 tarihinde Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 10/1. maddesi gereğince bilgilendirmenin müdafii hazır bulunmaksızın yapıldığı, şüpheliye karar vermesi için 1 hafta süre verildiği, 27.01.2020 tarihinde Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulü kapsamında şüpheliye tüm sonuçları ile belirtilen teklifin müdafii huzurunda kabul edildiği, Sakarya Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 27/01/2020 tarihli

2.4.3. Ceza Miktarının Belirlenmesi

Seri muhakeme usulü düzenlemesinin ilk halinde yaptırım savcı tarafından belirlenmekteydi ve şartlar yerine gelmişse mahkeme bu cezayı onaylamak durumundaydı. Bu durumun yetki gaspı olması nedeniyle Anayasanın 138. maddesine aykırı olduğu doktrinde dile getirilmiştir⁴³². Zira hüküm kurma görev ve yetkisi bağımsız mahkemelere ait iken seri muhakemede hüküm aslında savcının vicdani kanaatine ve takdirine göre kurulmakta, mahkeme sadece onaylama aşamasında devreye girmektedir. Bu durumda mahkemenin adeta bir “noter” gibi içeriğe müdahale olmaksızın onay makamı olarak hareket ettiği de dile getirilmiştir⁴³³. AYM de 15.06.2021 tarihinde yayınlanan kararında⁴³⁴ etkili yargısal denetimin var olması halinde savcının yaptırım belirlemede anayasaya aykırılık olmadığı ancak “belirlenen talep doğrultusunda” ibaresinin yargısal denetimi kısıtladığı gerekçesiyle iptal edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

İptal kararı sonrasında 7331 sayılı kanunla yapılan değişikliklerden birisi de iptal edilen bu hüküm üzerinedir. Yapılan değişiklikle “talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda”

talepnamenin anılan Mahkemesince kabul edilmesi ile talepte belirtilen doğrultuda aynı gün karar verildiği anlaşılmakla, anılan Kanun ve Yönetmelik kapsamında bilgilendirme yapıldığı, bilgilendirme ve teklif aşamasında müdafii bulundurma zorunluluğu bulunmadığı, şüphelinin teklifi kabul veya red beyanını müdafii huzurunda vermesi gerektiği, bu şartların dosya kapsamında bulunduğu ve seri muhakeme usulünün yasaya uygun olduğu, yine her ne kadar mercii mahkemesi Cumhuriyet savcılığının delil toplamadan talepname düzenlediği hususunu itirazın kabulünde gerekçe olarak belirtmiş ise de, talepname uyarınca mahkemesince, talepnamenin reddine yönelik incelemenin sınırı, isnat olunan suçun seri muhakeme usulü kapsamında olup olmadığı ve 5271 sayılı Kanun'un 250/3. maddesinde belirtilen şartların gerçekleşip gerçekleşmediği hususları ile sınırlı olduğu, bu nedenle talepnameyi inceleyen Asliye Ceza Mahkemesinin sınırının itirazı inceleyen mercii Ağır Ceza Mahkemesinin inceleme sınırını da kapsadığı gözetilmeksizin itirazın reddi yerine yazılı şekilde kabulüne karar verilmesi, Yasaya aykırı ve Adalet Bakanlığı'nın kanun yararına bozma istemine dayalı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının ihbarname içeriği bu itibarla yerinde görüldüğünden Sakarya 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 10.02.2020 tarihli ve 2020/47 Değişik iş sayılı kararının CMK.nun 309. maddesi gereğince BOZULMASINA, müteakip işlemlerin mahkemesince yapılmasına, dosyanın Adalet Bakanlığına gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına TEVDİİNE, 27.10.2021 gününde oybirliğiyle karar verildi.” 8. CD., E. 2020/4132 K. 2021/19878 T. 27.10.2021.

⁴³² **Ketizmen**, “Yargı Yetkisinin Kullanılması Açısından Seri Muhakeme Usulü-Anayasanın 138. Maddesine Aykırılık Sorunu”, s. 247-248.

⁴³³ **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 296.

⁴³⁴ AYM Kararı E. 2020/35, K. 2021/26, T. 31.03.2021, R.G. Tarih-Sayı: 15.06.2021-31512.

ibaresi “talep yazısında belirtilen yaptırımdan daha ağır olmamak üzere” ibaresi ile değiştirilmiştir. Ayrıca mahkemenin yaptırımı onaylarken “dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varırsa” ibaresi de eklenerek ilk düzenlemedeki sadece şekli inceleme dışında da inceleme yapılabilmesinin önü açılmıştır⁴³⁵.

2.4.3.1. Temel Cezanın Belirlenmesi

Seri muhakeme usulünde savcının yaptırım belirlemede ilk adım temel cezanın belirlenmesi aşamasıdır. Geleneksel yargılamada suçun sübutundan sonra hukuki değerlendirmenin yapılması ve hakim tarafından temel cezayı belirlemede⁴³⁶ olduğu gibi seri muhakeme usulünde de savcı, hukuki değerlendirmesini yapıp suçun seri muhakeme usulüne tabi olması halinde yaptırımı belirlemeye temel ceza miktarı belirleyerek başlayacaktır. Temel ceza belirlenmesi, kanunda yazılı soyut cezaların alt ve üst sınırları arasında TCK m. 61/1⁴³⁷ uyarınca TCK m. 3’te yer alan orantılılık ilkesine uygun bir ceza miktarının belirlenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır⁴³⁸. Geleneksel yargılamada bu

⁴³⁵ Mevcut düzenlemenin de sistemin esasına aykırılık teşil ettiği görüşü için bkz. **Aygün Eşitli**, s. 376.

⁴³⁶ **Üzülmez, İlhan**, “Yeni Ceza Kanunu’nun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi ve Bireyselleştirilmesi”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2006, C. X, S. 3-4, s. 205 vd.

⁴³⁷ “MADDE 61. - (1) Hakim, somut olayda;

- a) Suçun işleniş biçimini,
- b) Suçun işlenmesinde kullanılan araçları,
- c) Suçun işlendiği zaman ve yeri,
- d) Suçun konusunun önem ve değerini,
- e) Meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını,
- f) Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını,
- g) Failin güttüğü amaç ve saiki,

Göz önünde bulundurarak, işlenen suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirler.”

⁴³⁸ Tüm dosya incelendiğinde sanığa alt haddenden uzaklaşarak teklifte bulunulduğu, sonuç cezanın 11 ay hapis cezası olduğunun açıkça belirtildiği, sanığın bu teklifi müdafii eşliğinde hem savcı hem mahkeme huzurunda kabul ettiği, yaptırımla ilgili herhangi bir tereddütün hasıl olmadığı, ayrıca sanığın alkol miktarı ile kastının yoğunluğu dikkate alındığında alt haddenden cezalandırılmasının kanuna da uygun olmadığı, "alt haddenden uzaklaşmaksızın" cümlesinin sehven yapılmış yazım hatası olduğu, kararın esasına ilişkin tereddüt yaratmadığı, hukuka aykırılık teşkil etmediği anlaşıldığından... 2. Ağır Ceza Mahkemesince 26.11.2020 tarihli 2020/1046 değişik... sayılı itirazın reddine ilişkin kararında isabetsizlik görülmemiştir. 12. CD., E. 2022/1540 K. 2023/703 T. 7.3.2023 www.lexpera.com.

aşamadan sonra kusurluluğu etkileyen haller, teşebbüs ya da iştirak nedeniyle yapılacak indirim veya artırımlar yapıldıktan sonra sonuç ceza belirlenecekken seri muhakeme usulünde yalnızca TCK m. 61/1 hükmünün uygulanacağı düzenlenmiştir. CMK m. 250/4'te yer alan bu düzenlemeye göre savcı, zincirleme suç hükümleri dışındaki cezaya etki eden diğer halleri dikkate alamayacaktır⁴³⁹.

Bu durum teşebbüs, takdiri hafifletici sebep ve yardım etme hallerinde seri muhakemenin uygulanmasının dezavantajlı hale gelmesine sebep olabilmektedir⁴⁴⁰ ve haklı olarak eleştirilere konu olmaktadır⁴⁴¹. Zira cezaya etki edebilecek bu haller seri muhakeme kapsamında ele alınamayacak ve şüphelilerin kabul etmemeleri ile sonuçlanan tekliflere neden olabilecektir. Seri muhakeme usulü bakımından ispatı kolay suçların seçilmiş olması nedeniyle hukuki değerlendirmede çoğunlukla şüphe olmayacağı ve 61. maddenin tamamının savcı tarafından uygulanabilmesinin mümkün kılınacağı bir düzenlemenin uygun olacağını ifade etmek isteriz⁴⁴².

2.4.3.2. Zincirleme Suç Hükümlerinin Dikkate Alınması

Seri muhakeme usulünün ilk düzenlendiği halinde savcının yalnızca TCK m. 61/1 hükmünü uygulayarak ceza miktarını belirlemesi gerekmektedir ve bu durum her ne kadar teşebbüs ve iştirak hükümleri bakımından da sorun doğursa da zincirleme suç hükümleri bakımından ceza miktarı için çok daha büyük farklılıklara neden olmaktadır. Zincirleme suç hükümlerinin uygulanamaması durumunda bir suçtan ceza miktarı belirlenip bu cezanın artırılarak talepten düzenlenmesi yerine zinciri oluşturan her suç için ayrı ayrı ceza verilmesi sonucu ortaya çıkacaktır. Bu durum düzenlemenin ilk

⁴³⁹ Madde gerekçesinde de bu durum açıkça belirtilmiştir. Bkz. 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Gerekçesi, s. 17.

⁴⁴⁰ Benzer yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 418, 431.

⁴⁴¹ **Kızılarşlan**, "7188 Sayılı Kanun'la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri", s. 1932; **Yavuz**, s. 268; **Yaşar, Ercan**, s. 273-274; **Baytaz**, s. 256; **Atalay**, s. 674; **Tulay**, s. 133; **Taneri**, s. 98; **Evik / Evik**, s. 224; **Erdoğan**, s. 2016; **Çağlar**, s. 71.

⁴⁴² Mevcut düzenlemede de 61. maddenin tamamının uygulanmasının mümkün olduğuna dair bkz. **Şahin, Cumhuriyet / Göktürk, Neslihan**, Ceza Muhakemesi Hukuku II, 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022, s. 204 dn. 351. Elbette bu görüşe katılmak mümkün değildir.

hali yürürlükteyken tartışma konusu olmuş ve seri muhakemenin uygulanamayacağı⁴⁴³, düzenleme olmaması nedeniyle ayrı ayrı ceza verilmesi gerektiği ancak bunun adil olmadığı⁴⁴⁴ görüşleri ile tek bir ceza verileceği ancak zincirleme suç hükümlerine göre artırım yapılamayacağı görüşü⁴⁴⁵ ileri sürülmüştür.

7331 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonrasında bu konudaki belirsizlik de ortadan kalkmış ve zincirleme suç hükümleri seri muhakeme usulünde uygulanabilir hale gelmiştir. Bu durumda teklif öncesinde yaptırımın belirlenmesi aşamasında zincirleme suç hükümleri uygulanabilecek ve tek bir talepten bir suçtan ceza belirlenip zincirleme suç nedeniyle artırım yapıldıktan sonra yaptırımın belirlenmesi mümkün olacaktır. Burada zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasının talep edilip hakim tarafından uygulanması söz konusu değildir. Savcı, dosyadaki deliller kapsamında suçların aynı suç işleme kastıyla aynı mağdura karşı işlendiğini tespit ettiği durumda zincirleme suç hükümlerini uygulayabilecektir. Bu kapsamda her biri seri muhakeme usulüne tabi suçlar bakımından dosyaların birleştirilmesi ve tek bir talepten düzenlenmesi mümkündür ve savcının takdirindedir⁴⁴⁶. Bunun için gerekliyse diğer fiillere ilişkin yazışmaların yapılması da gerekebilecektir⁴⁴⁷.

2.4.3.3. Seri Muhakeme Usulü Nedeniyle Ceza İndirimi

CMK m. 250/4'te seri muhakeme usulünde bu usule özel bir indirim öngörülmüş olup savcının temel cezayı ve varsa zincirleme suç hükümlerini uygulamasından sonra cezada 1/2 oranında indirim yapması gerekmektedir⁴⁴⁸. Ceza indirimi şüphelinin usulü kabul

⁴⁴³ Aldemir, s. 30, 39.

⁴⁴⁴ Baytaz, s. 246-247.

⁴⁴⁵ Karakehya / İnce Tunçer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 104-106.

⁴⁴⁶ Buna göre iki farklı talepten birleştirme kararının Cumhuriyet savcısının takdirinde olduğu, bu hususun talepten iade şartları arasında yer almadığı gibi her iki talepten konu suçların birbirinden bağımsız olduğu ve her eylemin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği gözetildiğinde yukarıda değinilen konularda aykırılık teşkil etmeyen talepten bu sebeple reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden... 12. CD., E. 2021/3679 K. 2021/6818 T. 12.10.2021 www.lexpera.com

⁴⁴⁷ Aygörmez Uğurlubay vd., s. 269.

⁴⁴⁸ 2.87 promil alkollü vaziyette motosikleti ile seyir halindeyken, trafik kazasına sebebiyet vererek trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunu işlediği tespit edilen sanık hakkında Uurla

etmesi için bir teşvik mahiyeti taşımakta olup⁴⁴⁹ suçun haksızlık içeriği ile ilgisi yoktur. Seri muhakeme usulüne tabi suçlarda, usul işletilmeden genel hükümlere göre yapılan yargılamada bu ceza indirimini yapılması elbette mümkün değildir⁴⁵⁰.

Ceza indirimini iddia pazarlığının ABD uygulamasındaki gibi serbest olmaması olumlu bir düzenlemedir. Zira aksi durumda delil miktarı arttıkça indirim oranının azalması ya da tam tersi durumla karşılaşılmaktadır. Benzer şekilde oranın sabit değil bir makas aralığında olması⁴⁵¹ pazarlık kavramının seri muhakeme usulüne dahil olmasına ve delil kuvvetine göre ceza belirlenmesine neden olabilir.

2.4.3.4. Uygulanabilecek Diğer Müesseselere Başvurma

Seri muhakeme usulünde savcı tarafından yaptırım belirlenirken ceza, seçenek yaptırımlara çevrilebilir, ertelenebilir ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir. Bu usullerin uygulanmasında ceza sınırları mevcuttur. Seri muhakeme usulü için kanuni indirim yapıldıktan sonraki ceza esas alınacaktır. Böylelikle geleneksel usulle yapılacak bir yargılamada hakkında erteleme kararı verilemeyecek bir şüpheli hakkında seri muhakeme usulünü kabul etmesi halinde erteleme kararının uygulanması

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2020/2970 soruşturma, 2020/1015 esas, 2020/65 sayılı seri muhakeme usulüne tabi taleptenimden Urla 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 11/11/2020 tarihli ve 2020/569 esas, 2020/470 sayılı kararı ile kabulü ile TCK'nın 179/3-2. maddesi uyarınca tayin olunan 10 ay hapis cezasından, CMK'nın 250/4. maddesi uyarınca 1/2 oranında indirim yapılması üzerine tespit edilen 5 ay hapis cezasının 5237 sayılı TCK'nın 50/1-a ve 52/2. maddeleri uyarınca günlüğü 20,00 TL üzerinden adli para cezasına çevrilmesi sonucunda 3.000,00 TL adli para cezası yerine, yazılı şekilde 6.000,00 Türk Lirası adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmesi suretiyle, sanık hakkında fazla tayininde isabet görülmediğinden, 12. CD, E. 2021/8732, K. 2022/4310, T. 01.06.2022

⁴⁴⁹ Centel / Zafer, s. 630-631.

⁴⁵⁰ “Dosya içeriğine göre; 1.16 promil alkollü vaziyette seyir halindeyken, trafik kontrolünde yakalanan sanık hakkında, Zile Asliye Ceza Mahkemesinin 2019/648 esas sayılı dosyasının kısa kararı ile hüküm kısmında, Zile Cumhuriyet Başsavcılığının seri muhakeme usulünün uygulanmasına ilişkin talep olmaksızın CMK'nın 250/4. maddesi uygulanarak cezasında 1/2 oranında indirim yapılması ile TCK'nın 62/1. maddesinin uygulanmamış olmasına rağmen gerekçeli kararda, sanık hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmayacağına ilişkin bir değerlendirme yapılmaması ile TCK'nın 62/1. maddesinin uygulanmasına karar verilmesi suretiyle hüküm ile gerekçeli karar arasında çelişki yaratılması...” 12.Ceza Dairesi Esas: 2021/8730 Karar: 2022 / 4309 Karar Tarihi: 01.06.2022 <https://www.sinerjias.com.tr/>

⁴⁵¹ Görüş için bkz. Kezer, s.333.

mümkün olacaktır. Bu müesseselerin uygulanmasında kural olarak takdir yetkisi söz konusudur ve bu yetki savcı tarafından kullanılacaktır⁴⁵². Yargıtay da bu görüştedir⁴⁵³. Bunların dışında şüpheli hakkında güvenlik tedbirlerine başvurulması da mümkündür. Tüm bu hususlar mahkeme onayından geçmekle birlikte mahkemenin, talepten daha ağır bir yaptırıma hükmedememesi nedeniyle talep edilmeyen güvenlik tedbirini uygulaması ya da şartlarına uygun olarak uygulanan seçenek yaptırıma çevirme kararını kaldırması mümkün değildir. Ancak örneğin seçenek yaptırım ya da erteleme şartlarının meydana gelmesine rağmen uygulanmaması durumunda hakim bu usulleri uygulayarak talepten daha hafif bir cezaya hükmedebilecektir⁴⁵⁴.

Geleneksel yargılamada bu usullere ilişkin olarak duruşmada hakimın sanık hakkında bizzat şahit olduğu izlenime göre belirlenecek sübjektif koşulların seri muhakeme usulünde savcının şüpheli ile olan kısa temasında nasıl uygulanacağı konusunda tartışmalar oluşmuştur. Bir görüşe göre duruşma söz konusu olmadan sübjektif koşulların tespit edilmesi mümkün değildir ve objektif koşulların varlığı bu durumda yeterli kabul edilerek müesseselerin uygulanması mümkündür⁴⁵⁵. Diğer bir görüşe göre ise sübjektif kriterlerin uygulanması önünde herhangi bir engel söz konusu değildir. Dolayısıyla savcı, edindiği kısa izlenimle ya da şüphelinin suç geçmişi ile bağlantı kurarak usullerin uygulanmaması yönünde talepten düzenleyebilecektir⁴⁵⁶. Ancak bu durumun usulün

⁴⁵² Bu kurumların uygulanmasının mahkemenin takdirine bırakılması gerektiği görüşü için bkz. **Aldemir**, s. 97. Savcıya hükmün açıklanmasının geri bırakılması konusunda yetki verilmesinin isabetli olmadığı görüşü için bkz. **Yavuz**, s. 270-271, 274. Savcının bu kurumları uygulama yetkisi olmadığı hakkında bkz. **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 716. Bu yetkilerin iddia ve yargılama yetkilerinin tek kişide birleşmesine ve savunmanın işlevsiz hale gelmesine yol açtığı yönünde bkz. **Yılmaz / Apış**, s. 80. Kanaatimizce zaten sistemle uyumsuz olan ve yaptırımın savcı tarafından belirlendiği bu usulde diğer kurumların uygulanması bakımından usul çerçevesinde bir tutarsızlık bulunmamaktadır.

⁴⁵³ “Denizli Cumhuriyet Başsavcılığının 2020/17734 soruşturma sayılı dosyada yer alan kabul ve teklif tutanaklarında, şüphelinin bir daha suç işlemeyeceği yönünde kanaat oluşmaması nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmediğinin belirtilmiş olduğu, bu haliyle değerlendirildiğinde Cumhuriyet savcısının takdir yetkisinde olan bir durumun talepten düzenlenmesinin iade sebepleri arasında sayılmadığı gözetilmeden, talepten iadesine karar verilmesinde isabet görülmediğinden...” Yargıtay Kararı - 12. CD., E. 2021/1613 K. 2021/6281 T. 27.9.2021

⁴⁵⁴ Benzer yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 316-317.

⁴⁵⁵ **Erdem / Şentürk**, s. 591; **Tulay**, s. 134.

⁴⁵⁶ **Yılmaz, Yeşim**, s. 317.

hızlandırma amacıyla çelişeceği de ileri sürülmüştür⁴⁵⁷. Kanaatimizce savcının subjektif koşulları değerlendirmesi bakımından bir engel söz konusu değildir. Ancak uygulamada iş yoğunluğu gerekçe gösterilerek objektif koşulların sağlanması durumunda müesseselerin uygulandığı, sağlanmaması halinde de uygulanmadan taleplerin düzenlendiği görülmektedir.

Müesseselerin uygulanmasındaki öncelik sıralamasına da dikkat edilmelidir. Erteleme ve seçenek yaptırıma çevirme arasında her koşulda geçerli bir öncelik sıralamasından bahsedilmesi mümkün değildir. Zira belirlenen seçenek yaptırıma ve şüpheli ya da sanığın kişisel özelliklerine göre bu yöntemlerden hangisinin lehe olduğu değişebilecektir. Ancak hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesinin şüpheli bakımından en lehe uygulama olduğu tartışmasızdır. Zira denetim süresinin sorunsuz geçmesi ile kişi hakkında düşme kararı verilecek yani mahkumiyet hükmü var olmamış olacaktır. Bu bakımdan seri muhakeme usulünde de geleneksel yargılamada da hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesinin şartları var olduğu durumlarda öncelikle bu yöntemin denemesi gerekmektedir. Yargıtay'ın içtihatları da bu yöndedir⁴⁵⁸.

2.4.3.4.1. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması

Öncelikle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümlerin AYM tarafından iptal edildiğini ve iptal kararının kararın yayımlanmasından bir sene sonra yürürlüğe gireceğini belirtmek gerekir⁴⁵⁹. 01.08.2023 tarihinde yayımlanan bu karar nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesesi an itibarıyla yürürlükte olup benzer

⁴⁵⁷ **Aygörmez Ugurlubay vd.**, s. 270. Ayrıca bkz. **Ildırar**, s. 180.

⁴⁵⁸ “Görüldüğü gibi, sanık hakkında hükmolunan hapis cezasının henüz seçenek yaptırım olarak adli para cezasına ve tedbire çevrilmeden hükmün açıklanmasının geri bırakılması koşullarının değerlendirilmesi zorunlu olup, ancak bu konuda olumsuz bir kanaate ulaşıldığı takdirde uygulanabilecek bir hükme dayanılarak sonuç cezanın çevrilen adli para cezası veya tedbir olduğundan hareketle taksirli suçlarda hükmolunan 2 yıldan fazla hapis cezalarında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebileceğini kabul etmek olanaklı değildir. CGK, E. 2008/9-265, K. 2009/22, T. 10.02.2009; CGK E. 2016/4-1034, K. 2019/647, T. 07.11.2019.

⁴⁵⁹ AYM, E.2022/120, K.2023/107, 01/06/2023

kapsamda yeni bir düzenlemenin yapılması da muhtemel gözükmektedir. Seri muhakeme usulü ile doğrudan bağlantısı olmayan bu kararın detaylarına bu nedenle girilmemiştir.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması usulünün geleneksel yargılamada sanık bakımından arandığı gibi seri muhakeme usulünde de uygulanması için şüpheli bakımından kabulün aranması gerekmektedir. Seri muhakeme usulünün zaten kabule dayalı bir yöntem olması nedeniyle yaptırımın belirlenip şüpheliye yapılan teklifin kabulü, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yönelik kabulü de içerecektir⁴⁶⁰. Zira hükmün açıklanmasının geri bırakılması yönteminin sanığın kabulüne tabi kılınmasının amacı aklanma hakkının gereğinin yerine getirilmesi ve şüphelinin beraat etme ihtimalinin bulunmasıdır. Seri muhakeme usulünde bu ihtimalin bulunmaması nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının ayrıca şüpheliden sorulmasına gerek kalmamaktadır. Şüphelinin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul etmeyip yaptırımı kabul etmesi hayatın olağan akışına aykırıdır. Ancak bu durumun önünde bir engel bulunmadığını da belirtmek gerekir⁴⁶¹.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hususlar seri muhakemede kıyasen uygulanacaktır. Bu kapsamda hakkında daha önceden seri muhakeme usulünce olsa da kasıtlı bir suçtan mahkumiyet kararı bulunan kişi hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemeyecektir. Yine önceki kasıtlı suç, seri muhakeme usulüne göre hükme çevrilen yeni suç bakımından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını

⁴⁶⁰ "... Seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirildiği anlaşılan sanık bakımından müdafinin de hazır bulunduğu halde düzenlenen seri muhakeme usulü teklif ve kabul tutanağında, sanık hakkındaki yaptırımın, 9 ay hapis ve 1.500,00 TL adli para cezası ile cezalandırılması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması olarak belirlendiği anlaşılmıştır. Bu yaptırıma uygun olarak hazırlanan talepname uyarınca karar verdiği anlaşılan Mahkeme tarafından, ayrıca hakkındaki hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul edip etmediği hususunda sanığın beyanının tespit edilmesine gerek olmadığı anlaşılmış olup ..." 7. CD E. 2021/20753, K 2021/14109, T. 02.11.2021

⁴⁶¹ **Centel / Zafer**, s. s. 888; **Erdem / Şentürk**, s. 592; **Baytaz**, s. 257; **Ildırrar**, s. 178; **Aydın**, s. 477.

engelleyecektir. Denetim süresi içerisinde işlenen suçların da seri muhakeme usulüne tabi olup olmaması, denetim şartlarına uymama bakımından farklılık arz etmeyecektir⁴⁶².

Burada önceden verilen ve seri muhakeme usulüne uygun olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen bir dosyada denetim süresinde kasıtlı suç işlenmesi nedeniyle hükmün nasıl açıklanacağı konusunda tereddüt oluşabilmektedir. Zira duruşma açılarak açıklanacak hüküm, esasen seri muhakeme usulüne tabidir ve denetim aşamasındaki duruşmada savcı rol almamaktadır. Bu durumda geleneksel yargılamadaki gibi savcının da duruşmada bulunması mı aranacak yoksa seri muhakeme usulüne göre mi hüküm açıklanacaktır sorusu karşımıza çıkmaktadır. Yasada açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte kanaatimizce seri muhakeme usulüne tabi suçlarda bu usulün işletilmesi halinde usulün tamamı seri muhakemeye uygun olarak ilerletilecektir. Bu kapsamda geri bırakılan hükmün açıklanması halinde istinafa değil itiraza tabi olacağı gibi duruşmada da savcının bulunmasına gerek yoktur zira seri muhakemeye ilişkin bir hüküm açıklanmaktadır. Ancak uygulamada savcıların bu duruşmalarda da bulunduğu görülmekte ve bu durumun nedeninin uygulamadaki belirsizlik olduğu ifade edilmektedir.

Benzer bir durum kanun yolu için de geçerlidir. Seri muhakeme usulü ile verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararında denetim süresi içerisinde suç işlenmesi nedeniyle hükmün açıklanması halinde açıklanan hüküm istinaf kanun yoluna değil itiraz

⁴⁶² “Olay günü güvenli sürüş yeteneğini ortadan kaldıracak derecede, 1.07 promil alkollü olarak araç kullanan şüpheli hakkında trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığınca tanzim edilen seri muhakeme usulüne tabi taleptenemin kabulüne ilişkin Şırnak Asliye Ceza Mahkemesinin 29/01/2020 tarihli ve 2020/76 esas, 2020/93 sayılı kararı ile sanık hakkında TCK'nın 179/3-2, 50/1-a, 52/2 ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250/1-4. maddeleri gereğince 1.200,00 Türk Lirası adli para cezası ile cezalandırıldığı ancak bu karara karşı Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, sanığın adli sicilde hükmün açıklanması geri bırakılmasına ilişkin kararın denetim süresi içerisinde ihlal edilmiş olduğundan bahisle ihbarda bulunulmasına karar verilmesi gerektiğinden...” 12. CD., E. 2021/8738 K. 2022/5229 T. 29.6.2022 www.lexpera.com

kanun yoluna tabi olacaktır. Zira seri muhakeme usulü ile başlayan süreç, bu usulün devam ettirilmesiyle sonuçlanacaktır⁴⁶³.

2.4.3.4.2. Seçenek Yaptırımlara Çevirme

Seri muhakeme usulünde savcı tarafından belirlenen ve yasal indirim oranı da uygulanan yaptırımın seçenek yaptırımlara çevrilmesi mümkündür. Seri muhakeme usulüne tabi suçların ceza miktarları, uygulamada genel olarak görülen alt sınırdan ceza belirlenmesi ve yasal indirim oranı da dikkate alındığında birçok dosyada seçenek yaptırıma çevirmenin objektif şartlarının gerçekleşeceğini söylemek mümkündür⁴⁶⁴. Bu durum her ne kadar hızlı ve verimli bir muhakeme sunsa da caydırıcılık bakımından dikkat edilmesi gereken sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Zira usule tabi çoğu suç bakımından kişinin adli sicilinde de bakılmaksızın uygulanacak adli para cezası; bu suçları kabahat seviyesine pratikte çekmiş olacaktır. Bu “imkanların” üzerine bir de TCK m. 52/4’te düzenlenen taksit imkanı ve müzakerelerde çokça görülen bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar pazarlığı eklendiğinde bu suçlar bakımından caydırıcılığın ne denli azalmış olduğu tahmin edilebilir.

Kamuya yararlı işte çalıştırma seçenek yaptırımının uygulanması için geleneksel muhakemede sanığın rızası aranmaktadır. Zira madde metninde de açıkça “gönüllü” ibaresi yer almaktadır. Seri muhakeme usulü bakımından da ayrıca kabule tabi tutulması

⁴⁶³ “İncelenen dosya içeriğine göre, somut olayda sanık hakkında genel hükümlere göre sonuçlandırılmış bir soruşturma neticesinde düzenlenen, CMK’de açıklanan anlamda, bir iddianamenin bulunmaması, Cumhuriyet Savcısı ile şüpheli arasındaki anlaşma neticesinde belirlenen yaptırımın onaylanması için talepname düzenlenmiş olması, yargılama makamının iddianamedekinin aksine talep yazısında belirtilenden fazla yaptırıma hükmetme yetkisinin bulunmaması, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu 250. maddesinde düzenlenen seri muhakeme usulünde mahkemenin denetleme işlevi görmesi, alternatif bir yargılama usulü olması, ... anılan usulün kendine özgü ve normal yargılama usulünden farklı olduğunun ve tüm sürecin seri muhakeme usulü için yasada öngörülen hükümler çerçevesinde başlatılıp bitirilmesi gerektiğinin anlaşılmasına ve... Bölge Adliye Mahkemesi 5. Ceza Dairesi kararındaki gerekçeye göre, yerinde görülmeyen... 1.Ağır Ceza Mahkemesinin 20/05/2022 tarihli ve 2022/706 D... sayılı görevsizlik mahiyetindeki kararının KALDIRILMASINA, dosyanın mahalline gönderilmesi için Yargıtay C. Başsavcılığına TEVDİNE 12/12/2022 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.” 5. CD., E. 2022/8282 K. 2022/14480 T. 12.12.2022 www.lexpera.com

⁴⁶⁴ Aynı yönde **Kızılarslan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1933.

düşünülebilir. Bu bakımdan hükmün açıklanmasının geri bırakılması müessesinin uygulanmasında olduğu gibi teklifin kabulü durumunda seçenek yaptırımın ayrıca kabulüne gerek olmadığı kanaatindeyiz.

TCK m. 50/3'te düzenlenen seçenek yaptırıma çevirme zorunluluğu seri muhakeme usulü için de geçerlidir. Dolayısıyla şartların sağlanması halinde hükmün açıklanmasının geri bırakılması ya da erteleme kararı verilmediği sürece seçenek yaptırıma çevirmenin zorunlu olduğunu ifade etmek gerekir.

2.4.3.4.3. Hapis Cezasının Ertelenmesi

Seri muhakeme usulünde belirlenen hapis cezası ertelenebilir. Bu durumda da diğer müesseselerde olduğu gibi objektif şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Şüphelinin suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda bir kanaatin oluşması gerekse de seri muhakeme usulünde objektif şartların var olması halinde kanaatin ayrıca oluşmasına gerek olmaksızın erteleme kararının verilmesi mümkündür. Zira ortada bir yargılama süreci bulunmamaktadır. Uygulanması savcının takdirinde olan bu müessesenin, savcının kanaat getirmemesi nedeniyle uygulanmazsa 7331 sayılı değişiklik sonrasında mahkeme denetimi aşamasında uygulanabileceğini kabul etmek gerekir. Ancak uygulanmaması taleptenimden iadesi sebebi yapılamaz⁴⁶⁵. Zira taleptenimdeki yaptırım sadece bir üst sınır ortaya koymaktadır ve daha azına hükmedilmesi mümkündür.

Ertelene kararının verilmesinde objektif şartlara aykırılığın yapılması ya da denetim süresinin belirlenmemesi gibi eksikliklerin bulunması halinde taleptenim, CMK m. 250/8 uyarınca mahkeme tarafından düzeltilmesi amacıyla savcılığa iade edilecektir.

⁴⁶⁵ “Cumhuriyet savcısının takdir yetkisinde olan bir durumun taleptenim düzenlenmesinin iade sebepleri arasında sayılmadığı gözetilmeden, taleptenimden iadesine yapılan itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden” 12. CD., E. 2021/1632 K. 2021/6781 T. 12.10.2021 www.lexpera.com

Erteleme halinde denetim süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenmesi durumunda hapis cezasının tamamı ya da bir kısmı infaz kurumunda çektirilecektir. Bu kapsamda ilk suçun ya da ikinci suçun veyahut her ikisinin de seri muhakeme usulüne tabi olup olmamasının erteleme bakımından bir farklılığı söz konusu olmayacaktır.

2.4.3.4.4. Güvenlik Tedbiri Belirleme

Seri muhakeme usulünün uygulanmasında savcı tarafından yaptırım kapsamında güvenlik tedbiri belirlenmesi mümkündür. CMK m. 250/7 ve CMSMY m. 5/9 hükümlerinde seri muhakeme usulüne başvurulmuş olmasının güvenlik tedbirlerine başvurmak için bir engel teşkil etmeyeceği açıkça düzenlenmiştir. Elbette bu güvenlik tedbirinin de teklif aşamasında şüpheliye iletilmesi ve ancak kabulü halinde talepten itibaren tedbire yer verilmesi gerekmektedir.

Yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı hallerinde seri muhakeme usulünün uygulanamayacağı açıktır. Bu nedenle TCK m. 56 ve TCK m. 57’de düzenlenen güvenlik tedbirlerinin uygulanması mümkün değildir. Sınır dışı edilme güvenlik tedbiri ise seri muhakeme usulü bakımından bir özellik arz etmemektedir. Bu durumda incelememize TCK m. 53’te düzenlenen belirli hakları kullanmaktan yoksun bırakma güvenlik tedbiri ile başlayabiliriz.

Belirli hakları kullanmaktan yoksun bırakma bakımından ilk olarak hapis cezasına mahkumiyetin kanuni sonucu olan haller ele alınmalıdır. Bu kapsamda TCK m. 53/1’de düzenlenen haklar, seri muhakeme sonucu oluşan mahkumiyetin de kanuni sonucu olarak kısıtlanacaktır. Geleneksel yargılamada bu kısıtlamanın ayrıca hükümde belirtilmesine gerek olup olmadığı konusunda görüş ayrılığı mevcuttur. Bir görüşe göre hapis cezasının kanuni sonucu olsa da bu güvenlik tedbirine hükümde ayrıca yer verilmesi gerekmektedir⁴⁶⁶. Diğer görüşe göre ise bu güvenlik tedbiri hapis cezasına mahkumiyetin zorunlu sonucudur ve hükümde belirtilmese de infaz aşamasına dikkate alınması

⁴⁶⁶ **Otacı, Cengiz**, “*Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma*”, TAAD, Yıl: 2011, C. 2, S. 4, s. 420.

gerekir⁴⁶⁷. Seri muhakeme usulünde ise şüphelinin yaptırımların sınırını tam olarak bilmesi ve bunu kabul etmesi gereklidir. Bu nedenle bu tedbirlerin hapis cezasının zorunlu sonucu olarak hükümde belirtilmesine gerek olmadığı görüşünde dahi seri muhakeme uygulaması için talepten mutlakla şüpheliye sunulması gerektiği kanaatindeyiz⁴⁶⁸.

Cezanın infazından sonra uygulanan hak yoksunluğu için TCK m. 53'te yer alan haklardan birinin kötüye kullanılması gerekmektedir. Seri muhakeme usulü kapsamında yer alan 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun ek 2. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suç bakımından bu hükmün uygulanması söz konusu olabilir⁴⁶⁹. Şüphelinin bu kapsamda bir suç işlediği iddiasıyla başlayan soruşturmada seri muhakemenin uygulanması durumunda talepten mutlakla bu hususun belirtilmesi gerekmektedir.

Müsadere bakımından da seri muhakeme usulü bazı noktalarda özellik arz etmektedir. İlk olarak müsadere güvenlik tedbirinin seri muhakeme usulünde uygulanması için bir engel olmadığını belirtmek gerekir⁴⁷⁰. Ancak kazanç müsaderesinin uygulanmasına elverişli bir suçun seri muhakeme kapsamında bulunmadığını belirtmek gerekir. Bu nedenle aşağıdaki açıklamalar eşya müsaderesi kapsamındadır.

Müsaderenin uygulanış şekline ilişkin tartışmalı hususlar bulunmaktadır. İlk olarak normal şartlar altında suç konusu olan eşya bakımından müsadere kararı ceza uyumsuzluğunun esasının karara bağlandığı yargılamada alınmaktadır. Bunun dışında kamu davasının açılmamış olması halinde ya da esasla birlikte müsadere hakkında karar verilmemesi durumunda CMK m. 256 uyarınca ayrıca müsadere davasının açılması mümkündür. TCK m. 54/4 kapsamında üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya bakımından ise CMK m. 259 uyarınca sulh ceza hâkimi

⁴⁶⁷ **Özgenç**, s. 939; **Demirbaş, Timur**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara: 2021, s. 660.

⁴⁶⁸ Aynı yönde **Yılmaz, Yeşim**, s. 329; **Erdoğan**, s. 2017.

⁴⁶⁹ Örnek için bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 328.

⁴⁷⁰ Bu husus kanun gerekçesinde de açıkça belirtilmiştir. 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Gerekçesi, s. 17.

tarafından duruşma yapılmaksızın müsadere kararı verilebilecektir. Seri muhakeme usulünde ise bir görüşe göre talepten müsadere tedbirinin yer alması ve bunun onaylanarak karara bağlanması mümkün değildir. Bu görüşe göre müsaderenin seri muhakeme usulünden bağımsız olarak ayrıca müsadere davası ile karara bağlanması gerekmektedir⁴⁷¹. Diğer görüşe göre ise müsaderenin talepten belirtilmesi ve mahkemenin onayı ile seri muhakeme usulü içerisinde müsadere yapılabileceği yönündedir⁴⁷². Biz de bu görüşe iştirak ediyoruz. Kanun koyucunun seri muhakeme usulünde “ceza” değil “yaptırım” belirleneceğine ilişkin düzenlemesi, istisna bırakılan yaş küçüklüğü gibi haller dışında tüm ceza ve güvenlik tedbirlerinin pratikte elverdiği ölçüde uygulanabileceğini göstermektedir.

İkinci görüşe katılmakla birlikte ceza muhakemesi sistematiğine uymayan bazı yönlerinin de bulunduğu kabul edilmesi gerekir. Müsadere duruşmasında eşya veya diğer malvarlığı değerleri üzerinde hakkı olan kimselerin duruşmaya katılmaları ve dinlenmeleri gerekirken seri muhakeme usulü kapsamında verilen müsadere kararında böyle bir ihtimal söz konusu değildir. Ayrıca normal şartlar altında istinaf kanun yolunda incelenmesi gereken müsadere kararının seri muhakeme ile verilmesi durumunda itiraz kanun yoluna tabi olması söz konusu olacaktır⁴⁷³. Bununla birlikte zaten seri muhakeme usulü başlı başına ceza muhakemesi sistematiğine uymamaktadır. Dolayısıyla birlikte uygulanan güvenlik tedbirinin de bazı noktalarda sistemden ayrılması gayet normaldir.

Tekerrür hükümleri seri muhakeme usulünde uygulanabilir⁴⁷⁴. Geleneksel yargılamadaki gibi TCK m. 58’deki şartların sağlanması halinde şüphelinin kabulü ve talepten ayrıca belirtilmesiyle tekerrür hükümlerinin uygulanması mümkündür⁴⁷⁵. Seri muhakeme

⁴⁷¹ Taşkın, Ş. Cankat, s. 58-60; Tulay, s. 134-135; Atalay, s. 675.

⁴⁷² Yılmaz, Yeşim, s. 331-332.

⁴⁷³ Centel / Zafer, s. 1068; Benzer şekilde hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı itiraz kanun yoluna tabi olduğundan, hükme ilişkin müsadere kararının da itiraz kanun yoluna tabi olacağı kabul edilmektedir. Bkz. CGK E. 2012/6-1452, K. 2014/195, T. 15.04.2014; CGK E. 2014/6-66, K. 2014/365, T. 11.07.2014 www.kazanci.com

⁴⁷⁴ Aygörmez / Korkmaz, s. 24; Erdem / Şentürk, s. 593; İldırar, s. 176.

⁴⁷⁵ “Sanık hakkında Çanakkale Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 12/11/2020 tarihli ve 2020/11130 soruşturma, 2020/3131 esas, 2020/494 sayılı talepten şüphelinin 5237 sayılı Kanununun 179/3-2 ve 5271 sayılı Kanununun 250/4. maddeleri gereğince 7 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, hakkında Çanakkale 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 2015/55 Esas 2018/231

usulüne göre verilen hükümler ise istinaf kanun yolundan geçmeden kesinleştiği için tekerrüre esas teşkil etmeyecektir. Bu husus ileride detaylı olarak ele alınacaktır⁴⁷⁶.

Tüzel kişiler hakkında uygulanabilecek iznin iptali ve müsadere güvenlik tedbirleri seri muhakeme kapsamında da uygulanabilir⁴⁷⁷. Tüzel kişilere yönelik güvenlik tedbirleri sadece kanunda belirtilen suçlar bakımından uygulanabilir ve seri muhakemeye tabi olan kumar oynanması için yer ve imkân sağlama suçunda tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerine hükmedilebileceği düzenlenmiştir⁴⁷⁸. Bu kapsamda içkili yer açma izni verilen bir eğlence mekanında kumar oynanmasına yer sağlanması durumunda iznin iptali gündeme gelebilecektir⁴⁷⁹. Müsadere bakımından o konudaki açıklamalara bakılması gerekir.

Seri muhakeme usulünde tüzel kişilere yönelik güvenlik tedbiri uygulamasında akla gelebilecek soru, tüzel kişinin şüpheli sıfatı alıp alamayacağıdır. Doktrinde farklı görüşler bulunmakla birlikte kanuni düzenlemeye bakıldığında tüzel kişi şüpheli sıfatı alamaz, sadece güvenlik tedbiri muhakemesinde bir temsilci tarafından CMK m. 249 uyarınca

sayılı hapis cezasına ilişkin kararının tekerrüre esas teşkil ettiği, bu sebeple cezasının TCK'nın 58/6-7 maddeleri gereğince mükerrerlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesinin talep edildiği, mahkemece talepten kabul edilmesine rağmen Çanakkale 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 12/11/2020 tarihli kararı ile sanığın 5237 sayılı Kanununun 179/2 ve 5271 sayılı Kanununun 250/4. maddeleri gereğince 2 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, sanık hakkında İstanbul 38. Asliye Ceza Mahkemesinin 2011/845 esas 2012/1856 sayılı kararının tekerrüre esas teşkil ettiğinden cezasının TCK'nın 58/6-7. maddeleri gereğince mükerrerlere özgü infaz rejimine göre çektirilmesine karar verildiği, mahkemece sanık hakkında talepten farklı olarak eksik ceza tayinine gidilmesinin yanında, sanığın sabıka kaydında bulunmayan bir ilamın tekerrüre esas alındığı anlaşıl原因 olarak, mahkemenin talepten farklı karar vermesinde isabet görülmemiş olup; Kanun yararına bozma talebine dayanılarak düzenlenen tebliğnamedeki bozma isteği incelenen dosya kapsamına nazaran yerinde görüldüğünden, Çanakkale 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 12.11.2020 tarihli ve 2020/780 esas, 2020/ 777 sayılı kararının 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 309. maddesi uyarınca aleyhe sonuç doğurmamak ve yeniden yargılama yapılmamak üzere isteme uygun olarak BOZULMASINA, dosyanın mahalline gönderilmesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına TEVDİİNE, 05.10.2021 tarihinde oybirliğiyle karar verildi." 12. CD., E. 2021/4170 K. 2021/6570 T. 5.10.2021 www.lexpera.com

⁴⁷⁶ Bkz. 4.6.5.2.2. Hükümün Tekerrüre Esas Alınması Sorunu Başlığı

⁴⁷⁷ Benzer yönde **Yılmaz, Yeşim**, s. 366-367.

⁴⁷⁸ **Erdem / Şentürk**, s. 593; **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 61.

⁴⁷⁹ **Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar / Başbüyük, İsa**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023, s. 694.

temsil edilebilir. Doktrinde ağırlıklı çoğunluk bu görüşü desteklemektedir⁴⁸⁰. Diğer bir görüşe göre ise tüzel kişi bizzat suçu işlemese de tedbir muhakemesiyle sınırlı olmak üzere ceza muhakemesinde şüpheli ya da sanık sıfatı alabilir⁴⁸¹. Uygulamada genel hükümlere göre yapılan yargılamalarda temsilci ile yürütülen muhakeme kapsamında tüzel kişilere şüpheli ya da sanık sıfatı verildiği görülmektedir. Seri muhakeme için de benzer bir usul izlenecektir ancak temsilcinin tüzel kişi adına verdiği yargılamadan feragat kararının tartışılması gerekmektedir.

Güvenlik tedbirlerinin talepten yeri almaması durumunda mahkemenin o tedbire hükmetme imkanı söz konusu değildir. Tersine bir durumda ise mahkemenin talepten yeri almaması güvenlik tedbirini uygulamama yetkisinin bulunduğu kabul edilmelidir. Zira CMK m. 250/9 uyarınca talep edilen yaptırımın aşmayacak bir hükmün kurulması gerekmektedir. Talep edilen güvenlik tedbirinin cezanın mahiyetine uygun olmaması halinde yani objektif şartlar bakımından bir uyumsuzluğun bulunması durumunda ise talepten yeri almaması yoluna gidilerek bu hususun düzeltilmesi gerekmektedir⁴⁸².

2.4.4. Teklif Aşaması

Bilgilendirme aşamasından sonra savcı tarafından seri muhakeme usulüne ilişkin teklif yapılır. Teklif ile bilgilendirme aşamaları arasında geçecek süreye ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır⁴⁸³ ancak bilgilendirme kısmında da belirttiğimiz gibi uygulamada çoğunlukla bu iki aşama arka arkaya uygulanacaktır⁴⁸⁴.

⁴⁸⁰ Öztürk ve diğerleri, s. 243; Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 155; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 194.

⁴⁸¹ Yenisey / Nuhoglu, s. 829-830.

⁴⁸² Aynı yönde bkz. Yılmaz, Yeşim, s. 327-328.

⁴⁸³ “Ancak “teklif bilgilendirmeden itibaren en çok üç gün içinde yapılır” şeklinde daha somut bir zaman diliminin belirlenmesi daha doğru olacaktır” Aydın, s. 472.

⁴⁸⁴ Bilgilendirme ile teklif arasında makul bir süre bulunması gerekliliği görüşü için bkz. Yavuz, s. 264.

2.4.4.1. Cumhuriyet Savcısının Teklifi

Seri muhakeme usulünde bilgilendirmenin aksine teklif yalnızca savcı tarafından yapılabilir. Yine teklif yalnızca şüpheliye karşı yapılabilir. Teklif aşamasında şüpheli müdafî yardımından yararlanabilecek olsa da teklifin müdafîye yapılması mümkün değildir⁴⁸⁵.

Teklif aşamasında tartışmalı olabilecek nokta teklifte nelerin yer alacağı hususudur. CMK m. 250'deki düzenlemenin sistematığına bakıldığında teklif düzenlemesi yapıldıktan sonra yaptırımın belirlenmesi düzenlemesi yapılmıştır. Bu durumda sanki teklifin kabulünden sonra yaptırımın belirleneceği gibi bir izlenim oluşmaktadır. CMSMY m. 10/2'de ise teklifte yaptırımların açıklanması düzenlenmiştir. Yönetmelik hükmü, uygulamanın sistematığı ve teklifin mantığı da ele alındığında yaptırımın önce belirlenmesi elbette doğru olan sıralamadır⁴⁸⁶. Yargıtay uygulaması da bu yöndedir ve kabul ya da reddedilecek teklifte yaptırımın açıkça belirtilmesi aranmaktadır⁴⁸⁷. Ancak kanundaki bu hatalı sıralamanın usulde çok karşılaştığımız şekilde yönetmelik ile toparlanmaya çalışılması normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil etmekte ve CMK'daki hükmün değiştirilmesini gerektirmektedir.

⁴⁸⁵ Erdem / Şentürk, s. 588; Erdoğan, s. 2013-2014; Yılmaz, Yeşim, s. 373-374.

⁴⁸⁶ Aynı yönde bkz. Yılmaz / Apış, s. 77; Karakehya / İnce Tunçer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 46, 51; Yetimoğlu, s. 37; Belci, s. 122.

⁴⁸⁷ "...seri muhakeme usulü uygulanırken Cumhuriyet Savcısı tarafından şüpheliyi davet ve bilgilendirme aşamalarını müteakip, hazırlanan teklif tutanağının şüpheliye uygulanacak yaptırımların somut olarak ne olacağını açıkça içermesi gerektiği (ceza, varsa güvenlik tedbiri ve uygulanması benimsenmişse hükmün açıklanmasının geri bırakılması, seçenek yaptırım veya hapis cezasının ertelenmesi gibi), aksi halde usulüne uygun yapılmış bir seri muhakeme teklifinden bahsedilemeyeceği, dosya kapsamına göre, şüpheliler... ve...'a seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirme yapılarak 30/01/2020 ve 31/01/2020 tarihli bilgilendirme tutanaklarının şüpheliler tarafından imzalandığı, ancak teklif aşamasında açıkça taraflara uygulanacak yaptırımlar belirlenmeksizin "bilgilendirme aşamasından sonra seri yargılama usulünün uygulanmasını reddettiğine dair tutanak" adında şüphelilerce teklifi reddettiklerine ilişkin 30/01/2020 ve 31/01/2020 tarihli tutanakların imzalandığı, böylelikle şüphelilerin seri muhakeme usulü uygulanması halinde kendilerine uygulanacak yaptırımların açıkça neler olduğunu bilmeksizin teklifi reddetmeleri halinde yukarıda anılan düzenlemeler uyarınca usulüne uygun yapılmış bir seri muhakeme teklif aşamasından söz edilemeyeceği cihetle..." 8. CD. E. 2021/17259 K. 2023/5811 T. 05.07.2023 <https://karararama.yargitay.gov.tr/index>

Yaptırımın teklifte belirtilmesi bir görüşe göre ceza tehdidi niteliği taşımaktadır ve şüpheliye bir nevi teklifi kabul etmemesi halinde daha ağır ceza alacağına göstergesi olarak kullanıldığı ileri sürülmektedir⁴⁸⁸. Bu görüşe katılmak mümkün değildir zira içeriği belirsiz bir teklifi kabul etmek, aksi halde yargılama sonucunda yine belirsiz bir ceza ile karşı karşıya kalmak daha büyük bir ceza tehdidi olarak karşımıza çıkacaktır.

Teklifin sunulmasından önce yapılan müzakereler bakımından herhangi bir kayıt usulünün bulunmaması nedeniyle⁴⁸⁹ ceza pazarlığının açıkça olmasa da zımni olarak serbest bırakıldığı söylenebilir⁴⁹⁰. Uygulamada çoğunlukla cezalar alt sınırdan talep edildiği için⁴⁹¹ pazarlık söz konusu olmamakla birlikte adli para cezası gerektiren suçlarda ya da seçenek yaptırımlara çevirme konusunda şüphelinin ekonomik durumunda göre belirlenecek gün başına düşen para miktarının belirlenmesi konusunda pazarlık yapıldığı belirtilmektedir. Bunun engellenmesi için düzenleme yapılması gerektiği ileri sürülse de⁴⁹² hem müdafinin hem de savcının müzakereden çıkarı söz konusudur. Müdafî, şüpheli için en avantajlı şartları sağlamaya çalışırken savcı bakımından da dosyanın hızlıca usulüne uygun olarak kapatılması motivasyonu vardır. Dolayısıyla teklifin kayda alınması gibi bir düzenleme söz konusu olsa da bu durumda tekliften önce ceza pazarlığının yapılacağı müzakereler gündeme gelecektir.

Teklif aşamasına yalnızca savcı, şüpheli ve müdafisi katılabilir. Hakimin teklif aşamasına ya da öncesinde gerçekleşebilecek müzakerelere katılması kanunda öngörülmemiştir. Bu durum doktrinde şüpheli üzerinde ceza baskısının oluşmaması için yerinde

⁴⁸⁸ **Kızıllarslan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1929.

⁴⁸⁹ Teklif işleminin de tutanağa bağlanması gerektiği hakkında bkz. **Sevdiren**, s. 596. Aksi yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 275, dn. 403.

⁴⁹⁰ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 220. Olması gerekenin, savcılığın müdafî ile müzakere ederek karar vermesi olduğu görüşü için bkz. **Taner, Fahri Gökçen**, “Seri Muhakeme ve Müdafîin Rolü”, **Barobirlik Dergisi**, Yıl: 2021, S. 51, s. 31. Uygulamada asıl pazarlığın ise bilgilendirme ve teklif aşamalarında yapılacak gibi gözüktüğü görüşü için bkz. **Kızıllarslan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1929.

⁴⁹¹ Savcının cezayı belirlerken alt sınırdan hareket etme zorunluluğunun bulunmadığı, bu durumun savcının cezayı aşağı sınırdan takdir etmesi için şüpheli ve müdafîin savcı ile bir türlü pazarlık yapmasına imkân sağladığı yönünde bkz. **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 55-56.

⁴⁹² **Yılmaz, Yeşim**, s. 276.

görülmüştür⁴⁹³. Kanımızca hakimin müzakerede bulunmasına işgücü verimliliği bakımından gerek yoktur ancak hakimin varlığının baskı oluşturması gerekçesi temelsiz kalmaktadır. Zira hakim sonradan mahkemede dosya üzerinden yapacağı denetlemeyi bizzat teklif ve kabulü aşamasında yapabilecek ve şüphelinin özgür iradesiyle kabulü gerçekleştirdiğine şahit olabilecektir.

2.4.4.2. Teklifin Müdafii Huzurunda Kabulü

Teklifin kabulü, derhal olabileceği gibi CMSMY m. 10/3 uyarınca verilen makul bir süreden sonra da gerçekleşebilir. Bu durum ret ihtimalinde de geçerlidir. Süre tanınmasının usulün hızlilik amacına ters düştüğü ileri sürülse de⁴⁹⁴ hızlandırma amacının gün sayısı bakımından süre olarak ele alınmaması, sürecin kolaylığının da hızlandırma amacıyla bağdaşır olduğu göz önüne alınarak süre verilmesinin amaca ters düşmediğini söyleyebiliriz⁴⁹⁵. Süre verilmesinde sınır bir ayı geçemeyecek şekilde belirlenmiştir ve şüphelinin talebi halinde bu sürenin verilmesi zorunludur.

Süre tanınmasının temel amacı müdafii ile usulün sonuçlarının tartışılması ve bilinçli bir iradenin ortaya koyulmasıdır⁴⁹⁶. Bilgilendirme ve teklif aşamasında zorunlu müdafiliğin bulunmaması ve süre isteyebileceğine dair bilgilendirmenin de yönetmelikteki kapsamda bulunmaması nedeniyle burada bir eksikliğin olduğunu söylemek mümkündür. Zira şüpheli süre isteyeceğini bilmemektedir ve bilse dahi o sırada müdafisinin olmaması mümkündür. Bu nedenle bilgilendirme aşamasına süre kısmının eklenmesi ve teklif aşamasının başından itibaren zorunlu müdafiliğin öngörülmesinde fayda vardır⁴⁹⁷. Sadece yönetmelikte düzenlenen diğer hususlar gibi burada da süre imkanının kanunda düzenlenmemesi eleştirilmiştir⁴⁹⁸.

⁴⁹³ **Yılmaz, Yeşim**, s. 283.

⁴⁹⁴ **Taneri**, s. 55

⁴⁹⁵ Benzer yönde **Yılmaz, Yeşim**, s. 277, dn. 411.

⁴⁹⁶ Aynı yönde **Yılmaz, Yeşim**, s. 277.

⁴⁹⁷ **Evik / Evik**, s. 222; **Yılmaz, Yeşim**, s. 277; **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 55; **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 267.

⁴⁹⁸ **Aygörmez / Korkmaz**, s. 20-21; **Erdoğan**, s. 2014; **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 55.

Kabulün müdafî tarafından yapılması mümkün değildir. teklifin doğrudan şüpheliye yapılması gerektiği gibi kabulün de bizzat şüpheli tarafından açıkça gerçekleştirilmesi gerekir⁴⁹⁹. Şüphelinin susma hakkını kullanması halinde kabulden bahsetmek mümkün olmayacağı için usulün işletilmesi mümkün değildir⁵⁰⁰.

2.4.4.2.1. Kabulün Hukuki Niteliği

Mukayeseli hukuk bölümünde aktardığımız gibi iddia pazarlığı benzeri sistemlerde kabulün farklı hukuki nitelikleri söz konusu olabilmektedir. Bunlar ikrar olan kabuller ve ikrar olmayan kabuller olarak ayrılabilir. Seri muhakeme usulünde kabul, ikrar anlamına gelmemekte ve sadece usulün kabul edilmesi aranmaktadır⁵⁰¹. ABD uygulamasındaki iddia pazarlığında ise sadece usulün kabul edilmesi halinde dahi ikrar söz konusu olmaktadır. ABD dışında Almanya, Birleşik Krallık, Bosna Hersek, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Fransa, İspanya, İsviçre, Karabağ, Macaristan, Malta, Moldova, Romanya, Rusya, Sırbistan, Slovakya, Slovenya ve Ukrayna'da iddia pazarlığı benzeri usullerin uygulanabilmesi için ikrar aranmaktadır. İtalya'daki "*Patteggiamento*" usulünde ise seri muhakeme usulünde olduğu gibi ikrar aranmamaktadır⁵⁰².

Doktrinde kabulün hukuki niteliğinin ikrar olarak düzenlenmemiş olmasına rağmen aslında ikrar niteliği taşıdığı ve ceza indirimi ile şüpheliden itiraf almak üzere kurulduğu ileri sürülmektedir⁵⁰³. Kanaatimizce bu görüş hatalıdır. Çoğunlukla şüphelilerin suçu ve yaptırımı kabul etmesi ile sonuçlanan seri muhakeme usulünde aslında teklif edilen şey usulün uygulanmasıdır. Yaptırım kısmı usulün sonucunu ifade etmektedir. Dolayısıyla şüphelinin fiili ve cezayı kabul etmemesi ancak usulün uygulanmasına rıza göstermesi ve

⁴⁹⁹ **Evik / Evik**, s. 227; **Belci**, s. 131; **Yılmaz, Yeşim**, s. 278.

⁵⁰⁰ **Aydın**, s. 479.

⁵⁰¹ Benzer yönde bkz. **Yavuz**, s. 285; **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 76, 234; **Baytaç**, s. 244; **Atalay**, s. 673; **İldırar**, s. 145; **Evik / Evik**, s. 234; **Yetimoğlu**, s. 34; **Taner**, s. 29; **Kocakale**, s. 127; **Çağlar**, s. 51.

⁵⁰² **Thaman**, s. 980.

⁵⁰³ **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 291; **Tulay**, s. 128; **Yaşar, Ercan**, s. 266; **Balcı**, s. 71. Ayrıca bkz. **Yenisey / Nuhoğlu**, s. 875; **Aksoy İpekcioglu**, s. 355; **Belci**, s. 132. Teklifin kabulünün sorumluluğunun kabulü anlamına geldiği, ancak eylemin kabulü veya ikrar anlamına gelmediği hakkında bkz. **Şahin / Göktürk**, s. 203.

bunu açıkça diğer şartları da sağlayarak beyan etmesi halinde seri muhakemenin uygulanmaması için bir sebep bulunmamaktadır. Suç kontrolü modelinden de hatırlanacağı üzere iddia pazarlığı ve doğal olarak ondan esinlenen benzer sistemler dosyanın sistemden hızlıca çıkması amacıyla uygulanan alternatif usullerdir. Dolayısıyla usulün kabulünün yeterli görülmesi birim zamanda en fazla sayıda dosyanın sistemden çıkarılması için elverişli bir koşul olarak karşımıza çıkmaktadır.

Seri muhakeme usulünde kabulün ikrar olarak ele alınamaması nedeniyle maddi gerçeği araştırma gerekliliğinin ortadan kalkmadığı ve bu durumda usulün kabulüne hürriyeti bağlayıcı ceza öngörmenin sorunlu bir sonuç olduğu ileri sürülmüştür⁵⁰⁴. Bu görüşe göre iddia pazarlığındaki gibi seri muhakeme usulünde de kabulü ikrar olarak kabul edip maddi gerçeğe ulaşılmasıyla hüküm kurulması gerekmektedir. Bu görüşe karşı genel hükümlere göre yapılan yargılamada da ikrarın tek başına belirleyici delil olmaması nedeniyle karşı çıkılmıştır⁵⁰⁵. Kanaatimizce ikrar olarak düzenlenmeyen kabule uygulamada ikrar muamelesi yapılmakta ve 7331 sayılı değişiklik sonrasında ikrar ve mevcut deliller ışığında mahkumiyet kararı verilmektedir. Yasal düzenlemenin bu bakımdan ikrar olarak kabulü yerinde olabilir. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi en fazla sayıda dosyanın sistemden çıkartılmasını hedefleyen bu usulde ikrar etmek istemeyen ancak usulü kabul eden şüphelilerin de usulden yararlanmaları (!) için ikrar kabul edilmeyen düzenlemenin değiştirilmeyeceği kanaatindeyiz.

2.4.4.2.2. Kabulün Gönüllü Olması

Kabulün gönüllü olması için mevzuatta düzenlenen şartlar, kusur yeteneğinin bulunması, zorunlu müdafilik ve cebir, tehdit, hile gibi iradeyi baskı altına alacak yöntemlerin kullanılmaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Cebir, tehdit ve hile; devlet organlarından gelebileceği gibi dış etkenlerle de oluşabilir. Kolluk ve savcılıktan gelebilecek bu etkilere karşı CMK m. 148'in kıyasen uygulama alanı bulacağı ileri sürülmüştür⁵⁰⁶. Dış etkenlere karşı ise baskıyı uygulayan kişi bakımından TCK m. 106, m. 108 ve dolaylı fail olarak

⁵⁰⁴ **Yavuz**, s. 324-325.

⁵⁰⁵ **Yılmaz, Yeşim**, s. 282.

⁵⁰⁶ **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 269; **Belci**, s. 103; **Erdoğan**, s. 2014.

m. 270 söz konusu olabilecektir. Elbette her iki ihtimalde de seri muhakeme usulünün işletilmemesi ve teklif ya da denetim aşamasında genel hükümlere dönülmesi gerekecektir. Zira artık hem CMK m. 148/3'e göre yasaklı delil söz konusudur hem de özgür irade ile usulün kabulünden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bu hususta elbette müdafinin müdahalesi önemli hale gelmektedir.

Kabulün gönüllü olması için elbette teklifin şüpheli tarafından anlaşılması gerekmektedir. Bunun sağlanması için CMSMY m. 5/5 hükmünde şüphelinin meramını anlatacak düzeyde Türkçe bilmemesi halinde ya da engelli olması durumunda CMK m. 202 uyarınca tercüman görevlendirileceği düzenlenmiştir. Bu sayede tercüman aracılığıyla şüphelinin usulün sonuçlarını anlayarak yargılanma hakkından feragat etmesi sağlanmış olacaktır.

Yasak sorgu yöntemlerinin ve işkencenin seri muhakeme usulünde kullanılmaması gerektiği ya da şüphelinin iradesinin dış etkenlere karşı korunması gerektiği izahtan varestedir. Kabulün gönüllü olması bakımından asıl tartışmalı konu, ceza indiriminin baskı oluşturup oluşturup olmadığıdır⁵⁰⁷. Şimdilik ceza miktarı bakımından hafif suçlar için öngörülmüş olan seri muhakeme usulü, oransal olarak bakıldığında ciddi bir ceza indirimi düzenlemesi içermektedir. Özellikle seçenek yaptırıma çevirme, erteleme ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi müesseselere başvuru sınırının aşılması durumunda bu ceza indirimi çok daha önem kazanabilmektedir. Yani düz mantıkla yargılanma ihtimalinde 2 birim ceza yerine kabul ihtimalinde 1 birim ceza değil mahkumiyet hükmünün oluşması ile hükmün denetim süresi sonunda düşecek olması arasında bir tercihte bulunmak söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla ceza miktarının fazla olması bu baskı artıracakken; az olması da her koşulda baskının az olduğu ya da olmadığı anlamına gelmemektedir.

Yüksek mahkeme kararlarına bakıldığında ABD uygulamasında açıkça iradeyi etkileyen bir tehdit ya da işkence gibi bir olgu bulunmadığı sürece ceza miktarındaki indirimin baskı için yeterli olmadığı ve özgür iradenin varlığının kabul edildiği görülmektedir.

⁵⁰⁷ Aksoy İpekcioglu, s. 364-365.

Örneğin Brady v. ABD kararında ölüm cezasıyla yargılanacak olan sanığın iddia anlaşmasını kabulünde baskı altında anlaşmanın kabul edildiği sonucuna varılamayacağı ifade edilmiştir⁵⁰⁸. Kararda özgür iradenin oluşum kriterleri tehdidin olmaması, müdafiden yararlanma ve mahkeme denetimi olarak ifade edilmiştir. Yani bu şartlar mevcut olduğu sürece ceza miktarının sanık üzerindeki etkisinin baskı boyutuna varmadığı kabul edilmektedir.

AİHM uygulamasında ise zamansal bir değerlendirmenin yapılması zorunludur. Mahkeme Deweer v. Belçika kararında kasap dükkanının 4 gün kapalı kalmaması için 10.000 Belçika Frangı⁵⁰⁹ tutarındaki cezanın kabul edilmesi somut olayında dükkanın kapalı kalması sonucu ağır bir maddi zarara uğramamak için para cezasının kabul edilmesinin yeterli baskıyı oluşturduğunu ve bu şartlar altında gerçekleşen yargılamadan feragatin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini belirtmiştir⁵¹⁰. Ayrıca kararda demokratik toplumlarda adil yargılama hakkının, rıza gösterilerek feda edilemeyecek kadar önemli olduğundan bahsedilmiştir. Natsvlshvili ve Togonidze v. Gürcistan kararında ise altı yıldan on iki yıla kadar hapis cezası gerektiren suçlarla yargılanmak yerine 35.000 GEL (14.700 EURO) para cezası ödenmesi ve zararın tazmini üzerine yapılan anlaşmada yaptırımların orantısına ve baskı oluşturup oluşturmadığına değinilmemiştir ve adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği yönünde karar verilmiştir. Kararlar arasındaki bu yaklaşım farkı ilk bölümde detaylıca ele aldığımız hukuk politika ilişkisinden kaynaklanmaktadır. 27 Şubat 1980’de verilen Deweer v. Belçika kararı, neoliberal politikaların Avrupa hukuk sistemlerinde henüz etkisinin görülmediği ve meşru kabul edilmediği döneme tekabül etmektedir. Natsvlshvili ve Togonidze v. Gürcistan kararı ise 29 Nisan 2014’te verilmiş olup suçluluğun arttığı, geleneksel yargılama sisteminin tıkandığı ve birçok alternatif yöntem ile suç kontrolü modeline uygun olan, kabul üzerine dosya kapatma usulünün benimsendiği döneme denk gelmektedir. Dolayısıyla kararların

⁵⁰⁸ Brady v. US 397 U.S. 742 (1970).

⁵⁰⁹ Olay tarihinde yaklaşık 285 USD, günümüze uyarlandığında yaklaşık 1600 USD.

⁵¹⁰ Deweer v. Belçika parag. 51.

değerlendirilmesinde özgür iradenin varlığından ziyade iradeye yüklenen anlamın irdelenmesi gerekmektedir⁵¹¹.

2.4.4.2.3. Zorunlu Müdafilik

Seri muhakeme usulünde, şüpheli tarafından usulün kabulü için müdafii bulunması zorunludur. Bilgilendirme ile başlayan ve teklif ile devam eden usulde CMK m. 250/3 uyarınca zorunlu müdafilik, kabul aşamasında kanun koyucu tarafından öngörülmüştür. Bu durumda müdafii huzurunda yapılmayan kabulün hukuki sonuç doğurmayacağını söylemek mümkündür⁵¹². Bilgilendirme ve teklif aşamalarında ise böyle bir zorunluluktan bahsetmek mümkün değildir⁵¹³. Yargıtay uygulaması da bu yöndedir⁵¹⁴. Teklif aşamasında zorunlu müdafilik öngörülmemiş olsa da şüphelinin talebi halinde baro tarafından müdafii görevlendirilmesi gereklidir. Ancak burada müdafilik zorunlu değil ihtiyaridir. Yani şüphelinin müdafii olmaksızın teklifi dinleyerek reddetmesi ya da teklifi dinledikten sonra kabul aşamasında müdafinin görevlendirilmesi hukuka uygundur⁵¹⁵.

Uygulamada da ret halinde müdafii görevlendirilmemekte, kabul durumunda ise şüphelinin sözlü kabulü ile müdafii görevlendirilme yoluna gidilmektedir⁵¹⁶. Bu durumda kararın verilme aşamasında müdafii yardımından yararlanıldığından bahsedilmesi

⁵¹¹ Bkz. Başlık 1.2.6. Rasyonel Tercih Kuramı.

⁵¹² Aynı yönde bkz. **Aldemir**, s. 64, 70; **Aygörmez / Korkmaz**, s. 20; **Yaşar, Ercan**, s. 270. Ayrıca bkz. **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 73; **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 46; **Çağlar**, s. 80.

⁵¹³ **Aldemir**, s. 68-69.

⁵¹⁴ “22/07/2020 tarihinde müdafii hazır bulunmaksızın Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye yapılan teklifin reddedildiği, seri muhakeme usulünün teklif aşamasında, şüphelinin usulün uygulanmasını kabulünün geçerli olması için teklifin kabulünün ancak müdafii huzurunda gerçekleştirilmesi gerektiği, ancak bilgilendirme ve teklif aşaması için müdafii şartının aranmadığı gibi şüphelinin teklifi reddetmesi halinde ret tutanağının müdafii görevlendirilmeksizin tanzim edilip sadece şüpheli tarafından imzalanmasının yukarıda belirtilen mevzuat hükümleri kapsamında hukuka uygun olduğu gözetilmeden ...” 12. CD E. 2020/12463, K. 2021/4209, T. 25.5.2021

⁵¹⁵ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 291-292.

⁵¹⁶ **Belci**, s. 120; **Ildırar**, s. 113. Bilgilendirme ve teklif aşamasında müdafii bulundurma zorunluluğu bulunmadığı hakkında bkz. 8. CD E. 2020/4132, K. 2021/ 19878, T. 27.10.2021; 12. CD E. 2020/2626, K. 2021/1218, T. 08.02.2021; 12. CD E. 2020/1823, K. 2021/2382, T. 09.03.2021; 12. CD E. 2020/12463, K. 2021/4209, T. 25.05.2021; 12. CD E. 2021/1507, K. 2021/6734, T. 11.10.2021 <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

mümkün değildir. Zira sözlü olarak kabulün açıklandığı anda şüpheli herhangi bir hukuki destekten yararlanmamış olacaktır. Müdafî ile sonradan görüşmesi sırasında fikrini değiştirmesi mümkün olsa da zorunlu müdafilik öngörülmesinin amacı elbette bu değildir. Bu nedenle kanımızca bilgilendirme aşamasında müdafîye başvuru imkanının bir hak olmasının yanında sürecin sağlıklı işlemesi için faydalı olacağına da belirtilmesi uygun olacaktır. Ayrıca teklifin ilk aşamasından itibaren zorunlu müdafiliğin öngörülmesi gerekir. Bu sayede hem ret hem de kabul ihtimalinde şüphelinin hukuki destek ile kararını vermesi mümkün olacaktır⁵¹⁷.

Şüpheli ya da sanığın iradesi ile müdafî iradesinin çatıştığı durumlarda kural olarak şüphelinin ya da sanığın iradesi geçerlidir. Bu durumun istisnası CMK m. 266/3 kapsamında kanun yoluna başvuruda zorunlu müdafiliğin bulunması haline özgü olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla seri muhakeme için böyle bir istisnanın düzenlenmemesi nedeniyle kabule ilişkin olarak müdafinin değil şüphelinin iradesi geçerli olacaktır⁵¹⁸. Müdafinin farklı bir görüşte olması halinde örneğin suçun üstlenilmesinin öğrenilmesi gibi durumlarda farklı görüşte olunduğunun kabul tutanağına şerh düşülmesi isabetli olacaktır. Bu sayede mahkeme denetiminde kabulün özgür irade ile yapılıp yapılmadığına ilişkin incelemenin yapılması kolaylaşacaktır⁵¹⁹.

Birden fazla şüphelinin bulunması halinde, aralarında çıkar çatışması olmadığı sürece CMK m. 152 uyarınca bir müdafî tarafından temsil mümkündür⁵²⁰. Birden fazla şüphelinden birinin yardım eden olması, çıkar çatışmasına örnek olarak gösterilebilir. Zira yardım eden bakımından seri muhakeme usulünün uygulanması halinde yardım etme şerikliğinden kaynaklı ceza indirimi uygulanmayacak ve bunun yanında takdiri hafifletici

⁵¹⁷ Benzer yönde **Yılmaz, Yeşim**, s. 292; **Yavuz**, s. 282; **Baytaz**, s. 254; **Soylu Ünver / Karaman Engür**, s. 50, 72; **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 74; **Evik / Evik**, s. 225; **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 268; **İldırar**, s. 161, 164, 166; **Tulay**, s. 127; **Atalay**, s. 687; **Baytaz**, s. 252; **Belci**, s. 120; **Işıka**, s. 164-165; **Evik / Evik**, s. 223; **Babayiğit / Karacan**, s. 869. Ayrıca bkz. **Erdoğan**, s. 2013; **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 48; **Aksoy İpekcioglu**, s. 357; **Kocakale**, s. 64-65; **Çağlar**, s. 66-67.

⁵¹⁸ Aynı yönde **Aldemir**, s. 64; **Baytaz**, s. 254-255; **Soylu Ünver / Karaman Engür**, s. 73. Ayrıca bkz. **İldırar**, s. 171; **Yılmaz, Yeşim**, s. 295.

⁵¹⁹ **Yavuz**, s. 281; **Yılmaz, Yeşim**, s. 295.

⁵²⁰ **Centel / Zafer**, s. 219; **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 205.

sebeup ve muhtemel beraat imkanından da yoksun kalınmış olunacaktır⁵²¹. Dolayısıyla aleyhe bir durum ortaya çıkmaktadır. Diğer iştirak edenler bakımından ise yardım edenin de kabul etmesi lehe bir durumdur zira tüm şerikler kabul etmeden usul uygulanamayacaktır.

Kabulün müdafî olmaksızın gerçekleşmesi halinde işlemin hukuka aykırı olacağı açıktır. Bu durum mahkeme denetiminde incelenecek ve seri muhakeme usulünün işletilmesi engellenmiş olacaktır. Mahkeme denetiminde bu durumda taleptenamenin iadesi kararı mı verileceği yoksa taleptenamenin ret mi edileceği bakımından farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre CMK m. 250/8-g hükmü uyarınca taleptenamede belirtilen zorunlu müdafî huzurunda kabul şartı eksik olduğundan bu eksiğin giderilmesi için taleptenama iade edilmelidir⁵²². Diğer görüşe göre ise CMK m. 250/9 uyarınca şartın gerçekleşmemesi nedeniyle ret kararı verilmelidir⁵²³. İlk görüşe katılmak mümkün değildir zira şartın gerçekleşmesi ancak taleptenamaya yansımaması değil şartın gerçekleşmemesi durumu söz konusudur. Dolayısıyla seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün olmayacaktır. Bu konuda yeniden bir taleptenama düzenlenebileceği görüşü de ileri sürülse de bu görüşe de iştirak etmek mümkün değildir⁵²⁴. Bu şartlarda şüpheli bakımından dezavantajlı bir durumun ortaya çıkacağı söylenebilir. Bu durumun önüne geçilmesi için bilgilendirme aşamasında müdafiden yararlanma hakkından detaylıca bahsedilmesi ve teklif aşamasının başından itibaren zorunlu müdafilik uygulamasının yapılması isabetli olacaktır.

2.4.4.2.4. Kabulün Tutanağa Bağlanması

Seri muhakeme usulünün uygulanmasına ilişkin teklifin kabulü durumunda savcının, şüphelinin ve müdafinin imzaladığı bir tutanakla bu durum kayıt altına alınacaktır. Bu husus CMSMY m. 10/8'de düzenlenmektedir. Şüphelinin usulü reddetmesi halinde ya da sessiz karararak kabul beyanı vermemesi halinde bu durum CMSMY m. 10/10 hükmü

⁵²¹ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 418.

⁵²² **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 89.

⁵²³ **İldırar**, s. 114. ; **Yılmaz, Yeşim**, s. 296-297.

⁵²⁴ **Yavuz**, s. 299.

gereğince Cumhuriyet savcısı tarafından tutanak altına alınacaktır. Kabul tutanağının imzalanmasından sonra şüphelinin usulden vazgeçmesi hükmün verilmesine kadar mümkündür. Savcı için ise kabul tutanağı artık bağlayıcıdır ve tutanak dışında bir yaptırımın talep edilmesi mümkün değildir.

Talepnamenin reddine ilişkin tutanak, seri muhakeme usulüne başvurulduğunun ancak usulün işletilemediğinin bir göstergesidir. Bu husus iddianamenin iadesi müessesesi için önemlidir zira CMK m. 174/1-c uyarınca seri muhakeme usulüne tabi olduğu halde bu usule başvurulmadan düzenlenen iddianamelerin iade edilmesi gerekecektir. Reddin tutanağa bağlanması sayesinde bu durum engellenmiş olacaktır⁵²⁵.

2.4.5. Talepname Düzenlenmesi

Seri muhakeme yönteminin şüpheli tarafından usulüne uygun olarak kabulünden sonra sürecin devam edebilmesi için savcının talepname düzenlemesi gerekmektedir. Bu husus CMK m. 250/8'de hüküm altına alınmıştır. Talepname, iddianame benzeri bir belge olup iddianamenin aksine soruşturmayı sonlandırmaz⁵²⁶. Bu nedenle talepnamenin reddi halinde yeniden iddianame düzenlenmesi gerekir. Bir görüşe göre talepname, iddianame olarak kabul edilerek kamu davasının açılması gerekir ve dosyanın yeniden savcılığa gönderilmesine gerek yoktur⁵²⁷. Mevcut düzenlemede bu mümkün olmasa da talepname ile iddianame arasındaki farkların delillerin olayla bağlantısının kurulması ve kamu davası açılması talebi unsurları olduğu da göz önüne alınırsa talepnamenin daha detaylı düzenlenmesi için bir kanuni düzenleme yapıp sonrasında talepnamenin reddi halinde iddianame olarak değerlendirme yapılmasının süreci hızlandıracağı da ifade edilmelidir. Seri muhakeme usulünün iddianame kısmı hariç geleneksel muhakeme ile aynı delil araştırma aşamalarından geçtiği de düşünülürse iddianameye seri muhakeme usulü

⁵²⁵ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 302.

⁵²⁶ **Yenisey / Nuhoğlu**, s. 874; **Sevdiren**, s. 596; **Şahin / Göktürk**, s. 204; **Başarır**, s. 296; **İldırar**, s. 181. Aksi yönde bkz. **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 62-63.

⁵²⁷ Şen, “**Seri ve Basit Yargılama Usulleri**”, s. 277; **Yenisey / Nuhoğlu**, s. 903-904.

kapsamında talep kısmı eklenerek tek bir belge ile mahkemeye başvurulması pratik bir çözüm olabilecektir.

2.4.5.1. Talepname İçeriği ve Talepname Düzenlenmesinin Diğer Hukuki Sonuçları

Seri muhakeme usulünce düzenlenen talepname, CMK m. 250/8 ve CMSMY m. 12 uyarınca; şüphelinin kimliği ve müdafii, mağdur veya suçtan zarar görenlerin kimliği ile varsa vekili veya kanuni temsilcisi, isnat olunan suç ve ilgili kanun maddeleri, isnat olunan suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri, isnat olunan suçun oluşturan olayların özeti, Cumhuriyet savcısı tarafından bu usulün uygulanmasının şüpheliye teklif edildiği ve şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul ettiği, belirlenen yaptırım ile uygulanmış ise hükmün açıklanmasının geri bırakılması, hapis cezasına seçenek yaptırımlar veya hapis cezasının ertelenmesine ilişkin hususlar ve güvenlik tedbirleri yer alacaktır. Bu kapsamda talepname ile iddianamenin benzer unsurlar taşıdığını ve aynı özenle hazırlanması gerektiği ileri sürülmüştür⁵²⁸. Ancak talepname deliller ile olay arasında ilişki kurulması aranmamış ve olayın özetinin varlığı yeterli görülmüştür⁵²⁹. Bununla birlikte 7331 sayılı Kanun değişikliği ile getirilen mahkemenin hüküm kurabilmesi için dosyadaki delillere göre kanaat getirmesi gerekliliği nedeniyle iddianame hazırlanmasındaki kadar yoğun bir bağlantı kurulmasa da olaylar ile deliller arasında ilişkilendirmenin yapılması gerektiği, delillerin sıralanması ve olayın özetlenmesi ile yetinilmemesi gerektiği ifade edilmelidir⁵³⁰.

Talepname düzenlenmesinin, iddianame düzenlenmesi gibi kesintisiz ve zincirleme suçlarda hukuki kesinti nedeni olduğunu kabul etmek gerekir⁵³¹. Aksi halde kişinin talepname düzenlenmesi ve seri muhakeme usulünce mahkum olmasına rağmen kesintisiz suçuna devam etmesi ya da zincirleme suç hükümlerine göre sonrasında işlediği

⁵²⁸ **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 262

⁵²⁹ **Yenisey / Nuhoğlu**, s. 877.

⁵³⁰ Benzer yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 338.

⁵³¹ Aynı yönde **Yılmaz, Yeşim**, s. 341; **Aldemir**, s. 49.

suçların ayrıca cezalandırılmaması yoluna gidilmesi gibi adil olmayan sonuçlar ortaya çıkacaktır. İddianamenin kesinti oluşturması için kabul edilmesi şartı olduğu gibi⁵³² talepname için de benzer bir durum söz konusu olmalıdır. Kabul edilme şartı mevcut olmakla birlikte bu şartın gerçekleşmesi durumunda kesinti tarihinin iddianamenin ya da talepnamenin kabul edildiği tarih olarak kabul edilmesi gerekir.

2.4.6. Mahkemenin Denetimi

Bilgilendirme ve teklif ile başlayan seri muhakeme usulü, teklifin kabulü üzerine hazırlanan talepnamenin mahkemeye denetim için sunulması ile devam etmektedir. Mahkeme, önüne gelen dosyada öncelikle talepnamede giderilebilecek hataların olup olmadığını yani talepnamenin iade sebeplerini inceleyecek, sonrasında ise talebin kabul ya da reddine ilişkin bir karar vererek ya hükmü kuracak ya da iddianame düzenlenmesi için dosyayı savcılığa iade edecektir. Görüleceği üzere mahkemenin işlevi yalnızca denetimle sınırlı kalmakta ve suçun hukuki nitelendirilmesi ya da ceza miktarına ilişkin yargılamada kullanabildiği yetkileri burada kullanamamaktadır. Bu yetkilerin kullanılmasının gerektiği hallerde talepnamenin iadesi gerekecektir.

Mahkeme denetimi aşaması için kanunda bulunmayan ancak yönetmelikte düzenlenen bir süre sınırlaması öngörülmüştür. CMSMY m. 10/9 hükmünde şüphelinin teklifi müdafî huzurunda kabul etmesi halinde aynı gün mahkemeye yönlendirileceği düzenlenmiştir. Bu sayede kural olarak kabulün gerçekleşmesiyle aynı gün içerisinde hüküm verilebilecektir. Bu süre sınırlamasının hızlandırmadan ziyade acele hüküm vermeye neden olabileceği dezavantajı da ileri sürülmüştür⁵³³. Kanımızca bu aşamada bekleme yapılmasının hükmün sağlığına bir etkisi bulunmamaktadır. Zaten feragat üzerine kurulu

⁵³² “...İddianamenin düzenlenmesiyle olaylar arasında hukuki kesinti olduğundan iddianamenin düzenlenmesinden sonra devam eden eylemler ise başka bir ceza soruşturmasının konusunu oluşturacaktır. ...5271 sayılı CMK'nun 175. maddesinde iddianamenin kabulü kurumuna yer verilmesi nedeniyle kamu davasının açılmasının iddianamenin kabulü koşuluna bağlandığı görülmektedir. Diğer bir anlatımla, kovuşturmanın başlaması için düzenlenen iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesi şarttır. Bu nedenle 01.06.2005 tarihinden sonra düzenlenen iddianamelerin hukuki kesinti oluşturabilmesi için mahkemece kabul edilmiş olması gerekir...”
CGK E. 2014/37, K. 2015/47, T. 17.03.2015.

⁵³³ **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 64; **Başarır**, s. 298; **Erdoğan**, s. 2021.

ve çoğunlukla yalnızca şekli şartları incelenerek hükme dönüştürülecek bir talepname söz konusudur. Ancak sürenin geçirilmesinin de seri muhakeme usulünü ortadan kaldırmayacağını da belirtmek gerekmektedir⁵³⁴. Bu bakımdan burada düzenleyici bir sürenin varlığını söylemek mümkündür.

2.4.6.1. Yetkili ve Görevli Mahkeme

İlk olarak belirtmek gerekir ki seri muhakeme usulü soruşturma evresinde başlayıp tamamlanan bir usuldür ve soruşturma evresinde mahkemelerin görev alması genel kurallara göre işleyen bir muhakemede söz konusu değildir. Bu kapsamda istisnai bir mahkeme görevinin seri muhakeme usulü ile soruşturma evresinde görüldüğünü söyleyebiliriz⁵³⁵. Dolayısıyla burada soruşturma evresinde karar veren hakimlikten değil talepnameyi incelemekle görevli mahkemeden bahsedilmesi gerekmektedir. Doktrinde sulh ceza hakimliklerine seri muhakeme usulünü onaylama yetkisi verileceği belirtilse⁵³⁶ de bu düşüncenin hayata geçirilebilmesi için öncelikle sulh ceza mahkemelerinin yeniden kurulması gerekmektedir. Zira hakimliklerin hüküm kurma yetkisinden bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Seri muhakeme usulünde görevli mahkeme, 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un 11. maddesine göre asliye ceza mahkemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira usulün kapsamındaki suçların ceza miktarlarının üst sınırı on yıldan az olduğu ve ağır ceza mahkemesinde yargılanması gereken suçlar arasında sayılmadıkları için görevli mahkemenin asliye ceza mahkemesi olarak tespiti gerekmektedir. CMSMY m. 4'te de yetkili mahkemenin asliye ceza mahkemesi olduğu açıkça düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler karşısında seri muhakeme usulüne ağır ceza mahkemesinin görevli olduğu bir suçun dahil edilmesi durumunda normlar hiyerarşisi gereği 5235 sayılı Kanun'un

⁵³⁴ Aynı yönde **Yılmaz, Yeşim**, s. 345; **Erdoğan**, s. 2021.

⁵³⁵ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 342-343.

⁵³⁶ **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 270; **Yenisey / Nuhoğlu**, s. 879.

geçerli olacağını ve ağır ceza mahkemesine talepnamenin sunulması gerektiğini söylemek gerekir.

Yetki bakımından ise Hâkimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesi'nin 02.01.2020 tarihli ve 1 numaralı kararı⁵³⁷ ile seri muhakeme usulü için ihtisas mahkemeleri belirlenmiş ve seri muhakeme usulü kapsamında kalan işlere; bir asliye ceza mahkemesi bulunan yerlerde bu mahkemenin, iki veya üç asliye ceza mahkemesi bulunan yerlerde iki numaralı, dört veya daha fazla asliye ceza mahkemesi bulunan yerlerde dört numaralı, otuz veya daha fazla asliye ceza mahkemesi bulunan yerlerde dört ve beş numaralı, elli veya daha fazla asliye ceza mahkemesi bulunan yerlerde ise dört, beş ve altı numaralı asliye ceza mahkemelerinin bakmasına karar verilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, ihtisas mahkemelerinin yetkisini belirlerken suçun seri muhakeme usulüne tabi olup olmadığına değil seri muhakeme usulünün işletilip işletilmediğine bakılması gerekmektedir. Bu nedenle seri muhakeme usulüne tabi olduğu halde şüphelinin kabul etmemesi ya da başka bir engelle seri muhakeme usulü uygulanmayan suçlarda ihtisas mahkemelerine değil genel hükümlere göre belirlenecek mahkemeye iddianamenin sunulması gerekmektedir⁵³⁸.

⁵³⁷ Hâkimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesinin Kararı, Karar No: 1, T. 02.01.2020, R.G. Tarih-Sayı: 04.01.2020-30998.

⁵³⁸ "İncelenen dosyada, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından CMK'nın 250. maddesi uyarınca şüpheliye seri muhakeme usulüne ilişkin gerekli bilgilendirme ve teklifin yapıldığı, şüphelinin teklifi müdafii huzurunda reddetmesi nedeniyle İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığınca genel hükümlere göre soruşturma tamamlanarak düzenlenen 02/07/2020 tarih ve 2020/64403 soruşturma, 2020/25681 esas, 2020/19877 sayılı iddianamenin, İstanbul Anadolu 21. Asliye Ceza Mahkemesinin 10/07/2020 tarih ve 2020/506 sayılı iddianame değerlendirme sayılı kararı ile "...suçun seri muhakeme usulüne tabi olduğu, HSK'nın 02/01/2020 tarihli seri muhakeme usulü ihtisas kararına göre seri muhakeme usulü kapsamında kalan işlere e) Elli veya daha fazla Asliye Ceza Mahkemesi bulunan yerlerde 4,5 ve 6 numaralı Asliye Ceza Mahkemelerince bakılmasına karar verildiği" gerekçesiyle iade edildiği, Cumhuriyet Başsavcılığınca karara yapılan itirazın İstanbul Anadolu 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 21/07/2020 tarih ve 2020/855 değişik iş sayılı kararı ile reddedildiği, iddianamenin iadesi kararında bahsi geçen CMK'nın 250. maddesinde düzenlenen seri muhakeme usulü açısından ihtisas mahkemeleri belirlenmesine ilişkin Hakimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesinin 02/01/2020 tarihli kararının "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin birinci fıkrasına göre seri muhakeme usulü kapsamında kalan işlere;... Elli veya daha fazla asliye ceza mahkemesi bulunan yerlerde 4, 5 ve 6 numaralı asliye ceza mahkemelerinin bakmasına" şeklindeki 1/e nolu bendi ile "Ondan fazla asliye ceza mahkemesinin faaliyette bulunduğu yerlerde, 5271 sayılı Kanunun 250. maddesinin birinci fıkrasına göre seri muhakeme usulü kapsamında kalan işlere bakmak üzere ihtisas mahkemesi

Denetimin asliye ceza mahkemesinde yapılmasına rağmen genel hükümlere göre asliye ceza mahkemesindeki duruşmalara katılması gereken savcılık makamının seri muhakeme usulüne tabi talepnamelerin incelenmesine ilişkin duruşmalara katılma zorunluluğu bulunmamaktadır⁵³⁹.

2.4.6.2. Talepnamenin İadesi

Mahkeme denetimi aşamasında ilk olarak talepnamenin iadesi sebeplerinin var olup olmadığı incelenecektir. İade sebepleri 7331 sayılı kanunla değiştirilen CMK m. 250/8'de sıralanmıştır. Bu hükme göre talepnamede olması gereken zorunlu unsurların

olarak belirlenen asliye ceza mahkemelerinin, bu işler dışında (arşiv, kanun yolu incelemesi gibi nedenlerle gelecek işler hariç olmak üzere) tevziye kapatılmalarına, bu çerçevede bu mahkemelere belirtilen işler dışında herhangi bir esas, değişik iş veya talimat evrakının tevzi edilmemesine" şeklindeki kararın 4 nolu bendi dikkate alındığında, şüphelinin seri muhakeme usulüne ilişkin teklifi kabul etmemesi üzerine Cumhuriyet Başsavcılığınca genel hükümlere göre iddianame düzenlendiği, bu itibarla Hakimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesinin 02/01/2020 tarihli kararının bu halde uygulanma yeri bulunmadığı gözetilmeden, bu yönden itirazın kabulü yerine, yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmemiş olup,

Kanun yararına bozma talebine dayanılarak düzenlenen ihbarnamedeki bozma isteği incelenen dosya kapsamına nazaran yerinde görüldüğünden, İstanbul Anadolu 14. Ağır Ceza Mahkemesinin 21/07/2020 tarihli ve 2020/855 değişik iş sayılı kararının 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 309. maddesi uyarınca isteme uygun olarak BOZULMASINA, bozma nedenine göre aynı maddenin 4. fıkrasının (a) bendi ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 173/6. maddesi gereğince bir karar verilmek üzere müteakip işlemlerin mahallinde yapılmasına, dosyanın gereği için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına TEVDİİNE, 16/02/2021 tarihinde oybirliğiyle karar verildi." 12. CD., E. 2020/11105 K. 2021/1580 T. 16.2.2021 www.lexpera.com⁵³⁹ "Somut olayda; Bakırköy 17. Ağır Ceza Mahkemesinin 22.09.2020 tarihli kararı ile asliye ceza mahkemelerinde Cumhuriyet savcısının bulunması gerektiğinden bahisle Cumhuriyet Savcısının itirazının kabulü ile anılan kararın kaldırılmasına karar verilmiş ise de, Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 13. maddesindeki "(1) Mahkeme, talepnamenin verildiği gün incelemesini derhal yapar, şüpheliyi müdafii huzurunda seri muhakeme usulü ile ilgili olarak dinler ve usulü sonuçlandırır. Şüphelinin seri muhakeme usulü hakkında dinlenmesi SEGBİS veya istinabe yoluyla da yapılabilir." şeklindeki düzenleme karşısında, seri muhakeme usulüne tabi dosyalarda Cumhuriyet Savcısının duruşmaya katılarak mütalaa vermesine ilişkin bir zorunluluk olmadığı gibi yargılamanın kısa sürede bitirilmesine dair getirilen seri muhakeme usulünün amacına da uygun olmayacağı, kaldı ki talepnamede hüküm kısmının Cumhuriyet Savcısı tarafından düzenlendiği dikkate alındığında, itirazın reddi yerine, yazılı şekilde kabulüne karar verilmesi, Yasaya aykırı ve Adalet Bakanlığı'nın kanun yararına bozma istemine dayalı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının ihbarname içeriği bu itibarla yerinde görüldüğünden Bakırköy 17. Ağır Ceza Mahkemesinin 22.09.2020 tarihli ve 2020/963 değişik iş sayılı kararının 5271 sayılı CMK.nun 309/4-a maddesi gereğince BOZULMASINA, müteakip işlemlerin mahallinde tamamlanmasına,dosyanın Adalet Bakanlığına gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına TEVDİİNE" 8. CD E. 2021/7247, K. 2022/7977, T. 31.05.2022 <https://karararama.yargitay.gov.tr/>. Bu konuda ayrıca bkz. **Yaşar, Ercan**, s. 278-279.

bulunmaması, yaptırımlarda maddi hata bulunması, yaptırım hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması veya hapis cezasına seçenek yaptırımlara çevirme ya da hapis cezasının ertelenmesi müesseselerinin uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediğinin anlaşılması taleptenmede teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbirinin belirtilmemiş olması hallerinde taleptenname; eksik veya hatalı noktaları belirtilerek eksikliklerin tamamlanması ve hatalı noktaların düzeltilmesi amacıyla mahkeme tarafından Cumhuriyet başsavcılığına iade edilecektir. Bu husus CMSMY m. 13/2’de de benzer şekilde hüküm altına alınmıştır.

Taleptenamenin iadesi nedenleri sınırlı sayıda düzenlenmiş olup istisnai düzenlemeler olmaları nedeniyle kıyas yoluyla bu nedenlerin genişletilmesi mümkün olmayacaktır⁵⁴⁰. Ancak bu durumda muhakeme şartlarının gerçekleşmemesi durumunda ne yapılacağına ilişkin soru işareti oluşabilecektir⁵⁴¹. İddianamenin iadesi bakımından CMK m. 174/1-d hükmünde düzenlenen husus, seri muhakeme usulü bakımından düzenlenmemiştir. İddianamenin iadesi bakımından bu hususun iade sebebi olarak düzenlenmesinden önce Yargıtay tarafından bu nedenin iade sebebi kabul edildiği de görülebilmektedir⁵⁴². Bu nedenle seri muhakeme usulü bakımından da bu sebep taleptenamenin iadesi sebebi olarak uygulanarak sonradan kanunda düzenleme yapılarak uygulamanın meşrulaştırılması ile karşılaşılması mümkündür. İfade etmek gerekir ki mevcut düzenlemede bu şartlar altında taleptenamenin iadesi mümkün olmadığı gibi kıyas yoluyla genişletme imkanı da yoktur. Bu konuda ivedi olarak düzenleme yapılması gerekmektedir.

İddianamenin iadesi müessesesinde düzenlenen itiraz yolu, taleptenamenin iadesi bakımından düzenlenmemiştir. Bu durumda iade sebeplerinin savcılık tarafından ortadan kaldırılarak taleptenamenin yeniden mahkemeye sunulması dışında bir yol kalmamaktadır.

⁵⁴⁰ **Yılmaz, Yeşim**, s. 347-348.

⁵⁴¹ Taleptenamenin bu durumda iade edilebileceğine dair bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 347-348

⁵⁴² 4. CD. E. 2010/13771, K. 2010/11870, T. 16.06.2010 www.kazanci.com

Talepnamenin iadesi bakımından da itiraz yolunun açılması ileri sürülmüş olsa da bu durum seri muhakemenin hızlılık amacıyla bağdaşmayacaktır⁵⁴³.

2.4.6.2.1. Talepnamede Bulunması Gereken Zorunlu Unsurlara Aykırılık

CMK m. 250/8 ve CMSMY m. 12'de düzenlenen talepnamede bulunması gereken zorunlu unsurlar, talepnamenin iadesi bakımından ilk incelenecek hususları kapsamaktadır. Bu unsurları içermeyen talebnamelerin eksikliklerini gidermeleri amacıyla iade edilmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda ilk olarak talepnamenin görevli ve yetkili mahkemeye hitaben düzenlenmesi gerekmektedir. Aksi halde talepnamenin iadesi gerekir⁵⁴⁴.

Bunun dışında talepnamede şüphelinin kimliğinin ve müdafiyeye ilişkin bilgilerin açıkça yer alması gerekmektedir. Ayrıca doğrudan mağdurun bulunması ve kimliğinin bilinmesi durumunda bu bilgilerin de talepnameye dahil edilmesi gerekmektedir. Mağdurun bulunamaması halinde bu durumun iade sebebi teşkil etmeyeceği açıktır⁵⁴⁵.

Suçun işlendiği yer ve zaman, yetkili mahkemenin belirlenmesinde ve yeni bir müessese olan seri muhakeme usulü için zaman bakımından uygulama kurallarının işleyişi için önem arz etmektedir. Bunlar dışında suçun ve sevk maddelerinin açıkça yazılması da belirli suçlar için uygulama alanı bulan seri muhakeme usulünün tereddütsüz bir şekilde uygulanmasını sağlayacaktır. Bu unsurlarda eksiklik bulunması, talepnamenin iadesi kararı verilmesini gerektirir⁵⁴⁶.

İddianamenin iadesi müessesesi bakımından sevk maddesinin hatalı olması bir iade sebebi teşkil etmeyecektir. Ancak seri muhakemenin belirli suçlar bakımından

⁵⁴³ Karş. **Berber, Ayhan**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Usulü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya Bilim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Antalya 2022, s. 63.

⁵⁴⁴ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 349. Aksi yönde bkz. **Baytaz**, s. 259.

⁵⁴⁵ 13. CD. E. 2016/18525, K. 2016/15269, T. 16.11.2016; 14. CD. E. 2011/14137, K. 2011/626, T. 11.10.2011; 6. CD. E. 2018/3491, K. 2018/6522, T. 05.11.2018 www.kazanci.com

⁵⁴⁶ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 350.

uygulanıyor olması nedeniyle burada talepnamenin iadesi için haklı bir gerekçe olması beklense de bu konuda bir düzenleme yapılmamıştır. Ayrıca Yargıtay da 7331 sayılı kanunla değişiklik yapılmadan önce sevk maddesinin hatalı olduğu kanaatiyle verilmiş bir talepname iadesi kararının hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir⁵⁴⁷. Benzer bir durumun mevcut düzenleme kapsamında ele alınması halinde ise dosyadaki deliller ile mahkumiyet kararı verilememesi nedeniyle talepnamenin reddi kararının verilmesi gerekecektir.

Sevk maddesinin mahkemece hatalı olduğunun tespiti ve gerçekleşen suçun seri muhakeme usulüne tabi başka bir suç olması durumunda da kanımızca mevcut deliller ile mahkumiyet kararı verilemeyeceğinden bahisle seri muhakeme usulünün işletilememesi ve talepnamenin reddine karar verilmesi gerekmektedir⁵⁴⁸. Bu durumda iade düşünülemez zira suçun niteliğinin değişmesi nedeniyle yaptırım değişecek ve dolayısıyla şüphelinin kabulü artık geçersiz olacaktır. Bu halde şüpheli için dezavantajlı bir durumun ortaya çıktığı açıktır.

Talepnamede yer alması gereken diğer zorunlu unsurlar şüphelinin tutuklu olup olmadığı, tutuklanmış ise gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri olarak

⁵⁴⁷ “Of Asliye Ceza Mahkemesinin 30.06.2020 tarihli kararı ile Of Cumhuriyet Başsavcılığınca seri muhakeme usulüne göre düzenlenen 30.06.2020 tarihli talepnamesinde belirtilen eylemin resmi belgede sahtecilik suçunu oluşturacağı bu durumda da suçun seri muhakeme usulüne tabi olmadığı gerekçesi ile hüküm kurma isteminin reddi ile soruşturmanın genel hükümlere göre yapılması gerektiğinden bahisle iadesine karar verilmiş ise de,

Somut olayda, uyuşturucu madde kullanmak suçundan yakalanan şüpheli...’in işlediği suç nedeniyle kendisi hakkında soruşturma yapılmasını engellemek için oğlu olan mağdurun kimlik bilgilerini vermesi nedeniyle nedeniyle bir kısım tutanakların mağdur adına düzenlendiği anlaşılmakla, eyleminin bir bütün halinde 5237 sayılı TCK’nın 268/1. maddesi yollamasıyla 267/1. maddesinde tanımlanan başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması suçunu oluşturacağı ve soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısınca yapılan bu hukuki nitelendirmeye göre seri muhakeme kapsamında kalan eylemden dolayı mahkemenin ancak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 250/9. maddesindeki ... şartların oluşması halinde iade kararı verebileceği cihetle, Mahkemesince talepname uyarınca hüküm kurulması gerektiği gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesi,

Yasaya aykırı ve Adalet Bakanlığı’nın kanun yararına bozma istemine dayalı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının ihbarname içeriği bu itibarla yerinde görüldüğünden Of Asliye Ceza Mahkemesinin 30.06.2020 tarihli ve 2020/346 Esas, 2020/195 sayılı kararının CMK. nın 309/4-a maddesi uyarınca BOZULMASINA...” 8. CD. E. 2021/3893 K. 2022/11428 T. 04.07.2022

⁵⁴⁸ Bu durumda iade kararı verilmesi ve sevk maddesinin düzeltilmesi gerektiği, en adil çözümün ise seri muhakeme usulünün en başından itibaren kovuşturma evresinde uygulanması gereken bir yöntem olduğu görüşü için bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 351-352.

sıralanabilir. Bunlar dışında talepnamede mutlaka ilgili suçun meydana gelmesiyle ilgili olayların özetine yer verilmesi gerekmektedir. 7331 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonrasında bu durum daha önemli bir konu haline gelmiştir. Zira artık mahkemenin denetim sırasında deliller ve olayı göz önüne alarak mahkumiyet kararı verecek kanaate varması gerekecektir.

Talepnamede ayrıca teklifi, kabulü ve bunlara ilişkin kurallara uyulduğunu gösteren bölüm bulunmalıdır. Müdafî bulunmadan kabul edilen seri muhakeme usulüne ilişkin taleptenmenin iade edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür⁵⁴⁹. Ancak kanımızca bu taleptenmenin iadesi değil reddi gerekir. Zira müdafî huzurunda kabul, talepnamede bulunması gereken bir unsur değil seri muhakeme usulünün uygulama şartıdır. Bunun yanında yaptırım da talepnamede açıkça belirtilmelidir. Bu kapsamda kabul edilen cezanın ve güvenlik tedbirinin neler olduğu ve cezaya ilişkin hükmün açıklanmasının geri bırakılması, erteleme ya da seçenek yaptırıma çevirme gibi yöntemlere başvurulduysa bunlara ilişkin detaylar ayrıca belirtilmelidir.

2.4.6.2.2. Yaptırımda Maddi Hata Bulunması

Taleptenmenin iadesine neden olabilecek bir diğer şart CMK m. 250/8'de düzenlenen yaptırımda maddi hata yapılması durumudur. Seri muhakeme usulündeki ceza belirleme adımlarının kısıtlı olması ve uygulamada çoğunlukla alt sınırdan ceza belirlenmesi yaklaşımı benimsendiği için hesaplama hatası yapılması çok muhtemel gözükmemektedir. Ancak adli para cezasının hesaplanması ya da seri muhakemeye özgü indirim oranının veyahut zincirleme suçla ilişkin artırım oranının uygulanması sırasında maddi hata yapılması mümkündür. Bu maddi hataların düzeltilmesi için taleptenmenin iadesi gerekecektir.

7331 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonrasında mahkemenin denetim aşamasının sonunda talepnamede istenenden ağır olmayacak bir yaptırıma hükmedilmesi de mümkündür. Bu kapsamda maddi hatanın giderilmesi ile ortaya çıkan ceza miktarının

⁵⁴⁹ Aydın, s. 473.

daha az olması durumunda mahkemenin düzelterek hüküm kurulması mümkün görülmelidir⁵⁵⁰.

Maddi hata sayılmayan ancak objektif olarak kanuna aykırı ceza belirlemelerinde nasıl hareket edileceği hususu kanunda düzenlenmemiştir. Bu durumda taleptenmenin reddi yoluna gidilmesi halinde şüpheli bakımından dezavantajlı bir durumun ortaya çıkacağı açıktır⁵⁵¹. Bir görüşe göre burada da mahkemenin düzelttikten sonra elde ettiği yaptırım, taleptenmedeki yaptırımdan hafif ise düzelterek hükmün kurulması mümkündür. Ancak yaptırımın taleptenmedeki miktarı aşması durumunda taleptenmenin iadesi ve yeniden teklif sürecinin başlatılması gerekir. Kanımızca basit hesap hatası kapsamındaki sorunlar denetim aşamasında giderilerek lehe ya da aleyhe olduğuna bakılmaksızın şüpheliye durumun bildirilmesi ve kabulünün alınması suretiyle hükme dönüştürülebilmelidir. Maddi hata kapsamında olmayan ancak hukuka aykırı yaptırım belirlemesi yapılması halinde ise düzeltme sonucu çıkacak yaptırım lehe de olsa aleyhe de olsa iade yoluna gidilerek teklif ve kabul sürecinin başlatılması gerekmektedir. 7331 sayılı kanunla belirlenen yaptırımdan ağır olmamak üzere kuralı, savcının ceza belirlemesindeki takdir yetkisini sınırlayan bir anlam taşımaktadır. Bu hükmün hatalı yaptırım belirlenmesini sadece lehe olan ihtimallerde hızlı bir çözüm aracı olarak kullanmak yerinde olmayacaktır.

2.4.6.2.3. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması, Seçenek Yaptırımlara Çevirme veya Hapis Cezasının Ertelenmesi Müesseselerinin Objektif Şartlarının Meydana Gelmemesi

Taleptenmenin iadesi nedeni olabilecek bu durum, hükmün açıklanmasının geri bırakılması veya seçenek yaptırımlara çevirme ile hapis cezasının ertelenmesi müesseselerinin uygulanmasında objektif şartlarının gerçekleşmemesine rağmen uygulanması ile karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda örneğin her üç müessese için de geçerli olabilecek ceza miktarının müesseseye özgü sınırın üzerinde kalmasına rağmen

⁵⁵⁰ Yılmaz, Yeşim, s. 354.

⁵⁵¹ Yılmaz, Yeşim, s. 355.

bu yöntemlerin uygulanması, iade sebebi teşkil edecektir. Dikkat edilirse burada hatanın düzeltilmesi yaptırımın da ağırlaşması anlamına gelecektir ve iade sonrasında yeniden teklif ve kabul usullerinin işletilmesi gerekmektedir.

Madde hükmü objektif şartların gerçekleşmemesine rağmen bu yöntemlere hukuksuz olarak başvurulmasını kapsamaktadır. Objektif şartların gerçekleşmesine rağmen savcının bu yöntemleri uygulamaması halinde ise iade kararının verilebilmesine imkan yoktur. Mevcut düzenlemede bu durum sorun da teşkil etmemektedir zira 7331 sayılı kanunla yapılan değişiklikle mahkemenin talepten daha hafif yaptırıma hükmetme yetkisi de düzenlenmiştir. Bu durumda mahkeme, uygulanması gerektiğini düşündüğü ancak uygulanmamış olan bu yöntemleri uygulayarak hüküm kurabilecektir. Bunun için subjektif koşulların dikkate alınması gerektiği ve savcının da usulleri uygulamamasının subjektif gerekçelerini talepnameye eklemesi gerektiği ileri sürülse de⁵⁵² yargılama yapılmaksızın subjektif kanaatin oluşmasının mümkün olmaması karşısında bu görüşe katılmak mümkün değildir. Uygulamada da “sabıkalı olması” nedeniyle subjektif kanaatin olumsuz olduğu şeklinde gerekçe kurulmakta ve konunun savcının takdirinde olması nedeniyle talepten iadesi hukuka aykırı bulunmaktadır⁵⁵³. Kanımızca bu

⁵⁵² **Yılmaz, Yeşim**, s. 356-357.

⁵⁵³ 12. CD. E. 2020/10521, K. 2021/1706, T. 17.02.2021; 12. CD E. 2021/1613, K. 2021/6281, T. 27.09.2021. Ayrıca “Ankara 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 27/10/2020 tarihli ve 2020/1237 esas sayılı talepname iade kararında, sanık hakkında 6 ay hapis cezası verildiği, hapis cezasının hangi sebeple seçenек yaptırımlara çevrilmediği hususu ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 50 ve 51. maddelerinin uygulanmama nedeninin anlaşamadığı gerekçesinin bulunduğu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 27/10/2020 tarihli ve 2020/118946 soruşturma, 2020/43034 esas, 2020/3241 sayılı seri muhakeme usulüne tabi talepname şüphelinin 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 179/2. maddesi kapsamındaki trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunu işlediği, sabıkalı olması nedeniyle bir daha suç işlemeyeceğine kanaat getirilmediği, 01/03/2020 ile 14/05/2020 tarihleri arasında aynı suç üç kez işlemesi nedeniyle belirlenen hapis cezasının seçimlik yaptırımlara çevrilmediği, yasal şartlar oluşmadığından erteleme ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümlerin uygulanmadığının yer aldığı anlaşılmalı, bu haliyle değerlendirildiğinde Cumhuriyet savcısının takdir yetkisinde olan bir durumun talepname düzenlenmesinin iade sebepleri arasında sayılmadığı gözetilmeden, talepten iadesine yapılan itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesinde isabet görülmediğinden ...” 12. CD E. 2021/1632, K. 2021/6781, T. 12.10.2021. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

konudaki en uygun yol, seri muhakeme özelinde bu usullerin uygulanmasının tamamen objektif kriterlere göre işlemlerini sağlamaktır⁵⁵⁴.

2.4.6.2.4. Cezaya Uygun Güvenlik Tedbiri Belirlenmemiş Olması

Bir diğer iade sebebi, talepteki cezaya uygun güvenlik tedbirinin belirtilmemiş olmasıdır. Bu kapsamda belirli haklardan yoksun bırakma ya da müsadere güvenlik tedbirlerinin uygulanması gerekirken uygulanmaması halinde talepten iade edilerek eksik giderilmesi gerekmektedir. Bu durumda güvenlik tedbirinin uygulanacak olması, teklifin ve kabulün yeniden gerçekleşmesini gerektirecektir.

Hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonuçları bakımından ayrıca bir değerlendirme yapılması gerekir. Geleneksel yargılamada kanuni sonuç olan hak yoksunluklarının hükümde gösterilmemesi halinde de uygulanabileceği ve infaz aşamasında bu hususların dikkate alınacağı kabul edilmektedir⁵⁵⁵. Seri muhakeme usulü için de bu hak yoksunlukları hapis cezasının kanuni sonucudur ancak usulün kabule bağlı olması nedeniyle şüphelinin kabul ettiği yaptırımları etraflıca bilmesi, anlaması ve kabul etmesi gerekmektedir. Bu nedenle TCK m. 53/1’de yer alan hak yoksunluklarının talepteki

⁵⁵⁴ Ancak AYM bu görüşün aksine karar vermiş ve iptal talebini reddetmiştir. “(9) numaralı fıkraya göre mahkemelerin hüküm evresindeki yetkilerinin yalnızca şekli denetimle sınırlı olmadığı anlaşılmaktadır. Mahkemenin, seri muhakemenin şekli şartlarının olduğu, dosyadaki mevcut delillere göre mahkûmiyet kararı verilmesi gerektiği kanaatine varması hâlinde dahi talep yazısında belirtilen yaptırıma hükmetmek zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu aşamada mahkeme daha hafif bir yaptırıma hükmedebileceği gibi (5) ve (6) numaralı fıkralara göre bireyselleştirme de yapılabilecektir. Anılan fıkralarda ise seçenek yaptırıma çevirme, erteleme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesi koşullarının bulunması aranmıştır. Başka bir ifadeyle yalnızca objektif koşulların varlığı aranmamış, yargılama makamının takdir yetkisini de yansıtabilecek şekilde subjektif koşulların da denetimine imkân tanınmıştır. Bu kapsamda, cezanın bireyselleştirilmesine dair kurumlardan birinin subjektif şartlarının oluşmadığı kanaatine varması durumunda mahkemenin talep edilen bireyselleştirme kurumunun subjektif koşullarının oluşmama gerekçesini belirtmek kaydıyla daha hafif nitelikteki başkaca bir yaptırım uygulaması ve bu yönde hüküm kurması mümkündür” Anayasa Mahkemesi Kararı - GK, E. 2022/72 K. 2023/3, T. 5.1.2023 P. 33.

⁵⁵⁵ **Özgenç**, s. 939; **Demirbaş, Timur**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara: 2021, s. 660.

yer almaması durumunda talepnamenin iade edilmesi ve bunların eklenerek teklif ve kabul aşamasından geçirilmesi gerekmektedir⁵⁵⁶.

Cezaya uygun güvenlik tedbirinin belirlenmemiş olması, güvenlik tedbirinin uygulanmaması gerekirken uygulanması anlamına da gelebilecektir. Örneğin mahkum olduğu hapis cezası ertelenen hükümlünün velayet yetkisinin kısıtlanması halinde cezaya uygun olmayan bir güvenlik tedbirinin belirlendiğini söylemek mümkün olacaktır. Bu durumda 7331 sayılı kanunla yapılan değişiklik ile mahkeme tarafından daha hafif yaptırıma hükmedilme imkanı tanınması nedeniyle güvenlik tedbirinin uygulanmamasına karar verilmesi mümkün olacaktır⁵⁵⁷.

2.4.6.3. Talepnamedeki Eksikliklerin Giderilmesi

Talepnamenin iadesinden sonra eksikliklerin giderilmesi ve talepnamenin yeniden düzenlenmesi gerekir. Bu husus CMK m. 250/8 ve CMSMY m. 13'ün ikinci ve üçüncü fıkralarında düzenlenmiştir. Bu eksikliğin giderilmesi hesaplama hatasının düzeltilmesi gibi basit bir işlem olabileceği gibi uygulanması gereken güvenlik tedbirinin uygulanmaması nedeniyle iade gerçekleşmiş ise bu eksikliğin giderilmesi için teklif ve kabul sürecinin tekrar işletilmesi gerekecektir⁵⁵⁸.

Eksiklerin giderilmesi ile yeniden düzenlenen talepnamenin tekrar iade edilmesine ilişkin iddianamenin iadesinde yer alan CMK 174/4'te düzenlenen aynı sebebe dayanarak iade kararı verilemeyeceğine ilişkin kural seri muhakemede bulunmamaktadır. Bu durumda ilk iade kararında gösterilen sebepler haricinde bir sebebe dayanılarak tekrar iade kararı verilebilecektir. İddianamenin iadesinde soruşturma evresinin sürüncemede kalmasını engelleme amacıyla ihdas edilen bu hükmün⁵⁵⁹ hızlılık amaçlayan seri muhakeme usulünde öngörülmemesi ilginçtir. Burada kanun koyucunun gözünden kaçan bir husus

⁵⁵⁶ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 357-358. Aksi yönde bkz. **Erdem / Şentürk**, s. 593; **Yavuz**, s. 278.

⁵⁵⁷ Benzer yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 357.

⁵⁵⁸ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 358-359.

⁵⁵⁹ **Özbek / Doğan / Bacaksız**, s. 472-473; Karakurt, "İddianamenin İadesi", s. 25.

olduğundan bahsedilecek ya da geleneksel yargılamanın aksine eksikliklerin kovuşturma evresinde kapatılmasının mümkün olmaması nedeniyle taleptenemin tekrar iade edilebileceğinin kabul edildiği sonucu çıkarılabilecektir.

İade sonrasında beklenen süreç, iade nedeni olan eksikliklerin giderilerek eksiksiz bir taleptenemin onaylanmak üzere tekrar mahkemeye sunulmasıdır. Ancak savcılık bu süreçte açığa çıkan deliller ile suçun seri muhakeme usulüne tabi olmadığı kanaatine varmış olabilir ya da delilin şüpheli lehine olması durumunda kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmesi de gerekebilir. Bu ihtimallerin bu aşamada da uygulanabileceği kanaatindeyiz⁵⁶⁰. İade kararına itirazın ise mümkün olmadığını düşünmekteyiz⁵⁶¹. Zira seri muhakeme usulünde hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi hususlar kıyas yoluyla uygulanır ibaresiyle açıkça düzenlenmekte ya da taleptenemin iadesi gibi hususlar uygulama ve doktrinden gelen eleştiriler kapsamında kanuni değişikliklerle ihdas edilmektedir. Bu kapsamda kanunun ilk halinde bulunmayan ve değişikliklerle de düzenlenmeyen iadeye itiraz usulünün uygulanmayacağını, bunun kanun koyucunun usulün amacı doğrultusunda bilinçli bir tercihi olduğunu düşünmekteyiz⁵⁶².

2.4.6.4. Şüphelinin Dinlenmesi

Şüphelinin müdafii ile birlikte mahkemede dinlenmesi gerekmektedir. Bu dinlemede bilgilendirmeden başlayarak her aşamadaki usuli şartların yerine gelip gelmediğinin denetlenmesi gerekmele birlikte⁵⁶³ uygulamada sadece kabul beyanının ve imzanın kendisine ait olduğu ve usulü müdafii huzurunda kabul edip etmediği sorulmaktadır⁵⁶⁴.

⁵⁶⁰ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 359; **Belci**, s. 141.

⁵⁶¹ Aynı yönde bkz. **Belci**, s. 140. Ancak uygulamada itiraz yolunun işletildiği görülmektedir. 12. CD. E. 2021/1632, K. 2021/6781, T. 12.10.2021; 12. CD E. 2020/5182, K. 2021/2161, T. 02.03.2021 <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

⁵⁶² İtiraz hakkının tanınması yönünde bir düzenleme yapılması gerektiği görüşü için bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 360.

⁵⁶³ Bu denetimin gereksiz olduğu görüşü için bkz. **Yavuz**, s. 326.

⁵⁶⁴ **Kızılbuğa, Sinem**, Seri Muhakeme Usulü ve Ceza Pazarlığı, Adalet Yayınevi, Ankara 2022, s. 119 vd.

Bu hususun açığa çıkarılabilmesi için şüpheliye hakim tarafından soru yöneltilmesi elbette mümkündür.

Kural olarak teklifi kabul ettiği gün dinlenecek olan şüpheliye bu nedenle bir davetiye çıkarılmasına gerek görülmemektedir⁵⁶⁵. Talepnamenin iadesi ya da başka bir sebeple tekliften hemen sonra dinlenemeyecek şüpheliler bakımından davetiye çıkarılması uygun olmakla birlikte mevzuatta bu konuda bir zorunluluk bulunmamaktadır. Birden fazla şüpheli bulunması durumunda hepsinin tek bir talepnamede yer alması ve aynı anda dinlenmesi mümkündür⁵⁶⁶.

Şüphelinin dinlenmesi sırasında tanık ya da mağdurun dinlenmesi mümkün değildir⁵⁶⁷. Hüküm verilmesi için bu kişilerin dinlenmesinin gerekmesi halinde seri muhakeme usulü işletilmemeli ve talepname reddedilerek genel hükümlere göre kovuşturma yapılması gerekmektedir⁵⁶⁸. Kovuşturma sonucunda mahkumiyet kararı da verilebilir ki bu durumun şüpheli açısından dezavantajlı bir durum ortaya çıkardığı açıktır.

Şüphelinin dinlenmesinin aleni olarak yapılması gerekip gerekmediği de burada incelenmelidir. Mevzuatta seri muhakeme usulüne özgü dinlenmenin aleni olarak yapılacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda soruşturma evresinde gerçekleşen usul bakımından soruşturma evresine özgü gizlilik ilkesi mi hakim olacak yoksa duruşmaya ilişkin kuralların kıyasen uygulandığı kovuşturma evresine özgü alenilik ilkesi mi uygulanacaktır. Bir görüşe göre denetim aşaması her ne kadar duruşma olarak kabul edilmese ve yargılama yapılmasa da yargısal bir denetim faaliyeti gerçekleştirilmekte olup bu durumda alenilik ilkesinin uygulanması gerekecektir⁵⁶⁹. Kanımızca da delillerin tartışılmasının aleni olarak yapılamayacağı bu yöntemde en azından hükmün aleni olarak verilmesi ile sürecin tamamen gizli ilerlemesinin önüne

⁵⁶⁵ Aksi yönde bkz. **Aldemir**, s. 174.

⁵⁶⁶ **Yılmaz, Yeşim**, s. 366.

⁵⁶⁷ Benzer yönde **Yılmaz / Apiş**, s. 82; **Yavuz**, s. 293; **Erdem / Şentürk**, s. 595; **Ildırar**, s. 186; **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 80; **Evik / Evik**, s. 233; **Çağlar**, s. 97; **Yılmaz, Yeşim**, s. 364. Aksi yönde bkz. **Aldemir**, s. 175.

⁵⁶⁸ Aynı yönde bkz. **Yavuz**, s. 292; **Belci**, s. 142; **Yılmaz, Yeşim**, s. 364.

⁵⁶⁹ **Yılmaz, Yeşim**, s. 367.

geçilmesi yerinde olacaktır. Dolayısıyla seri muhakeme sürecinde soruşturmaya özgü gizlilik ilkesinin hakim olduğunu, yargısal denetimin yapıldığı şüphelinin dinlenme aşamasının ise aleni olarak yapılması gerektiği söylenebilir⁵⁷⁰.

2.4.6.5. Mahkeme Denetimi ve Denetim Sonucu Verilecek Karar

Seri muhakeme usulü düzenlemesinin ilk halinde mahkeme denetimi şekli bir incelemeden ibaret olduğu söylenebilir⁵⁷¹. Gerçekten de işin esasına ilişkin bir inceleme yapılmaksızın usulün şartlarının gerçekleşmesi durumunda talepten belirlenen yaptırımın hükme çevrilmesi söz konusu idi. 7331 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonrasında seri muhakeme usulü, eleştirilerin bir kısmını giderecek bir şekle bürünmüştür⁵⁷².

Mahkeme denetiminde ilk olarak kimlik tespiti ve seri muhakeme usulüne ilişkin bilgilendirmenin yapılması ile bu kapsamdaki hakların hatırlatılması işlemleri yapılmaktadır. Bunun için elbette suçun seri muhakeme usulüne tabi olup olmadığının tespiti gerekmektedir. Sonrasında talepten kabul edip etmediği ve kabul tutanağındaki imzanın şüpheliye ve müdafiyeye ait olup olmadığı sorulmaktadır. Son olarak dosyadaki delillere göre mahkumiyet kararı verilmesinde bir engelin bulunmaması halinde hüküm kurulmaktadır. Uygulamadaki bu usulün CMK m. 250/3'te düzenlenen incelemeye ilişkin düzenleme ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Ancak yönetmeliğin 14. maddesindeki düzenlemenin kanunun eski haline uygun olduğunu belirtmek gerekir. O halde talepten inceleneyeceği hususlar; suçun seri muhakeme usulüne tabi olması, müdafiyeye huzurunda özgür irade ile kabulün gerçekleşmesi ve mevcut delillere göre mahkumiyet kararının verilebilmesi olarak sıralanabilir.

⁵⁷⁰ Aynı yönde bkz. **Sevdiren**, s. 601-602; **Taneri**, s. 106.

⁵⁷¹ **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 273; **Atalay**, s. 679; **Taneri**, s. 90; **Sevdiren**, s. 598-600.

⁵⁷² Değişiklik öncesinde mahkemenin tanık dinleme, sanık sorgulama ve soruşturmayı genişletme yetkisinin bulunmadığını belirterek sanki değişiklik sonrasında bu yetkilerin tanındığını ileri süren görüşe katılmak elbette mümkün değildir. Bkz. **Keskin, İbrahim**, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü*”, *Adalet Dergisi*, Yıl: 2022, S. 68, s. 238.

Suçun seri muhakeme usulüne tabi olduğunun tespit edilmesinden sonra mahkeme tarafından bilgilendirme, teklif ve kabulün şartlara uygun olarak gerçekleşmesi denetlenecektir. Bunun yanında seri muhakeme usulünün uygulanmasını engelleyecek yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, iştirak ya da birlikte işlenen suçlardaki özel şartların var olup olmadığı da bu aşamada değerlendirilmelidir. Bu kapsamda denetlenecek hususlar için ilgili başlıktaki açıklamalara bakılmalıdır⁵⁷³.

Mahkeme denetiminde mevcut düzenlemede en önemli husus, mahkumiyete yeterli delilin bulunup bulunmadığı hususudur. Burada artık mahkemenin kanaat getirmesi gerekmektedir⁵⁷⁴. Bu kanaatin elbette hukuka uygun delillere dayanması gerekmektedir⁵⁷⁵.

Mahkeme denetimi sonunda talebin reddi ya da talebin kabulü ve mahkumiyet hükmü kurulması kararı verilebilir. Bu iki karar dışında diğer hüküm çeşitlerinin verilmesi mümkün değildir. Bu kapsamda beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın reddi ve düşmesi kararı verilmesi mümkün değildir⁵⁷⁶. Davanın reddedilebileceğine ilişkin görüş ileri sürülmüş olsa da talepten daha detaylı olarak düzenlenecek iddianamedeki bilgilere dayanarak derdestlik hakkında karar verilmesi gerektiğini düşündüğümüzden bu görüşe katılmıyoruz. Bu durumda talepten reddedilerek genel hükümlere göre iddianame düzenlenmesi ve derdestlik incelemesinden sonra gerekirse dava hakkında ret kararı verilebileceği söylenmelidir.

2.4.6.5.1. Talebin Reddi

Talepten iadesi ile çözülemeyecek hukuka aykırılıkların bulunması durumunda artık seri muhakeme usulünün şartlarında eksikliğin bulunduğu ve mevzunun genel hükümlere göre çözümlenmesi gerektiği söylenebilecektir. Bu durumda mahkeme denetimi

⁵⁷³ Bkz. Başlık 2.3.7. Seri Muhakeme Usulüne Özgü Şartlar.

⁵⁷⁴ Bkz. Başlık 2.3.4 Şüphe Şartının Sağlanmış Olması.

⁵⁷⁵ 12. CD. E. 2021/1748, K. 2021/8593, T. 07.12.2021 <https://karararama.yargitay.gov.tr>

⁵⁷⁶ Aynı yönde bkz. Yeşim tez; **Erdem / Şentürk**, s. 597; **İldırar**, s. 188. Bu kararlara hükmetme yetkisi tanınması gerektiği hakkında bkz. **Yılmaz / Apış**, s. 80.

sonucunda talebin reddine karar verilerek dosyanın iddianame düzenlenmek üzere savcılığa iletilmesi gerekmektedir. Talebin CMK m. 34/1 uyarınca gerekçesi yazılarak reddedilmesi gerekmektedir.

Talebin reddi seri muhakeme şartlarının eksik olmasından kaynaklanabileceği gibi şüphelinin usulden vazgeçmesi ya da denetim aşamasında mazeretsiz olarak mahkeme karşısına çıkmamasından da kaynaklanabilir. Bu durumlarda da mahkemenin ret kararı vermesi gerekir⁵⁷⁷. Ceza miktarının mahkemeye göre hatalı belirlenmesi durumunda talepten reddi söz konusu olamaz zira bu konudaki takdir yetkisi savcıya verilmiş olup talepten reddi miktar mahkeme bakımından da bağlayıcı bir üst sınır oluşturmaktadır. Ceza miktarının açıkça hatalı belirlenmesi durumunda maddi hatanın ya da çelişkinin giderilebilmesi için talepten reddi iadesi gerekecektir.

Şartların oluşması, mahkumiyet için yeterli delilin bulunması ancak TCK m. 61'in diğer fıkralarının da kullanılması gerektiği kanaatinin mahkemede oluşması nedeniyle ret kararı verilmesi mümkün değildir⁵⁷⁸. Bu durumda talepten reddi yaptırımın aşılardan mahkumiyet hükmünün kurulması gerekmektedir. Eğer şüphelinin genel hükümlere göre yargılanması kendisi için daha lehe bir netice doğuracaksa, örneğin yardım eden olarak suça iştirak edildiyse bu durumda müdafiyeye düşen görev, durumu açıklayarak seri muhakeme usulünün kabul edilmemesi yönünde hukuki tavsiye verilmesi olacaktır.

Talebin reddi hakkında kanun yoluna başvurulması mümkün değildir⁵⁷⁹. Zira bu karar hüküm niteliği taşımamaktadır ve bu mahkeme kararına karşı itiraz yolu kanunda öngörülmemiştir. Savcının aynı uyuşmazlığa ilişkin yeniden seri muhakeme usulünü işletmesi mümkün değildir⁵⁸⁰. Talepten reddi ile dosyanın savcılığa iadesi

⁵⁷⁷ Yaşar, Ercan, s. 281-282; Soylu Ünver / Karaman Engür, s. 89.

⁵⁷⁸ Aynı yönde Karakehya / İnce Tunçer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 90; Yılmaz, Yeşim, s. 377. Aksi yönde bkz. Aldemir, s. 177.

⁵⁷⁹ Yavuz, s. 298; Karakehya / İnce Tunçer, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 88; Değirmenci, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250)", s. 22; İldırar, s. 190; Belci, s. 151.

⁵⁸⁰ Erdem / Şentürk, s. 597. Karş. Aldemir, s. 176; İldırar, s. 191; Belci, s. 151.

gerekecektir⁵⁸¹. Bu durumda seri muhakeme usulüne kamu davası açmak için yeterli delilin toplanması ile başvurulabileceği göz önüne alındığında taleptenmenin reddi halinde iddianame düzenleneceği söylenebilir. Ancak teorik olarak iade sürecinde ortaya çıkabilecek şüpheli lehine durumların kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmesini gerektirmesi de söz konusu olabilecektir⁵⁸². Bu gibi durumlarda tarafsızlığın sağlanması amacıyla savcının reddine imkan sağlanması görüşü de ileri sürülmüştür⁵⁸³.

2.4.6.5.2. Talebin Kabulü ve Hüküm Kurulması

Seri muhakeme şartlarında bir eksikliğin bulunmaması ve mevcut delillere göre mahkumiyet kararının verilmesinin mümkün olması durumunda mahkeme taleptenmeyi onaylayarak hüküm kuracaktır. Bir görüşe göre delillerin tartışılması sonucu ortaya çıkan bir karar söz konusu olmadığından burada bir hükümden bahsetmek mümkün değildir. Buradaki karar, hüküm sonucu doğuran bir karardan ibarettir⁵⁸⁴. Mevzuattaki düzenlemeye ve bağlanan sonuçlara göre ise bu karar tam anlamıyla bir mahkumiyet hükmüdür⁵⁸⁵. Gerçekten de bu hükmün kesinleşmesi sonucunda infazı mümkün ve adli sicile kaydedilen bir normal bir mahkumiyet hükmü ortaya çıkmaktadır⁵⁸⁶. 7331 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonrasında delillerin kısmen de olsa değerlendirilmesi ve ceza miktarının hafifletilebilmesi imkanı karşısında hala tam anlamıyla hükümden bahsetmek mümkün olmasa da “organik anlamda bir hükümden” bahsetmenin mümkün olduğu dile getirilmiştir⁵⁸⁷.

⁵⁸¹ Taleptenmenin iddianame olarak kabul edilerek kamu davasının açılması gerektiği görüşü hakkında bkz. Şen, “**Seri ve Basit Yargılama Usulleri**”, s. 277. Mevcut düzenlemede bu görüşe katılmak mümkün değildir.

⁵⁸² **Kızılarslan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1943-1944.

⁵⁸³ **Yılmaz, Yeşim**, s. 378.

⁵⁸⁴ **Yavuz**, s. 296- 297; **Kızılarslan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1942; **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 272 vd.

⁵⁸⁵ **Ketizmen**, “Yargı Yetkisinin Kullanılması Açısından Seri Muhakeme Usulü-Anayasanın 138. Maddesine Aykırılık Sorunu”, s. 250.

⁵⁸⁶ **Atalay**, s. 679; **Ildırar**, s. 194; **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 94-95.

⁵⁸⁷ **Yılmaz, Yeşim**, s. 382-383.

Sonuçlarına geleneksel muhakeme sonucunda varılan hükmün bütün sonuçları bağlanan ancak geleneksel muhakemedeki süreçten geçmeyen ve o süreçteki güvenceleri taşımayan bu hüküm, ceza muhakemesi hukukunu oluşturan sistem ile uyumsuz bir yapı sergilemektedir⁵⁸⁸. Zaten yargılama yapılmaksızın mahkumiyet hükmünün kurulması da ceza muhakemesi hukukumuzla bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla burada tam olarak hüküm olmayan yeni bir karar değil tamamen kendisine özgü şartları olan ve sonucunda hükme ilişkin sonuçları doğuran bir usul söz konusudur. Bu hükmün diğer hükümler gibi diyalektik süreçten geçerek verilmesi zaten beklenmemektedir. Bu kapsamda kanımızca hüküm sonuçlarını doğuran, mevzuatta hüküm olarak tanımlanan ve verilmiş sürecindeki farklılıkların istisnai bir muhakeme usulü ile sınırlandırıldığı bu kararı hüküm olarak tanımlamaktan başka çare bulunmamaktadır⁵⁸⁹. Bu bağlamda seri muhakeme usulü kapsamında verilen hükmün, CMK m. 232’de yer alan unsurları içermesi gerekmektedir.

Bu kapsamda CMK m. 230’a göre hükmün gerekçeli olması zorunluluğu seri muhakeme usulü için de geçerlidir. Elbette m. 230’da yer alan delillerin tartışılması ile iddia ve savunmada ileri sürülen görüşlerin seri muhakeme usulünde yer almaması nedeniyle gerekçede de bu hususların dile getirilmesi mümkün değildir⁵⁹⁰. 7331 sayılı kanunla yapıla değişiklik sonrasında delillerin mahkumiyet kararına uygun olması gerekçesinin mutlaka hükümde yer alması gerekmektedir. Bunun dışında seri muhakeme usulünün şartlarının gerçekleştiği ve yaptırım miktarının yerinde olduğu hususlarının gerekçelendirilmesi gerektiği ileri sürülse de⁵⁹¹ bu hususlara ilişkin tartışmalı bir durumun yaşanmaması halinde gerekçe verilmesi usulün amacına uygun olmayan ve sürekli tekrar eden matbu ifadelerden ibaret olacaktır. Uygulamada da hükümlerde bu hususlara ilişkin ayrıca gerekçe bulunmamaktadır⁵⁹².

Mahkumiyet hükmünün verilmesi, genel hükümlere göre yapılan yargılamalarda olduğu gibi kısa kararın yüze karşı okunması ve sonrasında gerekçeli kararın yazılması şeklinde gerçekleşmektedir. Normal işleyişinde seri muhakeme usulünde kararın tefhimi

⁵⁸⁸ **Sevdiren**, s. 603.

⁵⁸⁹ Aksi yönde bkz. **Ildırar**, s. 187-188; **Belci**, s. 149.

⁵⁹⁰ Aksi yönde bkz. **Sevdiren**, s. 604.

⁵⁹¹ **Yavuz**, s. 299; **Soylu Ünver / Karaman Engür**, s. 94; **Erdoğan**, s. 2024.

⁵⁹² **Kızıbuğa**, s. 119 vd.

mahkeme denetiminin yapılmasından hemen sonra gerçekleşecektir. Mahkeme denetimi için de şüphelinin müdafî ile hazır bulunması gerektiği göz önüne alındığında tefhim için de şüphelinin hazır bulunduğunu söylemek mümkündür. Ancak herhangi bir sebeple o sırada hükmün açıklanamaması durumu söz konusu olursa bu durumda bir görüşe göre davetiye çıkarılarak şüphelinin yeniden huzura gelmesi sağlanmalı ve hüküm yüze karşı açıklanmalıdır⁵⁹³. Diğer bir görüşe göre ise bu halde hüküm tebliğ yoluyla bildirilebilir⁵⁹⁴. Kanımızca huzurda kabulün tekrarlanması ve diğer şartlar gerçekleşmesi gibi hükmün de yüze karşı açıklanması gerekir. CMSMY m. 14/2’de yer alan tebliğ edilecek süjelerde şüpheli bulunmamaktadır.

2.4.6.5.3. Yaptırım Miktarı

Seri muhakeme usulünde dosyadaki delillere göre mahkumiyet kararı verme yönündeki kanaatin oluşması ve diğer şartların da var olması halinde mahkeme tarafından talepteki yaptırımı geçmeyecek şekilde hüküm kurulması gerekmektedir. Uygulamada seri muhakeme usulüne tabi çoğu suçta, savcı tarafından suça ilişkin cezanın alt sınırından yaptırım belirlenmekte ve bu miktarın şüpheli ile kabulü ile talepteki düzenlenmektedir. Dolayısıyla talep edilen cezadan daha az ceza verilmesi imkanı çoğunlukla kullanılmamaktadır. Ancak seri muhakeme usulüne tabi suçlar başlığında detaylandırdığımız gibi trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunda promil miktarına göre temel ceza miktarının belirlenmesi, genel hükümlere göre yapılan yargılamalarda istikrarlı olarak uygulanagelmıştır. Bu kapsamda alt sınırdan ceza belirlenmesi gerektiği halde ceza miktarının fazla belirlenmesinde mahkeme ceza miktarını azaltabilmektedir.

Mahkeme, talepteki belirtilen yaptırımdan daha ağır bir yaptırıma hükmedemez. Bu husus ceza miktarını, güvenlik tedbirlerini ve erteleme, seçenek yaptırıma çevirme ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması yöntemlerini de kapsar. Önceden hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş bir mahkumiyetin denetim süresi içerisinde işlenen seri muhakeme usulü kapsamındaki bir suça ilişkin kurulan hükümde,

⁵⁹³ **Yılmaz, Yeşim**, s. 392-393.

⁵⁹⁴ **Yavuz**, s. 300; **İldırar**, s. 191.

önceki hükmü kuran mahkemeye yeni hükmün ihbarının talepnamede yer almasına gerek yoktur⁵⁹⁵.

Mahkeme tarafından ceza miktarı belirlenirken halen daha seri muhakeme usulünün işletildiği gözden çıkarılmamalıdır. Mahkeme de savcı gibi 61. maddenin 1. fıkrası ile bağlı kalmak durumundadır. Bu kapsamda ceza miktarında örneğin teşebbüs indirimi yapması mümkün değildir. Bunun için genel hükümlere göre yargılama yapması gerekmektedir birlikte bu nedenle seri muhakeme usulünün reddedilmesi de mümkün değildir.

⁵⁹⁵ “Somut olayda sanığın 0.83 alkollü vaziyette maddi hasarlı trafik kazası yapması üzerine Boğazlıyan Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından seri muhakeme usulü kapsamında şüpheliye tüm sonuçları ile belirtilen teklifin müdafii huzurunda kabul edildiği, Boğazlıyan Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 25/11/2020 tarihli, 2020/22 numaralı şüphelinin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250/4, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 179/3. maddesi delaleti ile 179/2 ve 52. maddeleri gereğince 900,00 Türk Lirası adli para cezası ile cezalandırılması taleplerini içeren mahkemece kabul edilen talepteki koşulların, müdafii eşliğinde mahkeme huzurunda kabul edilmesi üzerine Boğazlıyan Asliye Ceza Mahkemesinin 25/11/2020 tarihli ve 2020/472 esas, 2020/288 sayılı kararıyla sanığın 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250/4, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 179/3 maddesi delaleti ile 179/2 ve 50, 52. maddeleri gereğince 900,00 Türk Lirası adli para cezası ile cezalandırılmasına, sanığın adli sicil kaydında yer alan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararlarının bulunduğu mahkemelere denetim içerisinde yeni suç işlendiğinin ihbarına karar verildiği, sanık müdafii tarafından "kabul edilen talepname dışında karar verilemeyeceği" gerekçesiyle yapılan itirazın Boğazlıyan Ağır Ceza Mahkemesinin 25/12/2020 tarihli ve 2020/725 değişik iş sayılı kararıyla kabul edildiği anlaşılmakla;

Hızlı bir şekilde karar verilmesi amaçlanan bu usulde anılan Kanun ve Yönetmelik kapsamında talepten reddine yönelik incelemenin, isnat olunan suçun seri muhakeme usulü kapsamında olup olmadığı ve 5271 sayılı Kanunun 250/3. maddesinde belirtilen şartların gerçekleşip gerçekleşmediği hususları ile sınırlı olduğu değerlendirildiğinde, bu nedenle talepten reddi inceleyen Asliye Ceza Mahkemesinin sınırının itirazı inceleyen mercii Ağır Ceza Mahkemesinin inceleme sınırını da kapsadığı; kaldı ki, anılan kararın kesinleşmesi sonrası sanığın adli sicil kaydında yer alan ve denetime tabi kararlara ihbarda bulunmasının mahkumiyet kararının doğal sonucu olup bu hususun talepten reddi yerine, yazılı şekilde kabulüne karar verilmesinde isabet görülmemiştir.

Kanun yararına bozma talebine dayanılarak düzenlenen ihbarnamedeki bozma isteği, incelenen dosya kapsamına nazaran yerinde görüldüğünden Boğazlıyan Ağır Ceza Mahkemesinin 25.12.2020 tarihli ve 2020/725 değişik iş sayılı kararına yönelik kanun yararına bozma talebinin, kabulü ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 309. maddesi uyarınca isteme uygun olarak BOZULMASINA...” 12. CD., E. 2021/4171 K. 2021/6568 T. 5.10.2021 www.lexpera.com

2.4.6.5.4. Hükümün Tekerrüre Esas Alınması Sorunu

Seri muhakeme usulü sonucunda verilen mahkumiyet hükmü, hükme ilişkin tüm sonuçları doğurması nedeniyle tekerrüre de esas alınabilir⁵⁹⁶. CMK m. 272/3 hükmünde istinaf yoluna başvurulamayan hallerde mahkumiyet hükmünün tekerrüre esas teşkil etmeyeceği ifade edilse de bu hüküm aynı fıkradaki “a) *Hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen üçbin Türk Lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine, b) Üst sınırı beşyüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine, c) Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere*” hallerinde ancak uygulama alanı bulacaktır. Seri muhakeme usulünde verilen hüküm kesin olmayıp itiraz kanun yoluna tabi bir hükümdür. Bu nedenle mevcut düzenlemede 272/3’te yer alan tekerrür istisnasının seri muhakeme usulüne göre verilen hükümler bakımından uygulanmaması gerektiğini ve bu mahkumiyet hükümlerinin de tekerrüre esas alınabileceği kanaatindeyiz⁵⁹⁷.

Ancak istinaf yolundan geçmeden kesinleşen diğer hükümler gibi seri muhakeme usulüne ilişkin mahkumiyet hükümlerinin de bu kapsama dahil olması gerektiğini düşünmekteyiz. Zira kanun gerekçesinde ve komisyon tartışmalarında açıklığa kavuşturulmasa da istinaf kanun yoluna gidilemeyen hükümlerin tekerrüre esas teşkil etmeme nedeni yargısal denetime tabi olmadan kesinleşen fiillerin gelecekteki muhtemel ağır infazları hatalı olarak etkileme ihtimalidir. Bu ihtimal, ilk derece yargılamasının dahi yapılmadığı seri muhakeme usulünde çok daha ağır bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bu düzenlemenin ivedi olarak yapılması gerekmektedir. Uygulamada ise seri muhakeme usulü ile verilen hükümlerin tekerrüre esas teşkil etmeyeceği kabul edilmektedir⁵⁹⁸. Bu kapsamda uygulanan kuralın yasal hale getirilmesi söz konusu olacaktır.

⁵⁹⁶ **İldırar**, s. 195; **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 94.

⁵⁹⁷ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 384-385. Karşı yönde bkz. **Soylu Ünver / Karaman Engür**, s. 107-108.

⁵⁹⁸ “Sanığın tekerrüre esas alınan adli sicil kaydının 6136 sayılı Yasanın 13/1. maddesine aykırılık suçundan verilen mahkumiyet hükmüne ilişkin olduğu anlaşılmış olup, 24.10.2019 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7188 sayılı Yasanın 23. maddesi ile yeniden düzenlenen 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 250. maddesine göre seri muhakeme usulüne tabi

Seri muhakeme usulü kapsamında verilen mahkumiyet hükümlerinin erteleme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması veya koşullu salıverme kapsamındaki denetimi bozacağı ise tartışmasızdır. Uygulamada da bu hallerin varlığı durumunda yeni mahkumiyetin seri muhakeme usulü kapsamında verilmiş olmasının bir etkisi bulunmamaktadır⁵⁹⁹.

2.4.6.5.5. Hükmün Hukuk Muhakemesine Etkisi

Genel hükümlere göre yapılan yargılamalarda aynı olay için açılan ceza ve hukuk davası söz konusu ise hukuk hakimi, ceza hakiminin mahkumiyet kararı ile bağlı olacak ve suçu oluşturan eylemlerin sübutu tekrar hukuk mahkemesinde tartışılmayacaktır⁶⁰⁰. Zira delillerin tartışılmasıyla vicdani kanaate ulaşılmış ve akla yatkın tüm şüpheler ortadan kalkmıştır. Bu olgu için yargılama yoluyla ulaşılabilecek en yüksek kesinlik olan maddi gerçeğin tespiti yapılmış durumdadır. Bu şartlar altında hukuk muhakemesinde tekrar olgu tartışması yapılması usul ekonomisi ile bağdaşmayacaktır.

İddia pazarlığı benzeri sistemlerin bazılarında sistemin işletilebilmesi için ikrar gerekmekte olup bu ikrar hem ceza muhakemesinde hem de hukuk muhakemesinde etkisini göstermektedir⁶⁰¹. Dolayısıyla bu sistemlerde iki muhakeme türü için iddia pazarlığı benzeri yöntemler bakımından bir uyumun söz konusu olduğu söylenebilecektir. Kişinin ikrar etmesi hukuk davasının da kabul anlamına geleceği için herhangi bir problem söz konusu olmamaktadır.

olması karşısında; sanık hakkında tekerrüre esas alınan ilamla ilgili öncelikle uyarılama yargılaması yapıp yapılmadığı mahkemesinden araştırılarak, neticesine göre söz konusu ilamın tekerrüre esas alınıp alınmayacağı değerlendirilmesinin gerekmesi...” 7. CD., E. 2019/10090 K. 2023/534 T. 12.1.2023 www.lexpera.com

⁵⁹⁹ “...denetim süresi içerisinde koşullu salıverilen hükümlünün işlemiş olduğu kasıtlı suçtan verilen hapis cezasının basit ve/veya seri yargılama usulüne tabi olarak verilmesinin koşullu salıverilme kararının geri alınmasında etkili olmadığı, önemli olan hususun hangi yargılama usulüne tabi olursa olsun hükümlünün deneme süresi içerisinde kasıtlı olarak suç işlemesi ve bunun neticesi olarak hakkında hapis cezasına hükmedilmesi olduğu gözetilmeden...” 1.CD. E. 2022/5893 K. 2022/4397 T. 03.06.2022 <https://www.sinerjias.com.tr/>

⁶⁰⁰ HGK E. 2013/4-1008, K. 2014/490, T. 09.04.2014; HGK E. 2016/19-505, K. 2016/480, T. 06.04.2016 www.kazanci.com

⁶⁰¹ ABD ve Fransa örnekleri için bkz. Bkz. **Pradel**, s. 226.

Seri muhakeme usulü bakımından ise usulün kabulü yeterli olup suçun ikrar edilmesine gerek yoktur. Hatta teorik olarak teklifin kabulünde şüphelinin açıkça suçu ben işlemedim ancak usulü özgür irademle kabul ediyorum demesi halinde delillerin de yeterli olması şartıyla usulün uygulanması mümkündür. Dolayısıyla seri muhakeme usulünü kabulün ikrar olmaması nedeniyle hukuk davasını kabul beyanı olarak ele almak yerinde olmayacaktır. Bunun yanında delillerin tartışılması ve vicdani kanaate ulaşılması yoluyla maddi gerçeğe ulaşma durumu da söz konusu olmadığından suçun sübutuna ilişkin kesin bir kararın mevcut olduğu söylenemez. 7331 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonrasında da vicdani kanaate varılması aranmamakta, dosyadaki delillere bakılarak görünüşte haklılık seviyesinde bir ikna edicilik yeterli görülmektedir. Vicdani kanaate ulaşmak için gereken delil tartışması bu süreçte mevcut değildir. Bu nedenle mevcut düzenlemede de hukuk hakiminin seri muhakeme sonucu verilen mahkumiyet kararı ile bağlı olmaması gerektiği kanaatindeyiz⁶⁰².

2.4.7. Seri Muhakeme Usulünde SEGBİS ve İstinabe Yöntemlerinin Kullanılması

Seri muhakeme usulünde bilgilendirme ve teklif işlemleri için SEGBİS ve istinabe yöntemleri kullanılabilir. Bu husus CMSMY m. 10/11 hükmünde *“Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulüne ilişkin bilgilendirme ve teklifi SEGBİS veya istinabe yoluyla da yapabilir.”* şeklinde hüküm altına alınmıştır.

2.4.7.1. SEGBİS

Seri muhakeme usulünde hangi hallerde SEGBİS yöntemine başvurulacağı açıkça düzenlenmemiştir. SEGBİS yönetmeliği m. 12, 13, 14, 15 ve 16'daki düzenlemeler dikkate alındığında gerekli şartların sağlanması halinde huzurda bulunanlar, mazeretleri nedeniyle hazır bulunamayanlar, ceza infaz kurumunda veya tedavi kurumlarında ya da yargı çevresi dışında bulunanlar bakımından SEGBİS sisteminin kullanılması mümkündür. Seri muhakeme usulündeki ceza miktarları dikkate alındığında ve duruşma

⁶⁰² Aksi yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 387.

yapılmaksızın hüküm kurulduğu düşünüldüğünde yargı çevresi dışında olma halinin en yaygın SEGBİS yöntemine başvurma nedeni olacağını söylemek mümkündür.

Seri muhakeme usulünde SEGBİS yönteminin kullanılması durumunda CMSMY m. 10/12 hükmü gereğince CMK 38/A hükmüne göre gerekli işlemlerin yapılması gerekmektedir. Bunun yanında bağlantı problemleri gibi iletişimi sakatlayacak durumlara karşı dikkatli olunmalı ve bilgilendirme, teklif ve kabul süreçlerinin sağlıklı işlediğinden emin olunmalıdır⁶⁰³. SEGBİS yönteminin, savcının şüpheli hakkında sahip olması gereken subjektif koşullara engel olduğu da ileri sürülmektedir⁶⁰⁴. Ancak ilgili başlıkta belirttiğimiz gibi seri muhakeme usulünde subjektif kriter gerektiren hususların duruşma olmaksızın sağlıklı bir şekilde anlaşılması mümkün olmadığı gibi uygulamada da tamamen objektif kriterlere göre hareket etme eğilimi yaygındır. Bu nedenle bu endişeye katılmak mümkün değildir.

CMSMY m. 11/3'te SEGBİS yönteminin uygulanmasında müdafinin görevlendirilmesine ilişkin kanımızca da isabetli olan bir düzenleme yer almaktadır. Bu hükme göre müdafî görevlendirilmesi şüphelinin SEGBİS aracılığıyla dinleneceği yer Cumhuriyet başsavcılığınca yapılacağından şüpheli ile müdafinin yüz yüze görüşme imkanı var olacaktır. Aksi durumda gizli görüşme imkanı sağlansa dahi yüz yüze görüşme imkanı mümkün olmayacaktır. Bu düzenleme yüz yüze görüşme imkanı bakımından isabetli olsa da dosyayı inceleme hakkı bakımından problem teşkil etmektedir⁶⁰⁵.

2.4.7.2. İstinabe

Seri muhakeme usulünde istinabe ya da uygulamadaki adıyla talimat yazma yönteminin kullanılması mümkündür. Bu husus CMSMY m. 10/11 hükmünde düzenlenmiştir. Bu kapsamda bilgilendirme ve teklif aşamalarında istinabe yönteminin kullanılması mümkündür. Elbette genel hükümlere göre yürütülen muhakeme işlemlerinde olduğu gibi

⁶⁰³ Yılmaz, Yeşim, s. 395.

⁶⁰⁴ Yılmaz, Yeşim, s. 395.

⁶⁰⁵ Aynı yönde Yılmaz, Yeşim, s. 396-397.

seri muhakeme usulünde de istinabe yönteminin istisnai olarak sadece gerekli olduğu hallerde kullanılması gerekmektedir⁶⁰⁶.

Seri muhakeme usulünde istinabe yönteminin kullanılması durumunda nasıl hareket edileceği CMSMY m. 10/13 hükmünde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre;

“Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı istinabe evrakına hazırlanmış olduğu seri muhakeme usulü kabul tutanağını da ekler. İstinabe evrakının gönderildiği yer Cumhuriyet başsavcılığı bu Yönetmelikte belirtilen usule uygun olarak derhal davet işlemlerini yapar ve davete icabet eden şüpheliyi bu usul hakkında bilgilendirir. Şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul etmesi halinde istinabe evrakı ekinde yer alan seri muhakeme usulü kabul tutanağı Cumhuriyet savcısı, şüpheli ve müdafii tarafından imzalanır ve istinabe evrakı soruşturmayı yürüten Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir”.

Bu durumda bilgilendirme ve kabul tutanağı istinabe yoluna başvuran savcı tarafından hazırlanacak ancak şüphelinin kabulü halinde istinabe olunan savcı, müdafii ve şüpheli tarafından imzalanacaktır⁶⁰⁷. Dolayısıyla müdafii görevlendirilmesi de şüphelinin de

⁶⁰⁶ Yenisey / Nuhoglu, s. 738; Hakeri - Ünver, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, s. 189; Özbek / Doğan / Bacaksız, s. 77; Şahin / Göktürk, s. 249.

⁶⁰⁷ Yargıtay da bu yönde karar vermiştir. “...somut olayda, Bursa Cumhuriyet Başsavcılığının 13.07.2020 tarihli ve 2020/11839 soruşturma yazılı talimat yazısı ile Yusufeli Cumhuriyet Başsavcılığından, şüphelinin seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirilmesi, seri muhakeme usulünün teklif edilmesi, kabul etmesi halinde müdafii ile birlikte tutanağın imzalanması hususlarının istenmesi karşısında, seri muhakeme usulü teklif ve kabul tutanaklarının talimat yeri Cumhuriyet savcısının huzuru ve imzası ile şüpheli ve/veya müdafii ile birlikte imza altına alınması gerekirken, şüpheliye yapılan teklif tutanağında Bursa Cumhuriyet savcısı ile bu yer zabıt katibinin fotokopi imzası yanına şüphelinin ıslak imzasının olduğu, yine şüpheli tarafından verilen kabul tutanağında Bursa Cumhuriyet savcısı ile bu yer zabıt katibinin fotokopi imzası yanına şüphelinin ve müdafinin ıslak imzasının olduğu gözetildiğinde, söz konusu teklif ve kabul tutanağının Cumhuriyet savcısı imzası olmadan düzenlediği ve bu haliyle geçerli olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı gözetilerek, itirazın bu yönden kabulü yerine, belirtilen konularda bir inceleme yapılmadan karar verilmesinde isabet görülmediğinden” bahisle 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 309. maddesi uyarınca, bozulması istenilmiş olmakla, İncelenen dosya içeriğine göre; kanun yararına bozma istemine atfen düzenlenen ihbarnamedeki (1) numaralı düşünce yerinde görüldüğünden, Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından düzenlenen 16.09.2020 tarihli, 2020/11839 Soruşturma ve 2020/21293 Esas sayılı talepten kabulü ile sanığın TCK’nin 203/1, 52/2, CMK’nin 250/4. maddeleri uyarınca 1.800,00 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin Bursa 5. Asliye Ceza

bulunduğu istinabe olunan savcılıkça yapılması gerekmektedir. Bu durumda da dosyanın incelenmesi bakımından şüpheli aleyhine bir durumun ortaya çıktığını ifade etmek gerekir.

Bu usulle uygulanacak seri muhakeme yönteminin usulün getiriliş amacı olan hızlilik ile bağdaşmadığı da dile getirilmiştir⁶⁰⁸. Seri muhakeme usulünde savcının bizzat teklifi sunması gerektiği, ancak gerekli hallerde istinabe yöntemine başvurulması gerektiği görüşü de belirtilmiştir⁶⁰⁹. Kanımızca kural olarak yüz yüz süreç yürütülmeli, gereken hallerde SEGBİS yöntemine başvurulmalıdır⁶¹⁰. Bunun mümkün olmaması halinde ancak istinabe yoluna başvurulması mümkün olmalıdır.

Sübjektif kriterlerin uygulanması bakımından burada da sorunlar ortaya çıkmaktadır. Seri muhakeme usulünü yürüten ve teklifi hazırlayan savcı şüpheliyi hiç görmemekte ve buna rağmen onun hakkında yaptırım düzenlemekte hatta bir daha suç işlemeyeceği yönünde kanaat oluşursa hakkında hapis cezasının ertelenmesi kararı verebilmektedir⁶¹¹. Uygulamada zaten objektif kriterler üzerinden yürüyen bu yöntemlerin sadece seri muhakeme usulünde uygulanmak üzere sübjektif kriterlerin dikkate alınmayacağına ilişkin bir düzenlemenin isabetli olacağı kanaatindeyiz.

2.4.8. Usulün Uygulanmasından Vazgeçilmesi

Şüpheli, seri muhakeme usulünün uygulanmasından mahkemece hüküm kurulana kadar vazgeçebilir. Bu husus CMSMY m. 5/4 hükmünde açıkça düzenlenmiştir. Kanunda bu konuda açık düzenleme olmamakla birlikte seri muhakeme usulünün açık kabule bağlı

Mahkemesinin 16.09.2020 tarihli, 2020/1123 Esas ve 2020/1122 Karar sayılı kararına karşı vekalet ücreti yönünden yapılan itirazın kabulüne dair Bursa 4. Ağır Ceza Mahkemesinin 30.10.2020 tarih ve 2020/791 Değişik İş sayılı kararının, 5271 sayılı CMK'nin 309. maddesi uyarınca BOZULMASINA, itirazın vekalet ücretiyle sınırlı olarak yapıldığı anlaşıldığından; ihbarnamedeki (2) numaralı bozma isteminin REDDİNE..." 11. CD. E. 2021/37421 K. 2021/8157 T. 11.10.2021

⁶⁰⁸ Soylu Ünver / Karaman Engür, s. 72. Ayrıca bkz. Taneri, s. 90.

⁶⁰⁹ Yılmaz, Yeşim, s. 399.

⁶¹⁰ Aynı yönde Yılmaz, Yeşim, s. 399.

⁶¹¹ Benzer yönde Yılmaz, Yeşim, s. 399.

olması ve mazeretsiz olarak denetim aşamasına katılmayan şüpheli hakkında usule göre hüküm verilemeyeceğinden kanundaki düzenlemenin de bu yönde olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla vazgeçme düzenlemesinin ayrıca kanunda düzenlenmesi gerektiğini ileri süren görüşlere katılmıyoruz⁶¹².

Bu düzenleme usul ekonomisi bakımından dezavantajlıdır. Ayrıca usulün getiriliş amacı ile de bağdaşmamaktadır⁶¹³. Ancak özgür iradenin belirleyici olduğu bu süreçte hükmün kurulmasına kadar iradeden dönme ihtimalinin tanınması usulün genel yapısı ile uyumlu bir düzenlemedir. Usulden vazgeçmenin şekline ilişkin bir düzenleme mevcut değildir. Bu bakımdan şüphelinin tek başına iradesinden dönme beyanında bulunması yeterli görülmelidir. Tek başına müdafinin usulden dönmesinin ise özel yetkili vekaletname ile yapılabilmesinin mümkün olduğu doktrinde ileri sürülmüştür⁶¹⁴. İradelerin çelişmesi halinde ise şüphelinin iradesine itibar edilmesi gerektiği açıktır⁶¹⁵.

Şüphelinin bu yolu tercih etmesi halinde soruşturma genel hükümlere göre sonuçlandırılacak ve kural olarak şüpheli hakkında iddianame düzenlenecektir. İştirak halinde işlenen suçlar bakımından şüphelilerden bir tanesinin kabulünden vazgeçmesi diğerlerine de sirayet edecektir ve şüphelilerin tamamı bakımından soruşturma işlemleri genel hükümlere göre sonuçlandırılacaktır⁶¹⁶.

Şüphelinin vazgeçme beyanını hükmün verilmesine kadar açıklaması gerekir. Bu bakımdan itiraz aşamasında şüphelinin kabulünden dönmesini mümkün görmemekteyiz⁶¹⁷. Elbette itiraz yoluna haklı bir gerekçe ile başvurulması durumunda itirazın kabulü ile genel hükümlere göre yapılacak muhakemeye dönülmesi mümkündür. Soruşturma evresinde kabulden sonra vazgeçme mümkün olduğu gibi iddianame düzenlenene kadar bu vazgeçmeden de vazgeçmenin yani seri muhakeme usulünü kabul

⁶¹² **Tulay**, s. 131; **Yılmaz, Yeşim**, s. 407; **Ildırar**, s. 109-110.

⁶¹³ **Taneri**, s. 58,99-100; **Tulay**, s. 131.

⁶¹⁴ **Yavuz**, s. 300.

⁶¹⁵ Aynı yönde **Yılmaz, Yeşim**, s. 407-408.

⁶¹⁶ Aynı yönde bkz. **Atalay**, s. 684.

⁶¹⁷ Aynı yönde bkz. **Soylu Ünver / Karaman Engür**, s. 100. Aksi yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 408.

etmenin mümkün olduğu ileri sürülmüştür. Kanımızca teorik olarak bu vazgeçmeden vazgeçmelerin bir sınırı bulunmamakla birlikte uygulamada karşılaşılması hayatın olağan akışına aykırı bir durum olacaktır. Zira usulden vazgeçildiği durumda iddianame hızlıca hazırlanabilecektir⁶¹⁸. Dolayısıyla bu konuda yasal düzenleme yapılmasına ihtiyaç bulunmamaktadır.

2.5. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMAMASI

Seri muhakeme usulüne tabi bir suçla ilişkin olarak seri muhakeme usulüne başvurulmaması ya da başvurulmasına rağmen usulün tamamlanmaması hallerinde farklı hukuki sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Usule başvurulmasına rağmen kabulün ve mahkemece onayın gerçekleşmemesi halinde artık usul kapsamında açıklanan beyanlar ve diğer belgeler artık genel hükümlere göre yapılacak olan yargılamada delil olarak kullanılamayacaktır. Seri muhakeme usulüne tabi suçlarda usule hiç başvurulmaması halinde ise iddianamenin mahkeme tarafından bu nedenle iade edilmesi gerekecektir.

2.5.1. Kabulün Yasaklı Delil Olması

CMK m. 250/10 ve CMSMY m. 5/8 hükümleri gereğince seri muhakeme usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması veya mahkemece soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyanın Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi hâllerinde, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgeler, takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacaktır. Benzer usullerde de karşımıza çıkan bu düzenleme⁶¹⁹ şüphelinin baskı altında hissetmeden usulü kabul edebilmesi için getirilmiş bir tedbir niteliğindedir⁶²⁰. Bu husus madde gerekçesinde “*adli sistemden ılımlı bir karşılık beklentisiyle usulün uygulanmasını kabul edecek failin teşviki amaçlanmaktadır*”

⁶¹⁸ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 408-409.

⁶¹⁹ Bkz. 2.4. Karşılaştırmalı Hukukta Benzer Düzenlemeler Başlığı; Natsvlishvili ve Togonidze v. Gürcistan, § 73.

⁶²⁰ Aynı yönde **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 102; **Erdoğan**, s. 2026-2027; **Kızılarslan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1944.

şeklinde belirtilmiştir. Düzenlemenin ayrıca failin gerektiğinde usulden vazgeçebilmesini kolaylaştırdığı da ileri sürülmüştür⁶²¹.

Düzenleme seri muhakeme usulü çerçevesindeki beyan, açıklama ve belgeleri kapsamaktadır. Yani soruşturma evresinde elde edilen diğer deliller elbette yasaklı delil kapsamına girmeyecektir⁶²². Delil yasağının kapsamı ceza yargılaması ile sınırlı olmamalı ve hukuk yargılamasında ya da idari yargıda da bu beyanların delil olarak kullanılamaması gerekmektedir. Bu konuyu açıkça düzenleyen bir kanun değişikliği yerinde olacaktır⁶²³. Yeni bir suçla ilişkin elde edilen bilgilerin ise uzlaştırmadaki uygulamanın aksine savcılıkça soruşturma konusu yapılabileceği düşüncesi ileri sürülmüştür⁶²⁴.

Düzenlemeye rağmen kabul beyanlarının genel hükümlere göre yargılama yapan hakimin kanaatini etkileme ihtimali mevcuttur. Kabulün ikrar olmaması nedeniyle bu riskin söz konusu olmadığı ileri sürülse de⁶²⁵ kanaatimizce ikrar niteliğinde olmadığına dair en açık düzenlemeler getirilmiş olsa da dosyada bu bilgilerin bulunması halinde hakimin vicdani kanaati etkilenebilecek; sadece hüküm kurarken bu hususu delil olarak gerekçeye ekleyemeyecektir. Bu tablo karşısında hukuka aykırı delillerde de olması gereken⁶²⁶ dosyadan çıkarma usulünün burada da uygulanması gerekmektedir⁶²⁷. Bu durumda iddianamenin iadesinin önlenmesi için seri muhakeme usulüne başvurulduğuna ilişkin bir bilgi verilmek suretiyle usulün neden başarısız olduğu açıklanmadan yani şüpheliye ulaşılamama nedeniyle mi yoksa kişinin kabulünden dönmesi nedeniyle mi

⁶²¹ **Yılmaz, Yeşim**, s. 410.

⁶²² Aynı yönde bkz. **Erdem / Şentürk**, s. 595; **Erdoğan**, s. 2026; **Işıka**, s. 171; **İldırar**, s. 196; **Baytaç**, s. 263; **Atalay**, s. 691; **Başarır**, s. 300.

⁶²³ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 414.

⁶²⁴ **Yılmaz, Yeşim**, s. 413.

⁶²⁵ **Yavuz**, s. 308.

⁶²⁶ Delillerin dosyada ayrı bir kısımda saklanarak hakimin kanaatine etki etmemesi gerektiği görüşü için bkz. **Kunter / Yenisey / Nuhoğlu**, s. 1481.

⁶²⁷ Benzer yönde bkz. **Kızılarslan**, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, s. 1944; **Yavuz**, s. 309; **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 718; **Yurtcan**, Seri Yargılama ve Basit Yargılama, s. 33; **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 71;

sonuçlanmadığı açıklanmaksızın dosyanın mahkemeye intikal ettirilmesi, kalan evrakların savcılıkta muhafaza edilmesi doğru bir usul olacaktır⁶²⁸.

2.5.2. İddianamenin İadesi

Seri muhakeme usulüne tabi suçlarda usule başvurulması zorunludur. Bu konuda savcının bir takdir yetkisi bulunmaz ve gözden kaçan haller bakımından da iddianamenin iadesi yoluna gidilecektir. Gerçekten de seri muhakeme usulünü düzenleyen 7188 sayılı kanun ile iddianamenin iadesi nedenlerine CMK m. 174/1-c bendinde seri muhakeme usulü de eklenmiştir. Bu durumda seri muhakeme usulüne başvurulması gerekirken başvurulmayan hallerde iddianamenin bu eksiğin giderilmesi için iade edileceği açıktır. Seri muhakeme usulüne gerektiği gibi başvurulmaması da iade sebebi teşkil edebilir. Örneğin kabulün müdafii huzurunda gerçekleşmemesi nedeniyle iade söz konusu olabilirken mazeretsiz olarak davete gelmeyen şüpheli hakkında usulün uygulanmaması iade sebebi teşkil etmeyecektir⁶²⁹.

Burada tartışmalı olabilecek bir husus, suçun hukuki nitelendirilmesidir. Seri muhakeme usulüne tabi olmadığı için usule başvurulmadan iddianame düzenlenen bir olayın seri muhakeme usulüne tabi olduğunun anlaşılması halinde nasıl hareket edilecektir? Uzlaştırmanın aksine seri muhakeme usulünün kovuşturma evresinde yapılması düzenlenmemiştir ki zaten seri muhakeme usulü savcının etkin konumda olduğu ve her

⁶²⁸ Benzer yönde **Belci**, s. 163.

⁶²⁹ "...somut olayda, şüpheliler... ve...'in bilgilendirme aşamasından sonra seri yargılama usulünün uygulanmasını reddettiğine dair 06.02.2020 tarihli tutanakların Cumhuriyet Savcısı huzurunda şüpheliler tarafından imzalanması ile usul işlemlerinin tamamlanmasını müteakip genel usuller doğrultusunda İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca 09.02.2020 tarihinde iddianamenin düzenlendiği, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250/3. maddesi gereğince seri muhakeme usulünün uygulanmasına dair kabulün müdafii huzurunda yapılmasının arandığı gibi Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 10/1-d, 10/(10) madde ve fıkralarına göre de kabulde müdafii zorunluluğu bulunduğu ancak; reddin müdafii huzurunda yapılması gerektiğine ilişkin yasal düzenleme bulunmadığı anlaşılmalı hukuka uygun şekilde düzenlenen iddianamenin iadesi kararına yönelik itirazın kabulü yerine yazılı şekilde reddine karar verilmesi, Yasaya aykırı ve Adalet Bakanlığı'nın kanun yararına bozma istemine dayalı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihbarname içeriği bu itibarla yerinde görüldüğünden İzmir 9. Ağır Ceza Mahkemesinin 09.03.2020 tarihli ve 2020/205 değişik iş sayılı kararının CMK'nın 309. maddesi gereğince BOZULMASINA..." 8. CD., E. 2020/16213 K. 2022/4886 T. 23.3.2022 www.lexpera.com

anlamda soruşturma evresinde ele alınması gereken bir müessesedir. Dolayısıyla yargılama aşamasında suçun seri muhakeme usulüne tabi olduğunun anlaşılması durumunda soruşturma evresine dönülmesi mümkün değildir ve şüpheli – bu durumda sanık – bakımından dezavantajlı bir durum söz konusu olsa da genel hükümlere göre yargılamanın tamamlanması gerekir. İddianamenin incelenmesi sırasında bu durumla karşılaşılması halinde ise seri muhakeme usulünün uygulanmaması nedeniyle iddianamenin iadesi düşüncesi akla gelse de CMK m. 174/2 uyarınca suçun hukuki nitelendirilmesi nedeniyle iddianame iade edilemeyecektir⁶³⁰. Bu durumda da şüpheli için dezavantajlı bir durum söz konusu olmakla birlikte genel hükümlere göre yargılamanın yapılması gerekmektedir. Bu ve benzeri sorunların ortadan kaldırılması için seri muhakeme usulünün kovuşturma evresinde hakim tarafından uygulanan bir müessese haline getirilmesi düşüncesi ileri sürülse de⁶³¹ kanımızca şüphelinin kararı sonucu oluşmayan neticeler ile seri muhakeme indiriminin uygulanmaması hallerinde yargılama sonucunda bu indirimin uygulanması yönünde bir düzenleme isabetli olabilir.

2.6. KANUN YOLU DENETİMİ

Seri muhakeme usulüne karşı olağan kanun yolu olarak itiraz kanun yolu öngörülmüştür. Bu durum CMK m. 250/14 hükmünde açıkça düzenlenmiş olup itirazın genel hükümlere göre yapılacağı da CMSMY m. 15'te hüküm altına alınmıştır. Usule karşı kanun yolu denetimi ancak usulün uygulanması ve hükmün kurulması için mümkündür. Usulün uygulanmaması hallerinde ancak genel hükümlere göre kanun yoluna gidilebilir⁶³².

⁶³⁰ CMK 250. Maddesine göre kumar oynanması için yer ve imkan sağlama suçunun seri muhakeme usulü kapsamında olması, yasada seri muhakeme usulünün uygulanacağı failer arasında yardım eden/iştirak eden ayrımı yapılmaması, diğer şerikin de seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmesi ve iddianamenin hukuki nitelendirme sebebiyle değil CMK 174/1-c.maddesine göre iadesine karar verilmiş olması nedeniyle anılan iddianamenin iadesi kararına karşı Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılan itirazın reddine dair Yalova 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 11.11.2020 tarihli ve 2020/1237 değişik iş sayılı kararında isabetsizlik bulunmamaktadır. 8. CD., E. 2021/6493 K. 2022/11437 T. 4.7.2022 www.lexpera.com

⁶³¹ **Yılmaz, Yeşim**, s. 438.

⁶³² Aynı yönde bkz. **Erdem / Şentürk**, s. 597; **Soylu Ünver / Karaman Engür**, s. 100; **Ildırar**, s. 197; **Yılmaz / Apiş**, s. 83; **Değirmenci**, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250)*”, s. 22; **Belci**, s. 152. Karş. **Yaşar, Ercan**, s. 283.

2.6.1. İtiraz

Normal şartlar altında ceza muhakemesi hukukunda hükümlere karşı istinaf ve temyiz kanun yollarına başvurulabilirken itiraz kanun yoluna ancak hakim kararları ve istisnai olarak mahkeme kararlarına karşı başvurulabilir. Seri muhakeme usulü sonucunda verilen karar ise mahkumiyet hükmü olup farklı bir usulle verilse dahi bir hükmün bütün sonuçlarını doğurmaktadır. Dolayısıyla esasen istinaf ve temyiz yoluna tabi olması gereken hükmün – hatta seri muhakeme usulü özelinde mahkumiyet hükmünün – itiraz kanun yoluna tabi olması durumu söz konusudur. Seri muhakeme usulünün getiriliş amacı dikkate alındığında kanun koyucunun bu konuda bilinçli ve amaç bakımından isabetli bir tercih yaptığı açıktır⁶³³. Ancak CMK m. 269/1 uyarınca itirazın, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaması nedeniyle verildiği anda infaz edilebilir halde olan bir mahkumiyet hükmünün ceza muhakemesi sistemimizle uyumsuz olduğu da belirtilmelidir⁶³⁴. Bu durumun giderilmesi amacıyla seri muhakeme usulü kapsamında verilen mahkumiyet kararlarına karşı istinaf yolunun açılması gerektiği belirtilmiştir⁶³⁵. Kanımızca seri muhakeme usulünün istinaf kanun yoluna tabi kılınması müessesenin amacı ve işleyişiyle çelişmektedir. Zira ilk derece yargılamasından dahi feragat etmiş bir kişinin kanun yolunda detaylı bir incelemeye tabi tutulmasını beklemek sistemi tersten işletmek anlamına gelecektir. Ayrıca iş yoğunluğu ve “yığılmanın” engellenmesi amacıyla getirilen bu sistemin istinafa tabi olması; seri muhakeme ile hızlıca karara bağlanmış ve istinaf incelemesi bekleyen dosyaların oluşmasına neden olacaktır. Dolayısıyla itiraz kanun yolu burada pratik amaçlarla öngörülmüş olup⁶³⁶ seri muhakeme usulünün sisteme uymaması gibi ilgili kanun yolu da sisteme uymamaktadır ve bu zaten amaçlanan düzenlemedir.

⁶³³ İlk derece mahkemesine kesin hüküm oluşturacak şekilde denetim yetkisi verilmesinin uygun olmadığı yönünde bkz. **Aygün Eşitli**, s. 377.

⁶³⁴ Aynı yönde **Yılmaz, Yeşim**, s. 441; **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 273; **Yavuz**, s. 304; **Baytaç**, s. 265; **Yenisey / Nuhoğlu**, s. 879; **Evik / Evik**, s. 235-236.

⁶³⁵ **Yılmaz, Yeşim**, s. 442; **Aygörmez Uğurlubay vd.**, s. 275; **Yurtcan**, Ceza Yargılaması Hukuku, s. 719; **Erdem / Şentürk**, s. 597; **Yavuz**, s. 307; **Taşkın, Ş. Cankat**, s. 68; **Sevdiren**, s. 608, 611; **Atalay**, s. 689-690; **Evik / Evik**, s. 236; **Kocakale**, s. 131-132; **Tulay**, s. 140. Ayrıca itiraz yolunun öngörülmesinin ülke çapında uygulama birliğini sağlayamayacağı yönünde bkz. **Erdem / Şentürk**, s. 599; **Yavuz**, s. 306.

⁶³⁶ Aynı yönde **Yaşar, Ercan**, 283-284.

Benzer şekilde basit yargılama usulünde olduğu gibi itiraz ile genel hükümlere dönülmesi yöntemi de usulün amacıyla bağdaşmayacaktır⁶³⁷. Hükümün verilmesine kadar özgür iradesiyle dönme imkanı tanınan şüphelinin hükmün verilmesinden sonra usule karşı koymasına itiraz yolu haricinde bir kıymet biçilmemiştir. Bu sistem suç kontrolü modeliyle uyum içerisindedir.

2.6.1.1. İtiraz Yoluna İlişkin Şartlar

İtiraz yoluna ilişkin genel hükümler seri muhakeme usulü bakımından da uygulama alanı bulacaktır. Bu nedenle bu başlıkta seri muhakeme usulü bakımından özellik arz eden noktalara dikkat çekilecektir.

İlk olarak belirtmek gerekir ki seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı, şüpheli, şüphelinin yasal temsilcisi ve eşi, müdafî ve katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görenler itiraz kanun yoluna başvurabilir ancak uygulamada en çok şüpheli ile müdafinin bu yola başvurmasını beklemek doğru bir çıkarım olacaktır. Zira mağduru belli kişi olmayan ve çoğunlukla suçtan zarar görenin de bulunmadığı suçlar bakımından düzenlenen seri muhakeme usulünde savcının etkin konumda ve sürecin kontrolünde bulunması nedeniyle itiraz yoluna bu süjelerin gitmesi beklenen bir durum olmayacaktır⁶³⁸. Ancak elbette savcı tarafından yapılan hataların düzeltilmesi için savcılıkça itiraz yoluna gidilmesi de mümkündür⁶³⁹. 7331 sayılı kanunla getirilen değişiklik sonrası mahkemenin talepten önce belirtilen yaptırımından daha azına hükmetme

⁶³⁷ Görüşler için bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 443-444; **Evik / Evik**, s. 236.

⁶³⁸ Benzer yönde bkz. **Erdem / Şentürk**, s. 598; **Erdoğan**, s. 2027-2028; **Evik / Evik**, s. 235; **Aydın**, s. 482.

⁶³⁹ “1072 sayılı Rulet, Tilt ve Benzeri Oyun Alet ve Makineleri Hakkında Kanun'a muhalefet ve kumar oynanması için yer ve imkan sağlama suçlarından şüpheli... hakkında yapılan soruşturma evresi sonunda... Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 17/02/2020 tarihli ve 2019/215638 soruşturma, 2020/10167 Esas, 2020/73 sayılı seri muhakeme usulüne tâbi talepten önce kabulüne ve sanığın 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250/4, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 228/1, 52/2 (2 kez) ve 1072 sayılı Kanunun 2. maddeleri gereğince 6 ay hapis (2 kez), 2.000,00 Türk lirası ve 1.000,00 Türk lirası adli para cezaları ile cezalandırılmasına, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231/5. maddesi gereğince hükümlerin açıklanmasının geri bırakılmasına dair... Asliye Ceza Mahkemesi'nin 17/02/2020 tarihli ve 2020/50 Esas, 2020/151 sayılı kararına karşı Cumhuriyet savcılığınca yapılan itirazın kabulü ile...” 7. CD. E. 2021/20356, K. 2021/13670, T. 26.10.2021 <https://karararama.yargitay.gov.tr>

imkanı vardır. Bu durumda savcı bakımından itiraz için gerekli sebep oluşabilirse de uygulamada usule tabi suçların neredeyse tamamında alt sınırdan ceza belirlenmesi eğilimi nedeniyle bu yola çokça başvurulması beklenmemelidir.

Şüpheli bakımından itiraz sebepleri ise seri muhakeme usulünün tüm koşulları bakımından söz konusu olabilecektir. Ancak itiraz sonucu ortaya çıkacak neticenin genel hükümlere göre yargılanma ihtimalini de içermesi nedeniyle hatalı ceza belirlenmesi dışında seri muhakeme usulüne ilişkin diğer şartlar bakımından itiraz yoluna gidilmesi beklenmeyecektir.

Mağdur ya da suçtan zarar gören bakımından bir değerlendirme yapılacak olursa; bu kişilere seri muhakeme usulü sonucunda verilen hükmün tebliğ edileceği CMSMY m. 14/2’de düzenlenmiştir. Bu suretle hükümden haberdar olan bu sùjelerin itiraz yoluna başvurmaları mümkündür⁶⁴⁰.

İtiraz, genel hükümlere göre yedi gün içerisinde kararı veren mercie verilecek bir dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılacaktır. Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzelterek yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderecek olup; genel hükümlere göre belirlenecek merci, seri muhakeme usulüne ilişkin hükmü kuran asliye ceza mahkemesinin bulunduğu yargı çevresindeki ağır ceza mahkemesidir⁶⁴¹.

⁶⁴⁰ ... 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 14.07.2021 tarih, 2021/710 değişik... sayılı kararı aleyhine atılı suçun seri yargılama usulüne tabi olmadığı gerekçesi ile kanun yararına bozma talep edildiği anlaşılmakla; öncelikle suçtan zarar gören orman idaresinin davadan haberdar edilip karara itiraz hakkı bakımından da... 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 14.07.2021 tarih, 2021/710 değişik... sayılı kararı aleyhine kanun yararına bozma yoluna gelinip gelinmeyeceği hususunun değerlendirilmesi için Adalet Bakanlığı'na gönderilmek üzere dosyanın Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na TEVDİİNE, 26/10/2022 tarihinde oy birliğiyle karar verildi. 7. CD., E. 2022/4121 K. 2022/14917 T. 26.10.2022. www.lexpera.com

⁶⁴¹ “...Somut olayda şüpheli... hakkında trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan yapılan soruşturma evresi sonunda Sivas Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen seri muhakeme usulüne tabi talepten kabulüne ve sanığın 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 179/3-2, 58 ve CMK'nın 250/4. maddeleri gereğince 1 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına dair Sivas 4. Asliye Ceza Mahkemesinin kararına karşı sanık müdafii tarafından yapılan itirazı inceleyecek mercinin

2.6.1.2. İtirazın İncelenmesi, Verilecek Karar ve Sonuçları

7331 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonucunda seri muhakeme usulünde itiraz kanun yolunun inceleme kapsamı CMK m. 250/14'te hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemeye göre mahkemenin denetim aşamasında bakması gereken seri muhakemeye ilişkin şartlar yani üçüncü ve dokuzuncu fıkradaki şartların gerçekleşmesi bakımından bir inceleme yapılacaktır⁶⁴². Burada bilgilendirme, teklif, müdafî huzurunda kabul, güvenlik tedbirlerinin belirlenmesi gibi mahkemenin değerlendirmesi gereken objektif şartların ele alınması gerektiği gibi ayrıca delillerin değerlendirilmesi bakımından da bir inceleme yapılması gerekmektedir⁶⁴³. Dolayısıyla genel hükümlere nazaran sadece belirli hususların incelendiği bir itiraz usulünün benimsendiği söylenebilir.

Seri muhakeme usulüne tabi itiraz incelemesi ile hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin itiraz incelemesi, kapsam bakımından farklılık göstermektedir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasında esasa dair inceleme yapılması da mümkün iken seri muhakeme usulünde inceleme yalnızca bu usule ilişkin şartlar kapsamında bir inceleme yapılacaktır. Seri muhakeme usulü sonucunda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi halinde ise itiraz usulü seri muhakemeye göre işletilmelidir⁶⁴⁴. Zira yargılama söz konusu olmadığı için esasın incelenmesi zaten mümkün gözükmemektedir.

İnceleme sonunda itiraz kabul edilecek ya da reddedilecektir. Kabul edilmesi halinde seri muhakeme usulünün şartlarına ilişkin bir sorun olması nedeniyle, örneğin kabulün hukuka aykırı olduğunun tespiti halinde, seri muhakeme usulü ile verilen hüküm ortadan kalkacak ve genel hükümlere göre yargılamanın tamamlanması için dosyanın savcılığa

Sivas 1. Ağır Ceza Mahkemesi olduğu anlaşılacakla..." 12. CD., E. 2021/3676 K. 2021/6295 T. 28.9.2021. www.lexpera.com

⁶⁴² "...Bu kapsamda somut olay değerlendirildiğinde itirazı inceleyen Isparta 3. Ağır Ceza Mahkemesinin, TCK'nın 62. maddesinin uygulanmamasına yönelik inceleme yapma yetkisinin olmadığı anlaşılacakla, yukarıda bahsi geçen hususlarda aykırılık teşkil etmeyen karara yönelik yapılan itirazın reddi yerine kabulüne karar verilmesinde isabet görülmediğinden..." 12. CD., E. 2021/4190 K. 2022/2577 T. 5.4.2022 www.lexpera.com

⁶⁴³ 12. CD E. 2021/2243, K. 2021/8531, T. 06.12.2021 <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

⁶⁴⁴ Aynı yönde bkz. **Yılmaz, Yeşim**, s. 449.

tevdii edilmesi gerekecektir. İtirazın kabulü eğer mahkeme denetimindeki bir hususa ilişkin ise örneğin şartları oluşan talepten yeri alan güvenlik tedbirinin şartları oluşmadığı gerekçesiyle mahkeme denetiminde hükme alınmaması halinde kanımızca CMK m. 271/2 uyarınca itiraz konusunda merci karar verecek ve hüküm buna göre revize olacaktır⁶⁴⁵. Burada dosyanın tekrar mahkemeye dosyanın gönderilmesi söz konusu olmayacaktır zira bu bir istinaf incelemesi değildir. İtirazın reddi halinde ise seri muhakeme usulünün şartlarına ilişkin bir hukuka aykırılık bulunmadığı anlamı çıkarılacaktır ve seri muhakeme kapsamında verilen mahkumiyet hükmü kesinleşecektir. Görülecektir ki itirazın kabulü halinde mahkumiyet hükmünün ortadan kaldırılması dışında bir karar verilmesi; örneğin delillerin mahkumiyet için yeterli olmadığından bahisle beraat kararı verilmesi mümkün değildir⁶⁴⁶.

Bu konuda aleyhe değiştirme yasağının da incelenmesi gerekmektedir. İtiraz kanun yolunda aleyhe görüşler bulunmakla birlikte⁶⁴⁷ aleyhe değiştirme yasağı uygulanmaz⁶⁴⁸. Zira istisnai bir düzenleme niteliğindeki aleyhe bozma yasağı, itiraz kanun yolu bakımından düzenlenmemiştir. Normal şartlar altında hükme ilişkin olmayan itiraz kanun yolunda aleyhe bozma yasağının bulunmaması, hak kaybına neden olmayan ve sistemle uyumlu bir özelliktir. Ancak sistemle uyumsuz bir usule ilişkin hükme karşı kanun yolu olarak itiraz yolunun açılması; hükmün açıklanmasının geri bırakılması yönteminde olduğu gibi sorunlu noktalar meydana getirmektedir. Seri muhakeme bakımından da mevcut düzenlemeler kapsamında aleyhe değiştirme yasağının uygulanmayacağı söylenebilse de özellikle kurucu şartlardaki eksiklikler nedeniyle genel hükümlere göre yargılamaya dönülmesi halinde şüpheli bakımından itirazın sonucu çok ağır olmaktadır.

⁶⁴⁵ Aksi yönde bkz. **Sevdiren**, s. 608.

⁶⁴⁶ Aksi yönde bkz. **Uğur, Ersoy**, “*Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2020, C. 28, S. 2, s. 862-863.

⁶⁴⁷ **Kaymaz, Seydi**, “*Ceza Muhakemesinde Aleyhte Değiştirme Yasağı*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan), Özel Sayı, Yıl: 2013, C. 19, S. 2, İstanbul: Beta Yayınevi, s.1416.

⁶⁴⁸ Doktrindeki ağırlıklı görüş bu yöndedir. Bkz. **Centel / Zafer**, s. 845 dn.44; **Yenisey / Nuhoglu**, s. 835.

Bu konuda ya yeni bir itiraz usulünün benimsenmesi ya da basit yargılamada olduğu gibi itirazın daha ağır sonuçlara neden olabileceğinin açıkça belirtilmesi isabetli olacaktır.

Seri muhakeme usulünde verilen mahkumiyet kararı itiraz kanun yoluna tabi olduğu için kesin değildir ancak CMK m. 269 uyarınca itiraz kanun yoluna başvurulması kararın infazına engel olmaz. Bunun için merciinin ayrıca geri bırakma kararı vermesi gerekecektir. CGTİK m. 4'e göre ise kesinleşmeyen kararlar infaz edilemez. Bu durumda itiraz yoluna tabi olduğu için infaz edilebilir ancak kesin olmadığı için infaz edilemeyen bir karar söz konusu olacaktır. Burada çözüm olarak mercilerin infazın geri bırakılmasına dair karar vermesinin zorunlu olması ileri sürülse de⁶⁴⁹ bu geçici bir çözüm olacaktır. Kanımızca seri muhakeme usulü özelinde itirazın infazı durduracağına ilişkin bir hüküm getirilmesi ile bu sorun ortadan kaldırılabilecektir⁶⁵⁰. Teorik olarak bu çelişkinin giderilmesi gerekse de uygulamada zaten hükmün kesinleşmesi ile infazın başlaması arasındaki sürenin bir haftadan fazla olacağı göz önüne alınırsa işleyiş bakımından bu teorik çelişkinin bir eksiklik oluşturmayacağını da belirtmek gerekir.

2.6.2. Olağanüstü Kanun Yolları

Seri muhakeme usulünde verilen mahkumiyet hükmüne karşı olağanüstü kanun yollarına başvurulması mümkündür. Olağanüstü kanun yollarından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının itirazı ile bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığının itirazı yollarına başvurulması mümkün değildir zira bu kanun yolları istinaf ya da temyiz yoluyla kesinleşen hükümler için uygulanabilir durumdadır. Kanun yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesi yollarına ise seri muhakeme usulü kapsamında başvurulabilmektedir. Çalışmamız boyunca ilgili yerlerde belirttiğimiz Yargıtay kararları da bu yollarla yapılan başvurular sonucu verilmiş içtihatlarla örnek teşkil etmektedir.

Seri muhakeme usulü kapsamında verilen itirazın kabulü ile itirazın reddi yönündeki kararlara karşı kanun yararına bozma yoluna gidilmesi mümkündür. Talepnamenin iadesi

⁶⁴⁹ Çağlar, s. 119; Yılmaz, Yeşim, s. 454.

⁶⁵⁰ Benzer yönde bkz. Ildırrar, s. 202; Belci, s. 154. Yılmaz, Yeşim, s. 454.

bakımından ise yeniden düzenlenen talepname ile kurulan hükme karşı itiraz yoluna gidilmesi gerekse de⁶⁵¹ Yargıtay'ın bu konuda çelişkili kararları mevcuttur⁶⁵². Talepnamenin iadesine itiraz imkanı olmaması nedeniyle bu aşamadaki uyuşmazlıklar kanun yararına bozma yoluyla çözümlenmeye çalışılmaktadır. Ayrıca hukuka aykırı olarak talepnamenin iadesine itiraz edildiği ve bu itiraz sonucu çıkan kararlara ilişkin olarak kanun yararına bozma yoluna gidildiği de görülmektedir⁶⁵³.

Yargılamanın yenilenmesi bakımından da seri muhakeme usulü için bir değerlendirme yapılması gerekmektedir. Bir görüşe göre yenilenecek bir yargılama bulunmaması nedeniyle yargılamanın yenilenmesi yoluna seri muhakeme usulü kapsamında verilen hüküm bakımından gidilemez⁶⁵⁴. Diğer görüşe göre ise bunun önünde bir engel bulunmamaktadır⁶⁵⁵. Kanaatimizce soruşturma aşamasında tamamlanan seri muhakeme usulü ile yargılamanın yenilenmesi müessesesi bağdaşmamaktadır. Bu nedenle

⁶⁵¹ **Yılmaz, Yeşim**, s. 457-458.

⁶⁵² “Mahkemece hükmün açıklanmasının geri bırakılması koşullarının oluşmaması nedeni ile Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliğinin 13/2-c. maddesi uyarınca talepnamenin iadesine karar verilmiş olup, aynı Yönetmeliğin 3. maddesi uyarınca eksiklikler tamamlandıktan ve hatalı noktalar düzeltildikten sonra talepname yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderilmelidir. Düzenlenen bu yeni talepnamenin mahkeme tarafından kabulüne ilişkin kararın CMK'nın 250/14. maddesi uyarınca itiraz kanun yolun tabi olduğu da değerlendirilerek, somut olayda kanun yararına bozma yoluna gelinecek CMK 309. maddesi uyarınca verilen bir karar bulunmadığı anlaşılmalıdır...” 12. CD E. 2020/8591, K. 2021/368, T. 19.01.2021. “Tavşanlı Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen 19/02/2020 tarihli ve 2020/466 soruşturma sayılı seri muhakeme bilgilendirme tutanağı ile seri muhakeme teklif ve kabul tutanaklarının usulüne ve mevzuat hükümleri kapsamında hukuka uygun olduğu, şüpheli tarafından işlendiği iddia edilen trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunun seri muhakeme usulü kapsamında olması ile kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmeden talepname düzenlenmesinin iade sebepleri arasında sayılmamasının yanı sıra mahkemece düzenlenen seri muhakeme inceleme tutanağında, müdafii huzurunda beyanı alınan şüphelinin kamu davasının açılmasının ertelenmesini istemediğini beyan etmesi, CMK'nın 171. maddesinde düzenlenen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının savcının takdirinde olması nedenleri ile Tavşanlı Cumhuriyet Başsavcılığının 19/02/2020 tarihli 2020/10 nolu talepnamede belirtilen yaptırım doğrultusunda hüküm kurulması gerekirken, talepnamenin iadesine karar verilmesi isabetsiz görüldüğünden, Kanun yararına bozma talebine dayanılarak düzenlenen ihbarnamedeki bozma isteği, incelenen dosya kapsamına nazaran yerinde görüldüğünden...” 12. CD E. 2020/5191, K. 2021/2736, T. 16.03.2021. <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

⁶⁵³ 12. CD E. 2021/1632, K. 2021/6781, T. 12.10.2021; 12. CD E. 2020/5182, K. 2021/2161, T. 02.03.2021 <https://karararama.yargitay.gov.tr/>

⁶⁵⁴ Benzer yönde bkz. **Taneri**, s. 95. Yargılamanın yenilenmesini gerektiren hallerin varlığı halinde kanun yararına bozma yoluna başvurulabileceği hakkında bkz. **Erdoğan**, s. 2029.

⁶⁵⁵ **Yavuz**, s. 307-308; **Soylu Ünver / Karaman Engür**, s. 105; **Baytaç**, s. 268; **Aygörmez / Korkmaz**, s. 32; **Karakehya / İnce Tunçer**, Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama, s. 101; **Belci**, s. 158. **Canpolat**, s. 321.

yargılamanın yenilenmesi usulüne başvurulmaması ve gereken hallerde kanun yararına bozma yoluyla hukuka aykırılığın giderilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Çalışmamızın ilk bölümünde normu oluşturan ilişkileri ele alarak inceleme yapmanın zorunluluğundan ve faydasından bahsedilmiştir. Bu inceleme sayesinde kendisini tekrar ve ispat eden bir döngüden çıkılarak seri muhakeme usulünün dönemin şartları ile uyumu ele alınmış ve günümüzde gündeme gelmesinin nedenleri ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda konu üzerine yazılan diğer eserlerin aksine kuramsal bir değerlendirme yapılmış ve neoliberal hukuk düzeninin ceza hukuku üzerindeki etkilerinden olan sistem dışına çıkarma (diversiyon) eğiliminin bir parçası olarak seri muhakeme usulünün ele alınması gerektiği ifade edilmiştir. Dönemin şartları ve hakim söylem ile uyumun, bilinçli ve planlı bir değişiklik olarak değil süjesiz olarak süreçteki şartların etkisiyle şekillenen bir gelişim olarak ele alınması gerekmektedir.

Bunun için ilk olarak ceza hukukunun şartlara göre değişerek nasıl bir tarihi süreçten geçtiği ele alınmıştır. Bu kapsamda söylenebilir ki hukuk, üretim ilişkileri ile şekillenmektedir ve bu üretim ilişkilerinin devamı için gereken şartları oluşturur. Bu durumu bilinçli olarak hareket eden bir organizma olarak değil rastgele olmasa da birçok yönde yapılan genişlemelerden sadece üretim ilişkilerinin devamını destekleyen uygulamaların sürekliliği sağlaması ile oluşan bir uyum olduğunu söylemek gerekir.

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında hakim olan refah devleti modelindeki cezalandırma anlayışı ile bu uzlaşımın ortadan kalkmasından sonra görülen neoliberal politikaların farklılığı, üretim ilişkilerinin hukuk üzerinde ne denli etkili olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Her ikisi de kapitalist üretim ilişkisi olup dönemsel farklılıklar içeren bu sistemlerde faile bakış açısı, suç önleme, ıslah çalışmaları gibi birçok ana başlık iki dönem arasında büyük bir farklılıkla ele alınmaktadır.

Artan suçluluk oranları karşısında sistemin tıkanmasının önlenmesi için getirilen alternatif muhakeme usulleri, maddi gerçeğe ulaşma amacından uzaklaşılana ve dosyaların en yüksek verimle ortadan kaldırılması amacını taşıyan “suç kontrolü” modeline uygun bir yapı sergilemektedir. Bu sayede kollukla ilk temasından itibaren suçlu olduğu kabul

edilen şüphelinin, sisteme fazla yük oluşturmadan sistemden çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda due process süreci ihlal edilmekte, bu sürece karakterini veren her aşamada suçluluk değerlendirilmesi yapılmamaktadır. Değerlendirmenin yapılmamasının hukuka aykırı görülmemesi için de kişinin özgür iradesi ile bu usulü kabul ettiği yani yargılanma hakkından gönüllü olarak feragat ettiği belirtilmektedir. Bu kapsamda kişinin verdiği bu kararda rasyonel davranarak kendisi için en karlı seçeneği seçeceği yönünde hatalı bir ön kabul mevcuttur ve bu tercihlerin toplumun geneli için faydalı olacağı zannı söz konusudur. Ancak şartların eşit olmadığı zeminde verilen kararın özgür irade ile verilmesi her zaman mümkün olmayabileceği gibi her zaman rasyonel ve lehe bir karar da mevcut olmayabilecektir.

Bu dönüşüm sürecinin ülkemizdeki yansımaları izlendiğinde benzer bir gelişimin söz konusu olduğu ancak zamansal olarak merkez kapitalist ülkeler ile 10 ilâ 20 yıl kadar bir farkın söz konusu olduğu görülecektir. Bu kapsamda ABD ve Avrupa'da görülen iddia pazarlığı benzeri usullerin genişlemesi eğiliminin ülkemizde de gerçekleşeceğini söylemek hatalı olmayacaktır. Dönüşüm sonunda sadece önemli (!) suçların yargılandığı, diğer tüm suçların o veya bu isimle alternatif usule tabi olduğu, suç oranlarındaki artışın normal kabul edildiği bir dönem var olacaktır.

Bu çerçevede iddia pazarlığı benzeri alternatif muhakeme usulü olan seri muhakeme usulü sınırlı sayıda suç için 1 Ocak 2020'de yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe girmesiyle birlikte birçok konunun yanında zaman bakımından uygulama koşulları tartışma konusu olmuştur.

Zaman bakımından uygulama ile ilgili olarak kanaatimizce maddi ceza hukukuna bakan boyutu olsa da seri muhakeme usulünde lehe hüküm uygulamasının yapılmaması gerekmektedir. Zira bize göre de AYM iptal kararında zikredilen karşı oy gerekçesinde olduğu gibi yaptırıma dolaylı olarak etki eden her durumda lehe hüküm uygulanması yoluna gidilmesi müessesenin getiriliş amacıyla bağdaşmamaktadır. Bu kapsamda seri muhakeme usulünün kanun koyucunun ilk düzenlemesinde olduğu gibi yürürlüğe girdiği tarihte kovuşturma evresine geçilmemiş olan suçlar bakımından uygulanması gerekmektedir. Aksi uygulama, evrelerden dönülmezlik ilkesini ihlal etmiştir.

Sui generis bir hukuki niteliğe sahip olan seri muhakeme usulü, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak değerlendirilemez. Ancak aynı ya da benzer amaçlara hizmet eden alternatif bir muhakeme usulüdür. Bu bakımdan uzlaştırma ile hızlilik ve verimlilik bakımından aynı amaçları paylaşan ancak nitelik olarak geleneksel muhakeme yönteminin sonuçlarını doğuran yani cezai mahkumiyet ile uyuşmazlığı çözen bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Önödeme müessesesinden de bir mahkumiyet hükmü doğurma neticesi ile ayrılmaktadır. Kamu davasının açılmasının ertelenmesinden ise şüphelinin kabulü unsuru temel ayırım noktasını teşkil etmektedir. Yine elbette neticenin mahkumiyet hükmü olması da seri muhakeme usulünü kamu davasının açılmasının ertelenmesinden ayıracaktır.

Ceza kararnamesi müessesesi, seri muhakeme usulü ile çokça karşılaştırılan bir müessese olarak karşımıza çıkmaktadır. İki müessese arasında birçok benzerliğin bulunması bu karşılaştırma eğilimini haklı çıkarır niteliktedir. Hatta seri muhakeme usulünün bizzat aynı müessesenin yenilenerek yürürlüğe konmasından ibaret olduğu da dile getirilmiştir. Ancak kanımızca seri muhakeme ile ceza kararnamesi, uygulamada rol alacak süjeler bakımından birbirinden ayrılmaktadır. Bu kapsamda seri muhakeme usulünün savcı ile şüpheli arasında yürütüldüğü halde ceza kararnamesinin hakim ile sanık arasında yürütüldüğünü söylemek mümkündür.

Mukayeseli hukuktaki inceleme sonucunda görülmüştür ki ABD başta olmak üzere itham sisteminin baskın olduğu Anglo-Sakson hukuk sistemine tabi ülkelerde iddia pazarlığı uygulaması artık istisnai yöntem olmaktan çıkmış ve sistemin vazgeçilmez ana uygulaması haline gelmiştir. Kıta Avrupası hukuk sistemlerinde ise işbirliği sistemi ile esasen uyumlu olmayan benzer yöntemlerin genellikle ceza miktarı ile sınırlandırıldığını ve başta zorunlu müdafilik olmak üzere diğer güvenceler ile özgür iradenin ortaya çıkmasını sağlamaya yönelik kurallar benimsediği görülmektedir. Seri muhakeme usulü ise benzer usuller arasında en kısıtlı uygulama alanı bulan yöntemdir ancak bunun genişleyeceğini söylemek zor değildir. Burada belirtmek gerekir ki ilk bölümdeki açıklamalarla özgür irade hususu birlikte değerlendirildiğinde günümüzde bu yöntemlerin yayılması, yapılan hukuki düzenlemeler nedeniyle değil dönemin söylemi ile uyum içerisinde bir yaklaşım olması nedeniyle gerçekleşmektedir. Yani özgür iradeye ve bireyselciliğe vurgu

yapılması ve hukuki önem atfedilmesi ile özgür irade ile yargılanma hakkından feragatin sıkı bir bağlantısı bulunmaktadır. Bu husus AİHM kararlarının incelenmesi ile de görülebilecektir. Zira benzer usuller hakkında 1980'lerde verilen ihlal kararlarının ve gerekçelerinin 2000 sonrası verilen kararlarda hiç ele alınmadığı ve usullerin hukuka uygun olduğuna dair kararlar verildiği görülebilmektedir.

Ceza muhakemesi ilkeleri bakımından bir değerlendirme yapılacak olursa seri muhakeme usulü, ceza muhakemesi uygulaması ile esasen uyumsuz bir yöntem olması nedeniyle ilkelerin neredeyse tamamı için ihlaller içermektedir. Ancak bu ihlallerin özgür irade ile feragat sonucu ortaya çıkması nedeniyle orantılı olduğu değerlendirilmesi yapılmaktadır. Kanımızca seri muhakeme usulünde adil yargılanma hakkı, nemo tenatur ilkesi, alenilik, maddi gerçeğin araştırılması ve doğrudan doğruyalık ilkeleri aranamaz zira yargılama yapılmadan mahkumiyet kararı verilmesi söz konusudur.

Seri muhakeme usulünün uygulanma koşulları bakımından diğer muhakeme şartlarının bulunması zorunludur. Zira seri muhakeme usulü, geleneksel usullerle yürütülen soruşturmanın sona ermesi gibi soruşturma işlemlerinin tamamlanması sonucunda uygulanabilecektir. Ayrıca şüphe şartının da geleneksel usulle yürütülen soruşturma işlemlerinde olduğu gibi gerçekleşmesi yani kamu davası açmak için yeterli şüpheye ulaşması gerekmektedir. Burada vicdani kanaatin ulaşması şartının aranması hatalı olacaktır zira yargılama yapılmaksızın makul şüphelerin yenilmesi mümkün değildir.

Seri muhakeme usulü, sadece belirli suçlar için öngörölmüş durumdadır. Dolayısıyla usulün uygulanabilmesi için söz konusu suçlardan birisinin işlenmesi ve soruşturmanın bu suç bakımından yürütülmesi gerekmektedir. Bu suçlardan bazıları seri muhakeme uygulamasında önem arz eden yönlere sahiptir. Çalışmada bu hususlar ayrıca değerlendirilmiştir.

Hakkı olmayan yere tecavüz suçu bakımından TCK m. 154/3 hükmünde kamuya veya özel kişilere ait suların mecrasını değiştirme fiili suç olarak düzenlenmiştir. Burada TCK m. 167/2'deki cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebebin uygulanması halinde suç şikayete tabi olacağından ve şikayete tabi suçlar aksi belirtilmeyen hallerde

uzlaştırmaya tabi olacağından burada uzlaştırma hükümlerinin uygulanmasının mümkün olacağı gözden kaçırılmamalıdır.

Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunu düzenleyen TCK m. 179/3 bakımından da savcı tarafından kandaki alkol oranı ile uyumsuz ceza miktarının belirlenmesi halinde mahkeme denetiminde cezanın indirilmesi imkanı var olmasına karşın artırılması imkanı bulunmamaktadır. Bu durumda olaylar arasında uyumsuz ceza belirlenmesi durumu ile söz konusu olabilmektedir.

Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması suçunda ise iftira suçuna yapılan gönderme nedeniyle TCK m. 267/5 uyarınca otuz seneye kadar hapis cezasıyla cezalandırılma imkanı söz konusudur. Bu da kanun koyucunun, basit nitelikte suçların kapsama alınması amacı da göz önüne alındığında kanunlaştırma sırasında gözden kaçan bir durum olduğunu göstermektedir. Bu konuda bir düzenleme yapılması gereklidir.

6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanununun 13. maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkraları ile 15. maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen suçlar bakımından da suç siyaseti ile bağlantılı bir değerlendirme yapılması gerekir. Tekerrüre çok müsait olan bu suç tipleri bakımından her ihlalde seri muhakeme usulünün uygulanabilir olması uygulamada cezasızlık sonucunu doğurur hale gelmektedir. Seri muhakeme usulü kapsamında yapılan indirim ile ceza miktarının hükmün açıklanmasının geri bırakılması için gereken ceza miktarının altında olması, bu cezasızlık anlayışını körükler niteliktedir.

Seri muhakeme usulünün uzlaştırma aksine kovuşturma evresinde uygulanması mümkün değildir. Kanun koyucunun uzlaştırma için bu düzenlemeyi yaparken seri muhakeme için yapmaması ve evrelerden dönülmezlik ilkesi göz önüne alındığında bu sonuca varmak hatalı olmayacaktır. Zira müessese, kovuşturma evresinin atlanmasını amaçlamaktadır.

İştirak halinde işlenen suçlarda ve seri muhakeme usulüne tabi bir suçla tabi olmayan bir suçun birlikte işlenmesi hallerinde de çalışmamızda değerlendirmeler yapılmıştır.

Özellikle yardım eden olarak seri muhakemeye tabi bir suçta iştirak eden şüphelinin usulü kabul etmesinde hukuki fayda bulunmamaktadır. Tüm şeriklerin kabul etmesi gerekliliği nedeniyle de diğer şeriklerin de seri muhakeme usulünü kabul etmeleri usulün uygulanması için gerekli şartları sağlamamaktadır. Birlikte işlenen suçlar bakımından ise yapılan kanun değişikliği isabetli olmuş ve doktrindeki ve uygulamadaki tereddütleri gidermiştir. Elbette seri muhakeme usulüne tabi olmayan suç bakımından bir yargılama engelinin doğması halinde seri muhakeme usulünün uygulanması bakımından bir engel söz konusu olmayacaktır. Usule tabi olmayan suç bakımından içtima hükümleri gereğince ceza verilmemesi durumunda ise suçların bağımsızlıklarını korumaları nedeniyle seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün değildir.

Mağdur bakımından seri muhakeme usulü yeterli korumayı sağlamamaktadır. Usulde mağdurun ya da suçtan zarar görenin hakları hükümden haberdar olmak ve kanun yollarına başvurmakla sınırlı kalmıştır. Bu kapsamda karşılaştırmalı hukukta görülebilen mağdurun usule rıza göstermesi şartının getirilmesi düşünülebilir ancak hızlılık ve verimlilik esaslı olarak ihdas edilen bu yöntemin mağdurun rızasının olmaması engeli nedeniyle uygulanamayacak olması usulün amacı ile bağdaşmayacaktır.

Usulün uygulanması aşamasında davet ve bilgilendirme aşamaları ilk sırada yer almaktadır. Bilgilendirme aşamasının tekliften önce savcı tarafından yapılabileceğini düşündüğümüzden bunun ayrı bir aşama olarak ele alınmasını isabetli bulmuyoruz. Kanımızca tekliften hemen önce savcı tarafından bilgilendirmenin yapılması iş yükünü arttırmayacağı gibi kolluk tarafından eksik bilgilendirme yapılmasını da engelleyecektir. Ayrıca bilgilendirmenin teklif aşamasında müdafî huzurunda yapılması da bu hususta olumlu bir değişiklik olarak değerlendirilmelidir.

Davet ve bilgilendirme aşamalarından sonra kanun metninde teklif aşaması gelmekte iken yönetmelikte ve uygulamada ceza belirlenmesi aşaması gelmektedir. Kanaatimizce usulün işleyiş mantığına bu durum daha uygundur. Bu nedenle çalışmamızda ceza belirlenmesi aşaması teklif aşamasından önce ele alınmıştır. Zira teklifin ceza miktarı ile birlikte yapılması gerekmektedir.

Ceza miktarının belirlenmesi bakımından iki temel tartışma noktası bulunmaktadır. İlk olarak savcı tarafından cezanın belirlendiği ve hakim tarafından onaylandığı ilk düzenlemede yargı yetkisinin devri nedeniyle anayasaya aykırı bir durum söz konusuydu. Bu husus AYM'nin iptal kararı ile kısmen giderilmiştir. İkinci tartışmalı husus ise ceza miktarının geleneksel yargılamanın aksine TCK m. 61 hükmünün yalnızca birinci fıkrası kullanılarak belirlenecek olmasıdır. Kanaatimizce kanun koyucunun amacı burada soyut ceza miktarlarının alt ve üst sınırı ile savcüyü sınırlamaktır. Ancak bu durum özellikle yardım eden olarak iştirak halinde ve teşebbüste kalan suçlar bakımından sorunlara neden olmaktadır. Muhakeme sistemimizle hali hazırda uyumsuz olan bu sistemde savcının ilgili maddenin tamamını kullanarak ceza miktarı belirlemesinde ayrıca bir ihlal söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle ilgili düzenlemenin yapılarak ceza miktarının belirlenmesinin yargılama sonucu belirleme gibi TCK m. 61'in tamamının uygulanması ile yapılmasına imkan sağlanması isabetli olacaktır. Zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasına imkana sağlanması bu bakımdan bir başlangıç teşkil ettiği söylenebilir.

Seri muhakeme usulünde yaptırımın belirlenmesi sırasında normal şartlarda hakim tarafından kullanılacak olan seçenek yaptırıma çevirme, hapis cezasının ertelenmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması usullerine başvurulması mümkündür. Bu kapsamda vardığımız ilk sonuç bu usullerin savcı takdirinde uygulanmasının ceza muhakemesi sistemine uygun olup olmadığı tartışmasının anlamsızlığıdır. Zira cezanın bizzat savcı tarafından belirlendiği ve yargılama yapılmaksızın mahkumiyet hükmü kurulan halihazırda uyumsuz bir sistem mevcuttur. Dolayısıyla savcı tarafından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ya da diğer müesseselere ilişkin kararların verilmesi doğal olarak sistemle uyumsuzdur. İkinci sonuç ise bu müesseselere ilişkin subjektif koşulların uygulanması meselesidir. Kanaatimizce hakimin de savcının da bu usul kapsamında şüpheli ile kişiliğine dair kanaat oluşturmaya yetecek ölçüde teması bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu müesseselere ilişkin subjektif kriterlerin kullanılması temelsiz kalmaktadır. Uygulamada neredeyse tamamen objektif kriterlerin kullanılması söz konusu olsa da çalışmamızda zikrettiğimiz kararlarda subjektif kriterlerin de kullanıldığı görülmektedir. Kanaatimizce bu konuda yasal düzenleme ile seri muhakeme usulünde ilgili müesseselere ilişkin sadece objektif kriterlerin ele alınmasının sağlanması gerekir.

Güvenlik tedbirlerinden nitelik olarak uygun olan tedbirlerin seri muhakeme usulünde uygulanması mümkündür. Bu kapsamda seri muhakeme usulünde en çok karşılaşılan güvenlik tedbirleri belirli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma ve müsadere güvenlik tedbirleridir. Belirli hakları kullanmaktan yoksun bırakılmaya ilişkin tartışmalı nokta talepten de belirtilmeyen ancak hapis cezasının kanuni sonucu olan tedbirlerin infaz aşamasında dikkate alınarak uygulanmasına ilişkindir. Kanaatimizce hapis cezasına mahkumiyetin zorunlu sonuçları geleneksel bir yargılamada hükümde gösterilmese de infaz aşamasında dikkate alınabilecektir. Ancak seri muhakeme usulünün kabul unsuru dikkate alındığında şüphelinin kendisine uygulanacak yaptırımların tamamından haberdar olması gerekir. Bu nedenle ilgili tedbirin muhakkak talepten de yer alması gerektiği kanaatindeyiz.

Müsadere bakımından ise usuli bir tartışma yapılması gerekmiştir. Bir görüşe göre seri muhakeme usulünde müsadereye ilişkin yaptırım belirlenemez ve müsadere yargılaması CMK m. 256 uyarınca ayrıca yapılmalıdır. Kanaatimizce seri muhakeme usulünde ceza yanında müsadere güvenlik tedbirinin uygulanabilmesi için bir engel söz konusu değildir. Dolayısıyla talepten de belirtilmesi ve şüpheli tarafından kabul edilmesi ile müsadere kararının verilmesi mümkündür.

Karşılaştırmalı hukuktaki birçok uygulama gibi seri muhakeme usulünde de zorunlu müdafilik öngörülmüştür. Ancak müdafinin bulunması zorunlu olan aşamalar sadece teklifin kabulü ve mahkeme denetimi ile sınırlıdır. Kanaatimizce teklif ile birlikte yapılacak bilgilendirme aşamasından itibaren zorunlu müdafiliğin düzenlenmesi isabetli olacaktır.

Talepten de düzenlenmesi aşamasına ilişkin bir değerlendirme yapılması gerekirse; genel kurallara göre işletilen soruşturma işlemleri sonrasında talepten de düzenlenmesi söz konusu olduğu için bu talep kısmının ayrıca belirtildiği bir iddianame düzenlenmesi, mahkeme denetimi aşamasında talepten de reddi halinde hızlıca genel hükümlere göre yargılamaya geçilebilmesini sağlayacaktır. Bu hususta bir düzenleme yapılması isabetli olacaktır.

Talepnamenin iadesi kapsamında suçun hukuki niteliğinin değişmesi bakımından bir hususun değerlendirilmesi gerekmiştir. Mahkeme denetiminde suçun seri muhakeme usulüne tabi olmayan bir suç olduğunun tespit edilmesi durumunda kanaatimizce talepnamenin reddedilmesi ve genel hükümlere göre yargılamanın devam etmesi gerekmektedir. Suçun seri muhakeme usulüne tabi başka bir suç olduğu kanaatine varılması halinde kanaatimizce talepnamenin iadesi mümkün değildir zira iade sebepleri arasında bu husus sayılmamıştır. Bu durumda da talepnamenin reddi ile genel hükümlere dönülmesi gerekecek ancak bu durumda şüpheli aleyhine bir durum söz konusu olacaktır.

Mahkeme denetimi sonunda verilen kararın hukuki niteliği bakımından tartışma bulunmaktadır. Burada ceza muhakemesi ile uyumsuz bir usulle verilen bir karar olduğu göz önüne alındığında; hüküm sonuçlarını doğuran, mevzuatta hüküm olarak tanımlanan ve veriliş sürecindeki farklılıkların istisnai bir muhakeme usulü ile sınırlandığı bu kararı hüküm olarak tanımlamaktan başka çare bulunmamaktadır. Hükümün hukuk muhakemesine etkisi bakımından ise geleneksel yolla verilen mahkumiyet hükmünden farklı olarak ele alınması gerekmektedir. Zira yargılama ve hukuki güvenceler var olmaksızın verilen bir hüküm söz konusudur. Ayrıca kabul, ikrar niteliğinde değildir ve bu nedenle hukuk yargılamasındaki davanın kabulü olarak ele alınması mümkün değildir.

Seri muhakeme usulü ile verilen hükümlerin tekerrüre esas teşkil etmemesi gerekir ancak CMK m. 272/3'te yer alan düzenlemeye seri muhakeme usulünce verilen karar dahil değildir. Zira itiraz kanun yolu açık olan bu hüküm kesin hüküm sayılamaz. Uygulamada seri muhakeme usulüne göre verilen hükümler tekerrüre esas teşkil etmemektedir. Bu konuda yasal düzenlemenin yapılması ve kapsama seri muhakeme usulünün de dahil edilmesi yani uygulamanın yasal dayanağının oluşturulması gerekmektedir.

Seri muhakeme usulünün uygulanması gerekirken uygulanmaması halinde iddianamenin iadesi müessesesi gündeme gelecektir. Burada seri muhakeme usulüne tabi olmayan bir suça ilişkin düzenlenen iddianamenin ara muhakeme aşamasında seri muhakeme usulüne tabi bir suça ilişkin düzenlendiği anlaşıldığında nasıl hareket edileceği belirsizdir. Bu durumda şüpheli bakımından dezavantajlı bir durum teşkil etse de genel hükümlere göre yargılamayı tamamlamaktan başka çözüm gözükmemektedir.

Seri muhakeme usulü için itiraz kanun yolu öngörülmüştür. Bunun nedeninin hızlılık/çabukluk amacı olduğu açıktır. Ancak bu durumda pratikte sorun teşkil etmese de kesin olmayan ancak derhal infaz edilebilen bir hüküm karşımıza çıkmaktadır. Bu dezavantajın ortadan kalkması için istinaf kanun yolunun öngörülmesi gerektiği ileri sürülse de bu durumda ilk derece aşamasında sağlanan hızlılığın kanun yolunda ortadan kaldırılması söz konusu olacaktır. Yani yargıdaki tıkanıklığın bir aşama kaydırılmasından başka bir netice ortaya çıkmayacaktır. Dolayısıyla itiraz kanun yolunun öngörülmesi isabetli olarak değerlendirilmelidir. Kanımızca burada itirazın infazı durduracağına dair bir hüküm ihdas edilmesi isabetli olacaktır.

Aleyhe değiştirme yasağının itiraz kanun yolunda uygulama alanı bulmayacağı ağırlıklı görüşle kabul edilmektedir. Normal şartlar altında bu durum bir hak kaybına neden olmaz zira hükme ilişkin itiraz kanun yoluna gidilemeyecektir. Ancak seri muhakeme usulü bakımından aleyhe değiştirme yasağının uygulanmasına yönelik düzenlemelerin yapılması gerekir zira hükme karşı olağan kanun yolu olarak öngörülmüştür. Mevcut durumda şüphelinin itirazı halinde seri muhakeme usulünün uygulanmaması ve genel hükümlere göre bir yargılama yapılması gerektiğinde şüpheli aleyhine bir sonuçla karşılaşılması çok muhtemeldir. Bu dezavantajın ortadan kaldırılması gerekir.

KAYNAKÇA

- Aebi, Marcelo F. / Balcells, Marc, “*The Prosecution Service Function within the Spanish Criminal Justice System*”, *European Journal on Criminal Policy and Research*, Yıl: 2008, C. 14, S. 2.
- Agtaş, Özkan, Suç, Cezalandırma ve Siyaset: Ceza Adaleti Üzerine Siyasal Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011.
- Akbaş, Kasım, “*İdeoloji Olarak Hukuk*”, *Hukuk Kuramı Dergisi*, Yıl 2018.
- Akbaş, Kasım, *Hukukun Büyübozumu*, NotaBene Yayınları, Ankara 2015.
- Akbulut, Berrin / Aksan, Murat, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019.
- Akman, Şefik Taylan, *Hukuk ve Politika İlişkisi*, İmge Kitabevi, Ankara 2016.
- Aksoy İpekcioglu, Pervin, *Ceza Muhakemesinde İddia Pazarlığı*, Yetkin Yayınları, Ankara 2021
- Alpan, Arca, *Neoliberal Ceza Devleti ve Kitleli Hapsetme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018
- Alschuler, Albert, “*The Prosecutor's Role in Plea Bargaining*”, Yıl 1968, C. 36, S. 1.
- Alşahin, Mehmet Emin, “*Seri Muhakeme Usulü*”, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer 102 Yaşında Tebliğler, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- Altenhain, Karsten, “*Absprachen in German Criminal Trials*”, *World Plea Bargaining: Consensual Procedures and the Avoidance of the Full Criminal Trial*, Ed. Stephen C. Thaman, North Carolina: Carolina Academic Press, 2010.
- Althusser, Louis, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, 4. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul 2010.
- Artuk, Mehmet Emin / Gökçen, Ahmet, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, Ankara 2022.

- Ashworth, Andrew / Redmayne, Mike, *The Criminal Process*, 3. Baskı, Oxford University Press, Oxford: 2005.
- Atalay, Ayşe Özge, “Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Usulü ve Mukayeseli Hukuktaki Benzer Usuller”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2020, C. 19, S. 2.
- Aydın, Devrim, “*Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Seri Muhakeme Usulü*”, *Kırıkkale Hukuk Mecmuası*, Yıl: 2022, C. 2, S. 2.
- Aygörmez Uğurlubay, Gülsün Ayhan / Haydar, Nuran / Korkmaz, Mehmet, “*Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar*”, *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl 2019, C. 1, S. 2.
- Aygörmez, Gülsün A. / Korkmaz, Mehmet, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü Muhakeme Stratejileri*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021.
- Aygün Eşitli, Ezgi, “*Türk Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Geleneksel Ceza Adaleti Sistemine Alternatif Yöntemler*”, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2022, C. 8, S. 2.
- Babayiğit, Beşir / Karacan, Abdullah Enes, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri*”, *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2020, C. 8, S. 16.
- Balcı, Murat, “*Ceza Muhakemesi Hukukunun Temel İlkeleri Işığında Seri ve Basit Muhakeme Usulü*”, Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer 102 Yaşında Tebliğler, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- Baruş, Beyzanur, *Neoliberal Dönemde Cezalandırmanın Değişen Amacı ve Faile Bakış Açısı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2021.
- Başarır, Gülşen, “*Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Değerlendirilmesi*”, *Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2020, C. 6, S. 12.
- Bauman, Zygmunt, *Küreselleşme – Toplumsal Sonuçları*, (Çev.) Abdullah Yılmaz Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2010.

- Baytaç, Abdullah Batuhan, “*Seri Muhakeme Usulü*”, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Yıl 2020, C. 8, S. 2.
- Bell, Emma, *Criminal Justice and Neoliberalism*, Palgrave Macmillan, Londra 2011.
- Bell, Emma, *Criminal Justice and Neoliberalism*, Palgrave Macmillan, Londra 2011.
- Berber, Ayhan, *Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Usulü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya Bilim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Antalya 2022.
- Bibas, Stephanos, “*Plea Bargaining Outside the Shadow of Trial*”, Harvard Law Review, Yıl 2004, C. 117, S. 8.
- Boratav, Korkut, *Türkiye İktisat Tarihi*, İmge Kitabevi, Ankara 2018.
- Bozbayındır, Ali Emrah, “*Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatlarında İddia Pazarlığı Kurumu (Plea Bargaining)*”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl:2021, S. 2.
- Brannigan, Augustine, / Levy, J. C., “*The Legal Framework of Plea Bargaining*”, Canadian Journal of Criminology, Yıl: 1983, S. 25.
- Brook, Carol A. / Fiannaca, Bruno / Harvey, David / Marcus, Paul / McEwan, Jenny / Pomerance, Renee, “*A Comparative Look at Plea Bargaining in Australia, Canada, England, New Zealand, and the United States*”, William & Mary Law Review, Yıl: 2016, S. 57.
- Burke, Scott / Zina, Lu, “*The Ethical Implications of Plea Bargaining in Canada*”, Saskatchewan Law Review, Yıl: 2018, S.81.
- Canpolat, Can, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü*, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022
- Carduck, Vanessa, “*Quo Vadis, German Criminal Justice System? The Future of Plea Bargaining in Germany*”, Warwick School of Law Research Paper No. 2013-17, Ed. Jackie Hodgson, Special Plea Bargaining Edition, 2013.
- Centel, Nur / Zafer, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 21. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2022.

- Chiesa, Luis E., “*Beyond Torture: The Nemo Tenetur Principle in Borderline Cases*”, Boston College Third World Law Journal, Yıl 2010, C. 30, S. 1.
- Cohen, Stanley A. / Doob, Anthony N., “*Public Attitudes to Plea Bargaining*”, Criminal Law Quarterly, Yıl: 1989, S. 32.
- Collins, Hugh, Marksizm ve Hukuk, (çev.) Umre Deniz Tuna, Dipnot Yayınları, Ankara 2013.
- Çağlar, Seyfettin, Seri Muhakeme Usulü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, 2021.
- Çağlar, Ünal / Dışkaya, Senem K., “*Küreselleşme, Uluslararası Para Sistemi ve Kriz*”, İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi, Yıl 2018.
- Çakır, Kerim, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2013, C. 19, S. 2.
- Değirmenci, Olgun, “*Uygulamacının 10 Sorusu Işığında Uzlaştırma*”, Terazi Hukuk Dergisi, Yıl: 2019, C. 14, S. 151.
- Değirmenci, Olgun, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250)*”, Ankara Batı Adliyesi Dergisi, Yıl: 2020, C. 2, S. 3.
- Değirmenci, Olgun, Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, 2. Baskı, 2021, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara: 2021.
- Demirtaş, Soner, “*Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu (TCK m. 154)*”, Ceza Hukuku Dergisi, Yıl: 2018, C. 13, S. 36.
- Doğan, Zelal P., “*Louis Althusser’de Emek Gücünün Yeniden Üretilmesi ve Hukuk İdeoloji İlişkisi*”, Pasajlar Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 2019.
- Dolu, Osman / Büker, Hasan, “*Caydırıcılığın Sınırları: Caydırıcılık Eksenli Suç Önleme ve Mücadele Politikalarına Eleştirel Bir Yaklaşım*”, Polis Bilimleri Dergisi, Yıl 2009, C. 11, S. 2.

- Durkheim, Emile, *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*, Cenk Saraçoğlu (çev.), Bordo Siyah Klasik Yayınlar, İstanbul 2004.
- Easterbrook, Frank H., “*Plea Bargaining as Compromise*”, *Yale Law Journal*, Yıl 1992, C. 101, S. 8.
- Ekici, Ekrem, “Antonio Gramsci ve Louis Althusser: Hukuk İdeolojisinin Eleştirisi”, *Marksist Devlet ve Hukuk Teorisi* (ed. Taner Yelkenci), 2. Baskı, NotaBene Yayınları, İstanbul 2017.
- Ekici, Ekrem, “Antonio Gramsci ve Louis Althusser: Hukuk İdeolojisinin Eleştirisi”, *Marksist Devlet ve Hukuk Teorisi* (ed. Taner Yelkenci), 2. Baskı, NotaBene Yayınları, İstanbul 2017.
- Engels, Friedrich, “*Hukukçular Sosyalizmi*”, *Devlet ve Hukuk*, Derleyen ve çeviren Rona Serozan. 2. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2018.
- Er, Elif, “*Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Özellikleri ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*”, *Yaşar Hukuk Dergisi*, Yıl: 2021, C. 3, S. 1.
- Erdem, Mustafa Ruhan / Şentürk, Candide, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m. 250)*” *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl: 2019, C. 14, S. 41.
- Erdoğan, Yavuz, “*Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü*”, *Legal Hukuk Dergisi*, Yıl: 2020, C. 18, S. 209.
- Ersoy, Uğur, “*Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri*”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2020, C. 28, S. 2
- Evik, Vesile Sonay / Evik, Ali Hakan, “*The Accelerated Trial as an Alternative Form of Dispute Resolution in Turkish Criminal Procedure*”, *Law and Justice Review*, Yıl: 2021, C. 11, S. 21.
- Feeley, Malcolm M. / Simon, Jonathan, “*The New Penology: Notes on the Emerging Strategy of Corrections and Its Implications*”, *Criminology*, Yıl 1992, C. 30, S. 4.

- Fine, Ben, “İlkel Birikim”, (çev. Ali Doğan), Marksist Düşünce Sözlüğü, (der. Tom Bottomore), 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.
- Fulberth, Georg, Kapitalizmin Kısa Tarihi, (çev. Sadık Usta) 4. Baskı, Yordam Kitap, İstanbul 2018.
- Garland, David, “Introduction: Meaning of mass imprisonment”, Mass Imprisonment: Social Causes and Consequences (Der. David Garland). SAGE Pub., California 2001.
- Garland, David, “*The Limits of The Sovereign State: Strategies of Crime Control in Contemporary Society*”, British Journal of Criminology, Yıl 1996, C.36, S.4.
- Garland, David, Punishment and Modern Society: A Study in Social Theory, Oxford Universtiy Press USA 1993.
- Garland, David, Punishment and Modern Society: A Study in Social Theory, Oxford Universtiy Press USA 1993.
- Garland, David, The Culture of Control – Crime and Social Order in Contemporary Society, University of Chicago Press, Chicago 2002.
- Giddens, Anthony, Sosyoloji, (Edt. Cemal Güzel), Kırmızı Yayınları, İstanbul 2012.
- Gilliéron, Gwladys, “*Wrongful Convictions in Switzerland: A Problem of Summary Proceedings*”, University of Cincinnati Law Review, Yıl: 2013, C. 80, S. 4.
- Gojburg, Aleksandr G., “*Hukuk Üzerine Bazı Düşünceler*”, çev. Taner Yelkenci, Marksist Devlet ve Hukuk Teorisi, düzenleyen Taner Yelkenci, 2. Baskı, NotaBene Yayınları, İstanbul 2017.
- Gough, Ian, Political Economy of the Welfare State, Macmillan Pub., Londra 1992.
- Gökçen, Ahmet / Balcı, Murat / Alşahin, Mehmet Emin / Çakır, Kerim, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2023.
- Gramsci, Antonio, Gramsci Kitabı, David Forgacs (haz.), İbrahim Yıldız (çev.), Dipnot Yayınları, Ankara 2018.
- Güler, Birgül Ayman, Yeni Sağ ve Devletin Değişimi – Yapısal Uyarılama Politikaları 1980-1995, İmge Kitabevi, Ankara 2016.

- Gümüş, İşkender, “*Tarihsel Perspektifte Refah Devleti: Doğuş, Yükseliş Ve Yeniden Yapılanma Süreci*”, Journal of Political Administrative and Local Studies, Yıl 2018.
- Güner, Halil, “*Neoliberal Politikalar ve Türk Yargısında Dönüşüm*”, Memleket Siyaset Yönetim Dergisi, Yıl 2012, C. 7, S. 17.
- Güzelsarı, Selime, Küresel Kapitalizm ve Devletin Dönüşümü: Türkiye’de Mali İdarede Yeniden Yapılanma, Sosyal Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 2008.
- Gwladys Gilliéron, “*Comparing Plea Bargaining and Abbreviated Trial Procedures*”, The Oxford Handbook of Criminal Process, Ed. Darryl K. Brown - Jenia Iontcheva Turner - Bettina Weisser, Newyork: Oxford University Press, 2019.
- Hafızoğulları, Zeki, / Özen, Muharrem, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. 9. Baskı, US-A Yayıncılık, Ankara 2018.
- Hartnagel, T. H., “*Plea Negotiation in Canada*”, Canadian Journal of Criminology and Corrections, Yıl: 1975, S. 17.
- Harvey, David, “*Yaratıcı Yıkım Olarak Neoliberalizm*”, (Çev. Eylem Çamuroğlu Çığ, Ünsal Çığ), Atılım Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 2012.
- Harvey, David, A Brief History of Neoliberalism, Oxford University Press, Oxford 2005.
- Harvey, David, Postmodernliğin Durumu, Sungur Savran (çev.), Metis Yayınları, İstanbul 2014.
- Hayek, Friedrich, Kölelik Yolu, (çev. Turhan Feyzioğlu, Yıldırar Arsan, Atilla Yayla), 6. Baskı, Liberte Yayınları, Ankara 2015.
- Heinrich, Bernd, Ceza Hukuku Genel Kısım-1, Çev, Hakan Hakeri, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.
- Ildırar, Elif, Seri Muhakeme Usulü, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021.
- Illuminati, Giulio, “*The Frustrated Turn to Adversarial Procedure in Italy (Italian Criminal Procedure Code of 1988)*”, Washington University Global Studies Law Review, Yıl: 2005 C. 4, S. 3
- Iovene, Federica, “*Plea Bargaining and Abbreviated Trial in Italy*”, Legal Studies Research Paper No. 2013-11, University of Warwick School of Law, 2013.

- Işıka, Sertaç, “*General Evaluation of Serial Trial Procedure in Turkish Criminal Procedure Law*”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Yıl: 2021, C. 16, S. 45.
- İçel, Kayıhan / Sokullu-Akıncı, Füsün / Özgenç, İzzet, *Yaptırım Teorisi*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2000.
- İçli, Tülin Günşen / Öğün, Aslıhan, *Türkiye’de Cezaevlerindeki Rehabilitasyon Faaliyetleriyle İlgili Sosyolojik bir Analiz*, T.C. Adalet Bakanlığı Yarıaçık Cezaevi Matbaası, Ankara 1999.
- Jessop, Bob, “Neoliberalism”, George Ritzer (Der.), *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Globalization vol. 3 içinde*, New Jersey 2012.
- Jessop, Bob, *Hegemonya, Post-Fordizm ve Küreselleşme Ekseninde Kapitalist Devlet*, (Der.) Alev Özkazanç, Betül Yazar, İletişim Yayınları, İstanbul 2005.
- Jones, Elizabeth N., “*The Ascending Role of Crime Victims in Plea-Bargaining and Beyond*”, *West Virginia Law Review*, Yıl: 2014, S. 117.
- Karahanogulları, Yiğit / Türk, Duygu, “*Otoriter Devletçilik, Neoliberalizm, Türkiye*”, *Mülkiye Dergisi*, Yıl 2018, C. 42, S. 3.
- Karakaş Doğan, Fatma, *Cezanın Amacı ve Hapis Cezası*, Legal Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Karakehya, Hakan / İnce Tunçer, Asuman, “*Seri Muhakeme Usulünün Adil Yargılanma Hakkı ve Diğer Bazı Anayasal İlkeler Açısından Değerlendirilmesi*”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2021, C. 11, S. 1.
- Karakehya, Hakan / İnce Tunçer, Asuman, *Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama*, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.
- Kars Kaynar, Ayşegül, “*Neo-liberal Dönemde Hukuk ve Neo-formalizm Tartışmalarına Bir Giriş*”, *İktisat Dergisi*, Yıl 2017, S. 536.
- Kaymaz, Seydi, “*Anayasa Mahkemesinin Basit Yargılama Usulüne İlişkin İptal Kararları ile İptal Kararlarından Sonra Basit Yargılama Usulünün Uygulanmasında Yaşanan Sorunlara İlişkin Bazı Değerlendirmeler*”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Yıl: 2021, C. 16, S. 178.
- Kaymaz, Seydi / Gökcan, Hasan Tahsin, *Uzlaşma ve Önödeme*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2007.

- Keskin, İbrahim, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü*”, Adalet Dergisi, Yıl: 2022, S. 68.
- Ketizmen, Muammer, “*Ceza Hukukunda Metalaşma ya da Yeni Ceza Adaleti Sistemi?*”, Türkiye'nin Hukuk Sisteminde Yapısal Dönüşüm (der. Ali Murat Özdemir ve Muammer Ketizmen), İmge Kitabevi, Ankara 2014.
- Ketizmen, Muammer, “*Yargı Yetkisinin Kullanılması Açısından Seri Muhakeme Usulü-Anayasanın 138. Maddesine Aykırılık Sorunu*”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2021, C. 11, S. 1.
- Ketizmen, Muammer, *Cezalandırıcı Adaletten Onarıcı Adalete: Türk Ceza Hukukunda Uzlaştırma*, Adalet Yayınevi, Ankara 2022.
- Kezer, Ahmet, *30 Soru ve Yanıtta Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulü*, Adalet Yayınevi, Ankara 2019.
- Kızıllarlan, Hakan, “*7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri*”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2019, C. 14, S. 183-184.
- Kocakale, Enes, *Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Kırıkkale, 2021.
- Koç, Ziya, “*Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Mahkeme Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulüne Farklı Bir Bakış: Masum Kişilerin Cezalandırılması Tehlikesi*”, Ceza Hukuku Dergisi, Yıl: 2020. C. 15, S. 43.
- Kumar, Krishan, *Sanayi Sonrası Toplumdan Post-Modern Topluma*, Dost Kitabevi, Ankara 1995.
- Kunter, Nurullah / Yenisey, Feridun / Nuhoğlu, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2010.
- Langer, Maximo, “*From Legal Transplants to Legal Translations: The Globalization of Plea Bargaining and the Americanization Thesis in Criminal Procedure*”, Harvard International Law Journal, Yıl: 2004, S. 45.

- Langer, Maximo, “*From Legal Transplants to Legal Translations: The Globalization of Plea Bargaining and the Americanization Thesis in Criminal Procedure*”, Harvard International Law Journal, Yıl: 2004.
- Lea, John, *Crime and Modernity – Continuities in Left Realist Criminology*, Sage Pub., California 2002.
- Legrand, Pierre, “*The Impossibility of ‘Legal Transplant’*”, Maastricht Journal Of European and Comparative Law, Yıl: 1997, S. 4.
- Li, Changsheng, “*Adversary System Experiment in Continental Europe: Several Lessons from the Italian Experience*”, Journal of Political Science and Law, Yıl: 2008, C. 1, S. 4.
- Lupária, Luca / Gialuz, Mitja, “*Italian Criminal Procedure: Thirty Years After The Great Reform*”, Roma Tre Law Review, Yıl: 2019, S. 1.
- Ma, Yue, “*Prosecutorial Discretion and Plea Bargaining in the United States, France, Germany and Italy: A Comparative Perspective*”, International Criminal Justice Review, Yıl: 2002, S. 12.
- Maffei, Stefano, “*Negotiations on Evidence and Negotiations on Sentence - Adversarial Experiments in Italian Criminal Procedure*”, Journal of International Criminal Justice, Yıl: 2004, C. 2, S. 4.
- Manikis, Marie “*Recognizing Victims’ Role and Rights During Plea Bargaining: A Fair Deal for Victims of Crime*”, Criminal Law Quarterly, Yıl: 2021, S. 58.
- Marx, Karl / Engels, Friedrich, *Devlet ve Hukuk Üzerine*, (Der. / Çev. Rona Serozan), 2. Baskı, Çağdaş Hukukçular Derneği Yayınları, İstanbul 2010.
- Marx, Karl, *Kapital, Ekonomi Politğin Eleştirisi: Cilt I*, (çev. Mehmet Selik / Nail Satlıgan), Yordam Kitap, İstanbul 2011
- Milton, Heumann, *Plea Bargaining: The Experiences of Prosecutors, Judges, and Defense Attorneys*, The University of Chicago Press, Chicago 1978.
- Molla, Fatma, *Yeni Liberal Dönüşüm Süreçlerinde Cezaevlerinin Değişen Rolü ve Mahkum Emeği Kullanımı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010.

- Nasheri, Hedieh, *Betrayal of Due Process: A Comparative Assessment of Plea Bargaining in the United States and Canada*, University Press of America, 1998.
- Otacı, Cengiz, “*Belli Hakları Kullanmaktan Yoksun Bırakılma*”, TAAD, Yıl: 2011, C. 2, S. 4.
- Ozansü, Mehmet Cemil, *Erken Modernlikte Ceza Sorumluluğunun Kamusallaşması ve Rasyonelleşmesi*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Önder, Ayhan, *Ceza Hukuku Dersleri*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992.
- Önok, R. Murat, “*Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK m. 179)*”, TBB Dergisi, Yıl: 2015, S. 121.
- Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 15. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2022.
- Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar / Başbüyük, İsa, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2023.
- Özcan, Mehmet Tevfik, *Modern Toplum ve Hukuk Devleti*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2008.
- Özdek, Yasemin, *Şirket Egemenliği Çağı: Sosyal Devletten Ceza Devletine*, NotaBene Yayınları, Ankara 2011
- Özdemir, Ali Murat / Saygılı, Abdurrahman / Zabunoğlu, Hamdi Gökçe, *Genel Kamu Hukuku – Kuramsal Yaklaşım*, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2019.
- Özdemir, Ali Murat, *Kolektif Emperyalizm, Kolektif, Emperyalizm: Mağribden Maşrıka Dönüşümün Ekonomi Politikası* (Der. Ali Murat Özdemir), İmge Kitabevi, Ankara 2014.
- Özdemir, Ali Murat, *Sözün Mülkiyeti - Hukukun Ekonomi Politikası*, Dipnot Yayınları, Ankara 2008.
- Özdemir, Süleyman, *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul 2007.
- Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.

- Özkazanç, Alev, Neo-Liberal Tezahürler – Vatandaşlık, Suç, Eğitim, Dipnot Yayınları, Ankara 2011.
- Özkazanç, Alev, Siyaset Sosyolojisi Yazıları: Yeni Sağ ve Sonrası, Dipnot Yayınları, Ankara 2010.
- Öztürk, Bahri / Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Sırma Gezer, Özge / Saygılar, Yasemin F. / Alan, Esra / Özaydın, Özdem / Erden Tütüncü, Efser / Tok, Mehmet Can, Ceza Muhakemesi Hukuku, 17. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023.
- Packer, Herbert L., “*Two Models of the Criminal Process*”, University of Pennsylvania Law Review, Yıl 1964, C. 113, S. 1.
- Paksoy, E. Kumru, Anayasal Dönem Olarak Yürütmenin Güçlendirilmesi Eğilimi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2021.
- Palmer, Jeff, “*Abolishing Plea Bargaining: An End to the Same Old Song and Dance*”, American Journal of Criminal Law, Yıl: 1999, S. 26.
- Piccinato, Milica Potrebic, “*Plea Bargaining*”, Resolutions Discussions in Criminal Cases: A Canadian Perspective, Department of Justice of Canada, 2004.
- Piccinato, Milica Potrebic, “*Plea Bargaining*”, Resolutions Discussions in Criminal Cases: A Canadian Perspective, Department of Justice of Canada, 2004.
- Pizzi, William T. / Marafioti, Luca, “*The New Italian Code of Criminal Procedure: The Difficulties of Building an Adversarial Trial System on a Civil Law Foundation*”, The Yale Journal of International Law, Yıl: 1992, C. 17, S. 1.
- Pizzi, William T. / Montagna, Mariangela, “*The Battle to Establish an Adversarial Trial System in Italy*”, Michigan Journal of International Law, Yıl: 2004, S. 25.
- Quinney, Richard, “*Crime Control in Capitalist Society: A Critical Philosophy of Legal Order.*” Critical Criminology, Der. Ian Taylor, Paul Walton & Jock Young, Routledge & Kegan Paul Lad, New York 2012.
- Quinney, Richard, Class, State, & Crime, Longman, Harlow 1980.
- Roberts, Julian V. / Bradford, Ben, “*Sentence Reductions for a Guilty Plea in England and Wales: Exploring New Empirical Trends*”, Journal of Empirical Legal Studies, Yıl: 2015, C. 12, S. 2.

- Sallan Gül, Songül, Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa Yeni Liberalizm ve Muhafazakarlık Kısılcında Refah Devleti, Ebabil Yayınları, Ankara 2006.
- Sapancalı, Faruk, “*Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 2001.
- Scott, Robert E. / Stuntz, William J, “*Plea Bargaining as Contract*”, Yale Law Journal, Yıl 1992, C. 101, S. 8.
- Sevdiren, Öznur, “*Seri Muhakeme Usulü Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler*”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2020, C. 15, S. 189-190.
- Stuntz, William J., “*Self-Incrimination and Excuse*”, Columbia Law Review, Yıl: 1988, C. 88, S 6.
- T.C. Adalet Bakanlığı, Adalet İstatistikleri, 2022.
- Taner, Fahri Gökçen, “*Seri Muhakeme ve Müdafinin Rolü*”, Barobirlik Dergisi, Yıl: 2021, S. 51
- Taneri, Gökhan, Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021.
- Taşkın, Mustafa, “*Fransız ve Türk Hukukunda Suçunu Kabul Edenlerin Yargılanması*”, Terazi Hukuk Dergisi, Yıl: 2010 C. 5, S. 44.
- Taşkın, Ş. Cankat, Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- Tella, M. J. / Tella, F. Punishment and Culture: A Right to Punish? Brill Academic Publishers, The Netherlands 2006.
- Temizel, Handan, Neo-Liberal Politikalar Doğrultusunda Türkiye’de Devletin Yeniden Yapılanması, Küresel Sistemle Bütünleşme Sorunları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.
- Thaman, Stephen C., “*Plea-Bargaining, Negotiating Confessions and Consensual Resolution of Criminal Cases*”, General Reports of the XVIITH Congress of the International Academy of Comparative Law, (Ed. atharina Boele-Woelki & Sjeff van Erp) 2007.

- Tulay, M. Emre, “*Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250)*”, İzmir Barosu Dergisi, Yıl: 2020, C. 85, S. 2.
- Turgut, Ahmet Eren, Türkiye’de Neoliberalizm ve Sosyal Devletin Dönüşümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2019.
- Turner, Jenia I, *Plea Bargaining Across Borders*, Aspen Publishers, New York: 2009.
- Türay, Aras, “Alkollü Araç Kullanmak Suretiyle Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu Bakımından Mutlak Karine Sisteminin Değerlendirilmesi”, Suç ve Ceza Dergisi, Yıl: 2016, S. 1-2.
- Türkmen, Metin, “*Türkiye’de Ceza Adaleti Alanında Değişimi İzlemenin Bir Aracı Olarak Ceza Popülizmi*”, (Der.) Şükrü Aslan / Cihan Cinemre, *Current Debates in Sociology & Anthropology*, IJOPEC Publication, Yıl 2017, C. 10.
- Verdun-Jones, Simon N. / Cousineau, F. Douglas, “*Cleansing the Augean Stables: A Critical Analysis of Recent Trends in the Plea Bargaining Debate in Canada*”, *Osgoode Hall Law Journal*, Yıl: 1979, S. 17.
- Wacquant, Loïc, “*Crafting the Neoliberal State: Workfare, Prisonfare, and Social Insecurity*”, *Sociological Forum*, Yıl 2010.
- Wacquant, Loïc, *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*, Duke University Press, Durham 2009.
- Wagner, Peter, *Modernliğin Sosyolojisi Özgürlük ve Cezalandırma*, (çev. Mehmet Küçük), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2005.
- Weigend, Thomas, “*The Decay Of The Inquisitorial Ideal: Plea Bargaining Invades German Criminal Procedure*”, *Crime, Procedure and Evidence in a Comparative and International Context: Essays in Honour of Professor Mirjan Damaska*, Ed. John D Jackson - Maximo Langer - Peter Tillers, Hart Publishing, Oxford 2008.
- Wood, Ellen M., *Kapitalizm Demokrasiye Karşı: Tarihsel Maddeciliğin Yeniden Yorumlanması*, (çev. Şahin Artan) 1. Baskı, Yordam Kitap, İstanbul 2008.
- Wynne, Derek F. / Hartnagel, Timothy F., “*Race and Plea Negotiation: An Analysis of Some Canadian Data*”, *The Canadian Journal of Sociology*, Yıl: 1975.

- Yalçın Sancar, Türkan, Türklüğü, Cumhuriyeti, Meclisi, Hükümeti, Adliye, Bakanlıkları, Devletin Askeri ve Emniyet Muhafaza Kuvvetlerini Alenen Tahkir ve Tezyif Suçları (Eski TCK m. 159/1 - Yeni TCK m. 301/1-2), 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006.
- Yarsuvat, Duygun, “*Ceza ve Yeni İçtimai Müdafaa Doktrini*”, İÜHFM, Yıl 1966, C. 32, S. 1.
- Yaşar, Ercan, “*Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü*”, Adalet Dergisi, Yıl: 2020, S. 65.
- Yaşlı, Fatih, İdeoloji: Bir Kavramın İzinde, 1. Baskı, Alabanda Akademi, Ankara 2016.
- Yavuz, Hakan A., Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- Yenisey, Feridun, “*Ceza Muhakemesi Süjelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesinin Yürüyüşüne Etkisi Sorunu*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan), Özel Sayı, Yıl: 2013, C. 19, S. 2, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Yenisey, Feridun / Nuhoglu, Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023.
- Yerdelen, Erdal / Özbek, Mustafa Serdar / Altuntaş, Şeyda / Boz, Burak / Erdem, Dilek Özge / Yılmaz, Berna Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Adalet Yayınları, Ankara 2018.
- Yetimoğlu, Melike Ezgi, “*Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuklarında Seri Muhakeme Usulüne Karşılaştırmalı Bakış*”, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl: 2019, C. 18, S. 1.
- Yıldırım, Ebubekir, Türk Hukuk Sisteminde Uzlaştırma Kurumu, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- Yılmaz, Yeşim, Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmaya Alternatif Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü, Der Yayınları, İstanbul 2022.

- Yılmaz, Zahit / Apiş, Özge, “*Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Yıl: 2020, C. 26, S. 1.
- Young, Jock, *The Exclusive Society – Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*, SAGE Publications, London 1999
- Young, Jock, *The Vertigo of Late Modernity*, Sage Pub., California 2007.
- Yurtcan, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 16. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.
- Yurtcan, Erdener, *Ceza Davalarında Seri Yargılama ve Basit Yargılama*, Aristo Yayınevi, İstanbul 2020.
- Yurtsever, Haluk, *Tarihten Güncelliğe Sınıf Savaşları ve Devlet*, 2. Baskı, Yordam Kitap, İstanbul 2013.
- Yücekaya, Burak, *Hukukun Piyasalaşma Uğrağı Olarak Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri ve Arabuluculuk Kurumu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2021
- Zehr, Howard, *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice*, Herald Press, Ontario 1990.

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA	
Tarih: 15/04/2024	
Tez Başlığı: Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü	
Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 202 sayfalık kısmına ilişkin, 05/04/2024 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 22 'dir.	
Uygulanan filtrelemeler**:	
1. ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç	
2. ☒ Kaynakça hariç	
3. ☐ Alıntılar hariç	
4. ☒ Alıntılar dâhil	
5. ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç	
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Muhammed Nureddin BOZALAN	

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Muhammed Nureddin BOZALAN	
	Öğrenci No	N17142862	
	Enstitü Anabilim Dalı	Kamu Hukuku	
	Programı	Kamu Hukuku Dr.	
	Statüsü	Doktora ☒	Lisans Derecesi ile (Bütünleşik) Dr ☐

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Prof. Dr. Çetin ARSLAN

*Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4/3)'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PUBLIC LAW

Date: 15/04/2024

Thesis Title (In English): Quick Procedure Process in Criminal Procedure Law

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 05/04/2024 for the total of 202 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 22 %.

Filtering options applied**:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. References cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Muhammed Nureddin BOZALAN

Student Information	Name-Surname	Muhammed Nureddin BOZALAN	
	Student Number	N17142862	
	Department	Public Law	
	Programme	Public Law Ph. D.	
	Status	PhD ☒	Combined MA/MSc-PhD ☐

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Prof. Dr. Çetin ARSLAN

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-12
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-DR-12 Doktora Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for PhD Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA	
Tarih: 15/04/2024	
Tez Başlığı: Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü	
Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır. 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir. 4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir. 5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir. 	
Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Muhammed Nureddin BOZALAN	

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Muhammed Nureddin BOZALAN	
	Öğrenci No	N17142862	
	Enstitü Anabilim Dalı	Kamu Hukuku	
	Programı	Kamu Hukuku Dr.	
	Statüsü	Doktora ☒	Lisans Derecesi ile (Bütünleşik) Dr ☐

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Prof. Dr. Çetin ARSLAN

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-12
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-DR-12 Doktora Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for PhD Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF PUBLIC LAW	
Date: 15/04/2024	
ThesisTitle (In English): Quick Procedure Process in Criminal Procedure Law	
My thesis work with the title given above:	
<ol style="list-style-type: none"> Does not perform experimentation on people or animals. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.). Does not involve any interference of the body's integrity. Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview. Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions. 	
I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.	
I respectfully submit this for approval.	
Muhammed Nureddin BOZALAN	

Student Information	Name-Surname	Muhammed Nureddin BOZALAN	
	Student Number	N17142862	
	Department	Public Law	
	Programme	Public Law Ph. D.	
	Status	PhD ☒	Combined MA/MSc-PhD ☐

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Prof. Dr. Çetin ARSLAN